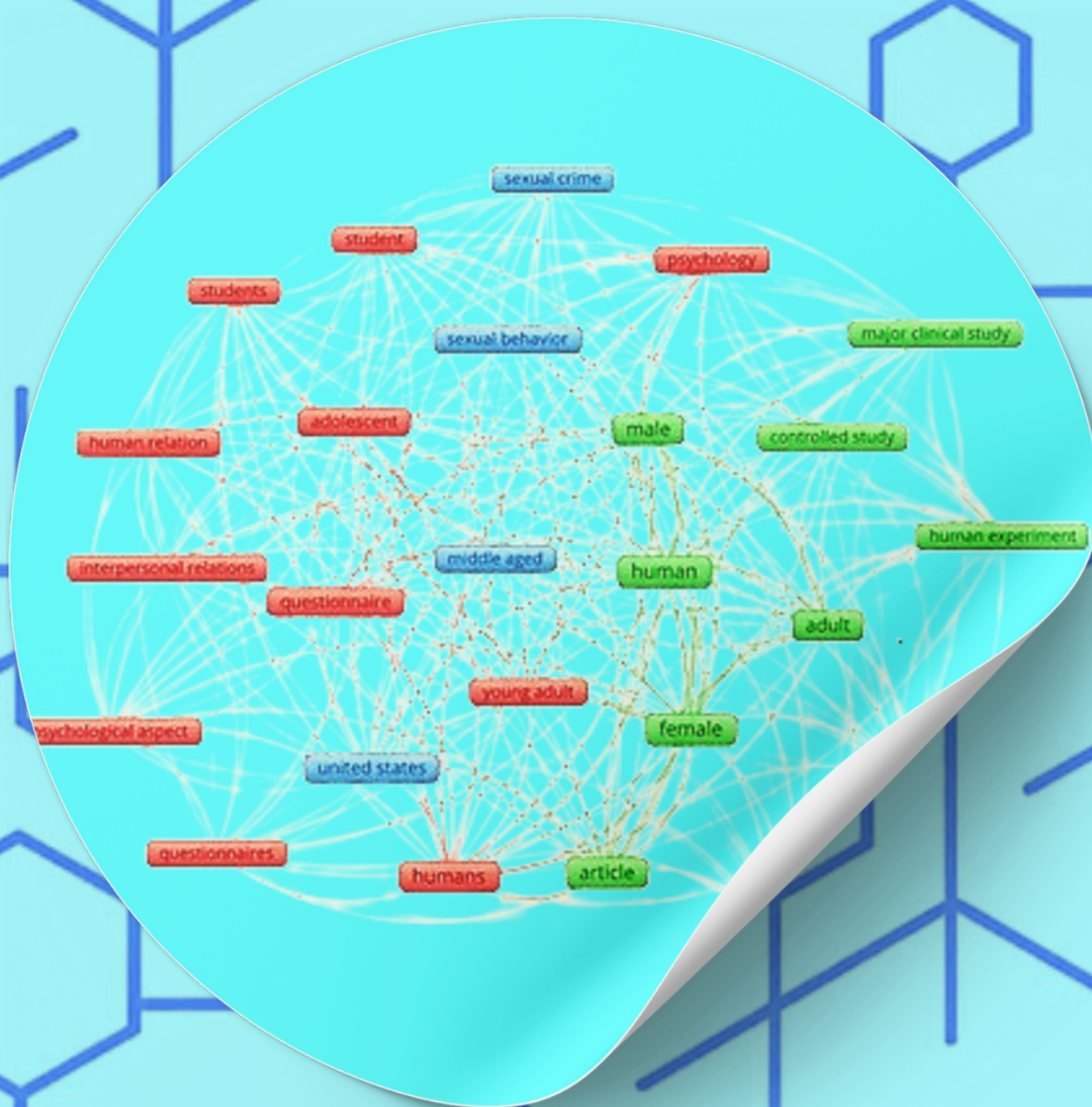

Research Community and Development Journal

ปีที่ 19 ฉบับที่ 1. พ.ศ. 2568: มกราคม - มิถุนายน

Vol.19 No.1. 2025: January - June

FUTURITY __ OF SOCIAL SCIENCES

รับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (ฐานข้อมูล TCI-2) พ.ศ. 2568-2572
Quality certification from the Thai-Journal Citation Index Centre (TCI-2) 2025-2029

จุดมุ่งหมายและขอบเขต:

วารสารชุมชนวิจัยและพัฒนาสังคม (RC&SDJ) มีนโยบายเผยแพร่บทความทางวิชาการ (ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ) ครอบคลุมขอบเขตที่มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงการขับเคลื่อนความก้าวหน้าและพัฒนาสังคม โดยยอมรับต้นฉบับที่อยู่ภายใต้ขอบเขตดังต่อไปนี้

สหวิทยาการทางสังคมศาสตร์และงานวิจัยเชิงพื้นที่ โดยมุ่งศึกษาโครงสร้างและหน้าที่ทางสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ กลุ่มสังคม และทรัพยากรธรรมชาติในบริบทเชิงพื้นที่ ซึ่งครอบคลุมองค์ความรู้จากศาสตร์สาขาเศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์/รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ สังคมวิทยา และมานุษยวิทยา รวมไปถึงรากฐานทางวัฒนธรรมในอดีต ปัจจุบัน และการพัฒนาในอนาคต กระบวนการมีส่วนร่วม การพัฒนานวัตกรรมสังคมสร้างสรรค์ และสาขาที่เกี่ยวข้อง

การบริหารธุรกิจ เน้นความเชื่อมโยงการวิเคราะห์และพัฒนาทรัพยากร โดยใช้และหรือประยุกต์ใช้ความรู้จากสาขาที่ครอบคลุมสาขาการจัดการ การเงิน การธนาคาร การตลาด การบัญชี อุตสาหกรรมบริการ การจัดการทรัพยากรมนุษย์ คอมพิวเตอร์ธุรกิจ ธุรกิจระหว่างประเทศ การเป็นเจ้าของธุรกิจ และการจัดการโลจิสติกส์ เพื่อตอบโจทย์การพัฒนาศักยภาพทรัพยากร พฤติกรรมผู้บริโภค ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่น และสร้างความยั่งยืนในทุกระดับ

สารสนเทศศึกษา โดยการบูรณาการองค์ความรู้เพื่อตอบสนองความต้องการทางสังคมดิจิทัลและเทคโนโลยีดิจิทัล ที่ครอบคลุมสาขาสารสนเทศศาสตร์ บรรณารักษศาสตร์ การจัดการสารสนเทศ บุคลากรและองค์กรดิจิทัล การพัฒนาระบบและสื่อสารสนเทศ การจัดการเนื้อหาและสื่อดิจิทัล การออกแบบและพัฒนาบริการหรือนวัตกรรมใหม่

ศึกษาศาสตร์ เน้นการศึกษา พัฒนาระบบการศึกษาและคุณภาพการเรียนรู้ ครอบคลุมสาขาการวัดและประเมินผล การศึกษา หลักสูตรและการสอน การบริหารการศึกษา กิจกรรมทางกายและพลศึกษา การพัฒนาทักษะผู้เรียนและวิชาชีพ บุคลากรทางการศึกษา

กำหนดการเผยแพร่:

ปีละ 2 ฉบับ (ราย 6 เดือน) จำนวนไม่น้อยกว่า 7 เรื่องต่อฉบับ ในรูปแบบออนไลน์ ดังนี้

ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม-มิถุนายน

ฉบับที่ 2 เดือน กรกฎาคม-ธันวาคม

การประเมินคุณภาพบทความ:

ผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญ 2-3 ท่านขึ้นไป ต่อ 1 บทความ รูปแบบปกปิดสองทาง (Double blind) ประกอบด้วย

ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินคุณภาพบทความ ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและประเมินคุณภาพภาษาอังกฤษ

ที่ปรึกษา:

อธิการบดี

รองอธิการบดีที่ได้รับมอบหมาย

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา

หน้าที่ ให้คำปรึกษาในการจัดทำวารสารชุมชนวิจัยและพัฒนาสังคม

เจ้าของ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา (อาคารเฉลิมพระเกียรติ (อาคาร 9) ชั้น 4) เลขที่ 340 ถนนสุรนารายณ์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา 30000 โทรศัพท์ 044-009009 ต่อ 9462 E-mail: journal-rdi@nrru.ac.th;

Website: <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/NRRU/>

-This work is licensed under a Creative Attribution Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License.

บรรณาธิการ:

ดร.รุจิรา รัตนารมย์

หน้าที่ 1) กำกับดูแลการดำเนินงานบริหารจัดการและจัดทำวารสารชุมชนวิจัยและพัฒนาสังคม ให้เป็นไปตามนโยบายของสถาบันวิจัยและพัฒนา สอดคล้องกับมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

2) ให้คำปรึกษาทางด้านวิชาการและหรือตรวจสอบความถูกต้องทางวิชาการของบทความก่อนตีพิมพ์เผยแพร่

3) พิจารณาบทความและความเหมาะสมการตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารชุมชนวิจัยและพัฒนาสังคม

บรรณาธิการสำนักพิมพ์:

นางสาวสุตารัตน์ ม่วงกลาง

นายกฤษฎา พลายนวีนไวย

หน้าที่ 1) ดูแลตรวจสอบความถูกต้องของรูปแบบ การประสานงาน จัดเตรียม จัดเก็บ และตรวจทานความเรียบร้อยให้ครอบคลุมการดำเนินงานจัดทำวารสารชุมชนวิจัยและพัฒนาสังคม

2) ดูแลการเบิกจ่ายค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำวารสารชุมชนวิจัยและพัฒนาสังคม ให้เป็นไปตามระเบียบกระทรวงการคลัง นโยบายสถาบันวิจัยและพัฒนาและสอดคล้องกับนโยบายมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

กองบรรณาธิการ (ภายนอกและภายใน):

Associate Professor Dr.Ian Smith

The University of Sydney, Australia

Assistant Professor Dr.lin Purnamasari

School Education, Universitas PGRI Semarang, Indonesia

Lecturer Dr.Li Xinghong

School of Foreign Languages, Guangxi University, China

Lecturer Dr.Thippavanh Duangvilaykeo

Faculty of Economics and Tourism,

Souphanouvong University, Laos

ศาสตราจารย์ กิตติคุณ ดร.ศุภชัย ยาวะประภาษ

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศาสตราจารย์ ดร.กล้าหาญ ณ น่าน

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

ศาสตราจารย์ ดร.กุลธิดา ท่วมสุข

ข้าราชการบำนาญ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ศาสตราจารย์ ดร.ครองชัย หัตถา

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ศาสตราจารย์ ดร.ธีระ ลินเดชาวัณ

คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ศาสตราจารย์ พิเศษ ดร.จำเนียร จวงตระกูล

บริษัท ศูนย์กฎหมายธุรกิจอินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด

รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงดี

ข้าราชการบำนาญ สถาบันวิจัยประชากรและสังคม

มหาวิทยาลัยมหิดล

รองศาสตราจารย์ ดร.วาสนา กิรติจำเริญ

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

รองศาสตราจารย์ ดร.วิระพงศ์ จันทร์สนาม

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

รองศาสตราจารย์ ดร.สุธานันท์ โพธิ์ชาธาร

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

รองศาสตราจารย์ ดร. อภิศักดิ์ ธีระวิสิทธิ์

สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์

วิจัยและนวัตกรรม (สกอ.)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัญจนวลัย นนทแก้ว แฟร์รี	คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรพันธ์ ชัดชุมแสง	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปณิดา แจ้ดนาลาว	คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยะพร ปุณณกะศิริกุล	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
อาจารย์ ดร.จันทร์จิรา เหลลาราช	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
อาจารย์ ดร.แวววลี แววมณีพลี	สถาบันภาษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
นายชาติรี วงษ์แก้ว	นักวิชาการอิสระ

หน้าที่ 1) ให้ข้อคิดเห็น แนวทาง คำปรึกษา และข้อเสนอแนะการจัดทำวารสารชุมชนวิจัยและพัฒนาสังคมให้มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับในระดับชาติและระดับนานาชาติ

2) ส่งเสริมสนับสนุนให้การดำเนินงานจัดทำวารสารชุมชนวิจัยและพัฒนาสังคม สำเร็จลุล่วงด้วยดี

3) พิจารณาประเมินบทความที่ส่งเข้าสู่กระบวนการของชุมชนวิจัยและพัฒนาสังคม ตามความเหมาะสม

ผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินคุณภาพบทความ (Peer review)

รองศาสตราจารย์ ดร. กานต์ เนตรกลาง	ข้าราชการบำนาญ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
รองศาสตราจารย์ ดร. บัญชา วิทยอนันท์	คณะนิติศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา
รองศาสตราจารย์ ดร. วาสนา กิระติจำเริญ	คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
รองศาสตราจารย์ ดร. ศศิธร วชิรปัญญาพงศ์	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
รองศาสตราจารย์ ดร. สรรฤดี ดีปุ	คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
รองศาสตราจารย์ ดร. สุบิน ยุระรัช	ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนางานวิจัย มหาวิทยาลัยศรีปทุม
รองศาสตราจารย์ ดร. อภิชาติ ใจอารีย์	คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน
รองศาสตราจารย์ ดร.โสมศรี มีภักดี	วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์ลำปาง
รองศาสตราจารย์ ดร.เจษฎา นกน้อย	คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ
รองศาสตราจารย์ ดร.ธนันท์พัชร อัครเสมาชัย	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
รองศาสตราจารย์ ดร.พัชรินทร์ สุภาพันธุ์	คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงวงศ์	ข้าราชการบำนาญ สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล
รองศาสตราจารย์ ดร.ศรัณย์ วรรณจรรย์	สาขาเศรษฐศาสตร์เกษตร มหาวิทยาลัยศรีปทุม
รองศาสตราจารย์ ดร.สุธานันท์ โพธิ์ชาธาร	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิวัฒน์ ฤทธิมา	คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุชาลิณี โพธิ์ชาธาร	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัญจนวลัย นนทแก้ว แฟร์รี	คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิลุบล วิโรจน์ฐิติวงศ์	คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทราพร ดีกขาว	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วาสนา ภาณุรักษ์	คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

บทบรรณาธิการ

วารสารชุมชนวิจัยและพัฒนาสังคม ปีที่ 19 ฉบับที่ 1 เผยแพร่บทความรูปแบบออนไลน์ (Online Articles Publishing) เดือนมกราคม ถึงเดือนมิถุนายน 2568 จำนวน 7 เรื่อง ประกอบด้วย บทความวิชาการ (ภาษาไทย) จำนวน 1 เรื่อง และบทความวิจัย (ภาษาไทย) จำนวน 6 เรื่อง ซึ่งครอบคลุมเนื้อหาสาระทางด้านสังคมศาสตร์เชิงพื้นที่ ได้แก่ กฎหมายที่ดินไทยยุคโลกาภิวัตน์ รูปแบบภูมิถิ่น การพัฒนาถนนศิลปะ และผลตอบแทนของระบบปลูกพืชแทนยางพารา ด้านศึกษาศาสตร์ ได้แก่ แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรวม และด้านบริหารธุรกิจ ได้แก่ บทบาทความยืดหยุ่นในการทำงานและอิทธิพลของการจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยว ทั้งนี้ บทความที่ได้รับการเผยแพร่ในวารสารฉบับนี้ ได้ผ่านกระบวนการและการกลั่นกรองที่เข้มข้นทุกรายละเอียด ด้วยการตรวจสอบต้นฉบับบทความ การให้คำแนะนำเบื้องต้นที่เป็นประโยชน์ การกำกับ คัดกรอง คัดค้าน และติดตาม และตรวจทาน เพื่อให้การบริหารจัดการต้นฉบับบทความมีความสมบูรณ์เรียบร้อยมากที่สุด ส่งผลให้รูปแบบและรายละเอียดเนื้อหาคุณภาพ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ พัฒนาต่อยอดงานวิจัย และงานวิชาการที่มีคุณค่าได้จริง

ดังนั้น เพื่อให้การเผยแพร่บทความทางวิชาการและผลงานทางวิชาการให้เป็นที่รู้จักกว้างขวางมากยิ่งขึ้น จึงขอความร่วมมือผู้เขียน ผู้พิมพ์และผู้ส่งบทความได้ให้ความตระหนักถึงคุณภาพบทความเป็นสำคัญ โดยดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรฐานและคำชี้แจงอย่างเคร่งครัด เพื่อไม่ให้เกิดการถูกปฏิเสธหรือยกเลิกบทความได้ที่เข้าสู่กระบวนการหรืออยู่ระหว่างกระบวนการ ถือเป็นกลไกการสิ้นสุดการพิจารณาทันที ในการนี้ คณะดำเนินงานวารสารชุมชนวิจัยและพัฒนาสังคม ขอขอบพระคุณผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน ซึ่งได้ให้ความอนุเคราะห์คำแนะนำและชี้แจงการปรับปรุงคุณภาพวารสารวิชาการให้มีความสมบูรณ์และเหมาะสมสำหรับการเผยแพร่ในแต่ละฉบับ อย่างไรก็ตาม การนำข้อความซึ่งเป็นส่วนหนึ่งหรือทั้งหมดในต้นฉบับบทความไปตีพิมพ์เผยแพร่ใหม่ ต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าของต้นฉบับและกองบรรณาธิการ รวมถึงควรนำไปอ้างอิงอย่างถูกต้อง โดยผลการวิจัยและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความแต่ละฉบับการเผยแพร่ เป็นความรับผิดชอบของผู้เขียน/ผู้แต่ง/ผู้พิมพ์ และไม่รวมความผิดพลาดอันเกิดจากเทคนิคการพิมพ์ ท้ายสุดนี้ วารสารชุมชนวิจัยและพัฒนาสังคม พร้อมทั้งคณะผู้ดำเนินงานจะมุ่งมั่นพัฒนาคุณภาพวารสารทางวิชาการอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำไปสู่การได้รับการรับรองมาตรฐานในระดับที่สูงขึ้นต่อไป

ดร. รุจิรา รัตนมัย

บรรณาธิการ

สารบัญ (Content)

	หน้า
จุดมุ่งหมายและขอบเขต/กำหนดเผยแพร่/การประเมินคุณภาพบทความ/ที่ปรึกษา.....	i-i
บรรณาธิการ/บรรณาธิการสำนักพิมพ์/กองบรรณาธิการ (ภายนอกและภายใน).....	ii-iii
ผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินคุณภาพบทความ(Peer Review).....	iii-iii
บทบรรณาธิการ.....	iv-iv
สารบัญ.....	ii-vi
บทความวิชาการ (ภาษาไทย)/ Academic Article (Thai)	
กฎหมายที่ดินไทยยุคโลกาภิวัตน์: ความท้าทายจากการถือครองโดยชาวต่างชาติ.....	
(Thai Land Laws in the Era of Globalization: Challenges from Foreign Ownership).....	
ชัคตตรัย ทยะสวัสดี (Chacattrai Rayasawath)*.....	1-18
บทความวิจัย/Research Article (Thai)	
รูปแบบภูมิคุ้มกัน: การยกระดับศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงนวัตกรรมเพื่อสร้างคุณค่าอัตลักษณ์พื้นถิ่นด้วยภูมิปัญญา และนวัตกรรมบนฐานเศรษฐกิจ BCG ย่านกะดีจีน.....	
(KUDICHIN Model: Enhancing Community-Based Tourism Potential through Innovation to Create Local Identity Value Using Wisdom and Innovation Based on the BCG Economy in the Kudi Chin Area).....	
อนันตกุล อินทรพดุง (Anantakul Intarapadung) ¹ , อภิศักดิ์ คูกระสังข์ (Apisak Koograsang) ^{2*} , กนกพิชญ์ วิชญวรนนท์ (Kanokpit Vichayaworanan) ³ , ราชนัน แฝงประเสริฐ (Rachan Pangprasert) ⁴ , รุ่งเรือง มุศิริ (Rungruang Musiri) ⁵ , กมลทิพย์ โตเมศน์ (Kamonthip Tomet) ⁶ , วีรชัย คำธร (Wirachai Kamthorn) ⁷ , ฐิตาภา บำรุงศิลป์ (Titapa Bumrungsilp) ⁸ , รัศมี อิสลาม (Rasmee Islam) ⁹ , วิมล มิ่งสิงห์ (Vimol Mirasing) ¹⁰ , สิงห์ สิงห์ขจร (Singh Singkhajorn) ¹¹ , จุฬาลักษณ์ จารุจุฑารัตน์ (Julalak Jarujutarat) ¹² , เอกชัย พุทธิรัญ (Ekachai Phuhirun) ¹³ , ภาณุพงศ์ จันทน์ผืน (Panupong Chanplin) ¹⁴	19-38
แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรวมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร.....	
(Approach to Developing Inclusive Learning Management of School Administrators in Schools under the Bangkok Metropolitan Administration).....	
ศิญาภัทร์ บวรรังสีพัชร (Siyaphat Borwonrungsiphath) ^{1*} , ปทุมพร เปี้ยถนอม (Potumphom Piatanom) ² , กมลทิพย์ ทองกำแหง (Kamoltip Thongkamhaeng) ³	39-53
บทบาทของความยืดหยุ่นในที่ทำงานกับการคงอยู่ของบุคลากรในระยะยาว: กรณีศึกษาบุคลากรประจำสำนักงานของบริษัท แห่งหนึ่งในอุตสาหกรรมการผลิตเหล็ก.....	
(The Role of Workplace Flexibility in Long-Term Employee Retention: A Case Study of Office Employees in a Steel Company).....	
อติภู อุณพณัฐวาที (Atipu Unpanvas) ^{1*} , ณัฐพล พันธุ์ศักดิ์ (Nuttapon Punpugdee) ²	54-68
การพัฒนาถนนศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของชาวไทลื้อในจังหวัดเพชรบูรณ์.....	
(A Creative Street Art Development of Tai Lom in Phetchabun province).....	
พระมหาธนกร กิตติปัญโญ (Phramaha Thanakorn Kittipanyo) ^{1*} , พระราชพัชรธรรมเมธี (Phra Ratphatchara thammethee) ² , พระสุธีวีราภรณ์ (Phra Sutheevachiraporn) ³ , สุวีรัตน์ ณ วิเชียร (Sureerat Na-Wichian) ⁴	69-86

ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของระบบปลูกพืชแทนยางพาราภายใต้โครงการควบคุมปริมาณการผลิต ในจังหวัดกาฬสินธุ์.....	
(The economic, social, and environmental returns of crop replacing rubber of farmers under the production volume control project in Kalasin Province).....	
วลัยพรรณ ปรีประดิษฐ์ (Walaipan Preepradit) ¹ , อรุณี พรหมคำบุตร (Arune Promkhambut) ^{2*}	87-106
อิทธิพลของการจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยวต่อความจงรักภักดี: บทบาทของตัวแปรคั่นกลางประสิทธิภาพโลจิสติกส์ และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวจังหวัดนครศรีธรรมราช.....	
(The Influence of Tourism Logistics Management on Loyalty: The Mediating Role of Logistics Performance and Tourist Satisfaction in Nakhon Si Thammarat Province).....	
เกศกฤตา โกฏิกุล (Ketskuda Kotikul) ¹ , วรอนงค์ โททองคำ (Woraanong Thotongkam) ^{2*} , ชัญญานุช โมราศิลป์ (Chanyanoot Morasil) ³	107-123
คำแนะนำสำหรับผู้เขียน.....	vii-xi
มาตรฐานทางจริยธรรมการตีพิมพ์ในวารสารชุมชนวิจัยและพัฒนาสังคม.....	xii-xii

Thai Land Laws in the Era of Globalization: Challenges from Foreign Ownership

กฎหมายที่ดินไทยยุคโลกาภิวัตน์: ความท้าทายจากการถือครองโดยชาวต่างชาติ

ชัคตัตราย รัชยะสวัสดิ์ (Chacattrai Rayasawath)*

*คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา 30000 ประเทศไทย (Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Ratchasima Rajabhat University, Nakhorn Ratchasima Province, 30000, Thailand) | e-mail: *chacattrai.r@nrru.ac.th

Abstract

Introduction: Thailand is currently facing a land ownership crisis involving foreign nationals. This issue has emerged alongside the country's efforts to open up and promote foreign investment. While such policies aim to stimulate economic growth and modernize infrastructure, they have also raised concerns about economic inequality, potentially affecting citizens' rights and local community identities. This academic article aims to examine the challenges associated with foreign land ownership in Thailand across legal, economic, social, cultural, and environmental dimensions. The findings lead to proposals for developing land management laws and policies in the digital age that align with Thailand's competitive advantages, attract sustainable foreign investment, maintain social stability, and balance economic benefits with public security.

Content: Foreign land ownership in Thailand is a critical issue in the context of globalization, especially due to the expansion of investment and the increased demand for land resources. Addressing this requires appropriate legal frameworks and ownership policies that promote economic growth while protecting the rights of local communities and stakeholders. Laws should be reformed to enhance transparency, reduce conflict, and reinforce land security. Additionally, policies should promote sustainable land use to minimize negative impacts on natural resources and the environment.

Conclusion: In the era of globalization, Thailand's legal and policy frameworks concerning foreign land ownership must consider economic, social, and environmental implications. Collaborative efforts among stakeholders and the public are essential to facilitate knowledge exchange, identify solutions, and broaden the scope of relevant laws and policies. Such an approach supports transparent and fair investment while safeguarding local resources, reducing social conflict, and developing efficient and sustainable land management systems.

Innovation: The proposed innovation focuses on achieving legal and policy balance in land tenure and future strategic direction within a globalized context. This involves creating a regulated and clearly defined management framework that integrates economic, social, cultural, and environmental changes. Through technological adaptation and cross-border competition, the framework seeks to ensure long-term national security and sustainable development amid ongoing globalization.

Keywords: land laws and policies; adaptive dynamics; foreign land ownership; impact of challenges

บทคัดย่อ

บทนำ: ประเทศไทยกำลังเผชิญกับการถือครองที่ดินโดยชาวต่างชาติภายใต้กระแสการเปิดประเทศและความพยายามส่งเสริมการลงทุน ซึ่งกลายเป็นประเด็นถกเถียงข้อสนับสุนนโยบายเพิ่มเงินลงทุนเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ และพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้ทันสมัยยิ่งขึ้น ในทางกลับกัน ข้อกังวลเกี่ยวกับการเปิดช่องทางให้ชาวต่างชาติเข้าถือครองที่ดิน อาจทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ส่งผลกระทบต่อสิทธิประชาชนและอัตลักษณ์ชุมชนท้องถิ่น ดังนั้น บทความวิชาการนี้ จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความท้าทายที่ส่งผลกระทบต่อการถือครองที่ดินโดยชาวต่างชาติในประเทศไทย ในมิติทางกฎหมาย เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม นำไปสู่การเสนอแนวทางพัฒนากฎหมายและนโยบายจัดการที่ดินในยุคดิจิทัลให้สอดคล้องกับบริบทการแข่งขัน ดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ รักษาความมั่นคงทางสังคมไทย และสร้างสมดุลในผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจกับความมั่นคงของประชาชน

*Correspondence author: chacattrai.r@nrru.ac.th

Cite (APA): Rayasawath, C. (2025). Thai Land Laws in the Era of Globalization: Challenges from Foreign Ownership. *Research Community and Social Development Journal*, 19(1), 1-18. <https://doi.org/10.14456/rc-sdj.2025.01>

This work is licensed under a Creative Attribution Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License.

เนื้อหา: การถือครองที่ดินของชาวต่างชาติในประเทศไทยเป็นประเด็นสำคัญเกี่ยวกับโลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะการขยายตัวการลงทุนและใช้ทรัพยากรที่ดิน ซึ่งจำเป็นต้องตระหนักถึงกฎหมายและนโยบายการถือครองที่ดินในรูปแบบการมีส่วนร่วมสนับสนุนเพื่อสร้างสมดุล ส่งเสริมเศรษฐกิจ และปกป้องผลประโยชน์ของชุมชนท้องถิ่นร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทำให้กฎหมายควรได้รับการปรับปรุงเพื่อสร้างความโปร่งใส ลดความขัดแย้ง เสริมสร้างการถือครองที่ดินให้มั่นคง นำไปสู่นโยบายส่งเสริมการใช้ที่ดินเพื่อลดผลกระทบทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

บทสรุป: ความท้าทายทางสังคม เป็นความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงที่ดิน ผลกระทบต่อชุมชนและอัตลักษณ์ท้องถิ่น ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและอาหาร ส่วนความท้าทายทางกฎหมาย เป็นจุดอ่อนและไม่ครอบคลุมการบังคับใช้กฎหมาย การพัฒนาเศรษฐกิจและคุ้มครองสิทธิประชาชนไม่มีความสมดุล รวมทั้งผลกระทบต่อระบบนิเวศและทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องได้รับการบริหารจัดการ ป้องกันผลกระทบและการแสวงหากำไร โดยปรับปรุงกฎหมาย เพิ่มกลไกกำกับดูแล ใช้มาตรการทางเศรษฐกิจเพื่อให้เกิดความสมดุลด้านผลประโยชน์ ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจได้

แนวคิดใหม่: ความสมดุลทางกฎหมาย นโยบาย การถือครองที่ดิน และแนวทางอนาคตยุคโลกาภิวัตน์ ผ่านกรอบจัดการโดยสร้างข้อกำหนด ข้อตกลง และปรับปรุงให้เกิดความชัดเจน ด้วยการศึกษาพัฒนาการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ตามพลวัตการปรับตัว การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี และการแข่งขันข้ามพรมแดนที่มีความสมดุลกับมาตรการ การบริหารจัดการ ผลประโยชน์ และเสริมสร้างความมั่นคงจากการขยายตัวยุคโลกาภิวัตน์ระยะยาว

คำสำคัญ: กฎหมายและนโยบาย; พลวัตการปรับตัว; กรรมสิทธิ์ที่ดินของชาวต่างชาติ; ผลกระทบที่ท้าทาย

บทนำ

กระแสโลกาภิวัตน์มาพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ทำให้เหตุการณ์ กิจกรรม และการตัดสินใจสำคัญเกิดการขยายตัวของบุคคลและชุมชนบนโลก (Held et al., 1999) ได้แก่ การขับเคลื่อนเคลื่อนย้ายแรงงาน และลงทุนจากต่างประเทศโดยตรง ซึ่งท้ายที่สุดแล้ว จะช่วยเสริมประสิทธิภาพการใช้ที่ดินและอำนวยความสะดวกการถ่ายโอนที่ดินจากเจ้าของที่ดินไปยังนักลงทุน (Chavunduka et al., 2021) ขณะเดียวกัน ระบบราชการ การเงิน และเทคนิคการจัดตั้งกรรมสิทธิ์ที่ดินยังคงเป็นข้อจำกัดทางอุปสรรคที่ทำให้เกิดปัญหาการทุจริต ค่าใช้จ่ายมากเกินไป และความไม่มีประสิทธิภาพของระบบราชการขัดขวางประสิทธิภาพการจัดการที่ดิน (Ige et al., 2024) ทำให้ทรัพยากรที่ดินซึ่งมีอยู่อย่างจำกัดกำลังเผชิญกับความท้าทาย เกิดการแข่งขัน เกิดความขัดแย้ง สร้างผลกระทบต่อระบบนิเวศ อาหาร ทรัพยากรธรรมชาติ และแรงผลักดันการใช้ที่ดินเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมระดับโลกเพิ่มมากขึ้นต่อเนื่อง (Montràs-Janer et al., 2024)

อย่างไรก็ดี พระราชบัญญัติปฏิรูปการถือครองที่ดิน มุ่งหวังปรับปรุงสิทธิการถือครองที่ดินสำหรับผู้อยู่อาศัยและถือครองที่ดินในพื้นที่ส่วนรวมให้มีความปลอดภัยมากขึ้น ขณะเดียวกัน การเผชิญความท้าทายทำให้การปฏิรูปที่ดินเป็นไปอย่างเชื่องช้า ข้อเรียกร้องไม่ได้รับการแก้ไข และการจัดสรรที่ดินใหม่ไม่บรรลุเป้าหมาย (Seutloali, 2024) การละเลยข้อตกลงการถือครองที่ดินเพื่อเป็นเจ้าของในตลาดที่ดิน

อาจมีผลต่อความปลอดภัยภายใต้ระบบการถือครองที่ดินตามธรรมเนียมของชุมชน ซึ่งเป็นวัฒนธรรมการเสริมอำนาจและค่าใช้จ่ายบริหารจัดการค่อนข้างต่ำภายในชุมชนท้องถิ่น ยังคงเผชิญกับศักยภาพความต้องการจากภายในและภายนอกชุมชนที่การเปลี่ยนแปลงไปเช่นเดียวกับข้อจำกัดการสร้างเอกสิทธิ์ที่ดินส่วนรวม และส่งเสริมการจัดตั้งที่ดินเกษตรกรรมเชิงพาณิชย์ ทำให้ชาวพื้นเมืองไม่สามารถใช้พื้นที่ชุมชนนั้นได้ต่อไป (Tusing & Leemann, 2023) ดังนั้น ภายใต้ขอบเขตการศึกษาบทความวิชาการนี้ จึงมีประเด็นเนื้อหาสำคัญที่เกี่ยวข้องตามลำดับดังต่อไปนี้

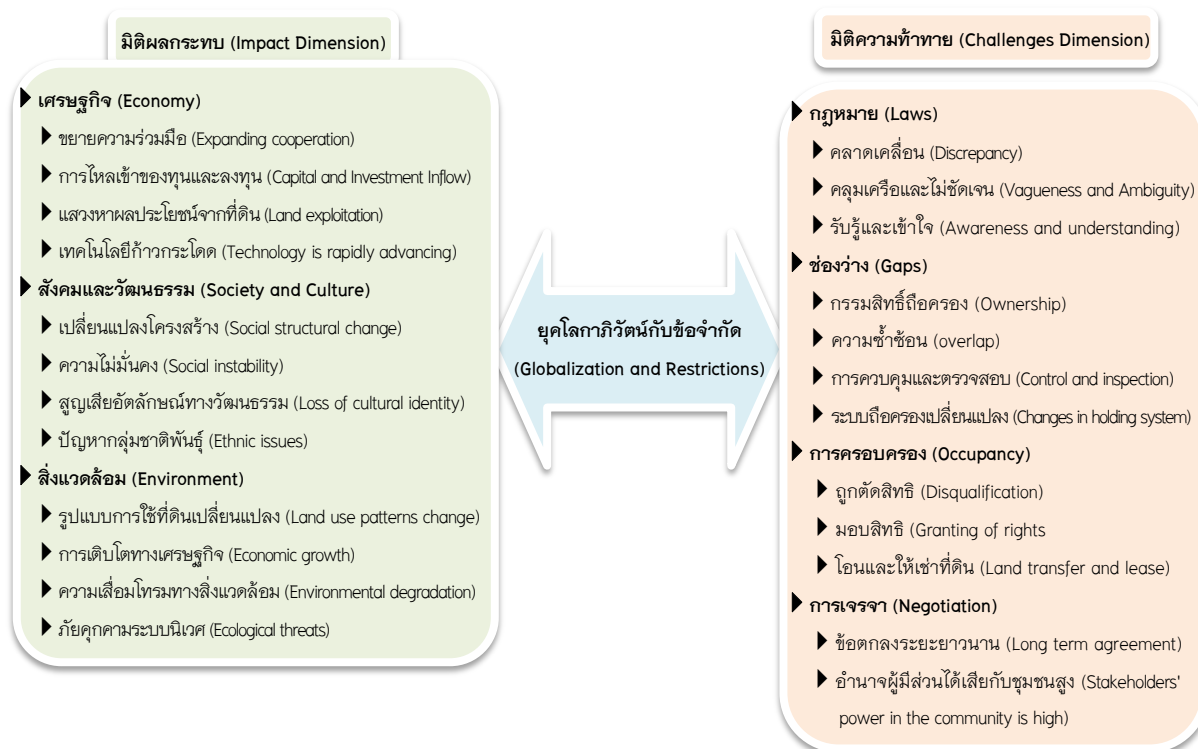
เนื้อหา

ยุคโลกาภิวัตน์กับการถือครองที่ดินโดยชาวต่างชาติ

โลกาภิวัตน์ (Globalization) เป็นอิทธิพลทางพลวัตการโต้ตอบและปรับตัวเข้ากับท้องถิ่นในบริบทโลกที่เน้นทางเลือกโครงสร้างวัฒนธรรมนิยมใหม่ (Roudometof & Dessì, 2022) ทำลายมุมมองโลกแบบเดิมด้วยการข้ามผ่านพื้นที่การเติบโต บูรณาการวัฒนธรรม สังคม และสิ่งแวดล้อมภายในท้องถิ่น (Blatter, 2022) เกิดเป็นผลกระทบทางอัตลักษณ์เมืองโลกาภิวัตน์ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมืองอย่างต่อเนื่อง (Ghahremani et al., 2021; Valdeolmillos et al., 2024) ขณะที่ประเทศกำลังพัฒนาในภูมิภาคเอเชียส่วนใหญ่ประสบปัญหากระแสเงินลงทุนลดลงจากต่างประเทศโดยตรงเป็นอย่างมาก ดังนี้

ภาพที่ 1 ยุคโลกาภิวัตน์กับข้อจำกัดการถือครองที่ดินโดยชาวต่างชาติ

Figure 1. Globalization and Restrictions on Foreign Land Ownership.

หมายเหตุ. สังเคราะห์มิติจากผลกระทบและความท้าทาย

Note. Synthesize dimensions from impacts and challenges.

จากภาพที่ 1 แสดงความเชื่อมโยงข้อจำกัดการถือครองที่ดินโดยชาวต่างชาติในยุคโลกาภิวัตน์ ดังนี้

มิติผลกระทบ

มิติผลกระทบ เกิดขึ้นจากขั้นตอนการคัดกรองการลงทุนและได้รับอนุญาตดำเนินการตามเป้าหมายหรือสิทธิการลงทุนหรือทำธุรกรรมแบบร่วมทุนของบริษัทต่างชาติจำนวนมาก (UNCTAD, 2023) โดยมีความเป็นไปได้ในแต่ละด้าน ดังนี้

ด้านเศรษฐกิจ

การพัฒนาเศรษฐกิจอาเซียนได้ขยายความร่วมมือทางการเงิน การท่องเที่ยว การเกษตร พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ พัฒนาศักยภาพและอุตสาหกรรม (Sermcheep et al., 2024) รวมทั้งการไหลเข้ามาของทุนและภาคการลงทุนจากต่างประเทศที่ยกระดับความเชื่อมั่นของนักลงทุนและสร้างแรงจูงใจลงทุนในภาคอสังหาริมทรัพย์และโครงสร้างพื้นฐานระยะยาว ขณะที่ชาวต่างชาติอาจต้องการที่ดิน ทำให้ราคาที่ดินในพื้นที่เกษตรกรรมเพิ่มสูงขึ้น ส่งผลให้การแข่งขันภาคเกษตรกรรมลดลงอย่างต่อเนื่อง เกิดความเหลื่อมล้ำในกลุ่มคนที่มียาได้ต่ำและไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรที่ดินได้ (UNCTAD, 2021) นอกจากนี้ การพัฒนาเมืองอัจฉริยะและโครงการเศรษฐกิจพิเศษ นำไปสู่การพัฒนาเทคโนโลยี นวัตกรรมเพิ่มผลิตภาพ และขีดความสามารถการแข่งขันเศรษฐกิจไทย ซึ่งสร้างการจ้างงาน กระจายรายได้ในท้องถิ่น และส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจโดยรวม (OECD, 2020) ส่งผลต่อความไม่เท่าเทียมกันและเกิดความยากจนขั้นรุนแรงเพิ่มมากขึ้น ดังกรณีกลุ่มชุมชนพึ่งพาป่าที่ไม่ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ซึ่งมักเป็นกลุ่มยากจนที่สุดและถูกละเลยมากที่สุดในแต่ละภูมิภาค (Lay et al., 2021; Vemuru et al., 2020)

ด้านสังคมและวัฒนธรรม

การขยายตัวพื้นที่เมืองและพัฒนาอสังหาริมทรัพย์เน้นกลุ่มเป้าหมายชาวต่างชาติได้เปลี่ยนแปลงชุมชนเชิงกายภาพ เช่น การแทนที่บ้านเรือนดั้งเดิมด้วยโครงสร้างสมัยใหม่ เป็นต้น (UNESCO & Network of Education Policy Centers, 2021) ขณะเดียวกัน รูปแบบการใช้ที่ดินเปลี่ยนแปลงไปผ่านรากฐานการผลิตจากแรงงานในครอบครัวที่ยังคงมีความสำคัญต่อการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมไปสู่แรงงานอพยพเพื่อรับจ้างภายนอกพื้นที่เพิ่มมากขึ้น และเชื้อต่อผู้ผลิตขนาดใหญ่มากกว่าเกษตรกรรายย่อย (Byamugisha, 2021) การรุกคืบที่ดินขนาดใหญ่และธุรกิจเกษตรสมัยใหม่ทำให้เกิดความไม่สมดุลของอำนาจและการเป็นเจ้าของที่ดินรุนแรงเพิ่มขึ้น การระดมพลเมืองชุมชนทางการเมืองมีความซับซ้อน โดยต้องดิ้นรนเพื่อรักษาเอกราชเหนือที่ดินและการผลิตของตนเอง (Lugo-Espinosa et al., 2024)

ด้านสิ่งแวดล้อม

การเข้าถึงทรัพยากรที่ดินอย่างเปิดกว้างทำให้สิทธิในที่ดินถูกควบคุมและจัดสรรโดยกลุ่มที่แตกต่างกัน ระบบการถือครองกรรมสิทธิ์แบบชุมชนกับการถือครองแบบส่วนตัวและรายบุคคลนำไปสู่ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมได้อย่างแน่นอน (Boonzaijer, 1997) การจัดการถือครองที่ดินส่วนรวมไม่สามารถรับมือกับ

แรงกดดันภายนอกด้วยองค์ประกอบทางจำนวนประชากร การเติบโตทางเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงบริบทการใช้ที่ดินของมนุษย์ส่งผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมเชิงนิเวศ การให้บริการระบบนิเวศ ผลผลิต โครงสร้าง และลักษณะภูมิอากาศ (Airiken et al., 2022) ดังนั้น วิธีการรักษาและปรับใช้ระบบถือครองที่ดินส่วนรวมของชนพื้นเมืองและชุมชนท้องถิ่น เป็นนโยบายเพิ่มเติมสำคัญที่มุ่งหมายป้องกันความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม (Barajas et al., 2024)

มิติความท้าทาย

มิติความท้าทาย สำหรับการถือครองที่ดินของชาวต่างชาติ มีความเกี่ยวข้องกับกฎหมาย ช่องว่างการครอบครอง และการเจรจา ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

กฎหมาย

การเคลื่อนย้ายเงินทุนและรูปแบบการลงทุนเป็นเรื่องที่ง่ายขึ้น รวมทั้งความเชื่อมโยงการพัฒนาทางเศรษฐกิจกับทุกประเทศทั่วโลกที่เพิ่มมากขึ้น ถึงแม้ว่าจะมีการออกแบบกระบวนการและการบริหารหรือได้อย่างครอบคลุม (Dieterle, 2022) ยังพบข้อจำกัดทางกฎหมาย (De Juan et al., 2022) ได้แก่

- ความคลาดเคลื่อนระหว่างหลักการที่กำหนดขึ้นกับการปฏิบัติในพื้นที่จริง
- ความยืดหยุ่นของกฎเกณฑ์ระบบการถือครองที่ดินตามธรรมเนียมอย่างไม่เป็นทางการ
- ปัญหาและความยากลำบากสำหรับนักลงทุนต่อการทำความเข้าใจสิทธิในที่ดินอย่างถ่องแท้ และต้องเจรจากับชุมชนมากกว่าหนึ่งแห่ง
- ความหลากหลายทางกฎหมาย ความไม่แน่นอนและไม่ชอบธรรมในการเจรจาทำให้ได้รับการยกเว้น
- ความคลุมเครือทำให้เกิดความขัดแย้งเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ สิทธิการเช่า และการเจรจาที่เกินขอบเขต

ช่องว่าง

ตามนโยบายการจดทะเบียนที่ดิน ได้แก่ กรรมสิทธิ์ที่ดิน ถือครองที่ดิน และใช้ที่ดินซ้ำซ้อน เนื่องจากไม่สามารถให้ความชัดเจนทางกฎหมายแก่ผู้ถือครองหนังสือรับรองที่ดินได้อย่างเต็มที่และทำให้กลายเป็นหลักฐานการเป็นเจ้าของที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น (Pahrazi & Rahayu, 2024) รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงระบบถือครองที่ดิน และการผสานรวมความต้องการจากภายในและภายนอกชุมชนยังขาดการควบคุมและตรวจสอบ (Barajas et al., 2024)

การครอบครอง

การครอบครองพื้นที่ขนาดใหญ่ ทำให้บางกลุ่มคนถูกตัดสิทธิเนื่องจากใช้เอกสารสิทธิที่ดินส่วนบุคคลในการโอนหรือให้เช่าที่ดินแก่ผู้ลงทุน และสิทธิในที่ดินตามประเพณีบรรพบุรุษได้รับการสนับสนุนภายใต้บริบททางธุรกิจอย่างเป็นทางการเพิ่มขึ้น ส่งผลให้การจัดตั้งกรรมสิทธิ์แบบถือครองกรรมสิทธิ์โดยชุมชนสามารถมอบสิทธิการเช่าให้กับธุรกิจภายในภายหลังได้ (Dieterle, 2022)

การเจรจา

การเจรจาระหว่างนักลงทุน เจ้าหน้าที่รัฐ และหน่วยงานท้องถิ่น มีผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่นสูง ซึ่งส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับข้อตกลงการเช่าเป็นเวลานานหลายทศวรรษ บางครั้งนานเป็นศตวรรษที่ส่งผลกระทบทางสังคมระยะยาว (Hambloch, 2022)

กรณีศึกษาการถือครองที่ดินโดยชาวต่างชาติในต่างประเทศ

กรณีศึกษาการถือครองที่ดินโดยชาวต่างชาติในต่างประเทศ แสดงสาระสำคัญดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1. กรณีศึกษาการถือครองที่ดินโดยชาวต่างชาติในต่างประเทศ

Table 1. Case studies on Foreign Land Ownership in Other Countries

ด้าน (diemension)	ประเทศ (country)		
	เวียดนาม (vietnam)	อินโดนีเซีย (indonesia)	กัมพูชา (cambodia)
เศรษฐกิจ (economy)	- ส่งเสริมการลงทุนและใช้ที่ดิน (promote investment and land utilization) - เช่าที่ดินเกษตรกรรม 50 ปี (agricultural land for 50-year lease) - ทำธุรกรรมที่ดิน (land transactions)	- รัฐเป็นผู้จัดหาที่ดินหลัก (main land provided by the state) - สนับสนุนการพัฒนาเชิงกลยุทธ์สำหรับชนชั้นนำและนักลงทุนขนาดใหญ่ (strategic development support for elite groups and major investors)	- การลดต้นทุนการถือครองที่ดินเพื่อการลงทุน (cost reduction of land ownership for investment) - การลงทุนมีผลกระทบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม (impact of investment on communities and the environment)
สังคมและวัฒนธรรม (society and culture)	- ความเท่าเทียมในการใช้ที่ดิน (equality in land utilization) - ความสัมพันธ์ของการเมืองและธุรกิจ (the relationship between politics and business) - ส่งเสริมความเท่าเทียมกันในสิทธิการใช้ที่ดินของสามีและภรรยา (promote equality in land use rights between husband and wife) - คุ้มครองสิทธิที่ดินร่วมกับผลประโยชน์ครอบครัว (protect land rights along with family interests)	- รัฐมีบทบาทบริหารจัดการที่ดิน (the role of the state in land management) - แนวโน้มการให้ประโยชน์แก่ชนชั้นนำทางการเมืองและธุรกิจของรัฐเพิ่มมากขึ้น (the trend of increasing benefits for political and business elites from the state) - ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการที่ดินทางวัฒนธรรม (emphasize the management of cultural land)	- การต่อสู้ของชุมชนจากการจัดสรรที่ดินของรัฐ (the struggle of communities from government land allocation) - ความขัดแย้งและความไม่มั่นคงทางสังคม (social conflict and insecurity) - ละเลยความสำคัญของการใช้ที่ดินทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น (neglect the importance of local cultural land use) - วิถีชีวิตทางวัฒนธรรมสูญหาย (loss of cultural way of life)
สิ่งแวดล้อม (environment)	- มาตรการด้านความยั่งยืนทางกฎหมาย - คุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (legal sustainability measures to protect natural resources and the environment)	- คำนึงถึงการจัดการที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติ (Consideration of land and natural resource management) - ปัญหาการทำลายป่าและแหล่งน้ำ (Issues of deforestation and water source destruction)	พัฒนาโครงการที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (development of projects with environmental impacts)

หมายเหตุ. สังเคราะห์กรณีศึกษา 3 ประเทศในภูมิภาคอาเซียน

Note. Synthesize case studies of 3 countries in the ASEAN region.

จากตารางที่ 1 อธิบายสาระสำคัญของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม หรือ “เวียดนาม” (Vietnam) ได้บังคับใช้กฎหมายที่ดินปี ค.ศ. 2003 เพื่อส่งเสริมสิทธิการใช้ที่ดิน เพิ่มความเท่าเทียมกันระหว่างนักลงทุนในประเทศและต่างประเทศ รวมถึงผู้อยู่อาศัยถาวรในต่างประเทศ สามารถซื้อทรัพย์สินและใช้สิทธิในที่ดินได้ เน้นสิทธิที่ดินระหว่างสามีและภรรยา โดยกฎหมายที่ดินปี ค.ศ. 2013 ขยายระยะเวลาเช่าที่ดินเกษตรกรรมเป็น 50 ปี อนุญาตให้เจ้าของที่ดินโอนที่ดินเป็นของขั้วญาติหรือใช้ที่ดินเป็นหุ้นในกิจการร่วมค้า (USAID, 2013) กฎหมายที่อยู่อาศัยและกฎหมายธุรกิจจอสั่งห้ามทรัพย์สินปี ค.ศ. 2014 ขยายสิทธิใช้ที่ดินให้กับนักลงทุนต่างชาติ โดยอนุญาตให้ผู้ถือกรรมสิทธิ์ทำธุรกรรมเกี่ยวกับทรัพย์สินและการจำนอง (United States Department

of State, 2019) การพัฒนาระบบการบริหารจัดการที่ดิน ปี ค.ศ. 2020 เน้นการรวบรวมและจัดทำข้อมูลที่ดินให้ทันสมัยและสร้างฐานข้อมูลที่ดินทั่วประเทศ (World Bank, 2008) การปฏิรูปกฎหมายที่ดินโดยบังคับใช้กฎหมายที่ดินปี ค.ศ. 1993 และออกใบแสดงสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน เพิ่มการลงทุนด้านเกษตรกรรม และส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจ ลดความยากจนและเพิ่มความมั่นคงในที่ดิน (Do & Iyer, 2003) และกฎหมายที่ดินสนับสนุนการเปลี่ยนผ่านจากระบบเศรษฐกิจแบบส่วนกลางไปสู่ระบบเศรษฐกิจที่อิงตลาดโดยเน้นคุ้มครองสิทธิและการลงทุนในที่ดิน (Ngoga, 2018)

สาธารณรัฐอินโดนีเซีย หรือ “อินโดนีเซีย” (Indonesia) โดยรัฐบาลกลางมีบทบาทการจัดการที่ดินและเป็นผู้จัดหาที่ดินรายใหญ่ที่ทรงอำนาจด้านการลงทุนในประเทศมากที่สุด และมีแนวโน้มให้บริการแก่กลุ่มชนชั้นนำทางการเมืองและธุรกิจมากกว่าให้ประโยชน์แก่ชุมชนในท้องถิ่น ซึ่งเป็นความท้าทายและทำลายอำนาจรัฐ เกิดความขัดแย้ง ความไม่มั่นคงทางสังคม และส่งผลให้เกิดความเสี่ยงในการลงทุนโดยมีข้อสังเกต (Meckelburg & Wardana, 2024) ดังนี้

- การขยายตัวเชิงกลยุทธ์แฝงด้วยผลประโยชน์ของกลุ่มชนชั้นนำและกลุ่มทุน สะท้อนการรวมศูนย์ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ส่งผลเสียต่อชุมชนท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อม ขณะที่นักการเมืองและกลุ่มทุนได้รับผลประโยชน์มหาศาล
- การแทรกแซงที่เอื้อประโยชน์แก่กลุ่มผู้มีอำนาจ โดยรัฐบาลทำหน้าที่เป็นกลไกสนับสนุนผลประโยชน์ของชนชั้นนำมากกว่าเป็นตัวกลางที่เป็นกลาง ขณะเดียวกัน การต่อสู้ของชุมชนท้องถิ่นเป็นแรงต้านสำคัญที่ชะลอกระบวนการและเพิ่มต้นทุนการแย่งชิงทรัพยากร
- การใช้แนวคิดผลประโยชน์สาธารณะเป็นเครื่องมือสร้างความชอบธรรมที่มุ่งตอบสนองผลประโยชน์กลุ่มทุนและชนชั้นนำของรัฐมากกว่าส่งเสริมการพัฒนาที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะพื้นที่ยุทธศาสตร์สำหรับนักลงทุนรายใหญ่ ชนชั้นนำ และนักการเมือง
- รัฐบาลส่งเสริมผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ โดยลดความซับซ้อนของที่ดินเพื่อลดต้นทุนสำหรับนักลงทุนรายใหญ่ ละเลยความหมายทางสังคมวัฒนธรรมบนที่ดินในชุมชนท้องถิ่น

ราชอาณาจักรกัมพูชา หรือ “กัมพูชา” (Cambodia) ถือครองที่ดินในรูปแบบกรรมสิทธิ์ที่ดินส่วนรวมปี ค.ศ. 2001 เป็นก้าวแรกในการคุ้มครองที่ดินส่วนรวมของชุมชน โดยจัดตั้งโครงการป่าชุมชน (Community Forestry Schemes: CFS) ปี ค.ศ. 2022 ให้ชุมชนจัดการป่าไม้เพื่อสังคมและเศรษฐกิจ โดยมีอุปสรรคจากขั้นตอนทางราชการที่ซับซ้อน เข้าถึงได้เฉพาะป่าสงวนที่กำหนดไว้เพื่อการผลิต (Oberndorf, 2006) พื้นที่คุ้มครองชุมชน (Community Protected Areas: CPA) ปี ค.ศ. 2008 ช่วยให้ชุมชนบริหารทรัพยากรในพื้นที่คุ้มครองได้แต่ยังขาดความมั่นคง เนื่องจากไม่สามารถกันคนนอกออกจากพื้นที่ได้ เกิดปัญหาที่ดินจากการลงทุนขนาดใหญ่และส่งผลกระทบต่อความไม่ปลอดภัยบนที่ดินชุมชนจากความทับซ้อนระหว่างพื้นที่ชุมชนและที่ดินที่ถูกซื้อโดยนักลงทุน ทำให้วิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์พื้นเมืองถูกคุกคาม การตัดไม้ทำลายพื้นที่

ป่าคุ้มครองผ่านสัมปทานป่าทดแทน ซึ่งมีผลกระทบต่อแหล่งน้ำและความหลากหลายทางชีวภาพ และความเปราะบางทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการความร่วมมือและปฏิกิริยาหรือร่วมกับชุมชนลุ่มน้ำ ทำให้เกิดความขัดแย้งเพิ่มมากขึ้น (Flynn et al., 2022; Hing & Riggs, 2021) นอกจากนี้ ความชัดเจนของกฎหมายและนโยบายยังคงปฏิบัติได้จริงอย่างล่าช้า การจัดการที่ดินที่มีประสิทธิภาพและเกิดความมั่นคงของชุมชนยังคงเป็นความท้าทายที่สำคัญ (Barajas et al., 2024)

กฎหมายและนโยบายถือครองที่ดินโดยชาวต่างชาติในประเทศไทย

พื้นฐานทางกฎหมายเกี่ยวกับการถือครองที่ดินในประเทศไทยถูกกำหนดหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และการจำกัดสิทธิการถือครองที่ดินสำหรับชาวต่างชาติไว้ โดยจำแนกเป็นสาระสำคัญ 3 ประเด็น ดังนี้

การถือครองที่ดินโดยชาวต่างชาติในประเทศไทย

การเริ่มต้นธุรกิจในประเทศไทยในฐานะชาวต่างชาติไม่ใช่เรื่องง่ายอย่างที่คิด ถึงแม้จะมีโอกาส แต่เอกลักษณ์ของสภาพแวดล้อมทางธุรกิจเต็มไปด้วยความท้าทาย เช่น ปัจจัยทางกฎหมาย วัฒนธรรม การเงิน และการเมือง มีความสำคัญต่อการปรับตัวทางวัฒนธรรมตามบรรทัดฐานของไทย (Martikainen, 2024) ขณะเดียวกัน การเสนอแรงจูงใจเพื่อดึงดูดการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ เช่น การยกเว้นภาษี แต่ในทางกลับกัน ความซับซ้อนด้านกฎระเบียบและอัตลักษณ์ความเป็นไทย ถือเป็นความท้าทายสำคัญสำหรับชาวต่างชาติ (Belaws, 2022) ซึ่งเป็นบทบาทสำคัญสำหรับประเทศไทยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Royal Thai Embassy in Washington, 2023) อย่างไรก็ตาม การถือครองที่ดินโดยชาวต่างชาติในประเทศไทยเป็นสิทธิของบุคคลที่มีต่อที่ดิน รวมถึงสิทธิการใช้และหรือการเป็นเจ้าของในรูปแบบเจ้าของที่ดิน (Full owner) โดยมีสิทธิที่จะขายหรือใช้ที่ดินของตนได้ตามความเหมาะสมภายใต้ขอบเขตทางกฎหมาย มีอิสระวางแผนการผลิตได้มากกว่าการถือครองรูปแบบการเป็นเจ้าของที่ดินบางส่วน (Part owner) ซึ่งไม่ได้มีบทบาทเพียงเป็นผู้ให้เช่าแต่ยังเลือกเช่าที่ดินเพิ่มเติมได้ เนื่องจากเป็นหนึ่งในวิธียายการผลิตและควบคุมปัจจัยปริมาณการผลิตมากขึ้น โดยไม่เพิ่มความเสี่ยงต่อการดำเนินงานของตนเอง (Thongpradab, 2008)

ทั้งนี้ การบัญญัตินิยามคำว่า “ชาวต่างชาติ” ตามมาตรา 4 ในพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 คือ “คนต่างด้าว” (Foreign Business Act B.E. 2542, 1999) กฎหมายได้รับรองสิทธิในพื้นที่ที่กำหนดขึ้นทางกฎหมายเท่านั้น ซึ่งมีลักษณะมุ่งเน้นเฉพาะการรักษาความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยมีบทบัญญัติ ข้อกำหนด ข้อจำกัด และเงื่อนไขเพื่อป้องกันการครอบครองที่ดินโดยชาวต่างชาติที่อาจส่งผลกระทบต่อประโยชน์สาธารณะได้ (The Land Code Act B.E. 2497, 1954)

บทบัญญัติการถือครองที่ดินโดยชาวต่างชาติในประเทศไทย

ประเทศไทยได้กำหนดบทบัญญัติการถือครองที่ดินโดยชาวต่างชาติที่เกี่ยวข้องกับการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินของคนต่างด้าว แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2. บทบัญญัติทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการถือครองที่ดินโดยชาวต่างชาติในประเทศไทย

Table 2. Legal Provisions Related to Foreign Land Ownership in Thailand

กฎหมาย (Law)	บทบัญญัติและสาระสำคัญ (Provisions and key points)
พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497 (The Land Code Act B.E. 2497, 1954)	มาตรา 93 เป็นมรดกที่ดินที่ได้จากการเป็นทายาทโดยธรรม (Section 93: Land inheritance acquired as an heir by law) - ได้รับอนุญาตและต้องขออนุญาตขายที่ดิน (Requires permission to sell the land) - เพื่ออยู่อาศัยและพาณิชยกรรมไม่เกิน 1 ไร่ (For residential and commercial purposes, no more than 1 rai) - จำหน่ายที่ดินเกินขนาดที่กำหนดภายใน 180 วัน ถึง 1 ปี (Land sales beyond the specified size within 180 days to 1 year)
	มาตรา 96 ทวิ การลงทุนในประเทศไทย (Section 96 bis: Investment in Thailand) - ลงทุนไม่น้อยกว่า 40 ล้านบาท และเพื่ออยู่อาศัยได้ไม่เกิน 1 ไร่ (Investment of no less than 40 million baht, and for residential purposes, it should not exceed 1 rai) - ได้รับอนุญาต (Permission granted) - ลงทุนไม่น้อยกว่า 5 ปี ตามกฎกระทรวง (The investment for no less than 5 years in accordance with ministerial regulations) - ใช้พื้นที่ที่กำหนด (ละเมิดเงื่อนไขต้องจำหน่ายที่ดินภายใน 180 วัน ถึง 1 ปี) (Use the designated area (Violation of the conditions requires the sale of the land within 180 days to 1 year)) - กระทำผิด ไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขมาตรา 96 หรือมาตรา 96 ทวิ อธิบดีกรมที่ดินดำเนินการแทนและสั่งให้จำหน่ายที่ดิน (Violation (failure to comply with the conditions of Section 96 or Section 96 bis) allows the Director-General of the Land Department to act on behalf of and order the sale of the land) - ใช้ที่ดินตามวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้ตามกฎหมาย (The land must be used for the purpose specified by law)
พระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522 (Industrial Estate Authority of Thailand Act B.E. 2522, 1979)	มาตรา 44 ประกอบกิจการในนิคมอุตสาหกรรมหรือเขตเสรีได้ (Section 44: Business operations in industrial estates or free zones) - ถือครองที่ดินเกินข้อกำหนดต้องได้รับอนุญาต (Landholding exceeding the prescribed limit requires authorization) - ที่ดินต้องได้รับการจำหน่ายภายใน 3 ปีหลังจากหยุดหรือเลิกกิจการ (Land must be sold within three years after ceasing or terminating operations)
พระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561 (Eastern Special Development Zone Act B.E. 2561, 2018)	มาตรา 49 กิจการที่ได้รับการส่งเสริมตามกฎหมาย (Section 49: Businesses receiving promotion under the law) มาตรา 50 กรณีหยุดหรือเลิกกิจการ ต้องจำหน่ายที่ดินภายใน 1 ปี (เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องสั่งให้จำหน่ายได้) (Section 50: Ceasing or terminating business operations. Land must be sold within one year (authorities may order the sale))
พระราชบัญญัติปิโตรเลียม พ.ศ. 2514 (Petroleum Act B.E. 2514, 1971)	มาตรา 65 ชาวต่างชาติผู้ได้รับสัมปทานปิโตรเลียม (Section 65: Foreign nationals with petroleum concessions) - ได้รับอนุญาตก่อนโอนกรรมสิทธิ์ (Must obtain authorization before transferring ownership) - สอดคล้องกับความเป็นไปตามขอบเขตสัมปทานที่ได้รับเกี่ยวกับการสำรวจ การผลิต หรือการขนส่งปิโตรเลียม (Land use must align with the requirements of the concession, including exploration, production, or transportation of petroleum)
ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ 2468 (Civil and Commercial Code B.E. 2468, 1915)	มาตรา 539 ชาวต่างชาติเช่าที่ดินในประเทศไทยได้ (Section 539: Foreign nationals renting land in Thailand) - เข้าไม่เกิน 30 ปี ต่อสัญญาได้อีก 30 ปี รวม 60 ปี และต่อได้อีก 30 ปี (รวมเป็น 99 ปี) (Lease terms cannot exceed 30 years, renewable for another 30 years, totaling 60 years, with a potential extension of another 30 years: up to 99 years) - เพื่อพาณิชยกรรมและอุตสาหกรรมได้ไม่เกิน 100 ไร่ (Leases for commercial or industrial purposes cannot exceed 100 rai) - เข้าไม่เกิน 50 ปี ต่อสัญญาได้ไม่เกิน 50 ปี (รวม 99 ปี) (Lease and renewable for no more than 50 years: total 99 years) - เช่าที่ดินได้โดยไม่กำหนดระยะเวลา (Land can also be leased without a fixed term)
พระราชบัญญัติการเช่าอสังหาริมทรัพย์เพื่อพาณิชยกรรมและอุตสาหกรรม พ.ศ. 2542 (Hire of Immovable Property for Commerce and Industry Act B.E. 2542, 1999)	มาตรา 8 เช่าที่ดินเพื่อพาณิชยกรรมและอุตสาหกรรม (Section 8: Leasing land for commercial and industrial purposes) - สัญญาเช่าไม่เกิน 50 ปี ต่อสัญญาได้อีก 50 ปี (รวมเป็น 99 ปี) (Lease agreements cannot exceed 50 years, renewable for another 50 years: up to 99 years) - เช่าที่ดินได้เฉพาะกรณีพาณิชยกรรมและอุตสาหกรรมเท่านั้น (Land leasing is strictly for commercial and industrial purposes)
พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ. 2520 (Investment Promotion Act B.E. 2520, 1977)	มาตรา 27 เช่าที่ดินเพื่อใช้ในกิจการที่ได้รับการส่งเสริม (Section 27: Leasing land for supported activities) - จำหน่ายที่ดินภายใน 1 ปีหลังจากหยุดหรือเลิกกิจการ (Land must be sold within one year after ceasing or terminating the activity) - อธิบดีกรมที่ดินมีอำนาจสั่งจำหน่ายที่ดินแทน (The Director-General of the Department of Lands has the authority to order the sale of land) - ถือครองที่ดินสำหรับกิจการที่ได้รับการส่งเสริมตามกฎหมายเท่านั้น (Landholding is permitted solely for activities supported by law) - ใช้ที่ดินได้ตามกรอบการลงทุนที่ได้รับการสนับสนุน (Land use must align with the scope of the approved investment)

หมายเหตุ. บทบัญญัติและการบังคับใช้ภายใต้กฎหมายประเทศไทย

Note. Provisions and enforcement under Thai law.

จากตารางที่ 2 แสดงสาระสำคัญที่สะท้อนถึงแนวทางการกำหนดสิทธิและข้อจำกัดในการใช้ที่ดินในประเทศไทย โดยให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการลงทุนและการพัฒนาประเทศควบคู่ไปกับการรักษาความสมดุลการถือครองที่ดินระหว่างชาวไทยและชาวต่างชาติที่แตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์และพื้นที่ของการใช้ที่ดิน คือ การลงทุนขั้นต่ำ 40 ล้านบาทในที่ดินและเพื่ออยู่อาศัยในพื้นที่ไม่เกิน 1 ไร่ (มาตรา 93 และมาตรา 96 ทวิ) จำกัดเฉพาะกิจการในนิคมอุตสาหกรรมที่ได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการนิคมอุตสาหกรรม (มาตรา 44) ใช้ที่ดินที่เป็นโครงการซึ่งอนุมัติจากคณะกรรมการของการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยในเขตพัฒนาพิเศษตะวันออกได้ไม่เกิน 50 ปี (มาตรา 49) กิจการปิโตรเลียมเฉพาะสำรวจผลิต และขนส่งได้ตามระยะเวลาในใบอนุญาต (มาตรา 65) จัดทะเบียนระยะเวลาเช่าที่ดินเกิน 3 ปี เข้าได้สูงสุดไม่เกิน 30 ปี การพาณิชย์กรรมและอุตสาหกรรมได้สูงสุด 50 ปี (มาตรา 539 และมาตรา 8) และใช้ที่ดินเพื่อกิจการส่งเสริมการลงทุนอนุมัติโดยคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนตามระยะเวลาโครงการ (มาตรา 27)

นโยบายถือครองที่ดินโดยชาวต่างชาติในประเทศไทย

การบังคับใช้กฎหมายให้มีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมโลกาภิวัตน์ที่สามารถแข่งขันโดยไม่ละเลยความมั่นคงทางสังคมและสิ่งแวดล้อมในประเทศ (Constitution Drafting Commission, 2017) ตามนโยบายหลัก 4 ด้าน (Office of the National Land Policy Board, 2023) ดังนี้

ด้านการสงวนและรักษาสมดุล

การสงวนที่ดินของรัฐและรักษาสมดุลทางธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ มุ่งเน้นอนุรักษ์ ดูแลรักษาพื้นที่ป่าธรรมชาติ ป่าเศรษฐกิจ ให้สมดุลกับการใช้และได้รับประโยชน์จากการพัฒนาที่ยั่งยืน

ด้านการใช้ประโยชน์สูงสุด

การใช้ที่ดินและทรัพยากรดินภายใต้ความสมดุลของขีดความสามารถรองรับพื้นที่และเกิดประโยชน์ต่อสังคม เศรษฐกิจ ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม

ด้านกระจายที่เป็นธรรม

การถือครองที่ดินอย่างเป็นธรรม สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยเน้นส่งเสริมด้วยวิธีการที่เหมาะสม เป็นธรรม และสามารถพึ่งพาตนเองได้

ด้านบูรณาการ

การบูรณาการและเสริมสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อเอกภาพการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดิน ซึ่งเน้นศักยภาพระบบให้เอื้อต่อการกำกับดูแลและกำหนดทิศทางควบคุมและตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง

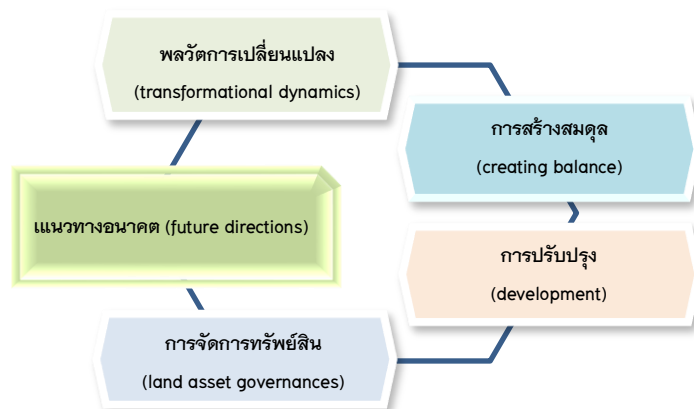
ดังนั้น การให้ความสำคัญกับการถือครองที่ดินโดยชาวต่างชาติตามบทบัญญัติทางกฎหมายและนโยบายที่ได้รับการปรับปรุงและบังคับใช้อย่างรัดกุม สามารถสนับสนุนการลงทุนและปกป้องทรัพยากรที่ดินของคนไทยที่เหมาะสม ถือเป็นกุญแจสำคัญในการลดความเสี่ยงจากการซื้อที่ดินขนาดใหญ่สำหรับที่ดินส่วนรวมในประเทศไทยได้ระยะยาว

แนวทางพัฒนากฎหมายและนโยบายของประเทศไทยในอนาคต

แนวทางพัฒนากฎหมายและนโยบายถือครองที่ดินโดยชาวต่างชาติของประเทศไทยในอนาคต มีดังต่อไปนี้

ภาพที่ 2. แนวทางพัฒนากฎหมายและนโยบายการถือครองที่ดินโดยชาวต่างชาติในประเทศไทย

Figure 2. Approaches to Developing Laws and Policies on Foreign Land Ownership in Thailand.

หมายเหตุ. สังเคราะห์พลวัตจากหลักการเปลี่ยนแปลง สมดุล ปรับปรุงและจัดการ

Note. Synthesize dynamics from the principles of change, balance, improvement and management.

จากภาพที่ 2 แสดงสาระสำคัญตามมิติพลวัตการเปลี่ยนแปลง การสร้างสมดุล การปรับปรุง และการจัดการทรัพย์สิน สำหรับแนวทางการพัฒนากฎหมายและนโยบายถือครองที่ดินโดยชาวต่างชาติของประเทศไทยในอนาคต ดังนี้

พลวัตการเปลี่ยนแปลง

พลวัตการเปลี่ยนแปลงกฎหมายและนโยบายการถือครองที่ดิน ประกอบด้วย

- ความร่วมมือ ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างภาครัฐ หน่วยงานตุลาการ สังคมพลเมือง และองค์กรสิทธิมนุษยชน เพื่อป้องกันและคุ้มครองชุมชนท้องถิ่นจากการแย่งชิงที่ดิน ด้วยการบังคับใช้กฎหมายสิทธิมนุษยชนปกป้องและป้องกันสิทธิเรื่องที่ดินของชุมชนให้เกิดประสิทธิผล (Mahadew, 2024)

- พัฒนาระบบกฎหมาย โดยพัฒนาระบบกฎหมายจัดสรรที่ดินให้มีความโปร่งใสและเกิดความยุติธรรม เพื่อเพิ่มความเชื่อมั่นต่อการใช้ที่ดินและป้องกันข้อพิพาทในอนาคตให้มั่นคง (Sutedi, 2020)

- ความสมดุล โดยศาลกำหนดและตัดสินเกี่ยวกับสิทธิพื้นฐานการได้รับผลประโยชน์จากทรัพย์สินของตนเอง สิทธิการมีสิ่งแวดล้อมที่ดีต่อสุขภาพตามหลักเกณฑ์และหลักการความเท่าเทียมกันอย่างยุติธรรม สามารถคาดหวังสิทธิทางกฎหมายที่ถูกต้องและเหมาะสมได้ (Lähteenmäki-Uutela et al., 2021)

- ส่งเสริมความสัมพันธ์และมีส่วนร่วม ซึ่งความสัมพันธ์ในทรัพย์สินที่ดินแบบมีส่วนร่วม ระหว่างมนุษย์ธรรมชาติ และกฎหมาย สามารถสะท้อนการเรียนรู้วัฒนธรรมพื้นเมือง และเพิ่มกลไกความรับผิดชอบสิ่งแวดล้อมในพื้นที่สำคัญร่วมกันได้ (Horsley, 2011)

- ลดความเหลื่อมล้ำ โดยเน้นปรับปรุงกฎหมายสิทธิในทรัพย์สินด้านความเท่าเทียมกัน ลดสิทธิพิเศษเฉพาะกลุ่ม และเพิ่มมาตรการการภาระผูกพันเจ้าของที่ดินด้านการอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม (Horsley, 2011)
- สร้างกลไกความต่อเนื่อง โดยจัดตั้งหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ตรวจสอบควบคุมกฎหมายทรัพย์สินต่อสิ่งแวดล้อมทางสังคม และให้แนวทางปรับปรุงกฎหมายที่สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง (Horsley, 2011)
- การร่างกฎหมาย โดยเปิดรับความคิดเห็นและข้อเสนอทางกฎหมายแบบสาธารณะ และประเมินผลกระทบสิทธิพื้นฐานของผู้มีส่วนได้เสียตามแนวทางปฏิบัติสากล (European Commission, 2011; OECD, 2020)
- การเป็นพลเมือง โดยใช้สิทธิมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ ปฏิบัติตามเงื่อนไข กฎเกณฑ์ชัดเจน โปร่งใส เป็นอิสระ สนองตอบความสอดคล้องที่ต่อเนื่อง และเกิดประสิทธิผลระยะยาว (Raphaël, 2021)
- ความรับผิดชอบ โดยพลเมืองสามารถติดต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน อัยการสูงสุดหรือหน่วยงานระดับชาติที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายสิทธิมนุษยชนได้ (Grmelova, 2011)
- การแก้ไขข้อพิพาท ซึ่งเป็นข้อพิพาทที่เกิดขึ้นระหว่างนักลงทุนกับรัฐ ซึ่งเกี่ยวกับสนธิสัญญาการลงทุนของบริษัทและผู้ถือหุ้นต่างประเทศ และการเรียกร้องค่าเสียหายคืนจากรัฐบาล (Gaukrodger, 2014)

การสร้างสมดุล

การสร้างสมดุลทางกฎหมายในช่วงเปลี่ยนผ่าน เน้นสิทธิและหน้าที่ระหว่างพลเมืองกับรัฐบาล (Lähteenmäki-Uutela et al., 2021) ได้แก่

- รากฐานความยุติธรรม ตามหลักนิติธรรม ประชาธิปไตย และการมีส่วนร่วมที่แท้จริง
- รับประกันสิทธิการเข้าถึงสินค้าพื้นฐาน (อาหาร พลังงาน การขนส่ง)
- หลักความรู้สิทธิในทรัพย์สินและคาดหวังความถูกต้องทางกฎหมาย เพื่อคุ้มครองเจ้าของทรัพย์สิน ลูกค้า ฝ่ายบริหาร และนักลงทุนต่างประเทศจากการกระทำที่ไม่เป็นธรรม เลือกปฏิบัติ หรือไม่สมดุล
- โครงสร้างใหม่ โดยปรับปรุงสิทธิด้านสิ่งแวดล้อมและสิทธิแรงงานที่ไม่เอื้อประโยชน์เฉพาะกลุ่ม ผลักดันการปรับโครงสร้างระบอบการปกครอง และการถ่ายโอน-ย้ายแรงงานเก่าไปสู่แรงงานใหม่

การปรับปรุง

การปรับปรุง มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนา การเสริมสร้าง การสนับสนุน และการเพิ่มเติมสำหรับระบบทางกฎหมายและนโยบาย (Zhou & Huld, 2022) ได้แก่

- ระบบกฎหมายและข้อบังคับ เน้นการพัฒนาเนื้อหาทางกฎหมายให้มีความทันสมัย ครอบคลุม และตอบสนองต่อบริบทปัจจุบัน เช่น แก้ไขกฎหมายล้าสมัย การเพิ่มมาตรการรองรับการมีส่วนร่วมของประชาชน การกำหนดบทลงโทษที่เหมาะสมและยืดหยุ่นมากขึ้น เป็นต้น

- ระบบกลไกราคาและค่าธรรมเนียม เน้นการออกแบบเพื่อปรับปรุงกลไกทางเศรษฐศาสตร์ เช่น กำหนดราคาสินค้าและบริการภายใต้กฎหมาย จัดเก็บค่าธรรมเนียมสอดคล้องกับต้นทุนจริง เป็นต้น
- ระบบการเงินและบัญชี เน้นความครอบคลุมระบบงบประมาณที่โปร่งใส ประสิทธิภาพการตรวจสอบทางการเงินและสนับสนุนการคลัง เช่น เงินอุดหนุนหรือสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ เป็นต้น
- ระบบการรับรอง ติดตาม และสถิติ เน้นปรับปรุงระบบมาตรฐาน ตรวจสอบการปฏิบัติตามกฎหมาย ประเมินผลลัพธ์นโยบาย และความแม่นยำในการจัดเก็บข้อมูลทางสถิติและทันสมัย เพื่อใช้เป็นหลักฐานรองรับการตัดสินใจและปรับปรุงนโยบาย
- ระบบตลาดการค้า เน้นเสริมสร้างความยุติธรรมกลไกการตลาดภายใต้การแข่งขันอย่างเสรี เป็นธรรม และโปร่งใส คัดกรองผู้ประกอบการและสนับสนุนผู้ผลิตรายย่อย และกำหนดบทบาทควบคุมการแทรกแซงตลาดอย่างสมดุลโดยภาครัฐ

การจัดการทรัพยากร

การจัดการทรัพยากร เป็นการเพิ่มการดำเนินการระดับประเทศและท้องถิ่น (Dubertret, 2017; Lehavi, 2023) ได้แก่

- การจัดการ โดยการทำความเข้าใจ การให้ความสำคัญ การตระหนักถึงคุณค่า การเสริมสร้างความสามารถที่เน้นการดูแลระบบนิเวศของผืนดิน เขตแดน ทรัพยากร แหล่งน้ำ และสภาพอากาศ
- การคุ้มครอง โดยสนับสนุนมาตรฐานสิทธิมนุษยชนตามปฏิญญาและอนุสัญญาพัฒนาความคุ้มครองทางสังคมและสิ่งแวดล้อม
- กำกับดูแลระบบความรู้และวิถีชีวิตปัจจุบันและอนาคต
- นวัตกรรมทางกฎหมาย โดยใช้เทคโนโลยีใหม่เป็นเครื่องมือเปลี่ยนแปลงกระบวนการจัดการทรัพยากร เช่น ทะเบียนอสังหาริมทรัพย์และการรับมือภัยพิบัติทางธรรมชาติ เป็นต้น
- นวัตกรรมสถาบัน โดยบูรณาการองค์กรเพื่อเพิ่มการกำกับดูแลการข้ามพรมแดนที่มีประสิทธิภาพในประเทศและระดับโลก
- กำหนดเป้าหมายทางกฎหมาย โดยส่งเสริมการจัดสรรและปกป้องสิทธิในทรัพยากรให้สอดคล้องกับมาตรฐานทางสิทธิมนุษยชนและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

บทสรุป

ความท้าทายจากการถือครองที่ดินโดยชาวต่างชาติในยุคโลกาภิวัตน์ของประเทศไทย มีผลกระทบในมิติด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งถือเป็นประเด็นที่ควรตระหนักรู้ และให้ความสำคัญทุกมิติ โดยสามารถสรุปประเด็นสำคัญทางสังคม และประเด็นสำคัญทางกฎหมายที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

ประเด็นสังคม

- ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงที่ดิน ซึ่งเกิดจากการเพิ่มขึ้นของราคาที่ดินและอสังหาริมทรัพย์ ทำให้คนไทยมีโอกาสถือครองที่ดินลดลงและเกิดความไม่เป็นธรรมระหว่างนักลงทุนต่างชาติและประชาชนในท้องถิ่น
- ผลกระทบต่อชุมชนและอัตลักษณ์ท้องถิ่น ซึ่งจากการเข้ามาถือครองที่ดินของชาวต่างชาติ ทำให้วัฒนธรรมเกิดการเปลี่ยนแปลงและสูญเสียเอกลักษณ์ชุมชน รวมทั้งเกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างประชาชนท้องถิ่นกับกลุ่มนักลงทุนต่างชาติ
- ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและอาหาร ซึ่งจากการที่ชาวต่างชาติมีสิทธิถือครองที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมมีผลต่อความมั่นคงทางอาหารและการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรไทยและเกิดความเสี่ยงต่อการถูกใช้ที่ดินเพื่อกิจกรรมที่ขัดต่อประโยชน์ของสังคมไทย

ประเด็นทางกฎหมาย

- จุดอ่อนการบังคับใช้กฎหมาย จากการเปิดช่องทางให้ชาวต่างชาติใช้ตัวแทนในการถือครองที่ดิน ทำให้เกิดความยุ่งยากต่อการควบคุม และขาดกลไกการกำกับดูแล และตรวจสอบที่ชัดเจน
- ความไม่สมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจกับการคุ้มครองสิทธิประชาชน ซึ่งจากการอนุญาตชาวต่างชาติมีสิทธิถือครองที่ดินเพื่อดึงดูดการลงทุนโดยไม่มีมาตรการกำกับที่ดี จะส่งผลกระทบต่อโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศไทย และกฎหมายเกี่ยวกับภาษีที่ดินไม่สามารถควบคุมการเก็งกำไรจากชาวต่างชาติอย่างมีประสิทธิภาพได้
- ผลกระทบทางระบบนิเวศ จากการถือครองที่ดินเพื่อการพัฒนาโครงการขนาดใหญ่ นำไปสู่ปัญหาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การบุกรุกพื้นที่ป่าจากการถือครองที่ดินโดยชาวต่างชาติ ทำให้ประชาชนไทยไม่สามารถใช้ทรัพยากรได้อย่างยั่งยืน เป็นต้น

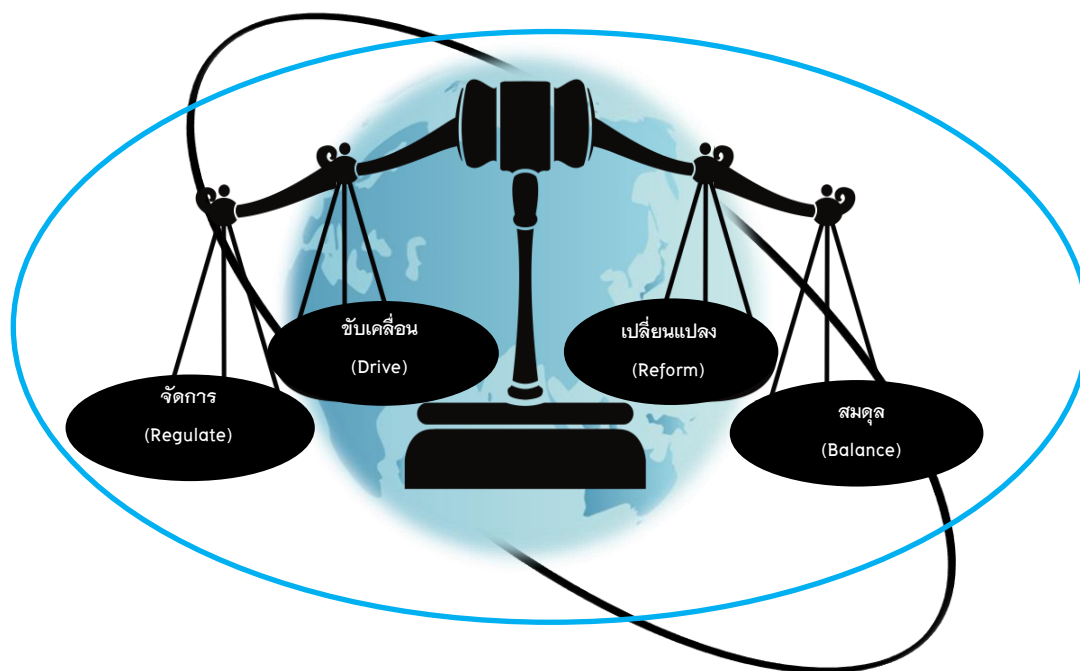
ดังนั้น การถือครองที่ดินของชาวต่างชาติในประเทศไทย จึงถือเป็นหนึ่งในประเด็นสำคัญที่ต้องได้รับการบริหารจัดการให้เกิดความสมดุล เพื่อประโยชน์สูงสุดต่อเศรษฐกิจของประเทศ ขณะเดียวกัน การป้องกันผลกระทบด้านความเหลื่อมล้ำ การเก็งกำไร และปัญหาทางสังคม จำเป็นต้องค้นหาแนวทางแก้ไขด้วยการเน้นปรับปรุงกฎหมาย เพิ่มกลไกการกำกับดูแล การใช้มาตรการทางเศรษฐกิจ และการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจอย่างชัดเจน

แนวคิดใหม่

การสร้างสมดุลทางกฎหมาย นโยบายที่เกี่ยวข้องกับการถือครองที่ดิน แนวทางการพัฒนาและปรับปรุงกฎหมายและนโยบายในอนาคต มีส่วนสำคัญต่อการลดข้อจำกัดความท้าทาย และขับเคลื่อนความยุติธรรมเพื่อให้เกิดการรับรู้ การทำความเข้าใจ การเข้าถึงและการได้รับกรรมสิทธิ์ในผืนแผ่นดินของประชาชนชาวไทย มีแนวคิดสำคัญ (ภาพที่ 3) ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 3. แนวคิดการบริหารจัดการสมดุลการถือครองที่ดินของชาวต่างชาติในประเทศไทย

Figure 3. A Dynamic Equilibrium Framework for Foreign Land Ownership in Thailand.

หมายเหตุ. สังเคราะห์กลไกทางกฎหมายภายใต้การริเริ่มส่งเสริม การปรับปรุงโครงสร้าง และการรักษาความเท่าเทียมกันของผลประโยชน์

Note. Synthesize legal mechanisms under the initiative to promote, improve the structure, and maintain equality of interests.

การบริหารจัดการสมดุลการถือครองที่ดินของชาวต่างชาติในประเทศไทย อธิบายสาระสำคัญดังนี้

การจัดการ (Regulate: R) เน้นวางระเบียบและควบคุมบริบทกฎหมายที่ดินไทย เพื่อกำหนดกฎเกณฑ์และกลไกกฎหมายการถือครองที่ดินและการลงทุนข้ามชาติ เช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยการจัดสรรที่ดินเพื่ออยู่อาศัย พ.ศ. 2543 และกฎหมายว่าด้วยการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 ควรกำหนดบทบัญญัติจำกัดประเภทและขนาดที่ดินให้ชาวต่างชาติถือครองหรือเช่าที่ดินได้ หน่วยงานรัฐออกใบอนุญาตหรืออนุมัติกรณีพิเศษให้ถูกต้องชัดเจน ใช้มาตรการตรวจสอบความโปร่งใสเป็นธรรมในแหล่งเงินทุนหรือใช้ประโยชน์ที่ดิน

การขับเคลื่อน (Drive: D) เน้นผลักดันการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ โดยริเริ่มและส่งเสริมนโยบายตอบสนองการเติบโตทางเศรษฐกิจระดับโลก เปิดโอกาสเข้ามาลงทุนอสังหาริมทรัพย์ตามโครงการ Smart City ในเขตเศรษฐกิจพิเศษ เช่น เสนอปรับปรุงกฎหมายการถือครองที่ดินเพื่ออยู่อาศัยดึงดูดผู้สูงวัยและมีรายได้สูงเป็นกรณีพิเศษสำหรับชาวต่างชาติ เป็นต้น และสนับสนุนให้ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในระบบข้อมูลที่ดิน

การเปลี่ยนแปลง (Reform: R) เน้นปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างให้สอดคล้องกับบริบทและยุคสมัยในโลก ได้แก่ ปฏิรูปกฎหมายที่ดิน ปรับปรุงระบบทะเบียนที่ดิน ทบทวนกฎหมายล้าสมัย

และไม่สอดคล้อง บริษัทไทยทำหน้าที่แทนชาวต่างชาติ บุรณาการกฎหมายที่ดินกับนโยบายความมั่นคง อธิปไตย และเศรษฐกิจ ดังตัวอย่างเช่น แกไขกฎหมายเกี่ยวกับการใช้สิทธิทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น สิทธิในที่ดิน แหล่งน้ำ และป่าไม้ เชื่อมโยงกับความมั่นคงของชาติไทย เป็นต้น

ความสมดุล (Balance: B) เน้นการรักษาความสมดุลระหว่างผลประโยชน์กับบริบททางกฎหมายที่ดิน ยุคโลกาภิวัตน์ ด้วยการถ่วงดุลผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเพื่อดึงดูดนักลงทุนและรายได้จากต่างประเทศ กับความมั่นคงและสิทธิในที่ดิน การพัฒนาท้องถิ่น และความเป็นเจ้าของ ป้องกันไม่ให้เกิดการผูกขาด หรือสะสมที่ดินโดยกลุ่มทุนต่างชาติ คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและสิทธิในพื้นที่การลงทุนขนาดใหญ่ของชุมชน เช่น ออกแบบมาตรการถือครองแบบมีเงื่อนไข จำกัดระยะเวลา การใช้ ถ้ายโอนสิทธิ เป็นต้น

แหล่งทุนสนับสนุน

ผู้เขียนไม่ได้รับการสนับสนุนทางการเงินสำหรับการวิจัย การประพันธ์ และหรือการตีพิมพ์บทความ

การมีส่วนร่วมของผู้เขียน

ผู้เขียนได้ร่าง อ่าน และทบทวนแก้ไขต้นฉบับบทความให้ถูกต้องอย่างครบถ้วน

ความขัดแย้งทางผลประโยชน์

ข้อมูลและแหล่งข้อมูลที่ได้กล่าวถึงในบทความนี้ไม่มีความขัดแย้งทางผลประโยชน์

เอกสารอ้างอิง

- Airiken, M., Zhang, F., Chan, N. W., & Kung, H. T. (2022). Assessment of spatial and temporal ecological environment quality under land use change of urban agglomeration in the North Slope of Tianshan, China. *Environmental Science and Pollution Research*, 1-18. <https://doi.org/10.1007/s11356-021-16579-3>
- Barajas, J. A. R., Kubitz, C., & Lay, J. (2024). Large-scale acquisitions of communal land in the Global South: Assessing the risks and formulating policy recommendations. *Land Use Policy*, 139, 107054. <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2024.107054>
- Belaws. (2022, November 21). *Starting a business in Thailand*. <https://belaws.com/thailand/starting-a-business-in-thailand/>
- Blatter, J. (2022, February 23). *glocalization*. Encyclopedia Britannica. <https://shorturl.asia/RPgda>
- Boonzaier, E. (1997). *The Cape herders: a history of the Khoikhoi of southern Africa*. New Africa Books.
- Byamugisha, F. F. (2021). Experiences and development impacts of securing land rights at scale in developing countries: Case studies of China and Vietnam. *Land*, 10(2), 176. <https://doi.org/10.3390/land10020176>
- Chavunduka, C., Dipura, R., & Vudzijena, V. (2021). Land, investment and production in agrarian transformation in Zimbabwe. *Land Use Policy*, 105, 105371. <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2021.105371>
- Civil and Commercial Code B.E. 2468. (1915, September 11). *Royal Gazette*. Voume 42, pages 1-144.
- Constitution Drafting Commssion. (2017). *Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560*. Printing Office, Office of the Secretariat of the House of Representatives.
- De Juan, A., Geissel, D., Lay, J., & Lohmann, R. (2022). *Large-Scale Land Acquisitions, Rural Change, and Social Conflict*. German Institute for Global and Area Studies (GIGA).
- Dieterle, C. (2022). Global governance meets local land tenure: International codes of conduct for responsible land investments in Uganda. *The Journal of Development Studies*, 58(3), 582-598. <https://doi.org/10.1080/00220388.2021.1983165>

- Do, Q.-T., & Iyer, L. (2003). *Land rights and economic development: Evidence from Vietnam*. World Bank Policy Research Working Paper No. 3120. <https://ssrn.com/abstract=445220>
- Dubertret, F. (2017, July). *LandMark: Global platform of Indigenous and community lands*. Paper presented at the XVI Biennial IASC Conference, International Association for the Study of the Commons (IASC), Utrecht, Netherlands. <https://halshs.archives-ouvertes.fr/halshs-03961572>
- Eastern Special Development Zone Act B.E. 2561. (2018, May 14). *Royal Gazette*. Voume 135, Part 34 A, pages 1-33.
- European Commission. (2011, May 6). *Commission Staff Working Paper: Operational guidance on taking account of fundamental rights in Commission impact assessments* (SEC(2011) 567 final). General Publications. <https://shorturl.asia/eEyhL>
- Flynn, G., Ball, A., & Srey, V. (2022). *Large-scale logging in Cambodia's Prey Lang linked to politically-connected mining operation*. Mongbay. <https://shorturl.asia/JEvR>
- Foreign Business Act B.E. 2542. (1999, December 4). *Royal Gazette*. Voume 116, Part 123 A, pages 1-15.
- Gaukrodger, D. (2014). *Investment Treaties and Shareholder Claims: Analysis of Treaty Practice*. OECD Working Papers on International Investment, 2014/03. <https://doi.org/10.1787/5jxvk6shpvs4-en>
- Ghahremani, H., Afsari Bajestani, S., McCarthy, L., & Jalalianhosseini, M. (2021). Transformation of urban spaces within cities in the context of globalization and urban competitiveness. *Journal of Urban Planning and Development*, 147(3), 05021026. [https://doi.org/10.1061/\(ASCE\)UP.1943-5444.0000703](https://doi.org/10.1061/(ASCE)UP.1943-5444.0000703)
- Grmelova, N. (2011). Contribution of the European ombudsman to limiting late payment by the European commission. In S. Gundmann & Y. M. Atamer (Eds.), *Financial Services, Financial Crisis and General European Contract Law* (Vol. 325, pp. 309-324). Kluwer Law International BV.
- Hambloch, C. (2022). Land formalization turned land rush: The case of oil palm in Papua New Guinea. *Land Use Policy*, 112, 105818. <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2021.105818>
- Held, D., McGrew, A., Goldblatt, D., & Perraton, J. (1999). Global transformations: Politics, economics and culture. In C. Pierson & S. Torrey (Eds.), *Politics at the Edge: The PSA Yearbook 1999* (pp. 14-28). Palgrave Macmillan UK.
- Hing, S., & Riggs, R. (2021). Re-thinking benefits of community protected areas in Mondulkiri, Cambodia. *Trees, Forests and People*, 6, 100128. <https://doi.org/10.1016/j.tfp.2021.100128>
- Hire of Immovable Property for Commerce and Industry Act B. E. 2542. (1999, May 18). *Royal Gazette*. Voume 116, Part 39 A, pages 10-12.
- Horsley, P. (2011). Property rights viewed from emerging relational perspectives. In D. Grinlinton & P. Taylor (Eds), *Property Rights and Sustainability* (pp. 87-116). Brill Nijhoff.
- Ige, V. O., Akinbogun, S. P., & Jones, C. A. (2024). *Achieving the Sustainable Development Goal Against Poverty in Developing Nations, Perspective from Urban Land Titling Potentials*. Springer International.
- Industrial Estate Authority of Thailand Act B.E. 2522. (1979, March 24). *Royal Gazette*. Voume 96, Part 41 speciall issue, pages 10-39.
- Investment Promotion Act B.E. 2520. (1977, May 4). *Royal Gazette*. Voume 94, Part 38 speciall issue, pages 1-40.
- Lähtenmäki-Uutela, A., Lonkila, A., Huttunen, S., & Grmelová, N. (2021). Legal rights of private property owners vs. sustainability transitions?. *Journal of Cleaner Production*, 323, 129179. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2021.129179>
- Lay, J., Anseeuw, W., Eckert, S., Flachsbarth, I., Kubitz, C., Nolte, K., & Giger, M. (2021). *Taking stock of the global land rush: Few development benefits, many human and environmental risks. Analytical Report III*. Bern Open. <https://doi.org/10.48350/156861>
- Lehavi, A. (2023). The role of innovation in the globalization of property law. In E. Nordtveit (Ed.), *The Changing Role of Property Law* (pp. 81-102). Edward Elgar. <https://doi.org/10.4337/9781839100659.00009>
- Lugo-Espinosa, G., Acevedo-Ortiz, M. A., Aquino-Bolaños, T., Ortiz-Hernández, Y. D., Ortiz-Hernández, F. E., Pérez-Pacheco, R., & López-Cruz, J. Y. (2024). Cultural Heritage, Migration, and Land Use Transformation in San José Chiltepec, Oaxaca. *Land*, 13(10), 1658. <https://doi.org/10.3390/land13101658>
- Mahadew, B. (2024). An Assessment of the Impact of Corporate-Driven Foreign Land Investments on Selected Human Rights in Mozambique. *African Journal of Legal Studies*, 16(3), 225-248. <https://doi.org/10.1163/17087384-bja10095>
- Martikainen, R. (2024). *Navigating business challenges in Thailand: A critical analysis from the foreigner's perspective* [Bachelor's thesis, Metropolia University of Applied Sciences]. <https://um.fi/URN:NBN:fi:amk-2024112329516>

- Meckelburg, R., & Wardana, A. (2024). The political economy of land acquisition for development in the public interest: The case of Indonesia. *Land Use Policy*, 137, 107017. <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2023.107017>
- Montràs-Janer, T., Suggitt, A. J., Fox, R., Jönsson, M., Martay, B., Roy, D. B., Walker, K. J., & Auffret, A. G. (2024). Anthropogenic climate and land-use change drive short-and long-term biodiversity shifts across taxa. *Nature ecology & evolution*, 8(4), 739-751. <https://doi.org/10.1038/s41559-024-02326-7>
- Ngoga, T. H. (2018). *Rwanda's Land Tenure Reform: Non-Existent to Best Practice*. CAB International.
- Oberndorf, R. B. (2006). *Legal analysis of forest and land laws in Cambodia*. Community Forestry International.
- Office of the National Land Policy Board. (2023). *National Land and Soil Resource Management Policy and Plan (2023-2037)*. Publication documents. <https://shorturl.asia/nC0rT>
- Organization for Economic Co-operation and Development (OECD). (2020). *OECD investment policy reviews: Thailand*. OECD. <https://doi.org/10.1787/7a9638cb-en>
- Pahrazi, R., & Rahayu, M. I. F. (2024). Juridical Study of Problematic Overlapping Land Ownership Status in Indonesia. *Journal of Law, Politic and Humanities*, 4(4), 820-828. <https://doi.org/10.38035/jlph.v4i4.508>
- Petroleum Act B. E. 2514. (1971, March 26). *Royal Gazette*. Voume 88, Part 43 speciall issue, pages 1-23.
- Raphaël, K. (2021). Reinforcing citizens' participation by reforming European commission public consultations. In A. Alberto & O. James (Eds.), *Democratic Participation in a Citizen's Europe: What next for the EU?* (pp. 133-144). Routledge/ECPR Studies in European Political Science.
- Roudometof, V. N., & Dessì, U. (Eds.). (2022). *Handbook of culture and glocalization*. Edward Elgar.
- Royal Thai Embassy in Washington, DC. (2023, October 12). *Thailand and ASEAN*. <https://washingtondc.thaiembassy.org/en/page/thailand-and-asean>
- Sermcheep, S., Sabhasri, C., Charoenseang, J., & Ariyasajjakorn, D. (2024). Chapter 5 Thailand's Perspective. In L. Chen & A. D. Rillo (Eds.), *Further ASEAN-China Cooperation for Joint Prosperity: Envisioning ACFTA 3.0 in the Digital Era* (pp. 111-151). National Library of Indonesia Cataloguing-in-Publication Data.
- Seutloali, J. (2024). *Land of the ANCESTORS: Expropriation a Necessity for Justice*. Shaka Imprint.
- Sutedi, A. (2020). *Implementasi prinsip kepentingan umum di dalam pengadaan tanah untuk pembangunan*. Sinar Grafika (Bumi Aksara).
- The Land Code Act B. E. 2497. (1954, September 13). *Royal Gazette*. Voume 71, Part 78 speciall issue, pages 1-30.
- Thongpradab, S. (2008). *Explanation of the Land Code*. Nitibannakarn.
- Tusing, C., & Leemann, E. (2023). Time as the Enemy? Disjointed Timelines and Uneven Rhythms of Indigenous Collective Land Titling in Paraguay and Cambodia. *Land*, 12(8), 1620. <https://doi.org/10.3390/land12081620>
- UNESCO & Network of Education Policy Centers. (2021). *Global Education Monitoring Report: Inclusion and education: All means all*. Network of Education Policy Centers.
- United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). (2021). *Trade and Development Report 2021: From Recovery to Resilience-The Development Dimension*. United Nations.
- United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). (2023). *Trade and Development Report 2023: Growth, Debt and Climate-Realigning the Global Financial Architecture*. United Nations.
- United States Agency for Internationa Development (USAID). (2013). *Property Rights and Resource Governance Country Profile: Vietnam*. LandWise Legal and Research Library. <https://shorturl.asia/1Ds8g>
- United States Department of State. (2019). *2019 Investment Climate Statements: Vietnam*. Vietnam. <https://shorturl.asia/zw6yk>
- Valdeolmillos, N. A. A., Furlan, R., Tadi, M., Sinclair, B. R., & Awwaad, R. (2024). Towards a knowledge-hub destination: analysis and recommendation for implementing TOD for Qatar national library metro station. *Environment, Development and Sustainability*, 26(4), 9783-9815. <https://doi.org/10.1007/s10668-023-03118-y>
- Vemuru, V., Stephens, M., Sarkar, A., Roberts, A. J., & Baare, A. K. G. (2020). *From Isolation to Integration (Vol. 2): An Overview of the Borderlands of the Horn of Africa*. United States of America.
- World Bank. (2008). *Viet Nam Land Administration Project, Project Appraisal Document; Report No. 39867-VN*. World Bank.
- Zhou, Q., & Huld, A. (2022, June 6). *What is China's green and low-carbon plan and why is it relevant to foreign investors*. China Briefing. <https://shorturl.asia/FjWiI>

KUDICHIN Model: Enhancing Community-Based Tourism Potential through Innovation to Create Local Identity Value Using Wisdom and Innovation Based on the BCG Economy in the Kudi Chin Area

รูปแบบภูมิคุ้มกัน: การยกระดับศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงนวัตกรรมเพื่อสร้างคุณค่า
อัตลักษณ์พื้นที่ด้วยภูมิปัญญาและนวัตกรรมบนฐานเศรษฐกิจ BCG ย่านกะดีจีน

อนันตกุล อินทรพดุง (Anantakul Intarapadung)¹

คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร กรุงเทพมหานคร 10120 ประเทศไทย

(Faculty of Industrial Technology, Phranakhon Rajabhat University, Bangkok, 10120, Thailand) | e-mail: anantakul@pnru.ac.th

อภิศักดิ์ คู่กระสังข์ (Apisak Koograsang)^{2*}, กนกพิชญ์ วิชยวรรณ (Kanokpit Vichayaworanan)³

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร กรุงเทพมหานคร 10120 ประเทศไทย

(Faculty of Management Science, Phranakhon Rajabhat University, Bangkok, 10120, Thailand) | e-mail: apisak2012@gmail.com; vkanokpit@gmail.com

ราชนัน แพร่ประเสริฐ (Rachan Pangprasert)⁴, รุ่งเรือง มุศิริ (Rungruang Musiri)⁵

คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร กรุงเทพมหานคร 10120 ประเทศไทย

(Faculty of Industrial Technology, Phranakhon Rajabhat University, Bangkok, 10120, Thailand) | e-mail: rachadesign854@gmail.com; rungruang@pnru.ac.th

กมลทิพย์ โตเมตร์ (Kamonthip Tomet)⁶

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600 ประเทศไทย

(Faculty of Management Science, Dhonburi Rajabhat University, Bangkok, 10600, Thailand) | e-mail: Kamonthip.t@dru.ac.th

วีรัชย์ คำธร (Wirachai Kamthorn)⁷

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600 ประเทศไทย

(Research and Development Institute, Dhonburi Rajabhat University, Bangkok, 10600, Thailand) | e-mail: wirachai.k@dru.ac.th

ฐิตาภา บำรุงศิลป์ (Titapa Bumrungsilp)⁸, รัศมี อิสลาม (Rasmeel Islam)⁹

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม กรุงเทพมหานคร 10900 ประเทศไทย

(Faculty of Management Science, Chandrakasem Rajabhat University, Bangkok, 10900, Thailand) | e-mail: Katintong16@gmail.com; rasmeel.i@chandra.ac.com

วิมล มिरะสิงห์ (Vimol Mirasingh)¹⁰

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม กรุงเทพมหานคร 10900 ประเทศไทย

(Research and Development Institute Chandrakasem Rajabhat University, Bangkok, 10900, Thailand) | e-mail: vimon_ms@yahoo.com

สิงห์ สิงห์ขจร (Singh Singkhajorn)¹¹

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กรุงเทพมหานคร 10600 ประเทศไทย

(Faculty of Management Science, Bansomdejchaophaya Rajabhat University, Bangkok, 10600, Thailand) | e-mail: singh.si@bsru.ac.th

จุฬาลักษณ์ จารุจุฑารัตน์ (Julalak Jarujutarat)¹²

คณะวิศวกรรมศาสตร์และเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กรุงเทพมหานคร 10600 ประเทศไทย

(Faculty of Engineering and Industrial Technology, Bansomdejchaopraya Rajabhat University, Bangkok, 10600, Thailand) | e-mail: julalak.ja@bsru.ac.th

เอกชัย พุทธิรัฐ (Ekachai Phuhirun)¹³

วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กรุงเทพมหานคร 10600 ประเทศไทย

(College of Music, Bansomdejchaopraya Rajabhat University, Bangkok, 10600, Thailand) | e-mail: p.phuhirun@gmail.com

ภาณุพงศ์ จันทน์พลิน (Panupong Chanplin)¹⁴

คณะวิศวกรรมศาสตร์และเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา กรุงเทพมหานคร 10300 ประเทศไทย

(Faculty of Engineering and Industrial Technology, Suan Sunandha Rajabhat University, Bangkok, 10300, Thailand) | e-mail: 9panupong@gmail.com

*Correspondence author: apisak2012@gmail.com

Cite (APA7): Intarapadung, A., Koograsang, A., Vichayaworanan, K., Pangprasert, R., Musiri, R., Tomet, K., Kamthorn, W., Bumrungsilp, T., Islam, R., Mirasing, V., Singkhajorn, S., Jarujutarat, J., Phuhirun, E., & Chanplin, P. (2025). KUDICHIN Model: Enhancing Community-Based Tourism Potential through Innovation to Create Local Identity Value Using Wisdom and Innovation Based on the BCG Economy in the Kudi Chin Area. *Research Community and Social Development Journal*, 19(1), 19-38. <https://doi.org/10.14456/rc-sdj.2025.02>

Abstract

Background: The foundation and evolution of traces of Thai civilization in history, wisdom, values, and cultural heritage according to the way of life of the Siamese people of Rattanakosin, leading to the creation of value through innovation and local identity business models, which is aimed at studying, evaluating potential, developing, and evaluating operations that have a positive impact on the foundation of well-being, economy, and society for the target area and people in the Kudi Chin community, Wat Kanlaya Subdistrict, Thon Buri District, Bangkok.

Methods: Mixed research with participatory action research is a research methodology applied to 3 specific target groups and 3 conditional target groups using data recording form, training curriculum, 9-box business model, design thinking in collecting data through interviews, participant observation, workshops, meetings, experiments, testing and evaluation to analyze data content by inductive classification and summary, using a program to create formulas in tables to process average scores, a program to design packaging graphics, and to create business plan image program.

Results: Kudi Chin, one of Thon Buri's oldest multicultural communities, is home to diverse ethnicities and religions. Its people have long engaged in labor, trade, and household industries, preserving unique culinary traditions and cultural practices. The community has now formed a registered social enterprise group, leading to the creation of a sustainable cultural tourism model. Innovations include the Cookies product, a health-focused variant using stevia, and identity-based creative packaging. These efforts result in expanded visibility through national/international media, a local learning website, and the registration of "Kanoom Farung Kudeejeen" as a geographical indication product. The research also developed the "K-U-D-I-C-H-I-N" model, a transferable framework for local researchers to implement, expand, and utilize in the area.

Conclusions: This study aims to develop a process that promotes cultural learning in a historic neighborhood through active local participation. By applying creative approaches aligned with circular economy, biodiversity, and sustainability principles, the initiative seeks to enhance the area's distinctiveness and attractiveness, ultimately generating positive socio-economic impacts and empowering the community as a unique and engaging destination.

Keywords: community-based tourism; BCG economy; kudi chin; cultural identity

บทคัดย่อ

ที่มา(ภูมิหลัง): พื้นฐานและวิวัฒนาการร่องรอยอารยธรรมไทยทางประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญา ค่านิยม และมรดกทางวัฒนธรรมตามวิถีคนสยามแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ นำมาสู่การสร้างมูลค่าผ่านนวัตกรรม และรูปแบบธุรกิจเชิงอัตลักษณ์พื้นที่ ซึ่งเป็นการมุ่งศึกษา ประเมินศักยภาพ การพัฒนา และประเมินผล การดำเนินงานที่ส่งผลกระทบทางรากฐานความเป็นอยู่ เศรษฐกิจ และสังคมที่ดีสำหรับพื้นที่เป้าหมาย และผู้คนภายในชุมชนกุฎีจีน แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

วิธีการ: การวิจัยแบบผสมผสานกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม คือ ระเบียบวิธีวิจัยที่นำมาใช้ กับกลุ่มเป้าหมายแบบเฉพาะเจาะจง 3 กลุ่ม และกลุ่มเป้าหมายแบบมีเงื่อนไข 3 กลุ่ม โดยใช้แบบบันทึกข้อมูล หลักสูตรการอบรม แบบจำลองธุรกิจ 9 ช่อง และแนวคิดเชิงออกแบบ การเก็บรวบรวมด้วยการสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การประชุม การทดลอง การทดสอบ และประเมินผล เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหาด้วยวิธีการจำแนกและสรุปอุปนัย การใช้โปรแกรมสร้างสูตรในตาราง เพื่อประมวลผลคะแนนเฉลี่ย โปรแกรมกราฟิกออกแบบบรรจุภัณฑ์ และโปรแกรมสร้างภาพแผนธุรกิจ

ผลลัพธ์: หนึ่งในชุมชนเก่าแก่ฝั่งธนบุรี คือ ชุมชนกุฎีจีน มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม โดยผู้คนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง ค้าขาย และอุตสาหกรรมครัวเรือนมาอย่างยาวนาน ทำให้เกิดศักยภาพด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ รวมทั้งต้นตำรับผลิตภัณฑ์ขึ้นชื่อ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่ถูกหลอมในชุมชนสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน โดยศักยภาพของกลุ่มบุคคลย่านกะดีจีน ได้รับการจัดตั้งเป็นกลุ่มกิจการเพื่อสังคม ทำให้สามารถพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนกุฎีจีน

ประกอบด้วย แบบแผนธุรกิจชนมฝรั่งกู๋จีจีนดีมาก สูตรชนมฝรั่งกู๋จีจีนเพื่อสุขภาพใช้หญ้าหวานแทนน้ำตาล ในการยกระดับต่อยอดสู่ตลาดสากลและบรรจุภัณฑ์สร้างสรรค์จากอัตลักษณ์ชุมชน เป็นผลงานองค์ความรู้ ภายใต้เครือข่ายความร่วมมือการเผยแพร่บนสื่อโทรทัศน์และสื่อสังคมออนไลน์ระดับประเทศและต่างประเทศ แอปพลิเคชันแหล่งเรียนรู้ย่านกะดีจีนบนเว็บไซต์ การจัดแจงชนมฝรั่งกู๋จีจีนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และท้ายสุดสามารถค้นพบรูปแบบกู๋จีจีน “K-U-D-I-C-H-I-N” สำหรับนักวิจัยเชิงพื้นที่นำไปถ่ายทอด ขยายผล และใช้ประโยชน์ในพื้นที่ได้จริง

บทสรุป: การศึกษานี้ มุ่งพัฒนากระบวนการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมพื้นที่เก่าแก่ ผ่านการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น โดยใช้แนวทางสร้างสรรค์ที่เชื่อมโยงเศรษฐกิจหมุนเวียน ความหลากหลายทางชีวภาพ และความยั่งยืน เพื่อผลักดันให้เป็นเอกลักษณ์แหล่งดึงดูดผู้มาเยือนและสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อชุมชนโดยรวม

คำสำคัญ: นวัตกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชน; เศรษฐกิจปีชีจี; กู๋จีจีน; อัตลักษณ์วัฒนธรรม

บทนำ

การแพร่กระจายของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยเฉพาะอินเทอร์เน็ต ได้เปลี่ยนแปลง เศรษฐกิจและสังคมโลกอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อธุรกิจสร้างสรรค์ดังเช่นหนังสือพิมพ์ และสร้างความท้าทายให้กับอุตสาหกรรมแบบดั้งเดิม (Naughton, 2011; Saikko, 2013) ขณะเดียวกัน บริษัทเทคโนโลยีรายใหญ่ เช่น Google, Facebook, Amazon และ Apple กลายเป็นผู้ได้รับประโยชน์สูงสุด (Bakhshi et al., 2013) ส่งผลให้ประเทศไทยภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580) จำเป็นต้องมุ่งเน้นการเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันและสร้างเศรษฐกิจที่เติบโตอย่างยั่งยืน โดยผสานเทคโนโลยีกับทุนทางวัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติเพื่อสร้างคุณค่าใหม่ (Office of the National Research Council of Thailand, 2022) การเปลี่ยนผ่านสู่เศรษฐกิจบนฐานนวัตกรรมจึงสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) และช่วยให้ประเทศไทยเติบโตได้อย่างสมดุล ทันสมัย และเป็นธรรม โดยใช้เทคโนโลยีเอนกประสงค์และอินเทอร์เน็ต สร้างโอกาสและความร่วมมือใหม่ในหลากหลายสาขา เช่น การค้าปลีก การท่องเที่ยว การเงิน และการผลิต เป็นต้น (Zittrain, 2009; Office of the National Economic and Social Development Council, 2022)

การศึกษาภาพรวมรายงานทางสถิติเบื้องต้น ปี พ.ศ. 2567 มีจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางเข้ามาประเทศไทยในพื้นที่กรุงเทพมหานครจากเดือนมกราคมถึงเดือนธันวาคม มีการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ร้อยละ 13.87 (Ministry of Tourism and Sports, 2025) แม้จะไม่ปรากฏรายงานสถิตินักท่องเที่ยวในชุมชนกู๋จีจีนโดยตรงก็ตาม แต่ย่านกู๋จีจีนซึ่งเป็นชุมชนเก่าแก่ที่ผสมผสานประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยเชื้อสายโปรตุเกส จีน และอิสลาม โดยมีสถานที่สำคัญ ได้แก่ โบสถ์ซางตาครูส ศาลเจ้าเกียนอันเกง มัสยิดบางหลวง วัดประยุรวงศาวาส วัดกัลยาณมิตร และพิพิธภัณฑ์บ้านกู๋จีจีน ทำให้เป็นหนึ่งในศักยภาพและความสามารถทางพื้นที่ด้านต้นทุนทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจอันทรงคุณค่ามากกว่าชุมชนอื่นในระดับเดียวกัน (The Secretariat of the House of Representatives, 2019)

ชุมชนกู๋จีจีน หนึ่งในชุมชนเก่าแก่ริมแม่น้ำบริเวณชั้นในพื้นที่กรุงเทพมหานคร เป็นแหล่งที่ยังคงรักษา สถาปัตยกรรมและวิถีชีวิตดั้งเดิมไว้เป็นอย่างดี สะท้อนคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอย่างมีนัย

สำคัญสูง ถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมรูปแบบสังคมอัตลักษณ์ไทยที่มีศักยภาพพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดประสิทธิผลภายในชุมชนได้ อย่างไรก็ตาม กิจกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชนในปัจจุบันยังมีให้เห็นไม่มากนัก การจัดการยังไม่เป็นระบบ และกลุ่มประชาชนในพื้นที่ยังไม่ได้ผลตอบแทนจากการท่องเที่ยวที่เป็นธรรม ซึ่งกลับได้รับผลกระทบทั้งด้านกายภาพ วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ขาดกลไกควบคุมและระบบวางแผนที่ดีร่วมกัน (Kanchanathiti et al., 2004) ดังนั้น แนวทางการท่องเที่ยวโดยชุมชน จึงเป็นทางเลือกพัฒนาที่นำไปสู่การส่งเสริมให้คนในชุมชนพึ่งพาตนเอง ยกกระดับคุณภาพชีวิต และสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนอย่างยั่งยืน

ดังนั้น การวิจัยปีที่ 3 (พ.ศ. 2565) ของกลุ่มรัตนโกสินทร์ผ่านการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ย่านกุฎีจีนที่มีผลผลิตเป็นเส้นทางท่องเที่ยวแบบวิถีสยามย้อนรอยประวัติศาสตร์แห่ง เวียง วัง คลัง นา จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวในชุมชน พัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนวัตกรรม และประเมินผลการดำเนินการรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชน สำหรับการยกระดับศักยภาพ สร้างคุณค่าอัตลักษณ์พื้นถิ่นด้วยภูมิปัญญาและนวัตกรรมบนฐานเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว ภายในพื้นที่ชุมชนกุฎีจีน แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร ให้เกิดความยั่งยืนอย่างต่อเนื่องต่อไป

การทบทวนวรรณกรรม

การทบทวน สังเคราะห์ และสรุปแนวคิดทฤษฎีจากข้อมูลสารสนเทศสำคัญที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย มีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

โมเดลเศรษฐกิจบีซีจี (BCG: Bio-Circular-Green Economy) เป็นแนวทางการพัฒนาที่เน้นการใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมเพื่อเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันในอุตสาหกรรมเป้าหมาย (S-curves) อย่างยั่งยืน โดยยกระดับผู้ผลิตฐานรากที่เป็นเกษตรกรและชุมชน สนับสนุนการสร้างนวัตกรรมสินค้าและบริการมูลค่าสูง ส่งเสริมการออกแบบผลิตภัณฑ์และกระบวนการผลิตที่ลดของเสียและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าภายใต้หลักการใช้ซ้ำและแปรสภาพวัตถุดิบที่ผ่านการผลิตและบริโภคกลับมาใช้ใหม่ (Office of the Higher Education Policy Council, Science, Research and Innovation, 2022) ซึ่งเป็นแนวคิดสอดคล้องกับวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise) ที่ให้ความสำคัญกระบวนการทางสังคม ระบบนิเวศ และคุณภาพชีวิต โดยมีมนุษย์เป็นแกนกลางสร้างความสำเร็จทางธุรกิจ (Parrish, 2010) และมีเป้าหมายเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาสังคม สร้างความยั่งยืนทางการเงิน พึ่งพาตนเอง และเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของกิจการ (Dees et al., 2002; Smith et al., 2013; Haugh, 2007) เป็นไปตามแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism: CBT) เน้นการมีส่วนร่วมพัฒนาและบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมแก่ชุมชนอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะความแตกต่างด้านความชอบเดินทางไปยังจุดหมายปลายทาง (Kattiyapompong & Miller, 2011) ดังนั้น การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism Management) จึงเน้นการสัมผัสศิลปะ ประเพณี และมรดกวัฒนธรรมผ่านสถานที่ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต และกิจกรรมท้องถิ่นในงานหัตถกรรม เทศกาล ประเพณีทางศาสนา (Samadkul, 2021) เกี่ยวข้องกับการใช้เอกลักษณ์และทรัพยากรท้องถิ่นเพิ่มมูลค่าประสบการณ์ท่องเที่ยว

(Jantarakast et al., 2022) รวมถึงการมีส่วนร่วมในกระบวนการ การฝึกอบรม วางแผน และพัฒนากิจกรรม ให้สอดคล้องการอนุรักษ์และยั่งยืน (Chantane & Inthasont, 2023)

นอกจากนี้ แนวคิดการสร้างอัตลักษณ์ชุมชน (Community Identity) เน้นส่งเสริมเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ได้แก่ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม อาหาร และพิธีกรรมที่ผูกพันกับชีวิตประจำวัน โดยใช้สัญลักษณ์ทางภาษา และวัฒนธรรมชุมชนร่วมกัน ซึ่งสะท้อนอิทธิพลทางระบบนิเวศ ความเชื่อ อุดมการณ์ ปรับเปลี่ยนบริบทของบุคคลโดยไม่ลดทอนความเป็นปัจเจกบุคคล (Cohen, 2013) ซึ่งแนวคิดชุมชนในฐานะสัญลักษณ์ทางความหมายเชื่อมโยงปัจจัยและหน้าที่สำคัญสูงสุดแตกต่างกัน (Arensberg & Kimball, 1965) เกิดจากบูรณาการวิถีคิด ความรู้สึก และความเชื่อที่เกิดขึ้นตามประเพณีวัฒนธรรมที่ปฏิบัติต่อวัฒนธรรมเหมือนเป็นสิ่งที่มีสมาชิกของสังคมยึดถือร่วมกัน (Kluckhohn, 1962) การที่ชุมชนกำหนดบริบททางวัฒนธรรมขึ้น จำเป็นต้องพิจารณาขอบเขตความสอดคล้องรูปแบบพฤติกรรม ถึงแม้จะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน แต่อาจสะท้อนความหมายในแต่ละกลุ่มสมาชิกแตกต่างกันได้ (Cohen, 2013) ทั้งนี้ สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication: GI) ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 คือ ชื่อหรือสัญลักษณ์ที่ระบุแหล่งผลิตสินค้าที่มีคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะตามพื้นที่ภูมิศาสตร์ ซึ่งต้องทำการขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ โดยจัดทำข้อมูลยื่นคำขอขึ้นทะเบียนตามขั้นตอนและหลักฐานประกอบ (Department of Intellectual Property, 2016) และนำมาใช้ปฏิบัติตามกระบวนการอย่างถูกต้อง ครบถ้วน และสมบูรณ์ได้ทั้งหมด

การศึกษาแนวคิด Business Model Canvas (BMC) ซึ่งเป็นเครื่องมือการอธิบาย วิเคราะห์ และออกแบบธุรกิจโดยเน้นการปฏิบัติผ่านแผนผัง 9 ช่อง ช่วยให้เข้าใจโครงสร้างธุรกิจเป็นระบบและสามารถส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องในชุมชน (Oliveira & Ferreira, 2011; Osterwalder & Pigneur, 2010) ในบริบทการออกแบบการท่องเที่ยวเชิงนวัตกรรม (Innovative Tourism Design) เป็นการผสมผสานทรัพยากร เทคโนโลยี และความร่วมมือจากหลายภาคส่วน โดยใช้พื้นที่ภูมิศาสตร์เป็นฐานสร้างประสบการณ์ใหม่ให้นักท่องเที่ยว (Ratten & Braga, 2019) ผสมรวมกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) และเทคโนโลยีดิจิทัลเชื่อมโยงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในระบบนิเวศธุรกิจที่ยืดหยุ่น เกิดเป็นเศรษฐกิจแบ่งปัน (Sharing Economy) ที่เน้นลดต้นทุนธุรกรรมผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล เช่น Facebook, YouTube, Uber และ Airbnb (Thirakowitkhajorn & Tularak, 2020; Lerdloompheephan, 2019; Watts, 2021) ถือเป็นการเปิดโอกาสใหม่สำหรับการซื้อขาย แลกเปลี่ยน และสร้างมูลค่าร่วมในเศรษฐกิจยุคใหม่ และการศึกษาการจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM) เป็นกระบวนการแสวงหาและสร้างนวัตกรรมอย่างเป็นระบบ เพื่อแบ่งปันและจัดเก็บความรู้ให้เหมาะสมกับการนำไปประยุกต์ใช้ปฏิบัติการแพร่กระจายและแบ่งปันความรู้ในการทำงานที่มีประสิทธิภาพ (Noknoi, 2009) สำหรับแนวคิดการบริหารจัดการวิจัยและนวัตกรรมของ Hughes (2004) เป็นการนำวิธีใหม่มาปฏิบัติภายหลังผ่านการทดลองหรือได้รับการพัฒนาแต่ละขั้นแล้ว โดยเริ่มจากขั้นการคิดค้นและประดิษฐ์สิ่งใหม่ ปรับปรุงสิ่งเก่าให้เหมาะสมและเพิ่มประสิทธิภาพให้สูงขึ้น ขั้นต่อมา คือ พัฒนาปรับปรุง ซึ่งเป็นรูปแบบการทดลองปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพและความน่าเชื่อถือได้ และขั้นสุดท้าย คือ นำไปปฏิบัติใช้ในสถานการณ์จริง ซึ่งเป็นแนวปฏิบัติใหม่ที่แตกต่างไปจากที่เคยปฏิบัติมาก่อน

วิธีการและเครื่องมือ

ระเบียบวิธีวิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed Methods Research) ที่เลือกใช้ในการวิจัย คือ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ร่วมกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ซึ่งเป็นการวิจัยและพัฒนาที่นำไปสู่การสร้างนวัตกรรม โดยกำหนดขอบเขตด้านพื้นที่การวิจัยเป็นชุมชนกุฎีจีน แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร และดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

กลุ่มเป้าหมาย ทำการกำหนดกลุ่มเป้าหมายด้วยวิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง 3 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กำหนดคุณสมบัติเป็นผู้มีความรู้ ประสบการณ์ และมีบทบาทสำคัญด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้แก่ ธุรกิจอาหาร 1 กลุ่ม ผู้ประกอบการแหล่งเรียนรู้ 7 กลุ่ม วิสาหกิจชุมชน 1 กลุ่ม กลุ่มละ 10 คน กลุ่มปราชญ์ชุมชน พิจารณาจากความเชี่ยวชาญ (ปราชญ์) ทางสินค้าพื้นถิ่น จำนวน 1 ชนิด คือ ขนมฝรั่งกุฎีจีน ไม่น้อยกว่า 10 ปี จำนวน 15 คน และกลุ่มนักวิชาการ ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐกิจ ปิซีจี (BCG) การท่องเที่ยวโดยชุมชน การบริหารจัดการ ธุรกิจการท่องเที่ยว การตลาด และนิเทศศาสตร์ อย่างน้อย 5 ปี โดยใช้วิธีการพิจารณาประวัติและผลงาน ได้แก่ นักวิชาการสื่อสารและมัลติมีเดีย นักวิชาการบริหารบริษัทท่องเที่ยวและมัลติมีเดีย นักวิชาการนันทนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน นักวิชาการภูมิศาสตร์และการท่องเที่ยว และนักพัฒนาชุมชน จำนวน 5 คน

สำหรับการกำหนดกลุ่มเป้าหมาย โดยใช้วิธีการเลือกแบบมีเงื่อนไข จำนวน 3 กลุ่ม ซึ่งคณะวิจัยเป็นผู้คัดเลือกผู้ที่มีความเต็มใจ มีความพร้อม ให้ความร่วมมือ มีความอดทนและมุ่งมั่นพัฒนาศักยภาพตนเอง ประกอบด้วย กลุ่มนักวิจัย ได้แก่ บุคลากรสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏในประเทศไทย จำนวน 38 แห่ง แห่งละ 4 คน รวม 152 คน กลุ่มผู้ประกอบการชุมชน พิจารณาจากการดำเนินธุรกิจท้องถิ่นในชุมชนกุฎีจีน จำนวน 18 คน และกลุ่มภาคีเครือข่าย ซึ่งเป็นบุคคลสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน และส่วนราชการ จำนวน 4 กลุ่ม กลุ่มละ 10 คน

เครื่องมือการวิจัย ได้รับการตรวจสอบคุณภาพพร้อมกับโครงการวิจัยที่ได้รับทุนอุดหนุนจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ ประจำปี พ.ศ. 2565 ประกอบด้วย แบบบันทึกข้อมูลปลายเปิดชนิดไม่มีโครงสร้าง ที่สร้างขึ้นโดยสังเคราะห์เอกสารจากหนังสือ 90 ปี เขตธนบุรี (Bangkok Metropolitan, 2020) กำหนดแนวคำถาม เช่น ประวัติ ลักษณะประชากร ศาสนา อาชีพ แหล่งท่องเที่ยว อัตลักษณ์ ผลิตภัณฑ์ วิสาหกิจ และศักยภาพ เป็นต้น แบบบันทึกหลักสูตรปลายเปิดชนิดมีโครงสร้าง โดยสังเคราะห์ข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรม จำนวน 5 เรื่อง ได้แก่ “การพัฒนาผู้ประกอบการเชิงนวัตกรรมและเทคโนโลยี และพัฒนาธุรกิจเพื่อสังคม บนฐาน BCG MODEL สู่การสร้างองค์ความรู้การท่องเที่ยวและสินค้าเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” “การยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน (ขนมฝรั่งกุฎีจีน) ให้เป็นสินค้า GI (Geographical Indications) สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์” “การยกระดับผลิตภัณฑ์ด้วย Design Thinking เพื่อต่อยอดสู่การตลาดระดับสากล” “Business Model บนฐาน BCG สู่การตลาดระดับสากล (ขนมฝรั่งกุฎีจีน)” และ “การพัฒนาแพลตฟอร์มแหล่งเรียนรู้ CBT-SE สู่วัตกรรมการสื่อสารการท่องเที่ยวรูปแบบดิจิทัล” แบบจำลองธุรกิจ 9 ช่อง (Osterwalder & Pigneur, 2010) และแบบประเมินศักยภาพชนิดปลายปิด โดยคณะวิจัยร่วมกันนำเสนอช่วงการให้คะแนนและมีมติให้กำหนดช่วงคะแนน 1-10 คะแนนต่อ 1 ข้อ จำนวน 10 ข้อ แบบจำลองอัตราส่วนผสมผลิตภัณฑ์และการทดสอบผลิตภัณฑ์

ตามแนวคิดการออกแบบ (Design Thinking) (Thirakowitkhajorn & Tularak, 2020; Lerdloompheephan, 2019) แบบ สข.01 ของกรมทรัพย์สินทางปัญญา (Department of Intellectual Property, 2016) หนังสือการสร้างเอกสารและตารางงาน (Petchrakul, 2020) และคู่มือการใช้งาน Canva (Phongam, 2023)

การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยคณะวิจัยร่วมกับกลุ่มเป้าหมายดำเนินการเริ่มจากลำดับแรก คือ การลงพื้นที่ผ่านการท่องเที่ยวบริเวณชุมชนกุฎีจีน และเข้าร่วมกิจกรรมเข้าพรรษาบริเวณชุมชนวังเดิม ด้วยการสัมภาษณ์ร่วมกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ถัดมา คือ จัดการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาสร้างองค์ความรู้ และพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลแบบมีส่วนร่วม จากนั้นจัดประชุมเชิงปฏิบัติการพัฒนารูปแบบธุรกิจ โดยใช้แบบจำลองธุรกิจ 9 ช่อง สำหรับการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวในชุมชนกุฎีจีนแบบมีส่วนร่วม ถัดมาทำการประชุมให้ความรู้และจัดทำกรอบขอจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคม จากนั้นทดลองพัฒนาผลิตภัณฑ์ตามแนวคิดการออกแบบ จำนวน 6 สูตร สูตรละ 1 ครั้ง รวม 6 ครั้ง แล้วนำไปทดสอบลักษณะทั่วไป รสชาติ กลิ่น และเนื้อสัมผัส จากนั้นจัดประชุมเชิงปฏิบัติการจัดทำรายการเพื่อยื่นขอจดแจ้งสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ถัดมา คือ จัดอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพนักวิจัยเชิงพื้นที่และท้ายสุด คือ จัดการประชุมสรุปผลการดำเนินงานและพัฒนารูปแบบ และนำเสนอผู้เชี่ยวชาญพิจารณาให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะการปรับปรุงรูปแบบ

การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหาข้อมูลสังเคราะห์ การสัมภาษณ์ และการประชุมด้วยวิธีการจำแนกชนิดข้อมูลและการสรุปแบบอุปนัย (Chantawanich, 2011) การใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ได้แก่ โปรแกรมการทำงานด้านตารางคำนวณ (Microsoft Excel: Spereadsheet) สร้างสูตรในตารางเพื่อคำนวณหาคะแนนรวมและคะแนนเฉลี่ย ซึ่งคณะวิจัยร่วมกันกำหนดเกณฑ์คะแนนเฉลี่ยระดับดีมาก อยู่ในช่วง 8.00–10.00 ระดับดี อยู่ในช่วง 7.00–7.90 ระดับปานกลาง อยู่ในช่วง 6.00–6.90 ระดับพอใช้ อยู่ในช่วง 5.00–5.90 และระดับควรปรับปรุง อยู่ในช่วง 0.00–4.90 โปรแกรมประมวลผลคำเพื่องานเอกสาร (Microsoft word) โดยสร้างตารางเพื่อระบุข้อมูลการพิจารณา ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะการปรับปรุง และโปรแกรมการออกแบบกราฟิก (Canva Program) โดยสร้างภาพการพัฒนาแบบภูมิทัศน์ สำหรับการวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์ขนมฝรั่งกุฎีจีนใช้เกณฑ์วิเคราะห์คุณค่าทางโภชนาการด้วยวิธีการอ่านฉลากโภชนาการแบบ จีดีเอ (National Science and Technology Development Agency, 2023) และการวิเคราะห์บรรจุภัณฑ์ขนมฝรั่งกุฎีจีนตามแนวคิดการออกแบบและสร้างบรรจุภัณฑ์ ได้แก่ ด้านการออกแบบโครงสร้างบรรจุภัณฑ์ และด้านการออกแบบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ (Boonleang, 2018)

ผลการวิจัย

การศึกษาและประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนกุฎีจีน

ชุมชนกุฎีจีน เป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมในฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร นับตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรีมาอย่างยาวนาน พหุวัฒนธรรมของพื้นที่ ประกอบด้วย ชาวไทย จีน ฝรั่ง ญวน มอญ โดยชาวกุฎีจีน เป็นลูกหลานชาวโปรตุเกสที่อพยพจากกรุงเก่ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ จึงปรากฏศาสนสถานสำคัญหลายแห่ง ได้แก่ วัดประยุรวงศาวาส วัดช่างดาครู้ส ศาลเจ้าเกียนอันเกง วัดกัลยาณมิตร

สำหรับกลุ่มวิสาหกิจในชุมชนภูฏีจีนที่ได้รับการจดทะเบียนเป็นกลุ่มกิจการเพื่อสังคม มีจำนวน 1 กลุ่ม คือ กลุ่มบุคคลย่านกะดีจีน ซึ่งมีศักยภาพเป็นกลุ่มกิจการเพื่อสังคมตามมาตรา 73 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. 2562

การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนกุฎีจีน

ผลการพัฒนารูปแบบธุรกิจ จำนวน 1 รูปแบบ คือ แบบแผนธุรกิจขนมฝรั่งกุฎีจีน ดังนี้

ภาพที่ 3. แบบแผนธุรกิจขนมฝรั่งกุฎีจีน

Figure 3. “*Kanoom Farung Kudereejeen*” Business Model.

หมายเหตุ. การใช้แบบจำลองธุรกิจ 9 ช่อง พัฒนาแบบแผนธุรกิจขนมฝรั่งกิมจิ

Note. Using the business model canvas1 to develop “Kanoom Farung Kudeejeen” business model.

องค์ประกอบสำคัญ

องค์ประกอบสำคัญที่เกิดจากการใช้แบบจำลองธุรกิจ 9 ช่อง ดังภาพที่ 3 ประกอบด้วย

ช่องที่ 1 กลุ่มลูกค้า คือ กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มหลัก ซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวและผู้ซื้อในพื้นที่ และกลุ่มรองที่เป็นผู้บริโภคสินค้าเพื่อสุขภาพระดับกลางถึงระดับสูง

ช่องที่ 2 คุณค่าสินค้าและบริการ คือ สูตรขนมฝรั่งกุฎิจีนที่พัฒนาโดยใช้หญ้าหวาน ซึ่งยังคงอัตลักษณ์ทางสูตรการทำจากบรรพบุรุษ และบริการ โดยตอบคำถาม จัดส่งสินค้า (คิดค่าบริการตามระยะทาง) จัดกิจกรรมท่องเที่ยวทางศาสนา (ไทย อิสลาม คริสต์) จัดงานท่องเที่ยวชุมชนและผลิตภัณฑ์ชุมชนโดยภาครัฐ

ช่องที่ 3 ช่องทางการเข้าถึงลูกค้า ได้แก่ การจำหน่ายหน้าร้าน ตัวแทนจำหน่าย จัดแสดงสินค้าในงานขายสินค้า ผ่านรูปแบบจำหน่ายหน้าร้าน (Offline) และออนไลน์ (Online)

ช่องที่ 4 ความสัมพันธ์ ระหว่างลูกค้า ผู้ประกอบการ ผู้นำชุมชน และเจ้าของผลิตภัณฑ์ ผ่านช่องทางออนไลน์ และหน้าร้าน ด้วยการให้คำแนะนำ คำปรึกษา จัดกิจกรรมสร้างความตระหนักรู้และให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวชุมชน การลดมลพิษในผลิตภัณฑ์ และผลิตภัณฑ์ราคาเท่าเดิม

ช่องที่ 5 รายรับ ที่มาจากการขายหน้าร้าน ร้อยละ 90 และสื่อออนไลน์ ร้อยละ 10 ของยอดขายทั้งหมด โดยใช้สื่อสังคมออนไลน์สร้างภาพลักษณ์และความประทับใจ สนับสนุนการท่องเที่ยวชุมชน ผลิตและพัฒนาคุณภาพสินค้าตามมาตรฐานที่สนองตอบความต้องการ ทำการตลาดแบบปากต่อปากผ่านการขาย ประชาสัมพันธ์ และโฆษณา

ช่องที่ 6 รายจ่าย จากวัตถุดิบ เครื่องมือ คน ทักษะ ความรู้ ความเข้าใจ ความอดทน และเงินทุน

ช่องที่ 7 ทรัพยากรหลัก ประกอบด้วย ทรัพยากรมนุษย์และระบบจัดการร้านค้า (หลังบ้าน) ซึ่งสร้างพันธมิตรเครือข่ายและแบ่งปันทรัพยากรในงานผลิตที่ธุรกิจไม่สามารถดำเนินการเองได้

ช่องที่ 8 โครงสร้างต้นทุน การดำเนินธุรกิจภายใต้ตราสินค้า "ปลุกฮัก" และวิสาหกิจเพื่อสังคมของชุมชนกุฎิจีน คือ วัตถุดิบ แรงงาน การขนส่ง และการสร้างคุณค่า ได้แก่ โฆษณา พัฒนาแพลตฟอร์มสำหรับค่าใช้จ่าย คือ การฝากขายสินค้าและค่าบริการ ได้แก่ ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าสอบบัญชี

ช่องที่ 9 ผู้ร่วมงานหลัก ได้แก่ โรงแรม Bangkok City Hotel และมหาวิทยาลัยกลุ่มรัตนโกสินทร์

คุณภาพแบบแผนธุรกิจ

ผลการประเมินคุณภาพแบบแผนธุรกิจขนมฝรั่งกุฎิจีน พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก (คะแนนเฉลี่ย 8.67) โดยรายการที่มีคุณภาพระดับมากที่สุด 2 รายการ คือ ความเป็นมาและปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ และเป้าหมายและวัตถุประสงค์ สามารถเป็นไปได้ วัดได้ บอกสิ่งที่ต้องการได้ชัดเจนยิ่งขึ้น (คะแนนเฉลี่ย 9.00) และต่ำสุด 2 รายการ คือ แผนการตลาดและการส่งเสริมการตลาดชัดเจน และการระบุความเสี่ยง การป้องกัน แสวงหาโอกาส และถ่วงน้ำหนักความเสี่ยงล่วงหน้า (คะแนนเฉลี่ย 8.33)

การพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์

ผลิตภัณฑ์ “ขนมฝรั่งกุฎีจีนเพื่อสุขภาพ” ได้รับการพัฒนาต่อยอดสู่การตลาดสากล โดยสูตรที่ได้รับการยอมรับมีอัตราส่วนผสม ประกอบด้วย ไข่เป็ด 10 ฟอง หรือ 660 กรัม กล้วยหาวน 250 กรัม แป้ง 440 กรัม น้ำ 20 กรัม ทำให้ได้ขนมทั้งหมด 40 ชิ้น น้ำหนักรวม 1,000 กรัม และมีน้ำหนัก 25 กรัมต่อชิ้น ซึ่งการใช้สารสกัดจากกล้วยหาวนมีความใกล้เคียงกับเนื้อสัมผัสของขนมฝรั่งกุฎีจีนแบบดั้งเดิมได้เป็นอย่างดี ดังตัวอย่างความคิดเห็น

“...ยอมรับขนมฝรั่งกุฎีจีนที่ทำจากกล้วยหาวนเป็นสูตรใหม่ที่แตกต่างจากขนมฝรั่งกุฎีจีนแบบเดิม...” (กลุ่มชุมชนคนที่ 1, การสื่อสารส่วนบุคคล, 25 ธันวาคม 2565)

“...ขนมฝรั่งกุฎีจีนสูตรกล้วยหาวน รสชาติมีความแตกต่างและเนื้อสัมผัสนุ่มกว่า แต่ก็ยอมรับสูตรใหม่นี้ได้...” (กลุ่มชุมชนคนที่ 2, การสื่อสารส่วนบุคคล, 25 ธันวาคม 2565)

ภาพที่ 1. ตัวอย่างตราสินค้าและบรรจุภัณฑ์ขนมฝรั่งกุฎีจีนเพื่อสุขภาพ

Figure 1. Examples of the brand and packaging of healthy kanoom farung kudeejeen.

หมายเหตุ. การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์เกิดจากการพัฒนาตามแนวคิดเชิงออกแบบ 5 ขั้นตอน ได้แก่ เข้าถึงปัญหา นิยามชัดแจ้ง คิดสร้างสรรค์ คิดแบบจำลอง และทดสอบ

Note. Product and packaging development is based on a five-step design thinking process: Empathy, Define, Ideate, Prototype, and Test.

ภาพตัวอย่างในภาพที่ 1 ประกอบด้วย ตราสัญลักษณ์และบรรจุภัณฑ์ที่นำมาบรรจุขนมฝรั่งกุฎีจีนเพื่อสุขภาพ จำนวน 4 ชิ้นต่อ 1 กล่อง รวมน้ำหนักขนม 100 กรัมต่อกล่อง

คุณค่าทางโภชนาการของผลิตภัณฑ์

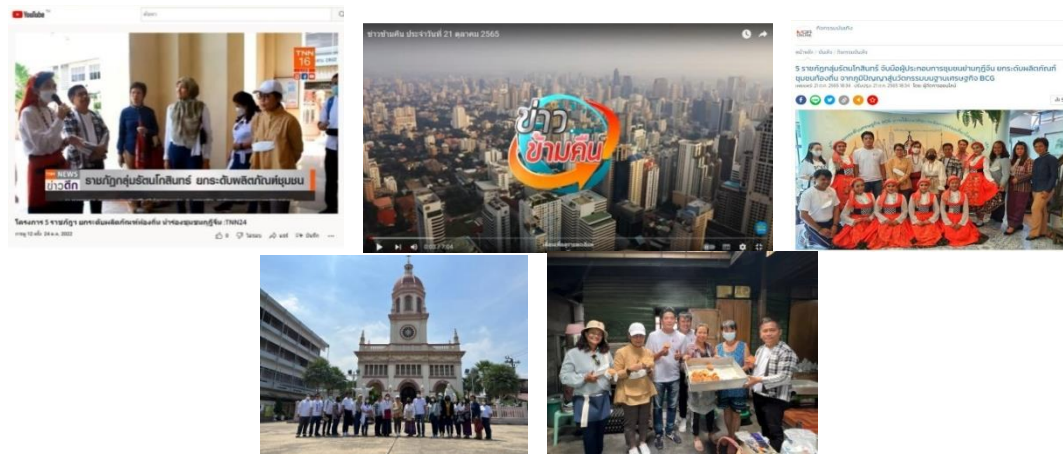
ผลการตรวจวิเคราะห์คุณค่าทางโภชนาการขนมฝรั่งกุฎีจีนเพื่อสุขภาพ สามารถนำมาใช้ระบุเป็นฉลากโภชนาการอย่างย่อ ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ข้อมูลโภชนาการ (หนึ่งหน่วยบริโภค คือ 1 ชิ้น เท่ากับ 25 กรัม, จำนวนหน่วยบริโภคต่อกล่อง คือ 4 ชิ้น) ส่วนที่ 2 คุณค่าทางโภชนาการต่อหนึ่งหน่วยบริโภค (พลังงานทั้งหมด 90 กิโลแคลอรี) ส่วนที่ 3 ร้อยละของปริมาณที่แนะนำต่อวัน ได้แก่ ไขมันทั้งหมด 3.5 กรัม เท่ากับ 5%

โคเลสเตอรอล 55 มิลลิกรัม เท่ากับ 18% โปรตีน 3 กรัม และคาร์โบไฮเดรตทั้งหมด 12 กรัม เท่ากับ 4% น้ำตาล 0 กรัม และโซเดียม 20 มิลลิกรัม เท่ากับ 1% ส่วนที่ 4 ร้อยละของปริมาณสารอาหารที่แนะนำให้บริโภคต่อวันสำหรับคนไทยอายุตั้งแต่ 6 ปีขึ้นไป โดยคิดจากความต้องการพลังงาน คือ วันละ 2,000 กิโลแคลอรี ส่วนที่ 5 คำแนะนำ คือ บริโภคแต่น้อยและออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ

องค์ความรู้การยกระดับศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ภาพที่ 2. ตัวอย่างองค์ความรู้ยกระดับศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงนวัตกรรม

Figure 2. Examples of knowledge to enhance the potential of innovative community tourism.

หมายเหตุ. การเผยแพร่องค์ความรู้โดยใช้ช่องทางสื่อสารมวลชนและสังคมออนไลน์

Note. Dissemination of knowledge through mass media and social media channels.

การเผยแพร่องค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวและสินค้าเพื่อการท่องเที่ยวภายใต้ภาคีเครือข่ายความร่วมมือ (ภาพที่ 2) ผ่านช่องทางเผยแพร่ผลงานประเภทข่าว กิจกรรม และประชาสัมพันธ์ ด้วยสื่อโทรทัศน์และสื่อออนไลน์ในประเทศและต่างประเทศ จำนวน 3 เรื่อง ดังนี้

5 ราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ จับมือผู้ประกอบการชุมชนย่านกุฎีจีน ยกกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน

เผยแพร่ผ่านสื่อโทรทัศน์รายการที่เอ็นเอ็น นิวส์ ข่าวดีก เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2565 มีมูลค่าสื่อ 7,500 บาท ผู้เข้าชม 75,456 คน และสื่อยูทูบ (YouTube) ดังนี้

NEW 18 (<https://www.youtube.com/watch?v=DttSZT6l3fk>) เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2565 มีมูลค่าสื่อ 130,000 บาท และผู้เข้าชม 1,340,000 คน

twentyfour news (<https://www.youtube.com/watch?v=zMEQzXI8M-g>) เมื่อวันที่ 24 ตุลาคม 2565 มีมูลค่าสื่อ 12,000 บาท และผู้เข้าชม 123,000 คน

Nuttavee chaleesapon (<https://www.youtube.com/watch?v=1QmBBJHQ9L8>) เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2565 มีมูลค่าสื่อ 1,000 บาท และผู้เข้าชม 623 คน

เฟซบุ๊ก (Facebook) ชื่อ “Newsdara.com” (<https://web.facebook.com/Newsdaracom-111075112564936>) เมื่อวันที่ 24 ตุลาคม 2565 มีมูลค่าสื่อ 1,200 บาท และผู้เข้าชม 1,043 คน

ข่าวออนไลน์ (Online News) ได้แก่

Twentyfour-news (<https://www.twentyfour-news.com/bcg/>) เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2565 มีมูลค่าสื่อ 10,000 บาท และผู้เข้าชม 100,000 คน

ผู้จัดการออนไลน์ (<https://mgronline.com/entertainment/detail/9650000101006>) เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2565 มีมูลค่าสื่อ 180,000 บาท และผู้เข้าชม 1,825,281 คน

วันหยุดพาเที่ยวชุมชน แวะชิมของอร่อยย่านกูดิจิ้น

เผยแพร่ผ่านเฟซบุ๊ก (Facebook) ชื่อ “พาเที่ยวชุมชน” (https://www.facebook.com/TourCommunity?_rdc=1&_rdh) เมื่อวันที่ 23 ตุลาคม 2565 มีมูลค่าสื่อ 1,000 บาท และผู้เข้าชม 924 คน

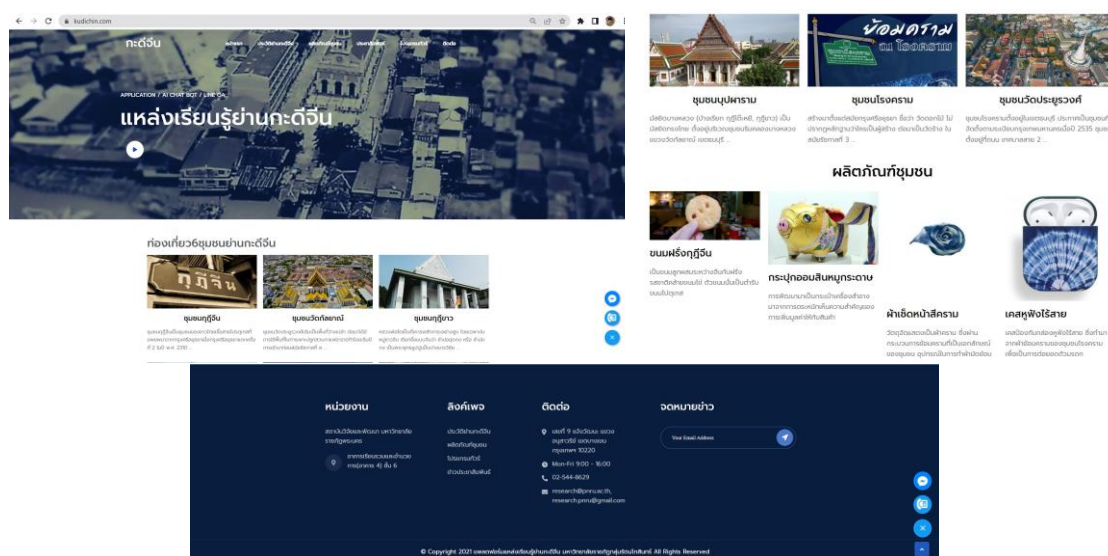
ประเทศไทยส่งเสริมการพัฒนาชุมชนและหมู่บ้านอย่างยั่งยืน (泰国积极推动社区和乡村可持续发展)

เผยแพร่ผ่านช่องทางต่างประเทศ คือ People’s Daily Online (<http://world.people.com.cn/h1/2022/1026/c1002-32551946.html>) เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2565 มีมูลค่าสื่อ 130,500 บาท และผู้เข้าชม 85,000,000 คน

แพลตฟอร์มวิสาหกิจเพื่อสังคมการท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่นวัตกรรมสื่อสารการท่องเที่ยวดิจิทัล

ภาพที่ 3. ตัวอย่างแพลตฟอร์มแหล่งเรียนรู้ย่านกะดีจีน

Figure 3. Example of kudichin learning platform.

หมายเหตุ. เว็บไซต์แหล่งเรียนรู้ย่านกะดีจีน

Note. www.kudichin.com

ตัวอย่างที่แสดงในภาพที่ 3 คือเว็บไซต์แหล่งเรียนรู้ย่านกะดีจีน ซึ่งมีการรวบรวมข้อมูลชุมชน มีระบบปัญญาประดิษฐ์ “Chat Bot” ให้ข้อมูลผู้ใช้งาน และ Line ติดต่อซื้อขายผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยจำแนกเป็น 6 รายการ ได้แก่ หน้าแรก ประวัติย่านกะดีจีน ผลิตภัณฑ์ชุมชน ประชาสัมพันธ์ โปรแกรมทัวร์ และติดต่อ สำหรับในส่วนการท่องเที่ยวย่านกะดีจีนแต่ละชุมชน ประกอบด้วย 7 รายการ ได้แก่ ประวัติความเป็นมา จุดเด่น/เอกลักษณ์ แนะนำจุดท่องเที่ยว ที่พักและสถานที่อำนวยความสะดวก ผลิตภัณฑ์/อาหาร กิจกรรมการท่องเที่ยว และการเดินทางมาชุมชน/สถานที่จอดรถ

สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พื้นที่ชุมชนกุฎีจีน

การจัดแข่งขันแฟรงก์กุฎีจีนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์ท้องถิ่น โดยยื่นคำขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ตามแบบ สข.01 ของกรมทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งมีองค์ประกอบที่ใช้ยื่นคำขอ ได้แก่ ตัวอย่างฉลากบนคู่มือปฏิบัติงานสำหรับสมาชิกผู้ขอใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) “ขนมฝรั่งกุฎีจีน” ซึ่งมีองค์ประกอบ 1) บทนำ 2) คำนิยาม 3) รายการสินค้าและลักษณะของสินค้า 4) ขอบเขตพื้นที่การผลิต 5) วัตถุประสงค์ 6) กระบวนการผลิต 7) การบรรจุภัณฑ์ 8) การติดฉลาก 9) การบริหารจัดการ และ 10) ระเบียบการขึ้นทะเบียนสมาชิกสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ โดยได้ดำเนินการยื่นคำขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ตามแบบ สข.01 ของกรมทรัพย์สินทางปัญญา

ผลการดำเนินงานรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนกุฎีจีน

รูปแบบกุฎีจีน (KUDICHIN MODEL) ภายใต้ฐานการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ปิชิจี เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนวัตกรรม ซึ่งมีการดำเนินงานรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนกุฎีจีน (ตารางที่ 2) โดยมีผลการประเมินรูปแบบกุฎีจีนภายใต้ฐานการขับเคลื่อนเศรษฐกิจปิชิจี (ตารางที่ 3) และนำไปสู่รูปแบบธุรกิจกุฎีจีน (ภาพที่ 5) ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2. รูปแบบกุฎีจีน ภายใต้ฐานการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ปิชิจี

Table 2. KUDICHIN MODEL under the BCG economic driving force.

รูปแบบกุฎีจีน (KUDICHIN MODEL)	การขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ปิชิจี (BCG in Action)									
	รูปแบบธุรกิจ (Business model)	ช่องทาง จำหน่าย (Place)	แหล่งเรียนรู้ (Incubator)	หน่วยงานใช้ ประโยชน์ (User)	การจัดการ ความรู้ (Knowledge management)	วิสาหกิจเพื่อ สังคม (Social enterprise)	สิ่งบ่งชี้ทาง ภูมิศาสตร์ (Geographical indication)	ผู้ประกอบการ เชิงนวัตกรรม (Innopreneur)	ขนมฝรั่งกุฎีจีน เพื่อสุขภาพ (Healthy kudichin)	ลูกค้าที่ดี (Goodboy)
K	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
U	-	-	-	✓	-	✓	-	✓	-	-
D	-	-	✓	-	✓	-	-	-	✓	-
I	-	-	-	-	-	-	✓	-	✓	-
C	-	-	-	✓	-	✓	-	-	-	-
H	-	-	-	-	-	-	-	-	✓	-
I	✓	-	-	-	-	-	-	✓	✓	-
N	-	✓	-	-	✓	-	-	-	✓	-

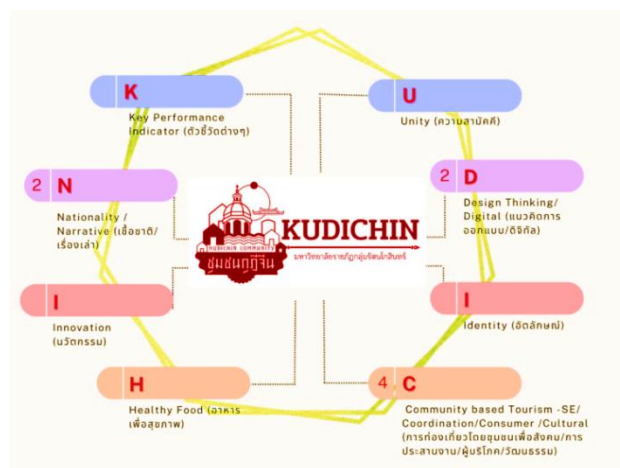
ตารางที่ 3. ผลการประเมินรูปแบบกุฎีจีน ภายใต้ฐานการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ปีสี่

Figure 3. Results of the evaluation of “KUDICHIN MODEL” under the BCG economic driving force.

องค์ประกอบหลัก (main components)	ด้าน (field)				
	บริหารจัดการ (management)	ท่องเที่ยว (tourism)	ธุรกิจท่องเที่ยว (tourism business)	การตลาด (marketing)	นิเทศศาสตร์ (communication)
ตัวชี้วัด (key performances)		- ผลกระทบและความพึงพอใจ (impact and satisfaction)	- รายได้และคุณภาพ (income and quality)	- เป้าหมายและจุดยืน (goals and positions)	- สื่อสารและเข้าถึง (communication and access)
ความสามัคคี (unity)			- ร่วมเป็นเจ้าของ (jointly owned)	- ความเข้มแข็ง (strength)	- เครือข่ายการเผยแพร่ (distribution network)
แนวคิดออกแบบ (design thinking)	- กระบวนการและวางแผน (process and planning)	- ประสบการณ์ผู้ใช้ (user experience)		- กลยุทธ์โดดเด่น (outstanding strategy)	- เล่าเรื่องโดนใจ (a compelling story)
ดิจิทัล (digital)		- ท่องเที่ยวดิจิทัล (digital tourism)		- เข้าถึงและมองเห็นดิจิทัล (access and visibility digital)	- ร่วมประชาสัมพันธ์และกระจาย เนื้อหาออนไลน์ (content and online participation)
อัตลักษณ์ (identity)		- สร้างและรักษาดำรง (create and maintain)	- ท่องเที่ยวเชิงประจักษ์ (experiential tourism)	- สร้างตำแหน่งสินค้า (create product position)	- สร้างอัตลักษณ์ชุมชน (create community)
ท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อสังคม (community- based tourism)	- เน้นความยั่งยืน (sustainability focus)	- ประสบการณ์จริง (real experiences)	- ประสานงานธุรกิจ (business coordination)	- รับผิดชอบต่อสังคม (social responsibility)	- เล่าเรื่องดิจิทัล (telling digital stories)
ประสานงาน (coordination)	- ร่วมกับภาคีภาคส่วน (enhance with sectors)	- ร่วมประสบการณ์ท่องเที่ยว (enrich your travel experiences)	- ผสานผลิตภัณฑ์กับบริการ (integrate products with services)	- ร่วมทำการตลาด (marketing cohesion)	- สื่อสารข้ามแพลตฟอร์ม (communicated across platforms)
ประกอบการ (corporate)	- วิสาหกิจท่องเที่ยวยั่งยืน (sustainable tourism enterprises)	- ปรับสมดุลธุรกิจชุมชน (businesses balanced)	- ขยายธุรกิจยั่งยืน (expand business sustainability)	- สร้างการจดจำสินค้า (create a product symbol)	
อาหารเพื่อสุขภาพ (food healthy)	- ตอบโจทย์สุขภาพยั่งยืน (sustainable health)		- เปิดธุรกิจผลิตภัณฑ์ใหม่ (new product business)	- สร้างตราสินค้าใส่ใจสุขภาพ (create a health brand)	- กระตุ้นเอกลักษณ์ท้องถิ่น (stimulate local identity)
นวัตกรรม (innovation)	- สร้างนวัตกรรม (create innovation)			- สร้างตลาดเฉพาะกลุ่ม (create niche marketing)	- สร้างนวัตกรรมเรื่องเล่า (creating innovative stories)
เชื้อชาติ (nationality)		- ใส่ใจข้ามวัฒนธรรม (caring for cross-cultural)	- เพิ่มเสน่ห์ตลาดวัฒนธรรม (charm to cultural marketing)	- ตลาดวัฒนธรรมเฉพาะ (created in niche markets)	
เรื่องเล่า (narrative)	- สัญลักษณ์เรื่องเล่า (symbolic narratives)	- เติมเต็มเรื่องชุมชน (complete community stories)	- สร้างความแตกต่างเรื่องเล่า (make stories differences)	- ร่วมยกระดับตลาดเรื่องเล่า (joins the storytelling market)	- ถ่ายทอดและรับรู้ผลกระทบ (transmit and perceive impacts)

ภาพที่ 5. รูปแบบกุฎีจีน

Figure 5. KUDICHIN MODEL.

หมายเหตุ. ข้อค้นพบในงานวิจัย

Note. Research Findings.

สาระสำคัญผ่านข้อค้นพบรูปแบบที่เรียกว่า “K-U-D-I-C-H-I-N” ดังนี้

K (Key Performance Indicator) คือ ตัวชี้วัดงานวิจัย เน้นปัจจัยหลักด้านธุรกิจและนวัตกรรมควบคู่องค์ความรู้ท้องถิ่น ขณะปัจจัยรองสะท้อนมุมมองนักท่องเที่ยว รายได้ ตลาด และวัฒนธรรมท้องถิ่น

U (Unity) คือ ความสามัคคี เกิดจากเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชน กิจกรรมส่งเสริมความร่วมมือกลไกจูงใจ การรวมกลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรม และพื้นที่สร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับผู้ประกอบการ

2D (Design Thinking & Digital) คือ แนวคิดเชิงออกแบบและดิจิทัลพัฒนาการท่องเที่ยวผ่านระบบจองออนไลน์ เนื้อหาดิจิทัล โครงสร้างพื้นฐานรองรับเทคโนโลยี เสริมการเข้าถึงและประสบการณ์ท่องเที่ยว

I (Identity) คือ อัตลักษณ์ชุมชน ส่งเสริมการท่องเที่ยวผ่านเส้นทางวัฒนธรรม สินค้า บริการ สื่อดิจิทัลสะท้อนคุณค่าเฉพาะถิ่น และออกแบบสถานที่ให้คงเอกลักษณ์ท้องถิ่น

4C (Community Based Tourism-SE, Coordination, Consumer, Cultural) เน้นสร้างประสบการณ์ท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อสังคมผ่านบทบาทเจ้าบ้าน การมีส่วนร่วม วัฒนธรรม การประสานงาน การวางแผนธุรกิจยั่งยืน และใช้สื่อขยายการรับรู้ควบคุมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

H (Healthy diet food) คือ อาหารเพื่อสุขภาพ เป็นโอกาสสนองตอบความใส่ใจท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่สำคัญ โดยเน้นพัฒนารายการอาหารจากวัตถุดิบท้องถิ่น ทำการตลาดผ่านผู้มีอิทธิพลทางออนไลน์ (Influencer) และออกแบบร้านให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

I (Innovation) คือ นวัตกรรม เพื่อยกระดับการท่องเที่ยวผ่านเทคโนโลยีถ่ายทอดวัฒนธรรม เนื้อหาเชิงสร้างสรรค์ สถาปัตยกรรมยั่งยืน พัฒนาสินค้าและบริการที่ตอบโจทย์ยุคดิจิทัลอย่างยั่งยืน

2N (Nationality & Narrative) คือ เชื้อชาติและเรื่องเล่า มีบทบาทสำคัญในการเพิ่มมูลค่าท่องเที่ยวผ่านประสบการณ์ กิจกรรม สินค้า สื่อดิจิทัล และศูนย์ข้อมูลถ่ายทอดอัตลักษณ์พหุวัฒนธรรมที่นำไปสู่กลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมาย

อภิปรายผล

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นศักยภาพความโดดเด่นเชิงวัฒนธรรมผ่านชาติพันธุ์ ศาสนา และวิถีชีวิตดั้งเดิมที่ยังคงดำรงอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนของชุมชนกุฎีจีน ซึ่งเป็นจุดแข็งด้านอัตลักษณ์ และเป็นต้นทุนทางสังคมที่เอื้อต่อการพัฒนาแนวทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนรูปแบบยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มคนในชุมชนที่ได้รับการจัดตั้งเป็นกิจการเพื่อสังคม ถือเป็นต้นทุนรูปแบบชุมชนทางเลือกและมีส่วนร่วมสนับสนุนการพัฒนาในฐานะกระบวนการทางการตลาด กลยุทธ์การวางแผน การนำกลับมาใช้ใหม่ และสร้างสภาพแวดล้อมพื้นที่ใหม่ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับการพัฒนาสมัยใหม่ยิ่งขึ้น (Bourme, 1996; Guo et al., 2021) ในฐานะชนบทที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ มีความหมายทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่สำคัญ และมีคุณลักษณะเฉพาะที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาพื้นที่ (Wang et al., 2022) โดยชุมชนดั้งเดิมทำหน้าที่เป็นแหล่งเก็บความทรงจำทางประวัติศาสตร์ นิเวศวิทยาของมนุษย์ สุนทรียศาสตร์ทางสถาปัตยกรรม

และการพัฒนาทางสังคม (Zeng et al., 2017) ซึ่งการวิเคราะห์ค่าหลักในการศึกษาของ Xia et al. (2024) ได้แสดงถึงมรดกทางวัฒนธรรม เป็นหน่วยพื้นฐานโครงสร้างข้อมูล (node) ที่โดดเด่นและมีขนาดใหญ่ที่สุด (ค่าความเป็นศูนย์กลาง 0.28) โดยเน้นย้ำน้ำหนักการเกิดขึ้นที่สำคัญพร้อมกันและบทบาทสำคัญในเครือข่ายการอนุรักษ์ (ค่าความเป็นศูนย์กลาง 0.09) และการพัฒนาอย่างยั่งยืน (ค่าความเป็นศูนย์กลาง 0.06) ครอบคลุมความสำคัญและเชื่อมโยงกับทิศทางการวิจัยตามลำดับ

การต่อยอดภูมิปัญญาดั้งเดิมด้วยการพัฒนาสูตรขนมฝรั่งกู๋จีจิ้นเพื่อสุขภาพและการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่สะท้อนอัตลักษณ์ ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นสามารถแข่งขันในระดับตลาดสากลได้ ซึ่งแสดงถึงการบูรณาการระหว่างวัฒนธรรมดั้งเดิมกับนวัตกรรมร่วมสมัยอย่างมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกัน การใช้สื่อดิจิทัลในรูปแบบรายการโทรทัศน์ สื่อออนไลน์ และแอปพลิเคชัน ได้เพิ่มช่องทางการเข้าถึงความรู้ และการเรียนรู้ของสาธารณชน รวมถึงขยายผลไปสู่ภาคนโยบายและแวดวงทางวิชาการได้อย่างเป็นรูปธรรม เป็นการดำเนินการตามมาตรฐานการคุ้มครอง แรงจูงใจทางการเงิน และกรอบทางกฎหมายเพื่อช่วยให้ความมั่นใจได้ว่าการพัฒนาและการอนุรักษ์สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างกลมกลืน (Olujobi et al., 2023) โดยทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์และสนับสนุนเชิงวิชาการในการพัฒนาผ่านการสำรวจด้านต่าง ๆ เช่น การก่อตัว การพัฒนา วิวัฒนาการ และคุณค่าของชุมชนดั้งเดิม (Gülersoy & Gürler, 2011) โดยให้ความสนใจบริบททางด้านสถาปัตยกรรมและประวัติศาสตร์ (Capolongo et al., 2019) และเน้นความยั่งยืนของวัสดุ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและสังคมชุมชนดั้งเดิม ผ่านการนำเสนอกฎบัตรและวัตถุประสงค์ความยั่งยืนเพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางการพัฒนาชุมชน (Radosavljević et al., 2019) รวมถึงการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถส่งเสริมความร่วมมือและสื่อสารการพัฒนาและอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างพันธมิตรร่วมกันที่ยั่งยืน (Labadi et al., 2021)

รูปแบบ “K-U-D-I-C-H-I-N” เป็นผลลัพธ์เชิงพื้นที่การวิจัยสำหรับนักวิจัย ซึ่งได้รับการพัฒนาศักยภาพให้มีทักษะความสามารถการพัฒนารอบแนวคิดเพื่อถ่ายทอด ออกแบบกิจกรรม และประยุกต์ใช้ในพื้นที่ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ถือเป็นต้นแบบการวิจัยและพัฒนาที่สร้างคุณค่าทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมได้อย่างรอบด้าน เกิดเป็นการฟื้นฟูชุมชนดั้งเดิมร่วมกับพัฒนาการท่องเที่ยวที่สามารถปกป้องมรดกทางวัฒนธรรมและส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจในท้องถิ่นเชิงบูรณาการ (Nocca, 2017) โดยให้ความสำคัญกับการเสริมพลังและการมีส่วนร่วมเพื่อปรับปรุงการยอมรับทางสังคมและการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนดั้งเดิมอย่างยั่งยืน (Li & Hunter, 2015) นอกจากนี้ แนวโน้มได้เปลี่ยนจุดเน้นไปสู่การพัฒนาและอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนดั้งเดิม โดยอิงจากพื้นที่การศึกษาหลัก ได้แก่ ความยั่งยืน ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System: GIS) การพัฒนาเมือง การอนุรักษ์ศูนย์กลางประวัติศาสตร์ คุณค่าเชิงวัฒนธรรม กรอบแนวคิด และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Gülersoy & Gürler, 2011) ซึ่งล้วนเป็นแรงผลักดันและแรงดึงดูดที่ส่งผลต่อการวางรากฐานที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Xia et al., 2024)

สรุปผล

ข้อค้นพบสำคัญในพื้นที่ชุมชนกุฎีจีน ซึ่งทำให้ยกระดับศักยภาพและพัฒนาไปสู่จุดหมายปลายทางเป้าหมายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ภายใต้โลกความเป็นจริงและโลกเสมือนจริงสำหรับนักท่องเที่ยว อันเนื่องมาจากปัจจัยเชิงบวกที่สำคัญและมีความสัมพันธ์กับผลลัพธ์การวิจัย ดังนี้

ปัจจัยเชิงพื้นที่ดั้งเดิม

ชุมชนกุฎีจีนมีอัตลักษณ์ความหลากหลาย เนื่องจากเป็นพื้นที่เก่าแก่ของกลุ่มชาติพันธุ์ ศาสนา และการดำรงชีวิตสืบทอดจากบรรพบุรุษมาอย่างยาวนานจนกลายเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น ดังนั้น จึงแสดงให้เห็นลักษณะทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และชาติพันธุ์ที่เป็นรากฐานดั้งเดิมภายในพื้นที่

ปัจจัยเชิงกิจการเพื่อสังคม

การจัดตั้งกลุ่มกิจการเพื่อสังคมเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญภายใต้ระบบการบริหารจัดการ การสนับสนุนพัฒนาผลิตภัณฑ์และกิจกรรมที่ตอบโจทย์เศรษฐกิจและสังคม ซึ่งส่งผลให้คนในชุมชนสามารถระบุผลลัพธ์ศักยภาพการจัดตั้งกิจการเพื่อสังคมและชุมชนเชิงระบบได้ประสบความสำเร็จและบรรลุตามเป้าหมาย

ปัจจัยเชิงจุดหมายปลายทาง

ชุมชนและผู้คนในชุมชนส่วนใหญ่มีอาชีพเกี่ยวกับครัวเรือน การค้าขาย และงานฝีมือ ทำให้มีความพร้อมและความเชี่ยวชาญด้านการนำเสนอวัฒนธรรมทางวัฒนธรรมผ่านกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาพื้นที่ให้กลายเป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวผ่านศักยภาพของคนในพื้นที่

ปัจจัยเชิงนวัตกรรมต่อยอดดั้งเดิม

นวัตกรรมท่องเที่ยวเกิดขึ้นได้จากการต่อยอดภูมิปัญญา ดังเช่นการพัฒนาสูตรขนมฝรั่งกุฎีจีนเพื่อสุขภาพโดยใช้เห็ดหลินจือ และการออกแบบบรรจุภัณฑ์สร้างสรรค์ที่สะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่น ทำให้สามารถยกระดับผลิตภัณฑ์สู่ตลาดสากล โดยนำภูมิปัญญาดั้งเดิมมาใช้ต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ใหม่

ปัจจัยเชิงสื่อสารดิจิทัล

เครือข่ายความร่วมมือเผยแพร่องค์ความรู้ผ่านแพลตฟอร์มบนสื่อสังคมออนไลน์ ทำให้เกิดการบูรณาการเรียนรู้ร่วมกันในระดับชุมชน ประเทศ และต่างประเทศได้ ซึ่งจะได้ชัดเจนจากกลไกการสื่อสารที่นำมาใช้ผ่านสื่อดิจิทัลที่เป็นตัวกลางสำคัญของการสร้างความรู้และเครือข่าย

ปัจจัยเชิงรูปแบบสร้างสรรค์

การถอดบทเรียนและนำมาประยุกต์ใช้พัฒนาการจัดการความรู้และการท่องเที่ยวโดยชุมชน นำมาสู่ผลลัพธ์รูปแบบธุรกิจ “K-U-D-I-C-H-I-N” เพื่อให้นักวิจัยและนักพัฒนาชุมชนสามารถนำไปต่อยอดการพัฒนาผู้ประกอบการและวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ได้อย่างแท้จริง ซึ่งเกิดจากการสกัดองค์ความรู้และพัฒนาเป็น “รูปแบบ” ที่มีต่อยอดด้วยความคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม

แหล่งทุนสนับสนุน (ถ้ามี)

ทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ 2565

การมีส่วนร่วมของผู้เขียน

งานวิจัยนี้ดำเนินการร่วมกันโดยมีการแบ่งบทบาทอย่างชัดเจน ได้แก่ ผู้วิจัยลำดับที่ 1-3 กำหนดแนวคิดและออกแบบงานวิจัย ลำดับที่ 2, 4, 5, 6 ทบทวนวรรณกรรม ลำดับที่ 5-8 เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ลำดับที่ 1, 3, 7, 9 วิเคราะห์และตีความข้อมูล ลำดับที่ 1, 2, 10 จัดทำต้นฉบับร่าง และลำดับที่ 11-14 ทบทวนและแก้ไขต้นฉบับ ซึ่งท้ายสุดผู้เขียนทุกคนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบเนื้อหาและให้ความเห็นชอบต่อฉบับสุดท้ายก่อนส่งตีพิมพ์

ความขัดแย้งทางผลประโยชน์

ผู้วิจัยทุกคนขอรับรองว่าไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนหรือความขัดแย้งทางผลประโยชน์ใด ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล และการนำเสนอผลการวิจัยครั้งนี้

ความพร้อมใช้งานของข้อมูล

การวิเคราะห์ในงานวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ทางวิชาการเท่านั้น โดยชุดข้อมูลที่สร้าง วิเคราะห์ และสังเคราะห์ตั้งแต่เริ่ม-ระหว่าง-สิ้นสุดการดำเนินการ สามารถขอรับข้อมูลได้จากผู้เขียนที่รับผิดชอบหลัก ซึ่งเปิดให้เข้าถึงได้ตามคำขอที่เหมาะสมและอยู่ภายใต้ข้อพิจารณาด้านจริยธรรมและความลับของข้อมูล

จริยธรรมการวิจัย

ข้อมูลการวิจัยนี้ ได้รับการอนุญาตจากผู้ให้ข้อมูลและอยู่ภายใต้ข้อกำหนดด้านจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ตามหลักความเคารพในบุคคล หลักคุณประโยชน์ไม่ก่ออันตราย และหลักความยุติธรรม

เอกสารอ้างอิง

- Arensberg, C., & Kimball, S. (1965). *Culture and community*. Harcourt, Brace & World.
- Bakhshi, H., Hargreaves, I., & Mateos-Garcia, J. (2013). *A manifesto for the creative economy*. Nesta Operating. Bangkok Metropolitan. (2020, June). *90th Anniversary Book of Thonguri District*. <https://url.in.th/CEZFY>
- Boonleang, P. (2018). *Development of packaging of Nai Mae pork rind products, Lampang Province* [Unpublished master's independent study]. Maejo University.

- Bourne, L. S. (1996). Reurbanization, uneven urban development, and the debate on new urban forms. *Urban geography*, 17(8), 690-713. <https://doi.org/10.2747/0272-3638.17.8.690>
- Capolongo, S., Sdino, L., Dell'Ovo, M., Moioli, R., & Della Torre, S. (2019). How to assess urban regeneration proposals by considering conflicting values. *Sustainability*, 11(14), 3877. <https://doi.org/10.3390/su11143877>
- Chantane, M., & Inthasont, S. (2023). Enhancing the potential of creative community-based tourism for area development based on local identity of the Si Ayutthaya Group Network in the Khlong Chik community. *Journal of Research and Academics*, 6(3), 153-170. <https://doi.org/10.14456/jra.2023.61>
- Chantawanich, S. (2011). *Data analysis in qualitative research* (10th ed.). Chulalongkorn University Press.
- Cohen, A. P. (2013). *Symbolic construction of community*. Routledge.
- Dees, J. G., Emerson, J., & Economy, P. (2002). *Enterprise nonprofits: A toolkit for social entrepreneurs*. Wiley.
- Department of Intellectual Property. (2016, August 19). *Form Sor Chor.01*. Download Form. <https://url.in.th/IQYdq>
- Emerson, J. (2003). The blended value proposition: Integrating social and financial returns. *California Management Review*, 45(4), 35-51. <https://doi.org/10.2307/41166187>
- Gülersoy, N. Z., & Gürlü, E. (2011). Conceptual challenges on urban transformation. *ITU A| Z*, 8(1), 10-24.
- Guo, P., Li, Q., Guo, H., & Li, H. (2021). Quantifying the core driving force for the sustainable redevelopment of industrial heritage: Implications for urban renewal. *Environmental Science and Pollution Research*, 28(35), 48097-48111. <https://doi.org/10.1007/s11356-021-14054-7>
- Haugh, H. (2007). Community-led social venture creation. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 31(2), 161-182. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6520.2007.00168.x>
- Hughes, T. P. (2004). *Human-built world: How to think about technology and culture*. University of Chicago Press.
- Jantarakast, P., Waiyakrud, K., & Wan-Uta, P. (2022). Enhancing the potential of creative community-based tourism for area development based on local identity of Ban Ngiew Subdistrict, Sam Khok District, Pathum Thani Province. *Journal of Management Science Review*, 24(2), 19-28.
- Kanchanathiti, P., Thammapompilas, J., Sriumpomroj, P., & Phuakoluan, S. (2004). *Study for the conservation and development of water tourism in inner Bangkok and nearby areas: Complete research report*. National Science, Technology and Innovation Policy Office.
- Kattiyapompong, U., & Miller, K. E. (2011). Social Structure and Psychographic Explanations of Destination Preference of Australians' Travel to South-East Asia. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 16(1), 39-56. <https://doi.org/10.1080/10941665.2011.539390>
- Kluckhohn, C. (1962). The concept of culture. In R. Kluckhohn (Ed.), *Culture and behavior* (pp. 19-73). Free Press.
- Labadi, S., Giliberto, F., Rosetti, I., Shetabi, L., Yildirim, E. (2021). *Heritage and the Sustainable Development Goals: Policy Guidance for Heritage and Development Actors*. ICOMOS.
- Lerdloomphuephan, P. (2019). Platform: Change Business Strategy. *Journal of Humanities and Social Sciences Thonburi University*, 14(1), 150-157.
- Li, Y., & Hunter, C. (2015). Community involvement for sustainable heritage tourism: a conceptual model. *Journal of Cultural Heritage Management and Sustainable Development*, 5(3), 248-262. <https://doi.org/10.1108/JCHMSD-08-2014-0027>
- Ministry of Tourism and Sports. (2025, January 24). *Accommodation situation, number of visitors and income from visitors, January-December 2024 (preliminary)*. Domestic Tourism Statistics (Classify by region and province 2024). <https://mots.go.th/news/category/760>
- National Science and Technology Development Agency. (2023). *How to read a GDA nutrition label*. ThaiSook. <https://www.thaisook.org/2023/04/27/product-label2/>
- Naughton, J. (2011). *From Gutenberg to Zuckerberg: What you really need to know about the internet*. Hachette UK.
- Nocca, F. (2017). The role of cultural heritage in sustainable development: Multidimensional indicators as decision-making tool. *Sustainability*, 9(10), 1882. <https://doi.org/10.3390/su9101882>
- Noknoi, J. (2009). *Various perspectives on knowledge management and the creation of a learning organization*. S. Asia Place.
- Office of the Higher Education Policy Council, Science, Research and Innovation. (n.d.). *BCG in Action : The New Sustainable Growth Engine (Bio-Circular-Green Economy)*. BCG Economic Model. <https://www.nxpo.or.th/th/bcg-economy/>

- Office of the National Economic and Social Development Council. (2022). *The thirteenth national economic and social development plan (2023-2027)*. The National Economic and Social Development Plan. https://www.nesdc.go.th/main.php?filename=develop_issue
- Office of the National Research Council of Thailand. (2022). *Corporate Strategy 2023-2027*. Organizational Policy and Strategy, National Research Council of Thailand (NRCT). <https://pr.nrct.go.th/aboutus-history/cor-str/>
- Oliveira, M. A. Y., & Ferreira, J. J. P. (2011). Business Model Generation: A handbook for visionaries, game changers and challengers. *African Journal of Business Management*, 5(7). <http://repositorio.inescet.pt/handle/123456789/2119>
- Olujobi, O. J., Okorie, U. E., Olarinde, E. S., & Aina-Pelemo, A. D. (2023). Legal responses to energy security and sustainability in Nigeria's power sector amidst fossil fuel disruptions and low carbon energy transition. *Heliyon*, 9(7), e17912.
- Osterwalder, A., & Pigneur, Y. (2010). *Business model generation: a handbook for visionaries, game changers, and challengers*. John Wiley & Sons.
- Parrish, B. D. (2010). Sustainability-driven entrepreneurship: Principles of organization design. *Journal of business Venturing*, 25(5), 510-523. <https://doi.org/10.1016/j.jbusvent.2009.05.005>
- Petchrakul, A. (2020). *Create documents, spreadsheets and presentations with OFFICE with new capabilities in OFFICE 2019*. Simplify.
- Phongam, P. (2023, June 1). *Canva User Guide*. Training documents [Download]. <https://noc.rmutp.ac.th/course-canva-pdf/>
- Radosavljević, U., Đorđević, A., Lalović, K., Živković, J., & Đukanović, Z. (2019). Nodes and networks: The generative role of cultural heritage for urban revival in Kikinda. *Sustainability*, 11(9), 2509. <https://doi.org/10.3390/su11092509>
- Ratten, V., & Braga, V. (2019). Tourism innovation. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 41, 171-174. <https://doi.org/10.1016/j.jhtm.2019.10.002>
- Saikko, A. (2013). *Music industry: opportunities and challenges of exporting a finnish artist abroad* [Bachelor's thesis]. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2013121921967>
- Samadkul, M. (2021). *Participation of community in cultural tourism development: A case study of Kudde Jeen* [Master's thesis, Chulalongkorn University]. Chula Digital Collections. <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/8038/>
- Smith, W. K., Gonin, M., & Besharov, M. L. (2013). Managing social-business tensions: A review and research agenda for social enterprise. *Business Ethics Quarterly*, 23(3), 407-442. <https://doi.org/10.5840/beq201323327>
- The Secretariat of the House of Representatives. (2019). *A report on the study of the development of the Kadi Chin community towards sustainable security*. Printing Office, Office of the Senate Secretariat, acting as the Office of the National Legislative Assembly Secretariat.
- Thirakowitkhajorn, K., & Tularak, W. (2020). *A new work model for motorcycle riders delivering food controlled by the platform*. Friedrich Ebert Foundation in collaboration with the Institute for Labor and Economic Justice.
- Waddock, S. A., & Graves, S. B. (1997). The corporate social performance-financial performance link. *Strategic Management Journal*, 18(4), 303-319. [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1097-0266\(199704\)18:4<303::AID-SMJ869>3.0.CO;2-G](https://doi.org/10.1002/(SICI)1097-0266(199704)18:4<303::AID-SMJ869>3.0.CO;2-G)
- Wang, Z., Zhuang, Q., Ma, Y., & Li, P. (2022). A Study on the Path of Narrative Renewal of Traditional Villages: A Case of Shawan Ancient Town, Guangdong, China. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 20(1), 372. <https://doi.org/10.3390/ijerph20010372>
- Watts, S. (2021, April 1). *Digital Platforms: A Brief Introduction*. The Business of IT Blog. <https://www.bmc.com/blogs/digital-platforms/>
- Xia, J., Gu, X., Fu, T., Ren, Y., & Sun, Y. (2024). Trends and Future Directions in Research on the Protection of Traditional Village Cultural Heritage in Urban Renewal. *Buildings*, 14, 1362. <https://doi.org/10.3390/buildings14051362>
- Zeng, Z., Li, L., & Pang, Y. (2017). Analysis on climate adaptability of traditional villages in Lingnan, China World Cultural Heritage Site of Majianglong Villages as example. *Procedia Engineering*, 205, 2011-2018. <https://doi.org/10.1016/j.proeng.2017.10.074>
- Zittrain, J. (2009). *The future of the internet: and how to stop it*. Penguin UK.

Approach to Developing Inclusive Learning Management of School Administrators in Schools under the Bangkok Metropolitan Administration

แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรวมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร

ศิญาภัสร์ บวรรังสิพัทธ์ (Siyaphat Borwongsiphat)^{1*}, ปทุมพร เปี้ยณอม (Patumphorn Piatanom)²,

กมลทิพย์ ทองกำแหง (Kamoltip Thongkamhaeng)³

หลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร 10240 ประเทศไทย

(Master of Faculty of Education, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Bangkok Metropolitan, 10240, Thailand) |

e-mail: yuijaokha@gmail.com^{*}; patumphorn@rumail.ru.ac.th; kthongkamhaeng@gmail.com

Abstract

Background: Lack of knowledge and lack of importance given to the development of an integrated education system to improve the quality of education and student outcomes may result in inclusive education management that is not efficient enough for quality school administration. Therefore, it is necessary to reform the education system first, leading to research studies that aim to study the current situation, desired conditions, and necessity, and to propose guidelines for the development of inclusive education management for school administrators under the Bangkok Metropolitan Administration.

Methods: This research used a mixed-method approach, divided into 2 phases. The first phase was the quantitative research phase. The sample group was obtained from Cohen's table, totaling 370 people. Multi-stage random sampling was used to collect data using an online questionnaire for 12 days. 343 sets of data (92.70%) were returned. Descriptive statistics were used to analyze the data to find the mean, standard deviation, and the modified priority needs index (PNI_{modified}). The second phase was the qualitative research phase. The informants were selected by purposive sampling, totaling 7 people. The research instrument was a semi-structured interview form for collecting data using in-depth individual interviews. The data were analyzed using content analysis.

Results: The inclusive education management of school administrators under the Bangkok Metropolitan Administration is at the most desirable level, while the current condition is at a high level, indicating that there are still gaps that should be developed, especially in terms of tools, which are in the highest need for development (PNI_{modified}=0.117). The results of the analysis led to the development of an inclusive education management system for school administrators under the Bangkok Metropolitan Administration, utilizing the "G4 STEPs" approach, which consists of four key steps: G: Giving Empathy, G: Giving Convenience, G: Giving Knowledge, and G: Giving Support.

Conclusions: The highest demand for tool development reflects the need to procure and use tools that are appropriate according to the "G4 STEPs," which are tools that are used to systematically develop the potential of inclusive learning management for school administrators and respond to the necessities of the school to achieve real efficiency.

Keywords: inclusive learning management; development of educational administrators; G4 STEPs

บทคัดย่อ

ที่มา(ภูมิหลัง): การขาดความรู้และไม่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบการศึกษาแบบบูรณาการเพื่อปรับปรุงคุณภาพการศึกษาและผลลัพธ์ของผู้เรียน อาจส่งผลให้การจัดการเรียนรวมมีประสิทธิภาพไม่เพียงพอต่อการบริหารสถานศึกษาอย่างมีคุณภาพได้ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องปฏิรูประบบการศึกษาก่อนเป็นอันดับแรก ทำให้เกิดการศึกษาวิจัยที่มุ่งศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพพึงประสงค์ และความจำเป็น และเสนอแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรวมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร

วิธีการ: การวิจัยครั้งนี้ ใช้แนวทางการวิจัยแบบผสมผสาน 2 ระยะ โดยเริ่มจากระยะการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างได้มาจากการเปิดตารางของโคเฮน จำนวน 370 คน และทำการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามผ่านช่องทางออนไลน์เป็นเวลา 12 วัน ได้รับข้อมูลกลับคืน 343 ชุด (ร้อยละ

*Correspondence author: yuijaokha@gmail.com

Cite (APA7): Borwongsiphat, S., Piatanom, P., & Thongkamhaeng, K. (2025). Approach to Developing Inclusive Learning Management of School Administrators in Schools under the Bangkok Metropolitan Administration. *Research Community and Social Development Journal*, 19(1), 39-53. <https://doi.org/10.14456/rc-sdj.2025.03>

92.70) และใช้สถิติเชิงพรรณนาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และดัชนีความต้องการตามลำดับความสำคัญที่ปรับเปลี่ยนแล้ว (PN_{modified}) และระยะการวิจัยเชิงคุณภาพ กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลด้วยวิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 7 คน เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง สำหรับใช้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นรายบุคคล และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลลัพธ์: การจัดการเรียนรวมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร มีสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ขณะที่สภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นถึงช่องว่างที่ควรพัฒนา โดยเฉพาะด้านเครื่องมือ ซึ่งเป็นความต้องการจำเป็นต่อการพัฒนาสูงที่สุด ($PN_{\text{modified}} = 0.117$) ทั้งนี้ ผลการวิเคราะห์ดังกล่าว นำมาสู่แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรวมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยใช้แนวทาง “G4 STEPs” ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ G1 การให้ความเห็นใจ G2 การให้ความสะดวก G3 การให้ความรู้ และ G4 การให้การสนับสนุน

บทสรุป: ความต้องการพัฒนาด้านเครื่องมือสูงที่สุด สะท้อนความจำเป็นในการจัดหาและใช้เครื่องมือที่เป็นไปได้ให้เหมาะสมตามรูปแบบแนวทาง “G4 STEPs” ซึ่งเป็นเครื่องมือที่นำไปใช้พัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนรวมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ และสนองตอบความต้องการจำเป็นของสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิผลได้จริง

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรวม; การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา; แนวทาง “G4 STEPs”

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิ์จัดการศึกษาทุกระดับตามความพร้อมและความเหมาะสมในท้องถิ่น (Office of the Education Council, 2018) สำหรับกรุงเทพมหานคร เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ โดยมีการวางแผนทางการศึกษาให้สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศและการพัฒนากรุงเทพมหานคร และเป็นไปตามการจัดทำแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2566–2570) ยุทธศาสตร์ที่ 3 การลดความเหลื่อมล้ำด้วยการบริหารเมืองรูปแบบอารยะสำหรับทุกคน ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ที่เน้นการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังที่ได้มีการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานกรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2564–2569) ตามวิสัยทัศน์จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างมีคุณภาพ เพื่อพัฒนาสู่อัตลักษณ์ผู้เรียนแห่งมหานครที่พร้อมด้วยคุณธรรม ภายใต้ยุทธศาสตร์ 5 ประเด็น ประกอบด้วย ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนสู่ความเป็นเลิศ ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้มีอัตลักษณ์แห่งมหานคร เสริมสร้างประสิทธิภาพการจัดการศึกษาตอบสนองความต้องการของผู้เรียนทุกกลุ่มอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง ส่งเสริมและพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศึกษาดิจิทัลเพื่อการศึกษา และเสริมสร้างและพัฒนาทุนมนุษย์ และบริหารจัดการสู่องค์การสมรรถนะสูง (Office of the Civil Service Commission of Bangkok, 2024)

การเรียนรู้รวม (Inclusive Learning) หรือพื้นที่แห่งการศึกษารวม (The Space of Inclusive Education) เป็นรูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับปวงชน โดยการมีส่วนร่วมของปวงชนที่มีหลักการแนวคิดมาจากการคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชนด้านการศึกษาที่เสมอภาคและเป็นธรรม เน้นการเรียนรู้ในสถานศึกษาร่วมกัน สนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้เต็มตามศักยภาพของผู้เรียนเฉพาะบุคคลในสถานศึกษาที่เป็นมิตรกับผู้เรียนทุกคน โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนด้านทรัพยากร และการจัดการบริการที่เหมาะสมมีคุณภาพ (Stokholm, 2001) ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้อำนวยการสูงสุดในสถานศึกษา จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ แนวทางการศึกษา มีบทบาทหน้าที่การบริหารสถานศึกษาในทุกด้าน ได้แก่ การกำหนดนโยบาย การเป็นผู้นำ การสร้างขวัญกำลังใจ การให้ความร่วมมือกับบุคลากรภายในและนอกสถานศึกษา และบริหารจัดการ การใช้ทรัพยากรในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ (Runcharoen, 2007) อย่างไรก็ตาม การเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษในโรงเรียนเรียนรวมสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยอิงข้อมูลสำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2566 มีจำนวนนักเรียนรวม 4,383 คน และมีจำนวนโรงเรียนเรียนรวม 158 แห่ง (Bangkok Metropolitan Administration, 2023) ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2562 ที่มีนักเรียนเรียนรวมจำนวน 3,497 คน และมีโรงเรียนเรียนรวม 139 แห่ง (Bangkok Metropolitan Administration, Education Office, 2019) แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มผู้เรียนที่มีความจำเป็นพิเศษเพื่อเข้าเรียนในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีปริมาณและความต้องการเข้าเรียนเพิ่มมากขึ้นและมีการขยายโรงเรียนเรียนรวมเพิ่มขึ้นทุกปี นอกจากนี้ การจัดการเรียนรวมของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานยังประสบปัญหาหลากหลายประการ ได้แก่ ความไม่พร้อมด้านทักษะ ความรู้ และความเข้าใจของบุคลากรทางการศึกษา ความไม่พร้อมด้านสื่อ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีการเรียนการสอน ความไม่พร้อมของผู้ปกครอง ความไม่พร้อมของนักเรียนพิการ และสภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดการเรียนการสอน (Charoennum, 2015) สอดคล้องกับผลลัพธ์การศึกษาวิจัยของภัทรพร แจ่มใส และคณะ (Jamsai et al., 2024) ที่พบว่า จุดแข็งที่ได้จากการคัดกรอง ได้แก่ การช่วยเหลือนักเรียนขั้นพื้นฐาน ขั้นตอนที่เป็นระบบ และความเชี่ยวชาญของครู ส่วนจุดอ่อนการคัดกรอง ได้แก่ จำนวนครูที่จำกัด ครูขาดความเชี่ยวชาญ และระยะเวลาคัดกรองไม่เหมาะสม ซึ่งจุดแข็งด้านการให้ความช่วยเหลือ คือ การพัฒนานักเรียน พัฒนาศักยภาพการให้ความช่วยเหลือ นักเรียนสำหรับครู และการทำให้ครูตระหนักถึงปัญหาที่แท้จริงของนักเรียน ส่วนจุดอ่อน คือ ครูขาดเครื่องมือในการช่วยเหลือนักเรียน เครื่องมือในการให้ความช่วยเหลือนักเรียนมีคุณภาพต่ำ และครูขาดความเชี่ยวชาญ สุดท้าย การติดตามจุดแข็ง ได้แก่ ครูได้รับข้อมูลของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง สามารถส่งเสริมความร่วมมือในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน สร้างระบบจัดทำรายงานความก้าวหน้าเชื่อถือได้ สำหรับจุดอ่อนการติดตาม ได้แก่ ครูขาดความรู้ ขาดเครื่องมือติดตามความก้าวหน้านักเรียน และระบบติดตามความก้าวหน้านักเรียนขาดคุณภาพ

การจัดการศึกษาสำหรับผู้ที่มีความต้องการพิเศษยังคงเผชิญกับปัญหาด้านคุณภาพ จึงจำเป็นต้องมีกิจกรรมที่ได้รับการวางแผนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การสนับสนุนทางจิตวิทยาและการเรียนการสอนต่อนักเรียนและผู้ปกครองมีประสิทธิภาพ โดยยึดหลักปรัชญาแห่งความจริงจัง (Seriousness) เป็นแนวทางการทำความเข้าใจและแก้ไขปัญหาที่สำคัญ เนื่องจากการนำปรัชญาแห่งการปฏิบัตินิยมมาประยุกต์ใช้กับการสอน

ควรตระหนักถึงการศึกษาเกี่ยวกับความเป็นไปได้ บทบาท และสถานะการปฏิบัตินิยมในบริบทการวิจัยทางวิทยาศาสตร์เพื่อพัฒนาการศึกษาแบบบูรณาการได้อย่างเพียงพอ ทำให้เกิดความต้องการการศึกษาเฉพาะด้าน (Vasianovych & Budnyk, 2024) ทั้งนี้ แนวทางปฏิบัตินิยม (Pragmatism) เน้นการใช้ความรู้และประสบการณ์จริงเพื่อพัฒนาและปรับปรุงชีวิตของผู้มีความต้องการพิเศษ โดยยึดหลักว่าความจริงนั้นมีหลายมุมมองและขึ้นอยู่กับบริบทในแต่ละบุคคล ซึ่งจำเป็นต้องศึกษาทำความเข้าใจสาระสำคัญที่เกี่ยวข้อง ประการแรก คือ การเห็นคุณค่าของแต่ละบุคคล ทุกคนมีความแตกต่างที่ไม่อาจปฏิเสธได้ แม้โลกจะไม่สมบูรณ์ แต่ทุกคนสามารถพัฒนาตนเองได้ หากมีเป้าหมาย แรงจูงใจ และทางเลือกในชีวิต ประการที่สอง คือ ความจริงเป็นเรื่องสัมพันธ์และเปลี่ยนแปลงได้ โดยต้องมีการประเมินใหม่อย่างต่อเนื่อง เด็กที่มีความต้องการพิเศษสามารถใช้ประสบการณ์จริงของตนในการพิสูจน์ความสามารถและเรียนรู้สิ่งรอบตัว ประการที่สาม คือ ประสบการณ์ส่วนตัวมีคุณค่า ซึ่งประสบการณ์ช่วยให้แต่ละคนพัฒนาชีวิตตนเองและสร้างประโยชน์ต่อสังคม จึงควรมีการวิเคราะห์ประสบการณ์ของแต่ละคน เพื่อเสนอแนวทางที่เหมาะสมต่อสถานการณ์เฉพาะ ประการที่สี่ คือ ใช้วิธีการเชิงประจักษ์และไม่เน้นทฤษฎี ควรเน้นวิเคราะห์ชีวิตจริงของเด็ก เช่น อุปสรรค โอกาส วิธีรวมกลุ่ม เพื่อมุ่งพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และหาทางออกในสถานการณ์ขัดแย้งอย่างมีเหตุผล และประการสุดท้าย คือ ส่งเสริมการสอนแบบมนุษยธรรมในห้องเรียนแบบรวม โดยครูควรมีหลักศีลธรรมและจิตวิญญาณในการส่งเสริมศักยภาพของเด็ก ซึ่งจะส่งผลดีทั้งต่อชีวิตส่วนตัวและสังคมโดยรวม (Vasianovych & Budnyk, 2024)

การศึกษาแบบบูรณาการในศตวรรษที่ 21 นำเสนอโอกาสและความท้าทายที่สำคัญควบคู่ไปกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมระดับโลก การศึกษาที่มุ่งหวังการสำรวจโอกาส ความท้าทาย และคำแนะนำสำหรับการนำการศึกษาแบบบูรณาการไปใช้ รวมถึงการวิเคราะห์ข้อมูลอ้างอิงและการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ เพื่อประมวลผลข้อมูลที่เกี่ยวข้อง โดยเน้นย้ำประเด็นหลัก ได้แก่ โอกาสนำไปใช้ ความท้าทาย และความจำเป็น เพื่อพัฒนาระบบการศึกษาแบบบูรณาการให้สามารถปรับตัวได้และเกิดความยั่งยืนในอนาคตมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การส่งเสริมทักษะในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้เรียนทุกคน (Wasila et al., 2024) รวมไปถึงความเป็นผู้นำของผู้อำนวยการโรงเรียนมีความจำเป็นต่อการพัฒนาการจัดการการศึกษาแบบเรียนรวม โดยผู้อำนวยการโรงเรียนต้องมีความมุ่งมั่นที่จะตอบสนองความหลากหลายของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษอย่างจริงจัง การไตร่ตรองเกี่ยวกับความเป็นผู้นำ การพัฒนาความสามารถของครูที่ตอบสนองผู้เรียน การสร้างสภาพแวดล้อมที่รวมเด็กที่มีความต้องการพิเศษไว้ด้วยกันกับเด็กปกติ และเพื่อให้มั่นใจได้ว่านักเรียนทุกคนสามารถมีส่วนร่วม รู้สึกได้รับการยอมรับอย่างมีคุณค่าเต็มที่ (Tanzi & Hermanto, 2024) ซึ่งการตระหนักรู้และให้ความสำคัญกับการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพพึงประสงค์ ความต้องการจำเป็น และการเสนอแนวทางพัฒนาการจัดการเรียนรวมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร จึงเป็นวัตถุประสงค์หลักของการวิจัยในครั้งนี้ เนื่องจากผู้วิจัยมุ่งมั่นค้นหาแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมระบบการเรียนรวมที่มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลต่อผู้เรียน โดยให้ความสำคัญต่อบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารจัดการขับเคลื่อนการศึกษาแบบเรียนรวมให้เกิดความเท่าเทียมและเข้าถึงได้ของผู้เรียนทุกคน

การทบทวนวรรณกรรม

การบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษาที่สอดคล้องกับการจัดการเรียนรวม (Inclusive Education) โดยเฉพาะ ซึ่งจำเป็นต้องพิจารณาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร เนื่องจากเป็นศาสตร์สาขาหนึ่งที่ถือเป็นวิชาชีพชั้นสูง (Profession) และนักบริหารการศึกษายอมรับว่าเป็นศาสตร์ทางสาขาของผู้มีวิชาชีพชั้นสูง (Professionals) (Anantanawi, 2008) ดังนี้

ทฤษฎีการบริหารเชิงสถานการณ์ (Situational Management Theory) อธิบายการเปลี่ยนแปลงไปจากการมองการบริหารเชิงปรัชญาไปสู่การมองการบริหารในเชิงสภาพข้อเท็จจริง มุ่งเน้นความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรกับสภาพแวดล้อมองค์กร เป็นส่วนขยายทฤษฎีระบบที่สัมพันธ์กับบางสถานการณ์ ที่ต้องใช้การตัดสินใจอย่างเด็ดขาด ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมตัดสินใจ ต้องคำนึงถึงหลักมนุษยสัมพันธ์และแรงจูงใจ ต้องคำนึงถึงเป้าหมายหรือผลผลิตขององค์กรเป็นหลัก โดยมีหลักการบริหาร คือ การบริหารที่ดีขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ผู้บริหารจะต้องวิเคราะห์สถานการณ์ผสมผสานแนวคิดระหว่างระบบปิดและระบบเปิดให้ดีที่สุดยอมรับหลักการทางทฤษฎี ระบบความสัมพันธ์กันครอบคลุมทุกส่วนและมีผลกระทบซึ่งกันและกัน โดยมีสถานการณ์เป็นตัวกำหนดการตัดสินใจและเลือกรูปแบบการบริหารที่เหมาะสม รวมทั้งการคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและความต้องการของบุคคลในหน่วยงานเป็นหลักมากกว่าที่จะแสวงหาวิธีการอันดีเลิศมาใช้ในการทำงาน รวมทั้งผู้บริหารต้องรู้จักการนำเรื่องของความแตกต่างที่มีอยู่ในหน่วยงานมาใช้ประโยชน์ เช่น ความแตกต่างระหว่างบุคคล วิธีการ กระบวนการ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในองค์กร ความแตกต่างระหว่างเป้าหมายกับการดำเนินงานขององค์กร เป็นต้น

ทฤษฎีระบบ (System Approach Theory) เป็นส่วนหนึ่งของระบบองค์กร องค์กรเป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคมที่ให้ความสนใจการศึกษาพฤติกรรมขององค์กร องค์กรประกอบหรือปัจจัยที่มีความสัมพันธ์และมีผลกระทบต่อกันในการดำเนินการระหว่างกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร โดยมีองค์ประกอบพื้นฐานของทฤษฎีระบบ ได้แก่ ปัจจัยการนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) ผลผลิต (Output) และผลกระทบ (Impact) ที่ช่วยให้กระบวนการดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและสามารถช่วยให้การบริหารบรรลุวัตถุประสงค์

ทฤษฎีระบบสังคม (Social Systems Theory) เน้นการวิเคราะห์พฤติกรรมในองค์กร โดยแบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ ด้านสถาบันมิติ ประกอบด้วย สถาบัน (Institution) บทบาทตามหน้าที่ (Role) ความคาดหวังของสถาบันหรือบุคคลภายนอก (Expectations) และด้านบุคคลมิติ ประกอบด้วย บุคลากรแต่ละคน (Individual) เช่น นักเรียนหรือผู้เรียน ครูผู้สอน ผู้บริหารโรงเรียน คนงาน ภารโรง เป็นต้น บุคลิกภาพ (Personality) มีความเกี่ยวข้องกับความสามารถ ความรู้ ความถนัด เจตคติ อารมณ์ ความแตกต่าง และความต้องการส่วนตัว (Need-Dispositions) เช่น ต้องการความแตกต่าง ต้องการเงินเลี้ยงชีพ ต้องการการยอมรับ ต้องการความมั่นคง ความปลอดภัย ความรัก เกียรติยศชื่อเสียง และความก้าวหน้า เป็นต้น

แนวคิดการศึกษาแบบเรียนรวม ให้ความสำคัญเรื่องการสร้างโอกาสทางการศึกษาเท่าเทียมกัน ซึ่งเน้นการให้ทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันได้ในสังคมเดียวกันภายใต้ข้อจำกัดน้อยที่สุด โดยอาศัยการช่วยเหลือและพึ่งพาคนในสังคม ประกอบด้วยองค์การศึกษาแบบเรียนรวม 4 ด้าน (Chonthamont, 2003) ดังนี้

ด้านนักเรียน (Students) การเตรียมความพร้อมให้กับนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ เช่น นักเรียนที่มีความบกพร่องทางด้านร่างกาย ด้านอารมณ์และด้านสังคม ให้การช่วยเหลือทางวิชาการ การพิจารณา การให้ความช่วยเหลือ และการเตรียมความพร้อมทั้งที่ เมื่อพบความต้องการจำเป็นพิเศษ เพื่อพัฒนาศักยภาพให้ผู้เรียนได้ครบทุกด้าน

ด้านสภาพแวดล้อม (Environment) จัดให้นักเรียนหรือผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษได้เรียนในสภาพแวดล้อมที่มีขีดจำกัดน้อยที่สุด (Least Restrictive Environment: LER) สถานศึกษาให้นักเรียนได้เรียนในชั้นเรียนทั่วไปมากที่สุด สถานศึกษามีการปรับสภาพแวดล้อมโดยใช้หลักทางวิชาการ คือ คำนึงถึงสภาพความต้องการจำเป็นพิเศษของนักเรียนแต่ละคนที่เกี่ยวข้องอยู่ในสภาพแวดล้อมของนักเรียน ได้แก่ ครูและบุคลากรสถานศึกษา พ่อแม่ ผู้ปกครอง ผู้บริหารที่เป็นผู้นำและสร้างบรรยากาศการยอมรับนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษให้เรียนรวมภายในโรงเรียน

ด้านการเรียนการสอน (Activities) คือ กิจกรรมภายในและภายนอกห้องเรียน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาที่จะช่วยให้เด็กทุกคนทั้งเด็กปกติและเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษได้รับการพัฒนาทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ได้แก่

- การบริหารจัดการหลักสูตร ประกอบด้วย จัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program : IEP) สอดคล้องกับความต้องการพิเศษของเด็กที่มีความบกพร่อง จัดทำหลักสูตรเพิ่มเติมการปรับหลักสูตรให้เหมาะสมกับการสอนทักษะเฉพาะ

- จัดทำแผนการสอนเฉพาะบุคคล (Individual Implementation Plan : IIP) ซึ่งเป็นแผนการสอนที่จัดขึ้นเฉพาะเจาะจงรายวิชาหรือทักษะที่เป็นจุดอ่อนแต่ละบุคคล เพื่อช่วยให้นักเรียนบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้

- การตรวจสอบทางการศึกษา (Educational Implementation) เป็นการรวบรวมข้อมูลทั้งหมดเกี่ยวกับผู้เรียน ได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านพฤติกรรม ด้านร่างกาย และการตัดสินใจเกี่ยวกับนักเรียนในเรื่องการส่งต่อ การคัดแยก การกำหนดประเภทเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ การวางแผนการสอน และการประเมินผลความก้าวหน้าของผู้เรียน

- เทคนิคการสอน ที่จำเป็นต้องมีความหลากหลายรูปแบบเพื่อการวิเคราะห์งาน และการสอนโดยใช้ระบบเพื่อนช่วยเพื่อน

- การรายงาน ติดตาม และทบทวนความก้าวหน้าของผู้เรียน
- การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภายนอกห้องเรียนและชุมชนที่เหมาะสม
- การประกันคุณภาพสถานศึกษา โดยจัดตั้งคณะกรรมการประกันคุณภาพการจัดการเรียนรวม
- การรับนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษเข้าเรียน โดยจัดทำปฏิทินการรับและให้บริการให้คำปรึกษาสำหรับผู้เรียน ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้องอย่างชัดเจน

- การจัดตารางเวลาให้บริการเรียนการสอนเสริมหรือเพิ่มเติม และจัดให้มีบริการให้คำแนะนำ

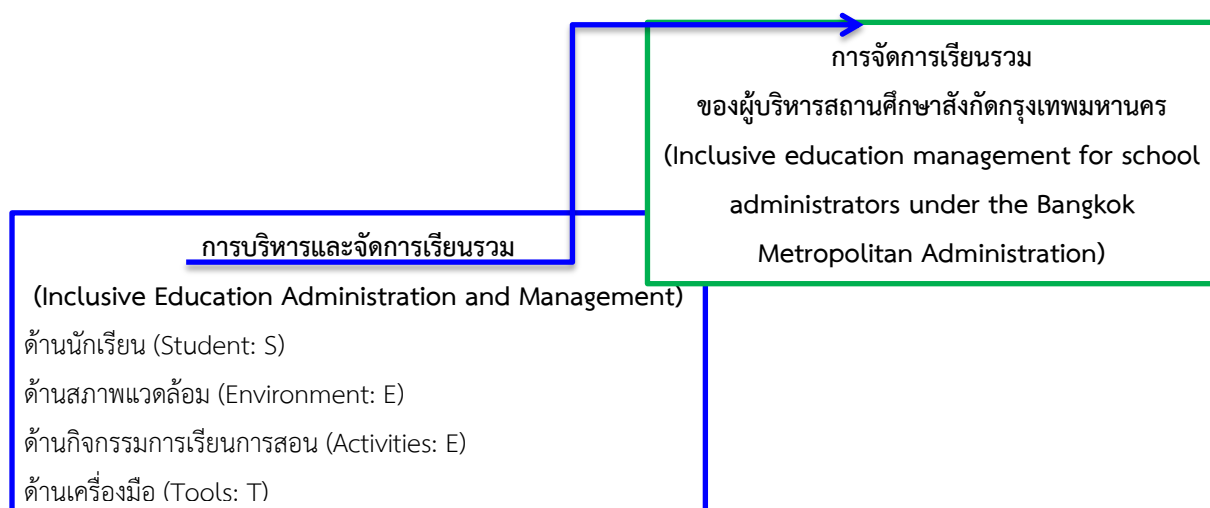
ด้านเครื่องมือ (Tools) ซึ่งเป็นเครื่องมือที่นำมาใช้บริหารจัดการเรียนรวม เพื่อให้นักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษเกิดการเรียนรู้ สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด สนับสนุนให้ผู้เรียน

ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ ได้แก่ นโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ ระบบบริหารจัดการงบประมาณ กฎกระทรวง เทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อทางการศึกษา เช่น อุปกรณ์ หนังสือเสียงสำหรับเด็กตาบอด สื่อสิ่งพิมพ์ อักษรเบรลล์ และสนับสนุนการให้บริการการศึกษาของผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นแต่ละประเภท เช่น การเขียนและอ่านอักษรเบรลล์ การสอน ภาษามือ การฝึกพูด รวมไปถึงความช่วยเหลือทางการศึกษา เช่น กิจกรรมบำบัดและกายภาพบำบัด การแก้ไขการพูด เป็นต้น

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ให้ความสนใจกรอบแนวคิดหลักโครงสร้างซีท (SEAT Framework) ของเบญจาชลธารินทร์ (Chontharnont, 2003) โดยนำมาประยุกต์ใช้เป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1. กรอบแนวคิดการวิจัย

Figure 1. Conceptual Framework.

หมายเหตุ. บูรณาการแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับการจัดการเรียนรวม
 Note. Integrate concepts and theories of management that are consistent with inclusive learning management.

วิธีการและเครื่องมือ

การศึกษาวิจัยแบบผสมผสาน (Mix Methods Research) ดำเนินการการวิจัย 2 ระยะตามลำดับดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

ประชากรการวิจัย คือ ครูสังกัดกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา พ.ศ. 2566 จำนวน 13,579 คน จากสถานศึกษาทั้งสิ้น 437 โรงเรียน (Cohen et al., 2018) กำหนดกลุ่มตัวอย่างด้วยการเปิดตารางสำเร็จรูปของโคเฮน (อ้างอิง) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 370 คน และทำการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) (Creswell & Creswell, 2017) จำนวน 4 ขั้นตอน โดยเริ่มจากขั้นกำหนดประชากรเป้าหมาย คือ ครูสังกัดสถานศึกษาในกรุงเทพมหานคร ขั้นกำหนดระดับหน่วยตัวอย่าง คือ โรงเรียนที่เป็นสถานศึกษาในกรุงเทพมหานคร ขั้นสุ่มหน่วยตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) คือ สุ่มครูแต่ละโรงเรียนที่เป็นสถานศึกษาในกรุงเทพมหานคร และขั้นรวมหน่วยตัวอย่างทั้งหมดที่ได้จากทุกระดับตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้

เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสอบถาม แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (5-point Likert Scale) โดยกำหนดเกณฑ์ระดับคะแนนความคิดเห็น ได้แก่ ระดับ 5 หมายถึง มากที่สุด ระดับ 4 หมายถึง มาก ระดับ 3 หมายถึง ปานกลาง ระดับ 2 หมายถึง น้อย และระดับ 1 หมายถึง น้อยที่สุด (Best & Kahn, 2006) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปทำการตรวจสอบคุณภาพ โดยการพิจารณาให้คะแนนและความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ตามเกณฑ์การตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาเป็นไปตามวัตถุประสงค์การวิจัย ได้แก่ +1 เมื่อแน่ใจว่ามีความสอดคล้อง 0 เมื่อไม่แน่ใจว่ามีความสอดคล้อง และ -1 เมื่อแน่ใจว่าไม่มีความสอดคล้อง จากนั้นนำผลคะแนนที่ได้มาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Item-Objective Congruence: IOC) (Tirakanan, 2007) ข้อคำถามควรมีค่าดัชนีความสอดคล้องไม่น้อยกว่า 0.50 (Srisathitnarakun, 2012) พบว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80–1.00

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้โปรแกรม Google Form สร้างแบบสอบถามออนไลน์ เพื่อการส่งและรับข้อมูลที่ตอบกลับผ่านช่องทางออนไลน์ ได้แก่ อีเมล (e-mail) ไลน์ (line) และข้อความเฟสบุ๊ก (Facebook Massage) ระหว่างวันที่ 19–30 สิงหาคม 2567 ได้รับแบบสอบถามกลับคืน 343 ชุด คิดเป็นร้อยละ 92.70

การวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัจจุบันและสภาพพึงประสงค์ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาในการหาค่าเฉลี่ย (Mean: $\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) กำหนดช่วงการแปลผลค่าเฉลี่ย 5 ระดับ (Siriwan & Chaimongkol, 2009) โดยมีค่าเฉลี่ยที่อยู่ในช่วงระหว่าง 4.21–5.00 หมายถึง มากที่สุด 3.41–4.20 หมายถึง มาก 2.61–3.4 หมายถึง ปานกลาง 1.81–2.60 หมายถึง น้อย และ 1.00–1.80 หมายถึง น้อยที่สุด และวิเคราะห์ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (Priority Needs Index_{modified}: PNI_{modified}) (Wongwanich, 2019) โดยกำหนดเกณฑ์การแปลผลระดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย

ระยะที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้ที่มีคุณลักษณะหรือดำรงตำแหน่ง ได้แก่ นักวิชาการด้านการบริหารการศึกษาระดับผู้อำนวยการหรือเทียบเท่า และศึกษานิเทศก์สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร จำนวน 7 คน

เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) โดยพัฒนาประเด็นคำถามเพื่อวิเคราะห์หาแนวทางการพัฒนาพัฒนาการจัดการเรียนรวมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งได้มาจากผลค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (PNI_{modified}) ที่ได้จากผลการศึกษาในระยะที่ 1

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยทำการนัดหมายกำหนดการเข้าสัมภาษณ์ในวันหยุดราชการ และช่วงเวลาที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสะดวกให้ข้อมูลด้วยความเต็มใจอย่างครบถ้วน จากนั้นลงพื้นที่ที่ได้แจ้งไว้เพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นรายบุคคล จำนวน 2 วัน ซึ่งใช้ระยะเวลาประมาณ 20–30 นาทีต่อคน

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ เลือกใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งอิงตามแนวทางของ Patton (2002) และสุวิมล ว่องวานิช (Wongwanich, 2019) ที่มีขั้นตอนหลัก ได้แก่ การถอดความข้อมูล การอ่านซ้ำเพื่อทำความเข้าใจ การให้รหัส (coding) การจัดหมวดหมู่ และการสังเคราะห์

ประเด็นสำคัญ เพื่อนำไปสู่การนำเสนอแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้อย่างครอบคลุมที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร ด้วยการวิเคราะห์แนวโน้มระดับความต้องการจำเป็นที่เกิดขึ้นจากมากไปหาน้อยเป็นรายด้าน จากนั้นทำการสรุปเป็นรูปแบบแนวทางการพัฒนาที่มีพื้นฐานการบูรณาการความเห็นและคำแนะนำของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์กับผลการวิเคราะห์ระดับความต้องการจำเป็นในระยที่ 1 โดยใช้โปรแกรม Canva ตามหลักการออกแบบสื่อการเรียนรู้เนื้อหาภาพและเนื้อหาสื่อดิจิทัล (Rusdiana et al., 2021) สร้างภาพรูปแบบแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้อย่างเชื่อมโยงข้อมูลรายด้านด้วยภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เพื่อใช้เป็นสื่อเรียนรู้ประกอบการบรรยายสรุป

ผลการวิจัย

สภาพปัจจุบัน สภาพพึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น

การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพพึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการจัดการเรียนรู้อย่างครอบคลุมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร แสดงผลการศึกษาวิจัย ดังนี้

ตารางที่ 1 สภาพปัจจุบัน สภาพพึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการจัดการเรียนรู้อย่างครอบคลุมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร

Table 1. Mean, standard, deviation, Current condition, Desired condition and the index of essential needs of Inclusive Learning Management of School Administrators in Schools under the Bangkok Metropolitan Administration

การจัดการเรียนรวม (ด้าน) (Inclusive Learning)	สภาพปัจจุบัน (Present mean: P)			สภาพพึงประสงค์ (Desired condition: D)			ความต้องการ จำเป็น (PNI _{modified})	ลำดับ (Order)
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ (Level)	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ (Level)		
นักเรียน (Student)	3.96	0.80	มาก (High)	4.42	0.68	มากที่สุด (Highest)	0.116	2
สภาพแวดล้อม (Environment)	3.98	0.82	มาก (High)	4.43	0.65	มากที่สุด (Highest)	0.113	3
กิจกรรมการเรียนการสอน (Activities)	3.99	0.90	มาก (High)	4.44	0.74	มากที่สุด (Highest)	0.113	3
เครื่องมือ (Tools)	4.00	0.83	มาก (High)	4.47	0.66	มากที่สุด (Highest)	0.117	1
ภาพรวม (Total)	3.98	0.84	มาก (High)	4.44	0.68	มากที่สุด (Highest)	-	-

ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันในภาพรวม อยู่ระดับมาก ($\bar{X}=3.98$, S.D.=0.85) พิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านเครื่องมือ ($\bar{X}=4.00$, S.D.=0.83) รองลงมาคือ ด้านสภาพแวดล้อม ($\bar{X}=3.98$, S.D.=0.82) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ($\bar{X}=3.99$, S.D.=0.90) และด้านนักเรียน ($\bar{X}=3.96$, S.D.=0.80) ตามลำดับ

สภาพพึงประสงค์ในภาพรวม อยู่ระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.44$, S.D.=0.68) พิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านเครื่องมือ ($\bar{X}=4.47$, S.D.=0.66) รองลงมาคือ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ($\bar{X}=4.44$, S.D.=0.74) ด้านสภาพแวดล้อม ($\bar{X}=4.43$, S.D.=0.65) และด้านนักเรียน ($\bar{X}=4.42$, S.D.=0.68)

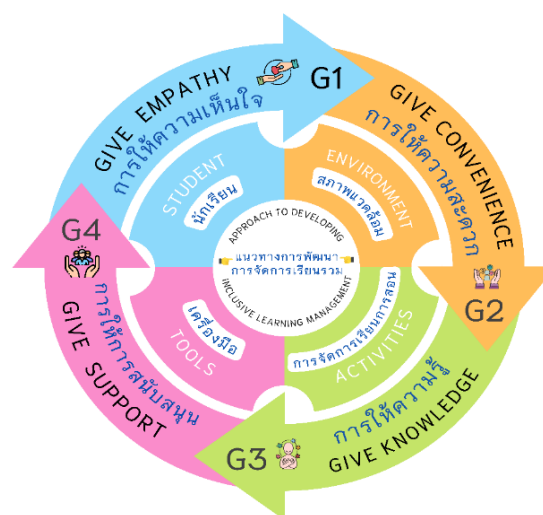
สำหรับความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรวมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร สูงที่สุดเป็นอันดับแรก คือ ด้านเครื่องมือ ($PNI_{modified}=0.117$) รองลงมาคือ ด้านนักเรียน ($PNI_{modified}=0.116$) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ($PNI_{modified}=0.114$) และด้านสภาพแวดล้อม ($PNI_{modified}=0.113$) ตามลำดับ

แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรวม

การนำเสนอแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรวมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร แสดงผลการศึกษาวิจัยดังนี้

ภาพที่ 2. รูปแบบแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรวม “G4 STEPs”

Figure 2. “G4 STEPs” inclusive education development guidelines model.

หมายเหตุ. วิเคราะห์โดยผู้วิจัย

Note. Analysis by the Researchers

รูปแบบแนวทางที่มีชื่อว่า “G4 STEPs” (ภาพที่ 2) เป็นกรอบพัฒนาการจัดการเรียนรวมที่เน้นการมีส่วนร่วมและความเข้าใจในมิติต่าง ๆ ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยเน้นการดำเนินงานที่ครอบคลุมด้านจิตวิญญาณ ทัศนคติ การจัดการ และทรัพยากรด้วย 4 ขั้นตอนสำคัญ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การให้ความเห็นใจ (Giving Empathy: G1) คือ การเริ่มต้นจากหัวใจของความเข้าใจที่ผู้บริหารควรแสดงออกถึงความเห็นอกเห็นใจต่อผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ ครู และผู้ปกครอง โดยเฉพาะเรื่องการยอมรับความแตกต่างอย่างไม่มีอคติ การรับฟังอย่างลึกซึ้ง (active listening) และการให้ความเคารพต่อศักดิ์ศรีของทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นการสร้างบรรยากาศแห่งความเข้าใจภายในโรงเรียนร่วมกัน

ขั้นตอนที่ 2 การให้ความสะดวก (Giving Convenience: G2) การออกแบบโครงสร้างและกระบวนการภายในโรงเรียนให้เอื้อต่อการจัดการเรียนรวมในเชิงกายภาพ (สิ่งอำนวยความสะดวก สภาพแวดล้อม) และเชิงระบบ (ลดความซับซ้อนของงานเอกสาร สนับสนุนระบบการเรียนรู้ร่วมกัน) เพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงสิทธิการเรียนรู้อย่างเสมอภาค

ขั้นตอนที่ 3 การให้ความรู้ (Giving Knowledge: G3) โดยส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และเจตคติ ที่ถูกต้องเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้อย่างครอบคลุมของตนเองในฐานะตำแหน่งผู้บริหาร ต่อครู และบุคลากร โดยเน้นการพัฒนาศักยภาพด้วยการอบรม จัดเวทีแลกเปลี่ยน การนิเทศภายใน และการนำความรู้ไปใช้จริงอย่างต่อเนื่อง

ขั้นตอนที่ 4 การให้การสนับสนุน (Giving Support: G4) เป็นขั้นตอนสำคัญในการสร้างระบบสนับสนุน ทั้งในระดับโรงเรียนและเครือข่ายภายนอก เช่น การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน ชุมชน ผู้ปกครอง ตลอดจนมีระบบติดตาม ประเมิน และพัฒนาการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของนักเรียน เพื่อให้สามารถเติบโตได้ตามศักยภาพอย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผล

การที่สภาพปัจจุบันการจัดการเรียนรู้อย่างครอบคลุมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับมาก แสดงถึงความตื่นตัวในการขับเคลื่อนแนวคิดความเท่าเทียมกันของการเรียนรู้อย่างครอบคลุม อาจเป็นผลมาจากการส่งเสริมเชิงนโยบายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา แรงผลักดันจากสังคมเมืองที่หลากหลายทางวัฒนธรรมและความต้องการพิเศษของผู้เรียน ซึ่ง UNESCO (2005) เน้นอธิบายการเรียนรู้อย่างครอบคลุมที่ควรเริ่มจากภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในการขับเคลื่อนนโยบายระดับสถานศึกษาให้เป็นจริง ดังที่ รุ่งทิวา ลือสัตย์ และคณะ (Luesat et al., 2023) ได้นำเสนอการกำหนดกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ต้องทำความเข้าใจระบบของสถานศึกษา การจัดการนำเทคโนโลยีสู่สถานศึกษา การบูรณาการเทคโนโลยีสู่ห้องเรียน ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของสถานศึกษา เพื่อการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมตามเป้าหมายสูงสุดของสถานศึกษาในยุคดิจิทัล อย่างไรก็ตาม กลยุทธ์การศึกษาแบบบูรณาการที่ประสบความสำเร็จนั้นยังให้ความสำคัญของความร่วมมือระหว่างครู ผู้ปกครอง และนักเรียน และความสำคัญของการประเมินและปรับเปลี่ยนโปรแกรมอย่างต่อเนื่องเพื่อตอบสนองความต้องการของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ (Halawa et al., 2024)

อย่างไรก็ตาม การจัดการเรียนรู้อย่างครอบคลุมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีสภาพพึงประสงค์ระดับมากที่สุด อาจสะท้อนให้เห็นการมีวิสัยทัศน์ของผู้บริหารและเจตคติที่ดีต่อการจัดการเรียนรู้อย่างครอบคลุม ซึ่งผลลัพธ์ในงานวิจัยของ จารุวรรณ นาดัน และคณะ (Naturan et al., 2023) แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษามีผลต่อความสำเร็จของการศึกษาและการพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษา เพื่อให้สถานศึกษาเป็นสถานที่ที่ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาได้เป็นอย่างดี โดยในทางกลับกัน อาจมีช่องว่างระหว่างสิ่งที่มีอยู่ในปัจจุบันกับสิ่งที่ควรจะเป็นได้ ดังนั้น การนำแนวทางการพัฒนามาใช้ จึงจำเป็นต้องมีการแบ่งปันบทเรียนที่ได้เรียนรู้ การแสวงหาความท้าทายร่วมกัน และความจำเป็นโดยเน้นย้ำเงื่อนไขสนับสนุนโรงเรียนเพื่อให้เกิดความครอบคลุมมากยิ่งขึ้น (Echeita et al., 2023) เพื่อรวมกลุ่มทรัพยากรสนับสนุนการพัฒนาโรงเรียนแบบบูรณาการตามความต้องการด้านการศึกษาพิเศษ ผ่านอุปสรรคการเรียนรู้และการมีส่วนร่วม ซึ่งทำงานเป็นวงจรกิจกรรมที่รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรม นโยบาย แนวปฏิบัติโรงเรียน และกำหนดลำดับความสำคัญในการพัฒนาที่ได้จากการตรวจสอบทุกสิ่ง ที่ประกอบเป็นชีวิตของโรงเรียนอย่างละเอียดถี่ถ้วน (Vaughan, 2002)

นอกจากนี้ การจัดการเรียนรวมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร มีสภาพปัจจุบัน สภาพพึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นทางด้านเครื่องมือสูงที่สุดเป็นอันดับแรก ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ถึงแม้ผู้บริหารจะพยายามพัฒนาเครื่องมือสำหรับการเรียนรวม แต่ก็ยังไม่ครอบคลุมหรือยังไม่เพียงพอ ต่อความต้องการและจำนวนของผู้เรียนที่สูงขึ้นได้ ดังนั้น เครื่องมือจึงเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญที่จับต้องได้ การพัฒนาเครื่องมือใหม่ให้เหมาะสมกับความหลากหลายของผู้เรียนสามารถส่งผลต่อคุณภาพการเรียนรวม ได้โดยตรง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Ainscow and Booth (2002) ที่ระบุการสร้างเครื่องมือที่เหมาะสม และใช้ได้จริงเป็นหัวใจของการทำให้การเรียนรวมเป็นจริง และในการศึกษาวิจัยของ Zhang et al. (2024) ได้ชี้ให้เห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมที่มุ่งสร้างความเท่าเทียมกันและตอบสนอง ต่อความต้องการเฉพาะบุคคลของผู้เรียน โดยเน้นการบูรณาการเทคโนโลยี การพัฒนาทักษะครู และการออกแบบหลักสูตรที่ครอบคลุม เพื่อตอบรับการเปลี่ยนแปลงตลาดแรงงาน ความเป็นธรรมทางการศึกษา และเป็นแนวทางเชิงนโยบายการพัฒนาและขับเคลื่อนการศึกษาได้เท่าเทียม มีคุณภาพ และยั่งยืน

แนวทางการพัฒนา “G4 STEPS” เป็นรูปแบบที่บูรณาการมิติทางจิตวิญญาณ ทัศนคติ โครงสร้าง และการพัฒนาองค์ความรู้สอดคล้องกับบริบทความหลากหลายทางเชื้อชาติ เศรษฐกิจ และสังคม ภายในกรุงเทพมหานคร สามารถตอบสนองต่อหลักการจัดการเรียนรวมได้อย่างครอบคลุม (Inclusive Education) เป็นไปตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG) และมีศักยภาพในการพัฒนาไปสู่ต้นแบบการจัดการ เรียนรวมระดับเมืองสำหรับสถานศึกษาในประเทศไทยต่อไป ซึ่งผลการศึกษาวิจัยของ Dapudong (2014) ระบุว่าความรู้และทัศนคติของครูต่อการศึกษาระดับมัธยมศึกษา เป็นรากฐานสำหรับโปรแกรมการพัฒนา วิชาชีพขั้นสูง นอกจากนี้ ในมุมมองระบบนิเวศทางการศึกษา (Educational Ecosystems for Sustainable Development: ESD) ของ Shuvo (2024) ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นความท้าทาย สำคัญและจำเป็นต้องคำนึงถึงการจัดสรรงบประมาณที่จำกัด ความสนใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การตระหนักรู้ คำแนะนำ การปรับปรุงแนวทาง การส่งเสริมและสนับสนุนทางการเงิน การปลูกฝังความร่วมมือเพื่อส่งเสริม การสอน การดำเนินนโยบาย ความเป็นผู้นำที่สร้างการเปลี่ยนแปลง และการเติบโตของชุมชน ซึ่งเป็นแนวทาง สำหรับความก้าวหน้าเกี่ยวกับแนวทางที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาการศึกษาที่ยั่งยืนต่อไป

สรุปผล

สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรวมที่อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาสังกัด กรุงเทพมหานครมีความตื่นตัวและให้ความสำคัญกับการเรียนรวม โดยเฉพาะด้านเครื่องมือ ที่มีค่าเฉลี่ย สูงสุดทั้งทางสภาพปัจจุบันและสภาพพึงประสงค์ ซึ่งสะท้อนคาดหวังในการพัฒนาเครื่องมือให้เหมาะสม และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ขณะเดียวกัน ความต้องการจำเป็นด้านเครื่องมือที่อยู่ในระดับสูงที่สุด แสดงให้เห็นถึงช่องว่างที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนรวมที่ตอบสนอง ผู้เรียนได้อย่างหลากหลาย ทั้งถึง และเท่าเทียมกัน

แนวทางการพัฒนารูปแบบ “G4 STEPS” ถือเป็นกรอบการขับเคลื่อนที่มีขั้นตอนเชื่อมโยงด้านจิตใจ โครงสร้าง องค์ความรู้ และระบบสนับสนุนแบบองค์รวม โดยเฉพาะบริบทความหลากหลายในพื้นที่

กรุงเทพมหานครที่เพิ่มมากขึ้น ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรวมให้มีคุณภาพ เป็นธรรม และยั่งยืน

ขั้นตอนการให้ความเห็นใจ ถือเป็นการนำหลักการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner-Centered Education) โดยมุ่งส่งเสริมให้ผู้บริหารและครูมีทัศนคติยอมรับความแตกต่างและเคารพศักดิ์ศรีของผู้เรียนแต่ละคน โดยเฉพาะผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ รวมถึงส่งเสริมวัฒนธรรมความเข้าใจและการยอมรับความหลากหลาย ปลูกฝังภาวะผู้นำเชิงจิตใจและคุณธรรม สร้างความไว้วางใจระหว่างผู้บริหาร ครู และครอบครัวนักเรียน

ขั้นตอนการให้ความสะดวก ถือหลักการออกแบบการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับนักเรียนทุกกลุ่ม (Universal Design for Learning: UDL) เป็นแนวทางที่ช่วยขจัดอุปสรรคไม่จำเป็น การปรับปรุงด้านกายภาพโรงเรียนให้เอื้อต่อผู้เรียนทุกคน การจัดสรรเวลาทำงานและบทบาทหน้าที่ให้เหมาะสมกับการดูแลนักเรียนที่หลากหลาย ใช้เทคโนโลยีและระบบข้อมูลเพื่ออำนวยความสะดวก

ขั้นตอนการให้ความรู้ สะท้อนความสำคัญในการพัฒนาวิชาชีพของผู้บริหารและครูอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ การพัฒนาทักษะและองค์ความรู้ใหม่เพื่อให้ครูสามารถสอนเด็กที่มีความหลากหลาย พัฒนาผู้นำทางวิชาการด้านการจัดการเรียนรวม ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และการประเมินที่ยืดหยุ่น

ขั้นตอนการให้การสนับสนุน มุ่งเน้นการสร้างระบบสนับสนุนทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ถือเป็นการสนับสนุนเชิงนโยบายและงบประมาณอย่างเป็นรูปธรรม การจัดตั้งกลุ่มสหวิชาชีพและระบบพี่เลี้ยง (Mentor system) โดยขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนได้อย่างยั่งยืน

แหล่งทุนสนับสนุน (ถ้ามี)

งานวิจัยนี้ไม่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย

การมีส่วนร่วมของผู้เขียน

ผู้เขียนมีบทบาทในการดำเนินงานวิจัยทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่กำหนดปัญหา ออกแบบวิธีวิจัย พัฒนาเครื่องมือ เก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล การสังเคราะห์ผล พัฒนารูปแบบแนวทาง “G4 STEPs” และจัดทำรายงานวิจัย โดยได้รับคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาอย่างใกล้ชิดตลอดกระบวนการ

ความขัดแย้งทางผลประโยชน์

ผู้วิจัยขอรับรองว่า งานวิจัยนี้ไม่มีความขัดแย้งทางผลประโยชน์ใด ๆ ทั้งในด้านส่วนตัว การเงิน หรือความสัมพันธ์กับบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้

ความพร้อมใช้งานของข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์และจัดทำผลการวิจัยครั้งนี้ ปรากฏอยู่ในฉบับรายงานฉบับสมบูรณ์ หากผู้สนใจประสงค์จะเข้าถึงข้อมูลเพิ่มเติม สามารถติดต่อช่องทางอีเมลของผู้วิจัยที่ระบุไว้ในบทความนี้

จริยธรรมการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการตามหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์อย่างเคร่งครัด โดยได้รับความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลอย่างสมัครใจ และปกปิดชื่อและข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด เพื่อคุ้มครองสิทธิ ความเป็นส่วนตัว และศักดิ์ศรีของผู้เข้าร่วมวิจัย

เอกสารอ้างอิง

- Ainscow, M., & Booth, T. (2002). *Index for inclusion: Developing learning and participation in schools* (2nd ed.). Centre for Studies on Inclusive Education (CSIE).
- Anantanawi, P. (2008). *Principles, concepts, and theories of educational administration*. Montree Publisher.
- Bangkok Metropolitan Administration, Education Office. (2019, September 10). *Educational statistics report for the 2019 academic year, schools under the Bangkok Metropolitan Administration*. <https://webportal.bangkok.go.th/bangkokeducation/page/sub/14726/ปีการศึกษา-2562>
- Bangkok Metropolitan Administration. (2023, August 17). *Number of students in schools under the Bangkok Metropolitan Administration, academic year 2023*. https://data.bangkok.go.th/en/dataset/dept_edu/resource/9766c286-2a2a-4999-bacb-ee5e5729b246?view_id=6c52ad46-6838-481f-869b-72bb1df3ca54
- Best, J. W., & Kahn, J. V. (2006). *Research in education* (10th ed.). Pearson Education.
- Charoennum, J. (2015). *A study on seat framework administrations and guided development in mainstream schools, the Office of Education, School District 9* [Unpublished master thesis]. Rajamangala University of Technology Thanyaburi.
- Chontharnont, B. (2003). *A guide to inclusive education management using the SEAT framework*. Petai Printing.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2018). *Research methods in education* (8th ed.). Routledge.
- Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2017). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. Sage.
- Dapudong, R. C. (2014). Teachers' knowledge and attitude towards inclusive education: Basis for an enhanced professional development program. *International Journal of Learning & Development*, 4(4), 1-24. <https://doi.org/10.5296/ijld.v4i4.6116>
- Echeita, G., Simón, C., Sandoval, M., & Muñoz, Y. (2023). Developing learning and participation in schools: using the Index for inclusion in Spain, lessons learned and common challenges. *International Journal of Learning and Change*, 15(4), 329-344.
- Halawa, Y., Salmi, H., & Zetmin. (2024). Inclusive education strategies for improving access and quality of learning for students with special needs. *Jurnal Ilmu Pendidikan dan Kearifan Lokal*, 4(3), 174-189. <https://jipkl.com/index.php/JIPKL/article/view/117>
- Jamsai, P., Boonnak, S., & Ruangcham, C. (2024). Studying the current situation of screening, providing assistance, and monitoring elementary school students with learning disabilities in Thailand. *Humanities, Arts and Social Sciences Studies*, 24(3), 689-697. <https://doi.org/10.69598/hasss.24.3.269177>
- Luesat, R., Phurungruang, S., & Thee-asana, S. (2023). Administrative Strategy for Becoming a Digital School. *NRRU Community Research Journal*, 17(1), 196-207. <https://doi.org/10.14456/nrru-rdi.2023.15>
- Natun, J., Jaichalad, N., Wechayaluck, N., & Nak Ai, N. (2023). Supervision Roles of School Administrators to Promote Reading, Writing, and Critical Thinking for Small Primary Schools. *NRRU Community Research Journal*, 17(2), 192-201. <https://doi.org/10.14456/nrru-rdi.2023.60>
- Office of the Civil Service Commission of Bangkok. (2024). *Annual operational plan for 2024, Education Office Bangkok*. https://webportal.bangkok.go.th/public/user_files_editor/112/yearplan/7-plan67.pdf
- Office of the Education Council. (2018). *National Education Plan 2017–2027*. Highlights of the Office of the Higher Education Commission. <https://www.onec.go.th/index.php/book/BookView/1540>
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research & evaluation methods*. Sage.

- Runcharoen, T. (2007). *Professionalism in education management during the educational reform era*. Khaofang.
- Rusdiana, R. Y., Putri, W. K., & Sari, V. K. (2021). *Pelatihan Pembuatan Media Pembelajaran Menggunakan Canva bagi Guru SMPN 1 Tegallampel Bondowoso* [Undergraduate Paper, Universitas Jember]. <http://repository.unej.ac.id/handle/123456789/105283>
- Shuvo, J. M. (2024). *Educational Ecosystems for Sustainable Development: Developing Country Perspective* [Thesis, Rijksuniversiteit Groningen, campus fryslan]. <https://campus-fryslan.studenttheses.ub.rug.nl/506/1/Sustainable-Entrepreneurship-Thesis.pdf>
- Siriwan, P., & Chaimongkol, S. (2009). *Statistics for research*. Text and Journal Publication.
- Srisathitnarakun, B. (2012). *Development and quality control of research instruments: Psychological measurement properties*. Chulalongkorn University Printing House.
- Stokholm, J. L. (2001). *Inclusive education: Policy, practice and research*. Nordic Council for Educational Research.
- Tanzi, M., & Hermanto, H. (2024). The Role of Principals in Implementing Inclusive Education Through Culturally Responsive School Leadership. *Al-Ishlah: Jurnal Pendidikan*, 16(1), 570-580. <https://doi.org/10.35445/alishlah.v16i1.4274>
- Tirakanan, S. (2007). *Project Evaluation: A Guide to Implementation*. Chulalongkorn University.
- UNESCO. (2005). *Guidelines for inclusion: Ensuring access to education for all*. United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization.
- Vasianovych, H., & Budnyk, O. (2024). Pragmatism in Philosophy of Inclusive Education Studies. In O. Budnyk & S. Sydoriv. (Eds.), *The Space of Inclusive Education: Voices from Ukraine and Beyond* (pp. 22-34). Koninklijke Brill NV.
- Vaughan, M. (2002). An index for inclusion. *European Journal of Special Needs Education*, 17(2), 197-201.
- Wasila, N. F. W., Imron, A., & Juharyanto, J. (2024). The Urgency of Inclusive Education in the 21st Century: Opportunities, Challenges, Future and Research Recommendations. *JDMF (Jurnal Dinamika Manajemen Pendidikan)*, 9(1), 40-53. <https://doi.org/10.26740/jdmp.v9n1.p40-53>
- Wongwanich, S. (2019). *Needs assessment research* (4th ed.). Chulalongkorn University Press.
- Zhang, W., Suprun, M., Zubrytskyi, I., Smerechak, L., & Lytvyn, I. (2024). Inclusive education: building spaces of equality and support for all students. *Journal Of Interdisciplinary Research, Special Issue*(14/01-XLII.), 114-118.

The Role of Workplace Flexibility in Long-Term Employee Retention: A Case Study of Office Employees in a Steel Company

บทบาทของความยืดหยุ่นในที่ทำงานกับการคงอยู่ของบุคลากรในระยะยาว:
กรณีศึกษาบุคลากรประจำสำนักงานของบริษัทแห่งหนึ่งในอุตสาหกรรมการผลิตเหล็ก

อติภู อุณพันธุวาท (Atipu Unpanvas)^{1*}, ณัฐพล พันธุ์ศักดิ์ (Nuttapon Punpugdee)²

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพมหานคร 10900 ประเทศไทย

(Faculty of Business Administration, Kasetsart University, Bangkok, 10900, Thailand) |

e-mail: atipu.u@ku.th¹; nuttapon.p@ku.th²

Abstract

Background: The transformation of work patterns in the modern era following the pandemic has highlighted the critical role of workplace flexibility in employees' professional lives and long-term retention. This is particularly evident among office staff with over ten years of service. This research investigates the relationship, needs, and outcomes associated with workplace flexibility and its role in employee retention in a steel manufacturing company.

Methods: This study employed a qualitative research design using a case study approach. The primary informants consisted of 13 purposively selected employees, categorized by job position, age, and length of service. Data were collected through semi-structured, open-ended interviews conducted in person, with audio recordings and photographs used to support the data collection. The data were analyzed using content analysis, with key themes and categories identified to highlight essential findings.

Results: The role of workplace flexibility was found to influence employee retention across four major aspects significantly. First, participants' understanding and experience of workplace flexibility emphasized the importance of better work-life balance and reduced role conflicts. Second, workplace flexibility impacted job satisfaction and strengthened organizational commitment. Third, flexibility was linked to other work-related factors, such as increased performance and motivation. Lastly, perspectives on the future of workplace flexibility revealed its potential to enhance employees' roles, skills, and mutual trust between employees and the organization.

Conclusion: The role of workplace flexibility is closely linked to employee retention within the organization through seven interconnected elements: balance, conflict, satisfaction, commitment, trust, motivation, and skills. These factors contribute to fostering a positive organizational culture and sustaining high-potential employees in the long term.

Keyword: the role of flexibility; functional flexibility; employee retention; employee tenure

บทคัดย่อ

ที่มา(ภูมิหลัง): การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำงานยุคสมัยใหม่ภายหลังสถานการณ์แพร่ระบาดทำให้ความยืดหยุ่นในที่ทำงานมีส่วนสำคัญต่อชีวิตการทำงานและการคงอยู่ของพนักงานในระยะยาว โดยเฉพาะบุคลากรประจำสำนักงานที่มีอายุมากกว่า 10 ปี ซึ่งนำมาสู่การวิจัยที่มีวัตถุประสงค์และคำถามการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ ความต้องการ และผลลัพธ์บทบาทความยืดหยุ่นในที่ต่อการคงอยู่ของบุคลากรของบริษัทแห่งหนึ่งในอุตสาหกรรมการผลิตเหล็ก

วิธีการ: ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงกรณีศึกษา กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยวิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง 13 คน จำแนกตามระดับตำแหน่งงาน อายุ และอายุงาน ซึ่งใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างชนิดปลายเปิดในการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นรายบุคคล ร่วมกับการบันทึกเสียงและถ่ายภาพ สำหรับข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา จัดจำแนกหมวดหมู่และแนวโน้มที่ค้นพบเป็นสาระสำคัญ

*Correspondence author: atipu.u@ku.th

Cite (APA7): Unpanvas, A., & Punpugdee, N. (2025). The Role of Workplace Flexibility in Long-Term Employee Retention: A Case Study of Office Employees in a Steel Company. *Research Community and Social Development Journal*, 19(1), 54-68. <https://doi.org/10.14456/rc-sdj.2025.04>

ผลลัพธ์: บทบาทของความยืดหยุ่นในที่ทำงานที่มีความสัมพันธ์ต่อการคงอยู่ของบุคลากรประจำสำนักงานในประเด็นแรก คือ ความเข้าใจและประสบการณ์เกี่ยวกับความยืดหยุ่นในที่ทำงาน ได้แก่ การสร้างความสมดุลระหว่างงานและชีวิตส่วนตัวที่ดีขึ้น และการลดความขัดแย้งกับบทบาทในชีวิต ประเด็นต่อมาคือ ผลกระทบของความยืดหยุ่นในที่ทำงานต่อการคงอยู่ของบุคลากรในองค์กร ได้แก่ การสร้างความพึงพอใจในงาน และการส่งเสริมความผูกพันกับองค์กร ประเด็นต่อมาคือ ความยืดหยุ่นและการคงอยู่ของบุคลากรกับปัจจัยการทำงานด้านอื่น ๆ ได้แก่ การกระตุ้นประสิทธิภาพและแรงจูงใจ และประเด็นสุดท้ายคือ มุมมองเกี่ยวกับอนาคตของความยืดหยุ่นในที่ทำงานกับการคงอยู่ของบุคลากรในระยะยาว ได้แก่ การส่งเสริมบทบาทและทักษะการทำงาน และการส่งเสริมความไว้วางใจระหว่างพนักงานกับองค์กร

บทสรุป: บทบาทความยืดหยุ่นในที่ทำงานมีความเชื่อมโยงและสัมพันธ์กับการคงอยู่ของบุคลากรภายในองค์กรร่วมกันภายใต้องค์ประกอบ 7 ด้าน ประกอบด้วย ความสมดุล ความขัดแย้ง ความพึงพอใจ ความผูกพัน ความไว้วางใจ แรงจูงใจ และทักษะ ซึ่งสามารถสร้างการมีวัฒนธรรมองค์กรและรักษามูลค่าบุคลากรที่มีศักยภาพให้คงอยู่ในองค์กรได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว

คำสำคัญ: บทบาทความยืดหยุ่น; ความยืดหยุ่นในการทำงาน; การคงอยู่ของบุคลากร; อายุงานของบุคลากร

บทนำ

ยุคที่โลกของการทำงานกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้องค์กรจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อรักษาความสามารถในการแข่งขันท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่ไม่แน่นอน เมื่อมีงานใหม่เกิดขึ้น พนักงานจำนวนมากจำเป็นต้องพัฒนาทักษะและการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตลาดแรงงาน (Khalid et al., 2024) โดยอัตราการคงอยู่พนักงานที่สูงขึ้นบ่งชี้ถึงความมุ่งมั่นและความพึงพอใจ ซึ่งอาจเกิดจากการขาดโอกาสในการทำงาน ขณะที่ความตั้งใจที่จะลาออกในอัตราที่ต่ำ บ่งบอกพฤติกรรมเชิงบวกโดยรวมซึ่งสามารถส่งผลกระทบต่อความสำเร็จขององค์กรได้ (Bidson, 2020) ดังนั้น การทำความเข้าใจกลไกการทำงานเกี่ยวกับการรับรู้ความสามารถในการจ้างงาน ความคล่องตัวในการเรียนรู้ และความยืดหยุ่นในการทำงาน ฝ่ายทรัพยากรบุคคลขององค์กรสามารถนำมาใช้กำหนดกลยุทธ์เพื่อรักษานักงานไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Khalid et al., 2024) ซึ่งองค์กรในโลกปัจจุบัน ตระหนักดีว่าทรัพยากรที่มีค่าที่สุดคือ บุคลากร การเติบโตและการพัฒนาขององค์กร สังคมและประเทศชาติ ขึ้นอยู่กับการใช้ทรัพยากรมนุษย์อย่างมีประสิทธิภาพ ถึงแม้ว่าจะมีความกังวลด้านเทคโนโลยีอาจเข้ามาแทนที่มนุษย์และลดบทบาทหน้าที่ของมนุษย์ แต่เห็นได้ชัดว่าการนำเครื่องจักรมาใช้ทำให้ลักษณะของงานเปลี่ยนไป โดยเปลี่ยนให้เป็นงานที่ต้องใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์มากขึ้น บทบาทสำคัญของมนุษย์ในฐานะผู้นำภายในองค์กรยังคงมีความสำคัญและท้าทายความยั่งยืนที่องค์กรต้องเผชิญกับปัญหาที่เกี่ยวข้องกับผู้คน (Kouchaksaraei et al., 2024) ดังเช่นการจัดการทำงานแบบยืดหยุ่นภายในองค์กรส่งผลต่อความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน ความพึงพอใจในงาน และการรักษานักงานไว้ ซึ่งเป็นผลมาจากการที่พนักงานต้องการตารางทำงานสอดคล้องกับภาระผูกพันส่วนตัวและครอบครัวเพิ่มมากขึ้น ทำให้องค์กรต้องตระหนักถึง

ความจำเป็นในการจัดเตรียมรูปแบบการทำงานที่มีความยืดหยุ่น เช่น การทำงานจากระยะไกล ชั่วโมงการทำงานที่ปรับเปลี่ยนได้ และสัปดาห์การทำงานที่สั้นลง เป็นต้น เพื่อให้องค์กรสามารถลดอัตราการลาออก เพิ่มความพึงพอใจ เพิ่มความมุ่งมั่น ภาวะผูกพันทางอาชีพและส่วนตัวเกิดความสมดุล เกิดการมีส่วนร่วมและลดความเครียดของพนักงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Guoqiang & Bhaumik, 2024)

การรักษาความคงอยู่ของบุคลากรในการทำงานให้กับองค์กรนั้น เต็มไปด้วยปรากฏการณ์มากมายที่จำเป็นต้องมีความเข้าใจการแทรกแซงเชิงกลยุทธ์อย่างลึกซึ้ง ซึ่งปรากฏการณ์ประการหนึ่ง คือ สงครามแย่งชิงบุคลากรที่มีความสามารถที่มีความรุนแรงมากขึ้น โดยองค์กรแข่งขันกันดึงดูดและรักษาพนักงานที่มีประสิทธิภาพสูงสุดไว้ท่ามกลางกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีทักษะลดน้อยลง ยิ่งไปกว่านั้น การเกิดขึ้นของพนักงานรุ่นมิลเลนเนียล (Millennials) หรือ Generation Y หรือ Gen Y ซึ่งมีลักษณะเฉพาะ ค่านิยม และความทะเยอทะยานในอาชีพการงาน เป็นสิ่งกระตุ้นให้องค์กรประเมินแนวทางการรักษาพนักงานแบบดั้งเดิมใหม่ และปรับกลยุทธ์ให้เหมาะสมกับความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไปประชากรกลุ่มนี้ ซึ่งความกังวลเรื่องความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงาน ภาวะหมดไฟ และความไม่พอใจในงานที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง เน้นย้ำถึงความจำเป็นในการกำหนดกลยุทธ์การรักษาและดูแลพนักงานแบบองค์รวมโดยให้ความสำคัญกับความเป็นอยู่ที่ดีของพนักงานควบคู่ไปกับเป้าหมายขององค์กร (Suriati et al., 2024) และการลาออกของพนักงาน ถือเป็นความท้าทายที่สำคัญสำหรับธุรกิจในทุกอุตสาหกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพิจารณาผ่านมุมมองของการจัดการกำลังคนอย่างยั่งยืน อัตราการลาออกที่สูงอาจนำไปสู่ความท้าทายที่สำคัญ เช่น ค่าใช้จ่ายในการสรรหาและฝึกอบรมที่สูงขึ้น ขวัญกำลังใจของพนักงานที่ลดลง และการหยุดชะงักของการดำเนินงาน (Hayat et al., 2022) ซึ่งเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทำงานแบบยืดหยุ่นและการรักษาความคงอยู่ของบุคลากรในอุตสาหกรรม ดังเช่นงานวิจัยของ Tyagi and Parimoo (2017) พบว่า อุตสาหกรรมพลังงานแสงอาทิตย์มีชื่อเสียงด้านผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงพลังงานต้องเผชิญกับความท้าทายในการรักษาพนักงานที่มีทักษะไว้ เนื่องจากการพัฒนาอย่างรวดเร็วและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของภาคส่วนนี้เกิดขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องตระหนักถึงปัจจัยที่ผลักดันการลาออกของพนักงานเพื่อให้มั่นใจว่าองค์กรจะประสบความสำเร็จ (Tyagi & Parimoo, 2017)

ดังนั้น ทรัพยากรมนุษย์จึงเป็นทรัพย์สินที่สำคัญที่สุดขององค์กร โดยเฉพาะในยุคที่องค์กรต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การรักษาบุคลากรที่มีความสามารถให้คงอยู่ในองค์กรจึงเป็นเรื่องสำคัญ องค์กรจำเป็นต้องสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่เอื้อต่อการคงอยู่ของบุคลากร ผ่านแนวทางปฏิบัติที่ส่งเสริมความพึงพอใจในงาน ซึ่งนำไปสู่ความผูกพันและความตั้งใจที่จะอยู่กับองค์กรอย่างยั่งยืน (Acharya et al., 2021) โดยที่ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจและระยะเวลาในการทำงานเป็นปัญหาพื้นฐานในการจัดการทรัพยากรบุคคล เนื่องจากส่งผลโดยตรงต่อการรักษาพนักงาน ความมั่นคงขององค์กร และประสิทธิภาพการทำงาน ความสามารถในการรักษาบุคลากรที่มีความสามารถขององค์กรสะท้อนถึงประสิทธิภาพทางกลยุทธ์สูง (Allen et al., 2003) ซึ่งพนักงานที่มีอายุงานยาวนานมักแสดงประสิทธิภาพการทำงานสูง

กว่าพนักงานที่เพิ่งเข้าทำงาน และเมื่อจับคู่หรือทำงานร่วมกันกับพนักงานใหม่ จะช่วยยกระดับประสิทธิภาพโดยรวม ทำให้ผลผลิตของพนักงานเพิ่มขึ้น ซึ่งส่งผลดีต่อองค์กรในด้านการลดต้นทุน และเสริมสร้างประสิทธิภาพทางการเงิน (De Grip, Sauermann, & Sieben, 2016) ในทางกลับกัน พนักงานรุ่นมิลเลนเนียลที่อยู่ในวัย 25-34 ปี มีตำแหน่งงานในองค์กรได้ไม่นาน เนื่องจากขาดความยืดหยุ่น และเวลาว่าง (Campion, 2015) ขณะที่ Tew et al. (2013) ระบุว่า พนักงานรุ่นใหม่มักรู้สึกว่างค์กรยังขาดการสร้างบรรยากาศการทำงานที่สนุกสนานและจูงใจ ซึ่งเป็นบทบาทสำคัญที่ผู้จัดการควรให้การส่งเสริม และดูแลอย่างต่อเนื่อง และ Wigert and Harter (2017) รายงานว่าพนักงาน 2 ใน 10 คนขาดแรงจูงใจ การพัฒนาการทำงาน เนื่องจากการบริหารจัดการประสิทธิภาพที่ไม่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลยุทธ์การจัดการแบบเดิมไม่สามารถรักษากพนักงานรุ่นมิลเลนเนียลไว้ได้ เพราะขาดความคาดหวังที่ชัดเจน การให้ข้อเสนอแนะอย่างสม่ำเสมอ และระบบประเมินผลที่มีคุณภาพ

โดยทั่วไปแล้ว พนักงานประจำสำนักงานในธุรกิจอุตสาหกรรมการผลิตหลัก มีลักษณะงาน คล้ายคลึงกับองค์กรทั่วไปที่ประกอบด้วยแผนกต่าง ๆ เช่น ธุรกิจ การเงิน ทรัพยากรบุคคล วิศวกรรม เป็นต้น (Abd-El-Salam, 2023) ซึ่งเป็นกลุ่มที่ผู้วิจัยให้ความสนใจศึกษาบทบาทความยืดหยุ่นในที่ทำงาน มีความสัมพันธ์ต่อการคงอยู่ของบุคลากรประจำสำนักงานในบริษัทอุตสาหกรรมการผลิตหลักระยะยาว ความต้องการความยืดหยุ่นในที่ทำงาน และผลลัพธ์ที่บุคลากรได้รับจากบทบาทความยืดหยุ่นในที่ทำงาน ระยะยาว อันจะนำไปสู่แนวปฏิบัติที่สะท้อนความตั้งใจในการรักษากพนักงานให้คงอยู่ในองค์กรได้ต่อเนื่อง และยาวนาน

การทบทวนวรรณกรรม

การทบทวนวรรณกรรมครอบคลุมแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยครั้งนี้ โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

ทฤษฎีเกี่ยวกับการคงอยู่ของพนักงาน

ทฤษฎีสองปัจจัยของเฮิร์ซเบิร์ก (Herzberg's Two-Factor Theory) (Herzberg et al., 1959) โดยศึกษานักบัญชีและวิศวกรมากกว่า 203 คนที่ทำงานอยู่ในโรงงาน 9 แห่งในพื้นที่พิตต์สเบิร์กของสหรัฐอเมริกา เพื่อพิจารณาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสภาพแวดล้อมการทำงานของคนงานและทำให้เกิดความพึงพอใจ หรือความไม่พอใจ ซึ่งสมมติฐานหลักของทฤษฎี คือ ปัจจัยบางประการนำไปสู่ทัศนคติเชิงบวกต่อการทำงาน และปัจจัยอื่น ๆ นำไปสู่ทัศนคติเชิงลบ และสมมติฐานอื่น ๆ ระบุว่า ปัจจัยและผลกระทบที่เกี่ยวข้องกับลำดับเหตุการณ์ระยะไกลและลำดับเหตุการณ์ระยะสั้นนั้นแตกต่างกัน (Herzberg et al., 1959; Stello, 2011) ต่อมาได้เปลี่ยนเป็นทฤษฎีสองปัจจัยของความพึงพอใจในงาน ถูกแบ่งออกเป็นสองกลุ่ม กลุ่มแรกเกี่ยวข้องกับความต้องการการเติบโตหรือการเติมเต็มตนเอง และเป็นที่รู้จักในชื่อปัจจัยจูงใจ และปัจจัยจูงใจที่รวมถึงความสำเร็จ การยอมรับในงาน ความรับผิดชอบ ความก้าวหน้า ความเป็นไปได้สำหรับการเติบโต และกลุ่ม

ปัจจัยอื่นเกี่ยวข้องกับความต้องการหลีกเลี่ยงสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ และเป็นที่รู้จักในชื่อปัจจัยด้านสุขอนามัย โดยปัจจัยด้านสุขอนามัยรวมถึงนโยบายและการบริหารของบริษัท ความสัมพันธ์กับหัวหน้างาน ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล สภาพการทำงาน และเงินเดือน (Herzberg, 1966; Herzberg, 2003) นำไปสู่ทัศนคติต่องาน และปัจจัยด้านสุขอนามัยเกี่ยวข้องกับการทำงานเชิงบวก ดังนั้น ปัจจัยจึงทำงานเพื่อเพิ่มและปรับปรุงความพึงพอใจในงานเท่านั้น ในขณะที่ปัจจัยด้านสุขอนามัยทำงานเพื่อลดความไม่พอใจในงาน (Herzberg et al., 1959)

แบบจำลองลักษณะงานของแฮ็กแมนและโอลด์แฮม (Job Characteristics Model: JCM) (Hackman & Oldham, 1976) ได้นำจุดแข็งของทฤษฎีองค์การแบบคลาสสิก ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ทฤษฎีวิทยาศาสตร์พฤติกรรม และแนวทางระบบในการออกแบบงานมาใช้ (Fisher, 2000) โดยอาศัยหลักการทฤษฎีความคาดหวังสำหรับข้อเสนอใน 5 ด้าน ได้แก่

ด้านการได้รับข้อมูลย้อนกลับ บุคคลมีส่วนร่วมทางพฤติกรรมในระดับที่พวกเขาเชื่อว่าสามารถบรรลุผลลัพธ์ที่พวกเขาเห็นคุณค่าได้

ด้านความสำคัญของงาน บุคคลเห็นคุณค่าผลลัพธ์ที่พวกเขาเชื่อว่าตอบสนองความต้องการทางสรีรวิทยาของพวกเขา

ด้านอิสระในการทำงาน บุคคลจะทำงานหนักเมื่อสภาพแวดล้อมในการทำงานเป็นเช่นนั้นสามารถตอบสนองความต้องการของตนเองได้ดีที่สุดโดยทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร

ด้านความหลากหลายของทักษะ ความต้องการระดับสูง (ความต้องการการเติบโต พัฒนา และบรรลุผลสำเร็จของบุคคล) ทำหน้าที่เป็นแรงกระตุ้นที่ทรงพลังและสม่ำเสมอ

ด้านการเห็นภาพรวมของงาน บุคคลที่มีความต้องการระดับสูงจะได้รับความพึงพอใจเมื่อบรรลุสิ่งที่มีค่าซึ่งเป็นผลจากความพยายามของตนเอง

แนวคิดเกี่ยวกับความตั้งใจลาออกของพนักงาน

การทบทวนวรรณกรรมผลงานวิจัยที่ผ่านมาเกี่ยวกับแนวคิดความตั้งใจลาออกของพนักงาน เพื่อนำมาวิเคราะห์บทบาทความยืดหยุ่นในที่ทำงานที่มีต่อการคงอยู่ของบุคลากร มีสาระสำคัญดังนี้

ความยืดหยุ่นด้านเวลา (Time Flexibility) โดย Lee et al. (2024) ได้จำแนกประเภทความยืดหยุ่นของเวลาออกเป็นหลายรูปแบบ เช่น ระบบเวลาการทำงานที่ยืดหยุ่น (Flextime) การทำงานสัปดาห์ย่อ (Compressed Work Weeks) ระบบการทำงานเป็นกะที่ยืดหยุ่น (Flexible Shifts) และการสะสมเวลางาน (Time Banking) ซึ่งช่วยให้พนักงานสามารถเลือกจัดการเวลาได้ตามความสะดวกในขณะที่ยังคงปฏิบัติงานได้ครบตามจำนวนชั่วโมงที่กำหนด Wanger and Zapf (2022) ได้เสนอการแบ่งความยืดหยุ่นด้านเวลาตามผู้ควบคุมตารางเวลาออกเป็นสองกลุ่ม ได้แก่ เวลาที่ควบคุมโดยนายจ้าง เป็นรูปแบบการทำงานตามมาตรฐาน เช่น 9.00–17.00 น. และเวลาที่ควบคุมโดยพนักงาน เช่น ระบบเวลาการทำงานที่ยืดหยุ่น

ที่เปิดโอกาสให้พนักงานเลือกเวลาเริ่ม-เลิกงาน หรือจัดโครงสร้างเวลาทำงานด้วยตนเอง ภายใต้เป้าหมายของงานที่ต้องเสร็จตามสิ่งที่ได้รับมอบหมาย สำหรับ Chen and Fulmer (2018) พบเป็นปัจจัยที่ใช้เวลาในการเดินทางของพนักงานมากที่สุด โดยเฉพาะช่วงเวลาที่มีการจราจรติดขัด ส่งผลต่อความเครียดและสมดุลชีวิตอย่างชัดเจน Salehati and Rojuaniah (2022) ได้อธิบายเสริมด้านความขัดแย้งในบทบาทงานกับครอบครัว มีผลโดยตรงต่อความต้องการความยืดหยุ่นในงาน ซึ่งพนักงานที่เผชิญความขัดแย้งมีแนวโน้มสนใจนโยบายที่ช่วยให้สามารถจัดเวลาได้ด้วยตนเองมากขึ้น เป็นต้น

ความยืดหยุ่นด้านสถานที่ทำงาน (Location Flexibility) ซึ่งกรัณท์รัตน์ ประเสริฐธนากุล (Prasertthandukul, 2021) ชี้ให้เห็นถึงการทำงานจากที่บ้าน กลายเป็นวิธีใหม่ที่องค์กรต้องปรับตัวอย่างเร่งด่วน และมีข้อดี เช่น การประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย ความยืดหยุ่นในการจัดการชีวิตส่วนตัว แต่มีข้อจำกัด เช่น ปัญหาการสื่อสาร การขาดความพร้อมด้านเทคโนโลยี และผลกระทบต่อสุขภาพจิตของพนักงาน งานวิจัยนี้ยังเน้นย้ำว่าการทำงานจากที่บ้านไม่เพียงเป็นกลยุทธ์ชั่วคราวในภาวะวิกฤต แต่ยังเป็นแนวโน้มสำคัญที่องค์กรต้องเตรียมพร้อมรองรับในระยะยาว Chiguvi et al. (2023) ได้สรุปผลกระทบจากการทำงานจากระยะไกลไว้ทั้งด้านบวกและลบ ในแง่บวก พนักงานมีสมดุลชีวิตดีขึ้น เนื่องจากไม่ต้องเดินทาง ทำให้มีเวลามากขึ้นกับครอบครัว เพิ่มสมาธิและประสิทธิภาพการทำงาน องค์กรสามารถลดต้นทุนด้านสำนักงาน ลดการขาดงาน และการลาออก ซึ่งในทางกลับกัน การทำงานจากระยะไกลยังมีข้อจำกัดเช่นกัน โดย Ingusci et al. (2022) ระบุถึงความกระตือรือร้นที่เกิดจากการพบปะเพื่อนร่วมงานแบบเจอตัวกันในที่ทำงานจริงนั้น ยากที่จะทดแทนด้วยการทำงานระยะไกล นอกจากนี้ การศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำงานในช่วงการแพร่ระบาดใหญ่ โดย Tanpipat et al. (2021) ศึกษาบทบาทการทำงานทางไกลในองค์กรของไทย พบว่าการสนับสนุนจากองค์กรในรูปแบบการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการทำงานทางไกล มีผลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการทำงานและความผูกพันของพนักงานต่อองค์กรอย่างมีนัยสำคัญ

ความยืดหยุ่นเชิงหน้าที่ (Functional Flexibility) โดย Lee et al. (2024) อธิบายถึงองค์กรสามารถจัดการแรงงานอย่างยืดหยุ่น ลดค่าใช้จ่าย และเพิ่มประสิทธิภาพโดยการเพิ่มและกระจายทักษะของพนักงาน ความยืดหยุ่นในลักษณะนี้ยังช่วยส่งเสริมให้พนักงานมีความมั่นคงในอาชีพ มีความน่าสนใจในงานมากขึ้น และลดความเบื่อหน่ายจากงานประจำที่ซ้ำซาก สำหรับ Davidescu et al. (2020) ได้เสนอรูปแบบความยืดหยุ่นเชิงหน้าที่ ซึ่งแบ่งได้เป็น 3 ประเภทหลัก ได้แก่ การขยายงาน (Job Enlargement) คือ การเพิ่มปริมาณงานโดยขยายเนื้อหาหรือขอบเขตงานให้กว้างขึ้น การเสริมสร้างงาน (Job Enrichment) คือ การเพิ่มคุณภาพงานโดยให้พนักงานมีบทบาทวางแผน ควบคุม หรือการตัดสินใจมากขึ้น และการหมุนเวียนงาน (Job Rotation) คือ การย้ายพนักงานไปทำงานในตำแหน่งหรือฝ่ายต่าง ๆ เพื่อสร้างทักษะรอบด้านและความยืดหยุ่นสูงขึ้น โดยการฝึกอบรมและการพัฒนาทักษะมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนความยืดหยุ่นด้านหน้าที่

วิธีการและเครื่องมือ

การศึกษาดังนี้เป็นการวิจัยเชิงกรณีศึกษา (Case Study Research Method) เป็นหนึ่งในระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ประชากรการวิจัย เป็นพนักงานของบริษัทเอกชนแห่งหนึ่งในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งไม่ทราบจำนวนประชากรแน่นอน ดังนั้น จึงกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ด้วยวิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) คุณลักษณะของพนักงานที่ปฏิบัติงาน คือ มีอายุการทำงานมากกว่า 10 ปีขึ้นไป ดำรงตำแหน่งงานและสถานที่ปฏิบัติงาน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้บริหารระดับสูง ผู้จัดการสำนักงานหรือผู้จัดการโรงงานลูกค้า และพนักงานประจำสำนักงาน จำนวน 13 คน

เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) โดยกำหนดคำถามปลายเปิดที่สร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมเพื่อใช้เป็นแนวทางการสัมภาษณ์ ได้แก่ ประเด็นความเข้าใจและประสบการณ์เกี่ยวกับความยืดหยุ่นในที่ทำงาน ผลกระทบของความยืดหยุ่นในที่ทำงานต่อการคงอยู่ของบุคลากรในองค์กร ความยืดหยุ่นและการคงอยู่ของบุคลากรกับปัจจัยการทำงานด้านอื่น ๆ และมุมมองเกี่ยวกับอนาคตของความยืดหยุ่นในที่ทำงานกับการคงอยู่ของบุคลากรในระยะยาว ซึ่งผ่านการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เรียบร้อยแล้ว

การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยติดต่อประสานงานเพื่อขอความอนุเคราะห์ใช้ห้องประชุมสำนักงานและขอความร่วมมือพนักงานที่เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลกับผู้บริหารของบริษัทเอกชนซึ่งเป็นพื้นที่ดำเนินการวิจัย เมื่อได้รับการอนุญาตเรียบร้อยแล้ว จึงทำการลงพื้นที่เพื่อติดต่อขอความยินยอมและกำหนดวันและเวลาการให้สัมภาษณ์เป็นรายบุคคลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก นำข้อมูลที่ได้มาจัดทำตารางการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล จากนั้นดำเนินการลงพื้นที่ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นรายบุคคล ซึ่งจะใช้เวลาสัมภาษณ์โดยประมาณ 50-90 นาทีต่อคน ร่วมกับการบันทึกเสียง จนได้ครบตามจำนวนที่กำหนดไว้

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากการสัมภาษณ์และการถอดเทปบันทึกเสียง โดยเลือกหน่วยที่ใช้วิเคราะห์ ได้แก่ คำ ประโยค และหัวข้อ เพื่อสร้างหมวดหมู่และวิเคราะห์ตีความแนวโน้มความสัมพันธ์ของเนื้อหาในข้อมูล ท้ายสุดคือสรุปผลความสำคัญการวิเคราะห์หมวดหมู่และแนวโน้มที่พบ (Krippendorff, 2018)

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัย สรุปประเด็นสำคัญที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์บทบาทของความยืดหยุ่นในการทำงานที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของบุคลากรในระยะยาว ดังต่อไปนี้

ข้อมูลทั่วไป

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษาวิจัยบทบาทของความยืดหยุ่นในที่ทำงานกับการคงอยู่ของบุคลากรในระยะยาว: กรณีศึกษาบุคลากรประจำสำนักงานของบริษัทแห่งหนึ่งในอุตสาหกรรมการผลิตเหล็ก ซึ่งได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกตามจำนวนที่กำหนดไว้ แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1. ภาพรวมของผู้ให้ข้อมูลหลัก

Table 1. Overview of key informants.

ตำแหน่ง (position)	เพศ (gender)	อายุ (ปี) (age: year)	อายุงาน (ปี) (employment year: Year)
ผู้บริหาร 1 (executive: E1)	ชาย (male)	54	26
ผู้บริหาร 2 (executive: E2)	ชาย (male)	50	20
ผู้บริหาร 3 (executive: E3)	ชาย (male)	44	14
ผู้จัดการ 1 (manager: M1)	ชาย (male)	55	20
ผู้จัดการ 2 (manager: M2)	ชาย (male)	35	10
ผู้จัดการ 3 (manager: M3)	ชาย (male)	51	21
ผู้จัดการ 4 (manager: M4)	ชาย (male)	41	17
ผู้จัดการ 5 (manager: M5)	หญิง (female)	52	21
ผู้จัดการ 6 (manager: M6)	หญิง (female)	50	20
พนักงานประจำสำนักงาน 1 (staff: S1)	ชาย (male)	39	14
พนักงานประจำสำนักงาน 2 (staff: S2)	หญิง (female)	41	17
พนักงานประจำสำนักงาน 3 (staff: S3)	หญิง (female)	44	16
พนักงานประจำสำนักงาน 4 (staff: S4)	หญิง (female)	43	14

จากตารางที่ 1 ภาพรวมข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย ผู้บริหาร จำนวน 3 คน ผู้จัดการ จำนวน 6 คน และพนักงานประจำสำนักงาน จำนวน 4 คน มีอายุระหว่าง 35–55 ปี และมีอายุงานระหว่าง 10–26 ปี

บทบาทของความยืดหยุ่นในที่ทำงานที่มีความสัมพันธ์ต่อการคงอยู่ของบุคลากรประจำสำนักงาน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า มีประเด็นสำคัญที่สะท้อนผลกระทบนโยบายด้านความยืดหยุ่นที่มีต่อการทำงาน ดังนี้

ความเข้าใจและประสบการณ์เกี่ยวกับความยืดหยุ่นในที่ทำงาน

ความเข้าใจและประสบการณ์เกี่ยวกับความยืดหยุ่นในที่ทำงาน กล่าวถึงการรับรู้ ประสบการณ์ตรง และความเข้าใจเกี่ยวกับความยืดหยุ่น และสะท้อนประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับผลของความยืดหยุ่นที่มีต่อชีวิตส่วนตัวและบทบาทอื่น ๆ จำนวน 2 ประเด็น ได้แก่

ความยืดหยุ่นสร้างความสมดุลระหว่างงานและชีวิตส่วนตัวที่ดีขึ้น

ผู้ให้สัมภาษณ์ ระบุว่า ความยืดหยุ่นช่วยให้สามารถออกแบบตารางเวลา ลดแรงกดดันจากการเดินทาง และเพิ่มเวลาคุณภาพในชีวิต ดังตัวอย่างการสัมภาษณ์

“...Work from home ทำให้จัดสรรเวลาได้ดีขึ้น แบ่งเวลาได้ดีขึ้น มีเวลากินอาหารเช้า ก่อนหน้านี้อาจจะไม่ได้กินอะไรเลยเพราะไม่มีเวลาในการเตรียมหรือการซื้อ สุขภาพชีวิตดีขึ้น...” (S2, การสื่อสารส่วนบุคคล, 4 กุมภาพันธ์ 2568)

“...การทำงาน Work from home ดีและชอบ มีเวลามากขึ้นกับตัวเอง และครอบครัว แต่ไม่ต้องออกนอกบ้านไปทำงานก็สามารถประหยัดเวลาไปได้ เป็นชั่วโมงจากการอาบน้ำแต่งตัว และไม่ต้องเดินทางช่วยลดอุบัติเหตุในการเดินทางด้วย...” (S3, การสื่อสารส่วนบุคคล, 5 กุมภาพันธ์ 2568)

“...สามารถทำ Work-life balance ได้อย่างชัดเจน บางครั้งตื่นตอนเช้าก็มีเวลาในการทำกิจกรรมส่วนตัว เช่น การออกกำลังกาย เอาเวลาช่วงรถติดมาแลกกับสิ่งที่มีประโยชน์มากกว่า...” (M5, การสื่อสารส่วนบุคคล, 14 กุมภาพันธ์ 2568)

ความยืดหยุ่นช่วยลดความขัดแย้งกับบทบาทอื่นในชีวิต

ผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แสดงให้เห็นเกี่ยวกับความยืดหยุ่นในการทำงาน เช่น การอนุญาตให้ทำงานแบบยืดหยุ่น หรือการทำงานจากที่บ้านในบางสถานการณ์ ช่วยให้สามารถจัดการกับความขัดแย้งระหว่างงานและบทบาทส่วนตัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังตัวอย่างการสัมภาษณ์

“...สามารถดูแลคนที่บ้านได้ การลาไม่จำเป็นต้องลาทั้งวัน เช่นลาไปหาหมอ...” (M6, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 กุมภาพันธ์ 2568)

“...หลายครั้งมีคนในครอบครัวป่วย อาจจะเป็นแม่ป่วยหรือลูกป่วย ไม่มีคนดูแล อาศัยแจ้งหัวหน้างานว่าขอทำงานนอกสถานที่ แม้แต่ในโรงพยาบาล แต่จะรับผิดชอบส่งงานที่ตัวเองรับผิดชอบให้ทันเวลา ซึ่งหัวหน้าก็ยอมรับได้ในสิ่งที่ลูกทีมเป็น...” (S4, การสื่อสารส่วนบุคคล, 6 กุมภาพันธ์ 2568)

ผลกระทบของความยืดหยุ่นในที่ทำงานต่อการคงอยู่ของบุคลากรในองค์กร

ผลกระทบของความยืดหยุ่นในที่ทำงานต่อการคงอยู่ของบุคลากรในองค์กร มุ่งเน้นผลลัพธ์โดยตรงจากการมีความยืดหยุ่น ความพึงพอใจ ความผูกพัน และความไว้วางใจเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์โดยตรง จำนวน 2 ประเด็น ได้แก่

ความยืดหยุ่นสร้างความพึงพอใจในงาน

ผู้ให้สัมภาษณ์ ได้กล่าวถึงความยืดหยุ่นในแง่ของอิสระ ความไว้วางใจ และความสบายใจที่ได้รับ ซึ่งสะท้อนถึงระดับของความพึงพอใจในงานที่เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน ดังตัวอย่างการสัมภาษณ์

“...ทุกคนต้องการความมีอิสระ ต้องการให้องค์กรมีความยืดหยุ่น อิสระในความคิด อิสระในการทำ และที่นี้มีเรื่องนั้น...” (S1, การสื่อสารส่วนบุคคล, 30 มกราคม 2568)

“...การลาพักผ่อนเป็นเรื่องสำคัญมาก เป็นการผ่อนคลายจากการทำงาน ข้อดีของบริษัทคือสามารถจัดการบริหารได้เองไม่ต้องมีกฎระเบียบอะไรมากมาย...” (M4, การสื่อสารส่วนบุคคล, 30 มกราคม 2568)

ความยืดหยุ่นส่งเสริมความผูกพันกับองค์กร

ผู้ให้สัมภาษณ์ ได้สะท้อนความรู้สึกเกี่ยวกับการได้รับความเข้าใจและการยอมรับจากองค์กร ซึ่งนำไปสู่ความเต็มใจที่จะทำงานให้กับองค์กรในระยะยาว ดังตัวอย่างการสัมภาษณ์

“...หัวหน้างานเปิดยอมรับความคิดเห็นก็ถือว่าดีมากแล้ว ไม่ว่าจะทำตามหรือไม่ได้นำไปปฏิบัติใช้ก็ตาม เป็นการให้เกียรติซึ่งกันและกันอย่างมาก สามารถแสดงความคิดเห็นของตัวเองได้ในที่ทำงาน...” (S3, การสื่อสารส่วนบุคคล, 18 กุมภาพันธ์ 2568)

“...เราเป็นองค์กรที่สามารถคุยได้ สื่อสารได้ทุกเรื่อง เลยเป็นข้อดีอันใหญ่ที่ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนได้ง่าย...” (E3, การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 มีนาคม 2568)

“...การที่องค์กรเปิดพื้นที่ให้พนักงานสื่อสารได้โดยตรง สามารถแจ้งความประสงค์อะไรต่างๆของตัวเองได้กับหัวหน้างานหรือหัวหน้าที่อยู่สูงขึ้นไปอีก 2-3 ระดับ ทำให้เราสามารถสื่อสารสิ่งที่ทำให้กับหัวหน้าเราได้...” (S4, การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 มีนาคม 2568)

ความยืดหยุ่นและการคงอยู่ของบุคลากรกับปัจจัยการทำงานด้านอื่น ๆ

ความยืดหยุ่นและการคงอยู่ของบุคลากรกับปัจจัยการทำงานด้านอื่น ๆ เชื่อมโยงความยืดหยุ่นกับปัจจัยการทำงาน ได้แก่ ผลผลิต แรงจูงใจ การพัฒนาทักษะ และการมีส่วนร่วมในงาน จำนวน 1 ประเด็น ได้แก่

ความยืดหยุ่นกระตุ้นประสิทธิภาพและแรงจูงใจ

ผู้ให้สัมภาษณ์ ได้สะท้อนว่าความยืดหยุ่นเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มสมรรถนะและความสามารถในการวางแผนงานได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของตนเอง โดยพนักงานที่มีความยืดหยุ่นมักสามารถจัดสรรเวลาให้เหมาะสมกับลักษณะงานและความต้องการของผู้เกี่ยวข้อง เช่น ลูกค้า หรือทีมงานในต่างประเทศ รวมถึงมีสมาธิและพื้นที่ในการคิดที่มากขึ้นเมื่อหลีกเลี่ยงสภาพแวดล้อมที่มีสิ่งรบกวนสูง ดังตัวอย่างการสัมภาษณ์

“...พอไม่ใช้เวลาไปกับการเร่งรีบ มีเวลาที่จะคิดเรื่องงานมากขึ้น สมองมีพื้นที่ในการคิดมากขึ้น ทำงานได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น...” (S2, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 19 กุมภาพันธ์ 2568)

“...ปัจจุบันสามารถทำงานที่หนักก็ได้เพราะบริษัทจัดหา laptop ให้เพื่อทำงานสะดวกขึ้น เมื่อก่อนไม่มีการจัด Laptop ให้บางครั้งต้องเดินทางมาทำงานเสาร์อาทิตย์เพราะงานไม่เสร็จ...” (M6, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 13 กุมภาพันธ์ 2568)

มุมมองเกี่ยวกับอนาคตของความยืดหยุ่นในที่ทำงานกับการคงอยู่ของบุคลากรในระยะยาว

มุมมองเกี่ยวกับอนาคตของความยืดหยุ่นในที่ทำงานกับการคงอยู่ของบุคลากรในระยะยาว คือมองไปข้างหน้าในบริบทการเปลี่ยนแปลงการทำงาน มุมมองในระยะยาวเกี่ยวกับการเติบโตร่วมกันระหว่างพนักงานและองค์กร จำนวน 2 ประเด็น ได้แก่

ความยืดหยุ่นส่งเสริมบทบาทและทักษะการทำงานเพื่อมองเห็นการเติบโตไปพร้อมกับองค์กร

ผู้ให้สัมภาษณ์ ได้สะท้อนความยืดหยุ่นช่วยให้มีโอกาสพัฒนาทักษะใหม่ มองเห็นเส้นทางความก้าวหน้า และเกิดแรงบันดาลใจในการทำงานอย่างต่อเนื่อง ความยืดหยุ่นมีส่วนสำคัญในการสร้างพื้นที่การเรียนรู้ การพัฒนา และการเติบโตในหน้าที่การงานเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะกับพนักงานที่มีอายุงานยาวนาน และแสวงหาแรงจูงใจในการทำงานใหม่ ส่งเสริมประสิทธิภาพส่วนบุคคลและเป็นกลยุทธ์สำคัญในการรักษาคณเฑาะว์ในระบบองค์กร ทำให้สามารถมองเห็นการเติบโตไปพร้อมกับองค์กร พนักงานสามารถบริหารจัดการงานได้ด้วยตนเอง มีโอกาสทดลองเรียนรู้ทักษะใหม่ และออกแบบงานให้สอดคล้องกับความถนัดของตนเอง ดังตัวอย่างการสัมภาษณ์

“...เราสามารถออกแบบงาน ตัดสินใจงาน ดำเนินงาน ได้ด้วยตัวของเราเอง เพื่อให้ผลลัพธ์นั้นออกมาในรูปแบบของเราเอง และความเจริญเติบโตในองค์กร...” (E2, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 19 กุมภาพันธ์ 2568)

“...การหมุนเวียนงานจริง ๆ มีข้อดีเรื่องการเติบโตในอนาคตที่เข้ามาเกี่ยวข้องเพิ่มทักษะส่วนบุคคล...” (E3, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 10 มีนาคม 2568)

ความยืดหยุ่นส่งเสริมความไว้วางใจระหว่างพนักงานกับองค์กร

ผู้ให้สัมภาษณ์ ได้ระบุระดับความไว้วางใจและความรู้สึกปลอดภัยทางจิตใจที่ได้รับจากองค์กร ให้บุคลากรรู้สึกมีอิสระในการทำงานและสามารถบริหารตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพนักงานรู้สึกกว่าตนเองเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับการทำงาน และได้รับการสนับสนุนจากองค์กรในเชิงโครงสร้างและจิตวิทยา ถือเป็นพื้นฐานความสัมพันธ์ที่สร้างขึ้นจากความไว้วางใจอย่างแท้จริง ดังตัวอย่างการสัมภาษณ์

“...อยู่กับองค์กรมา 20 ปีแล้ว หัวหน้าไม่ได้จับจ้องกับการทำงาน ทำให้เกิดความอิสระในการทำงาน ไม่รู้สึกกดดันในการทำงาน มาเร็วออกหลังมาหลังออกเร็วไม่รู้สึกกดดัน...” (M6, การสื่อสารส่วนบุคคล, 13 กุมภาพันธ์ 2568)

“...วิธีการทำงานที่ยืดหยุ่นมีความสำคัญที่สุดถ้าจะอยู่กับองค์กรยาว ๆ อยากได้รับอำนาจการตัดสินใจ ก่อนทำตำแหน่งปัจจุบันเคยอยู่ภายใต้หัวหน้าที่กำหนดทุกอย่างให้เดิน ไม่มีอำนาจในการตัดสินใจ...” (M4, การสื่อสารส่วนบุคคล, 30 มกราคม 2568)

อภิปรายผล

การศึกษายบทบาทของความยืดหยุ่นในที่ทำงานมีความสัมพันธ์ต่อการคงอยู่ของบุคลากรประจำสำนักงานที่มีอายุงานมากกว่า 10 ปี ของบริษัทแห่งหนึ่งในอุตสาหกรรมการผลิตเหล็ก เป็นไปตามทฤษฎีสองปัจจัยของเฮิร์ซเบิร์ก (Herzberg et al., 1959) ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสภาพแวดล้อมการทำงาน พฤติกรรมที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์และความสัมพันธ์ โดยสามารถอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

ความยืดหยุ่นในที่ทำงานมีความสัมพันธ์กับการคงอยู่ของบุคลากรที่ทำงานระยะยาวในองค์กร โดยผ่านการสร้างความพึงพอใจในงาน การส่งเสริมความผูกพันกับองค์กร และการเสริมสร้างความไว้วางใจระหว่างพนักงานกับองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับองค์ประกอบของแบบจำลองลักษณะงาน (Hackman & Oldham, 1976) ด้านการได้รับข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) และความเป็นอิสระในการทำงาน (Autonomy) เมื่อบุคคลได้รับอิสระในการทำงานและมีโอกาสได้รับข้อมูลย้อนกลับอย่างสม่ำเสมอ จะช่วยให้พวกเขาเห็นคุณค่าในผลลัพธ์ของงาน และเกิดแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมทางพฤติกรรมในระดับที่เชื่อว่าความพยายามของตนสามารถนำไปสู่ความสำเร็จที่มีคุณค่า ส่งผลต่อความตั้งใจที่จะทำงานร่วมกับองค์กรในระยะยาว

บุคลากรที่ทำงานระยะยาวต้องการในเรื่องความยืดหยุ่นในที่ทำงาน คือ การได้รับการส่งเสริมด้านประสิทธิภาพ แรงจูงใจ และการพัฒนาทักษะการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับองค์ประกอบของแบบจำลองลักษณะงาน (Hackman & Oldham, 1976) ด้านความสำคัญของงาน (Task Significance) และความหลากหลายของทักษะ (Skill Variety) เมื่อบุคคลเห็นว่างานที่ทำมีความหมาย และส่งผลต่อชีวิตของตนเองหรือผู้อื่น จะทำให้พวกเขารู้สึกว่างานมีคุณค่า ซึ่งตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานด้านสรีรวิทยา และสร้างแรงจูงใจในการทำงานมากขึ้น โดยเฉพาะเมื่องานนั้นเปิดโอกาสให้ใช้ทักษะที่หลากหลาย จะยิ่งส่งเสริมความรู้สึกก้าวหน้าและการพัฒนาตนเอง ซึ่งเป็นความต้องการระดับสูงที่มีอิทธิพลและต่อเนื่องในการผลักดันให้บุคคลทำงานอย่างมีเป้าหมายและมีคุณค่า

ผลลัพธ์ของความยืดหยุ่นในที่ทำงานของบุคลากรที่ทำงานระยะยาวได้รับ คือ การสร้างสมดุลระหว่างงานกับชีวิตส่วนตัว และการลดความขัดแย้งระหว่างบทบาทในชีวิต ซึ่งสะท้อนถึงความเข้าใจในงานอย่างครบถ้วน และสอดคล้องกับองค์ประกอบในแบบจำลองลักษณะงาน ((Hackman & Oldham, 1976)

ด้านการมองเห็นภาพรวมของงาน (Task Identity) เมื่อบุคคลสามารถทำงานได้อย่างต่อเนื่องตั้งแต่ต้นจนจบ และมองเห็นคุณค่าในสิ่งที่ตนเองลงมือทำ จะเกิดความพึงพอใจจากความสำเร็จที่เกิดขึ้นจากความพยายามของตนเอง ความเข้าใจในงานทั้งหมดและการเห็นผลลัพธ์ของงานที่ชัดเจน ถือเป็นแรงจูงใจภายในที่ส่งเสริมให้บุคลากรทำงานอย่างมั่นคงและต่อเนื่องระยะยาวได้

สรุปผล

บทบาทความยืดหยุ่นในที่ทำงานกับการคงอยู่ของบุคลากรภายในองค์กร มีความเชื่อมโยงและสัมพันธ์ร่วมกันภายใต้องค์ประกอบ 7 ด้าน ประกอบด้วย

ความสมดุล โดยความยืดหยุ่นทำหน้าที่เป็นกลไกกลางที่ช่วยให้บุคลากรสามารถจัดสมดุลได้อย่างหลากหลายมิติ คือ พื้นฐานสำคัญที่ทำให้บุคลากรเลือกอยู่กับองค์กรอย่างเต็มใจและยั่งยืน

ความขัดแย้ง โดยความยืดหยุ่นในที่ทำงานทำหน้าที่เป็นกลไกคลี่คลายความขัดแย้งทุกระดับ ตั้งแต่ระดับบทบาท ครอบครัว และภายในจิตใจของตนเอง ซึ่งการลดความขัดแย้งส่งผลโดยตรงต่อความรู้สึกมั่นคง ความพึงพอใจ และความตั้งใจที่จะทำงานร่วมกับองค์กรระยะยาว

ความพึงพอใจ โดยความยืดหยุ่นในที่ทำงานส่งเสริมความพึงพอใจในงานหลากหลายมิติ ตั้งแต่ด้านเวลา บทบาท และความสัมพันธ์ในองค์กร ซึ่งความพึงพอใจเป็นแรงผลักดันสำคัญที่ส่งเสริมให้บุคลากรเลือกคงอยู่และเติบโตไปพร้อมกับองค์กรระยะยาว

ความผูกพัน โดยความยืดหยุ่นในที่ทำงานเป็นปัจจัยส่งเสริมความผูกพันต่อองค์กรในเชิงอารมณ์ ความไว้วางใจ และการมีส่วนร่วม ซึ่งความผูกพันเป็นรากฐานสำคัญของความเต็มใจในการคงอยู่กับองค์กรระยะยาว

ความไว้วางใจ โดยความยืดหยุ่นในที่ทำงานเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความไว้วางใจระหว่างพนักงานกับองค์กรซึ่งกันและกัน ซึ่งความไว้วางใจ เป็นปัจจัยหลักที่ช่วยให้บุคลากรรู้สึกมั่นใจปลอดภัย และมีแนวโน้มการคงอยู่กับองค์กรระยะยาว

แรงจูงใจ โดยความยืดหยุ่นในที่ทำงานมีส่วนร่วมกระตุ้นแรงจูงใจจากภายในและภายนอกของบุคลากร ซึ่งแรงจูงใจ เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสุข ความมุ่งมั่น และการตัดสินใจคงอยู่กับองค์กรระยะยาว

ทักษะ โดยความยืดหยุ่นในที่ทำงานมีส่วนร่วมส่งเสริมการพัฒนาและการใช้ทักษะของบุคลากรอย่างมีคุณค่า ซึ่งความรู้สึกถึงการเติบโตและมีศักยภาพที่เพิ่มขึ้น เป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้บุคลากรต้องการคงอยู่กับองค์กรระยะยาว

แหล่งทุนสนับสนุน (ถ้ามี)

งานวิจัยนี้ไม่ได้รับเงินทุนหรือการสนับสนุนจากภายนอก

การมีส่วนร่วมของผู้เขียน

ผู้วิจัยได้ดำเนินการออกแบบการวิจัย เก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และจัดทำต้นฉบับบทความด้วยตนเอง โดยได้รับคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาตลอดกระบวนการ

ความขัดแย้งทางผลประโยชน์

ผู้เขียนรับรองว่าไม่มีความขัดแย้งทางผลประโยชน์กับองค์กรทางการเงินเกี่ยวกับเนื้อหาที่กล่าวถึงในต้นฉบับบทความ

ความพร้อมใช้งานของข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ในงานวิจัยนี้สามารถร้องขอเพิ่มเติมจากผู้วิจัยได้ โดยอยู่ภายใต้ข้อกำหนดด้านจริยธรรมและการไม่ระบุตัวตนของผู้ให้ข้อมูล

จริยธรรมการวิจัย

บทความวิจัยนี้ได้ปฏิบัติตามหลักการวิจัยและจริยธรรมการตีพิมพ์ โดยผู้ให้ข้อมูลทุกคนได้รับทราบวัตถุประสงค์การวิจัยอย่างชัดเจนและให้ความยินยอมโดยสมัครใจให้ทำการสัมภาษณ์ บันทึกเสียง และถ่ายภาพ ทั้งนี้ ข้อมูลทั้งหมดจะถูกเก็บรักษาเป็นความลับและทำลายโดยการลบข้อมูลออกจากเครื่องคอมพิวเตอร์ที่ใช้ในการดำเนินการวิจัยทั้งหมด

เอกสารอ้างอิง

- Abd-El-Salam, E. M. (2023). Exploring factors affecting Employee Loyalty through the relationship between Service Quality and Management Commitment a case study analysis in the iron and steel industry Al Ezz Dekheila Steel Company in Egypt. *Cogent Business & Management*, 10(2), 2212492. <https://doi.org/10.1080/23311975.2023.2212492>
- Acharya, B., Mahapatra, D. R., & Rath, D. A. (2021). A Study on Human Resource Management Practices and its Impact on Employee Retention in Jindal Steel and Power Limited. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 12(10), 5847-5861.
- Allen, D. G., Shore, L. M., & Griffeth, R. W. (2003). The role of perceived organizational support and supportive human resource practices in the turnover process. *Journal of management*, 29(1), 99-118. <https://doi.org/10.1177/01492063030290010>
- Beno, M. (2021). The advantages and disadvantages of E-working: An examination using an ALDINE analysis. *Emerging Science Journal*, 5(1), 11-20.
- Chen, Y., & Fulmer, I. S. (2018). Fine-tuning what we know about employees' experience with flexible work arrangements and their job attitudes. *Human Resource Management*, 57(1), 381-395. <https://doi.org/10.1002/hrm.21849>
- Chiguvi, D., Bakani, K., & Kalayakgosi, S. (2023). The Impact of Covid-19 on Employees' Work-Life Balance: A Case Study of Botswana Unified Revenue. *International Journal of Research in Business and Social Science*, 12(6), 118-133. <https://doi.org/10.20525/ijrbs.v12i6.2503>
- Davidescu, A. A., Apostu, S.-A., Paul, A., & Casuneanu, I. (2020). Work Flexibility, Job Satisfaction, and Job Performance among Romanian Employees-Implications for Sustainable Human Resource Management. *Sustainability*, 12(15), 6086. <https://doi.org/10.3390/su12156086>
- De Grip, A., Sauermann, J., & Sieben, I. (2016). The role of peers in estimating tenure performance profiles: Evidence from personnel data. *Journal Of Economic Behavior And Organization*, 126(Part A), 39-54. <https://doi.org/10.1016/j.jebo.2016.03.002>
- Fisher, D. (2000). Mood and Emotions while working: Missing pieces of job satisfaction. *Journal of Organisational Behaviour*, 21(9), 185-202.

- Guoqiang, Z., & Bhaumik, A. (2024). Work-Life Harmony and Retention of Employees: A Review of The Impact of Flexible Work Arrangements. *International Journal of Advances in Business and Management Research (IJABMR)*, 2(2), 31-38. <https://doi.org/10.62674/ijabmr.2024.v2i02.005>
- Hackman, J. R., & Oldham, G. R. (1976). Motivation through the design of work: Test of a theory. *Organizational Behavior and Human Performance*, 250-279.
- Hayat, K., Tabasam, A. H., Ali, A., Ashiq, A., Shabbir, M. S., & Rawoof, H. A. (2022). Relationship of challenge and hindrance stressors with turnover intention and employees' creativity: The moderating role of emotional intelligence. *Journal of Management Info*, 9(2), 146-157. <https://doi.org/10.31580/jmi.v9i2.2661>
- Herzberg, F. (1966). *Work and the nature of man*. World.
- Herzberg, F. (2003). One more time: How do you motivate employees? *Harvard Business Review*, 81(1), 86.
- Herzberg, F., Mausner, B., & Snyderman, B. B. (1959). *The Motivation to Work*. John Wiley & Sons.
- Hunter, P. (2019). Remote working in research: An increasing usage of flexible work arrangements can improve productivity and creativity. *EMBO reports*, 20(1), e47435. <https://doi.org/10.15252/embr.201847435>
- Ingusci, E., Signore, F., Cortese, C. G., Molino, M., Pasca, P., & Ciavolino, E. (2022). Development and validation of the Remote Working Benefits & Disadvantages scale. *Quality & Quantity*, 57(2), 1159–1183. <https://doi.org/10.1007/s11135-022-01364-2>
- Joo, B. K., Yoon, S. K., & Galbraith, D. (2023). The effects of organizational trust and empowering leadership on group conflict: psychological safety as a mediator. *Organization Management Journal*, 20(1), 4-16.
- Khalid, K., & Al Zahrani, M. A. K. (2024). Investigating the Dynamics of Workforce Stability: The Influence of Perceived Employability on Career Resilience, Task Performance, Learning Agility, and Employee Retention. *European Journal of Sustainable Development*, 13(3), 389-410. <https://doi.org/10.14207/ejsd.2024.v13n3p389>
- Kouchaksaraei, M. H., Safdarpour, S., & Taghipour, M. (2024). Strategic HR Maintenance: Impact of Organizational Support and Culture on Employee Commitment. *NOLEGEIN Journal of Business Ethics, Ethos and CSR*, 7(2), 41-47. <https://doi.org/10.37591/NJBEEC>
- Krippendorff, K. (2018). *Content analysis: An introduction to its methodology*. Sage.
- Lee, S. H., Chong, C. W., & Ojo, A. O. (2024). Influence of workplace flexibility on employee engagement among the young generation. *Cogent Business & Management*, 11(1), 2309705. <https://doi.org/10.1080/23311975.2024.2309705>
- Meyer, J. P., & Allen, N. J. (1991). A three-component conceptualization of organizational commitment. *Human resource management review*, 1(1), 61-89.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An expanded sourcebook* (2nd ed.). Sage.
- Praserthanakul, K. (2021). Working from home: A new normal during the COVID-19 pandemic. *Journal of Information Science and Technology*, 2(2), 1-14.
- Salehati, N. A., & Rojuaniah, R. (2022). The Effect of Flexible Working Arrangements with Inter-role Conflict on Voluntary Turnover in the Freight Forwarding Industry. *Journal Dinamika Manajemen*, 13(2), 322–337.
- Singh, D. (2019). A literature review on employee retention with a focus on recent trends. *International Journal of Scientific Research in Science and Technology*, 6(1), 425-431. <https://doi.org/10.32628/IJSRST195463>
- Stello, C. M. (2011). Herzberg's two-factor theory of job satisfaction: An integrative literature review. In *Unpublished paper presented at the 2011 student research conference: Exploring opportunities in research, policy, and practice* (pp. 1-32). University of Minnesota Department of Organizational Leadership, Policy and Development, Minneapolis, MN.
- Suriati, S., Ibrahim, M. B. H., Irawan, A., Akbar, M. A., & Yendra, Y. (2024). Effective Strategies for Retaining and Nurturing Employees in Organizations. *Advances: Jurnal Ekonomi & Bisnis*, 2(3), 151-162. <https://doi.org/10.60079/ajeb.v2i3.191>
- Tanpipat, W., Lim, H. W., & Deng, X. (2021). Implementing remote working policy in corporate offices in Thailand: Strategic facility management perspective. *Sustainability*, 13(3), 1284. <https://doi.org/10.3390/su13031284>
- Tyagi, R. K., & Parimoo, D. D. (2017). Capability building in the Indian solar power industry for talent management and retention. *International Journal of Marketing and Human Resource Management*, 8(2), 21-37.
- Wanger, S., & Zapf, I. (2022). For Better or Worse: How More Flexibility in Working Time Arrangements and Parental Leave Experiences Affect Fathers' Working and Childcare Hours in Germany. *Journal of Family Research*, 34(2), 582-614. <https://doi.org/10.20377/jfr-644>

A Creative Street Art Development of Tai Lom in Phetchabun province

การพัฒนาถนนศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของชาวไทลื้อในจังหวัดเพชรบูรณ์

พระมหาชนกร กิตติปัญญา (Phramaha Thanakorn Kittipanyo)^{1*},

พระราชพัชรธรรมเมธี (Phra Ratphatcharathammethee)², พระสุธีวีราภรณ์ (Phra Sutheevachiraporn)³,

คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พยุหะเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ 67110 ประเทศไทย
(Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phokhunphamueang Buddhist College, Petchabun Province, 67110, Thailand) |
e-mail: tngr2809@gmail.com; Phralax@gmail.com; mahathavaramethee9799@gmail.com

สุริรัตน์ ณ วิเชียร (Sureerat Na-Wichian)⁴

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พุทธชินราช คณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันพระบรมราชชนก จังหวัดเพชรบูรณ์ 65000 ประเทศไทย
(Boromarajonani College of Nursing, Buddhachinarat, Faculty of Nursing, Praboromarajchanok Institute, Petchabun Province, 65000, Thailand) |
e-mail: sureerat@bcn.ac.th

Abstract

Background: Promoting local wisdom identity by creating creative spaces is an issue of multicultural development. Consistent with research aims to study history, culture, wisdom, and art, as well as develop learning resources and creative street art for the Tai Lom people in Phetchabun Province.

Methods: The methodology used was qualitative and action research. The key informant groups were purposefully the tourist temple groups, the Tai Lom community artist groups, the research-related network groups, and the tourism-related entrepreneur groups, totaling 56 people. Used semi-structured interviews as a tool for fieldwork to collect data through in-depth interviews, group discussions, and photography. The answers were obtained using interpretive content analysis and presented the research results descriptively.

Results: The historical context with events has long been associated. Culturally, there is clear evidence of the close connection between religion and governance. Wisdom, the temple name changed to reflect auspicious means and is unique to each area. Art, a combination of royal court styles and local art from the lower north and upper central regions of the early Rattanakosin period, shows the church, temple, pagoda, and Phra-Ceo-Mai. Wat Sri Mongkol has developed as a center for learning about culture, religion, and art. In addition, the architectural design of the temple, which is based on Lan Chang art, and Buddhist principles, also reflects creativity. Innovation is a combination of art, Buddhism, and tourism. It has transformed the temple into a contemporary cultural tourist attraction. Creative knowledge, Wat Sri Mongkol effectively conveys the core cultural values (belief, faith, local wisdom). The resource learning development of the 350-meter cultural route between Wat Sri Mongkol and Wat Phraisansakdaram is “Creative Street Art.” Management through 7 main issues: cooperation, development, use of public space, designated roles, community participation, planning and implementation, and maintenance.

Conclusions: The research results in a strong cultural identity, and street art spaces have emerged as “creative cultural tourism destinations.” An important aspect of street art areas is a case study of cultural identity that can be applied to communities through the potential of art and public art as an interdisciplinary research tool.

Keywords: a creative art street; public art; creative cultural tourism destination

บทคัดย่อ

ที่มา(ภูมิหลัง): การส่งเสริมอัตลักษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและเสริมสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ให้หลากหลายเป็นประเด็นหนึ่งที่มีความสำคัญในการต่อยอดผลงานเชิงสังคมพหุลักษณ์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาและศิลปะ การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญา และการพัฒนาถนนศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของชาวไทลื้อในจังหวัดเพชรบูรณ์

*Corresponding author: tngr2809@gmail.com

Cite (APA7): Phramaha Thanakorn Kittipanyo, Phra Ratphatcharathammethee, Phra Sutheevachiraporn, & Na-Wichian, S. (2025). A Creative Street Art Development of Tai Lom in Phetchabun province. *Research Community and Social Development Journal*, 19(1), 59-76. <https://doi.org/10.14456/rc-sdj.2025.05>

วิธีการ: ระเบียบวิธีวิจัยที่เลือกใช้ คือ การวิจัยเชิงคุณภาพพร้อมกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญทำการเลือกแบบเฉพาะเจาะจงกลุ่มวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว กลุ่มศิลปินชุมชนไทหล่ม กลุ่มเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย และกลุ่มผู้ประกอบการที่เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว รวมทั้งสิ้น 56 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการถ่ายภาพ สำหรับคำตอบที่ได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงตีความ และแสดงผลลัพธ์การวิจัยด้วยวิธีบรรยายพรรณนา

ผลลัพธ์: การศึกษาบริบทในพื้นที่ด้านประวัติศาสตร์ พบว่า มีความเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์สำคัญในอดีตมาอย่างยาวนาน ด้านวัฒนธรรม พบว่า มีหลักฐานแสดงความเชื่อมโยงระหว่างศาสนากับการปกครองด้านภูมิปัญญา พบว่า มีการเปลี่ยนชื่อวัดที่สะท้อนความเป็นสิริมงคลและเอกลักษณ์ของท้องถิ่นเพื่อทำหน้าที่เป็นศูนย์รวมทางวัฒนธรรมและเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมของชุมชน ด้านศิลปะ พบว่า มีพุทธศิลปะที่ผสมผสานระหว่างศิลปะราชสำนักกับศิลปะพื้นถิ่นภาคเหนือตอนล่างและภาคกลางตอนบนในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นที่คงความเป็นเอกลักษณ์ (โบสถ์ วิหาร เจดีย์ และพระเจ้าไม้) นอกจากนี้ ด้านส่งเสริมการเรียนรู้ พบว่า วัดศรีมงคลถูกพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ศิลปะ และศาสนา ด้านการพัฒนาวิธีคิดสร้างสรรค์ พบว่า มีการออกแบบเสนาสนะตามแนวคิดพุทธศิลปกรรมล้านช้างและหลักธรรมพระพุทธศาสนา ด้านการพัฒนาเชิงสร้างสรรค์ พบว่า ได้บูรณาการศิลปะ พุทธศิลป์ และการท่องเที่ยวเข้าด้วยกัน ทำให้วัดกลายเป็นพื้นที่วัฒนธรรมร่วมสมัยและเป็นจุดขายเชิงวัฒนธรรม และด้านองค์ความรู้ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ พบว่า ศิลปะของวัดศรีมงคลสื่อถึงความเชื่อ ความศรัทธา และภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างกลมกลืนและชัดเจน สำหรับการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญา พบว่า ได้ฟื้นฟูและพัฒนาเส้นทางวัฒนธรรมระหว่างวัดศรีมงคลและวัดโพธิ์สนธิ์ศักดิ์ดาราม ระยะทาง 350 เมตร ให้เป็น “ถนนศิลปะเชิงสร้างสรรค์” และการพัฒนาถนนศิลปะเชิงสร้างสรรค์ พบว่า เกิดการบริหารจัดการร่วมกัน 7 ด้าน ได้แก่ ร่วมมือ พัฒนา ใช้พื้นที่สาธารณะ บทบาท ส่วนร่วม เตรียมพร้อมและขับเคลื่อน และดูแลรักษา

บทสรุป: ข้อค้นพบที่ได้ คือ อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง ผลกระทบเชิงปฏิบัติ คือ พื้นที่ถนนศิลปะกลายเป็น “จุดหมายปลายทางท่องเที่ยววัฒนธรรมสร้างสรรค์” และผลกระทบต่อการวิจัยในอนาคต คือ เกิดเป็นกรณีศึกษาสำคัญเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเพื่อประยุกต์ใช้กับชุมชนผ่านงานศิลปะแบบมีส่วนร่วมและศักยภาพของศิลปะพื้นที่สาธารณะในฐานะเครื่องมือเชิงวิจัยแบบสหวิทยาการ

คำสำคัญ: ถนนศิลปะเชิงสร้างสรรค์; ศิลปะพื้นที่สาธารณะ; จุดหมายปลายทางท่องเที่ยววัฒนธรรมสร้างสรรค์

บทนำ

สังคมพหุลักษณะ (Plural Society) เป็นกลุ่มสังคมที่แยกย่อยออกเป็นกลุ่มภาษา กลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มศาสนาหรือเชื้อชาติต่าง ๆ และกลุ่มชุมชน (Lek-Prapai Viriyaphan Foundation, 2016) ดังเช่นกลุ่มชาวไทหล่ม คือ คนไทยเชื้อสายไทยที่อาศัยอยู่ในเขตหล่มสัก หล่มเก่า และเมืองเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นพื้นที่ตอนบนของจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยพื้นที่นี้มีการตั้งถิ่นฐานมาอย่างยาวนานตั้งแต่สมัยสุโขทัย (ราวพุทธ

ศตวรรษที่ 20) และยังมีพัฒนาการของเมืองต่อเนื่องมาจนกลายเป็นจังหวัดเพชรบูรณ์ในปัจจุบัน ทั้งนี้ หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ คือ เมืองนครเดิดในหล่มเก่า เคยเป็นเมืองสำคัญแต่ถูกทำลาย เหลือเพียงกำแพงอิฐบางส่วน ชุมชนในยุคหลัง เช่น ยุคอยุธยาจนถึงยุครัตนโกสินทร์ตอนต้นเจริญขึ้นมาก โดยเฉพาะในหล่มเก่าและหล่มสัก พบโบราณสถานศิลปะลาวจำนวนมาก ลักษณะวัฒนธรรมของชาวไทยหล่ม มีรากเหง้าทางวัฒนธรรมจากลาวพุงขาวซึ่งสืบเชื้อสายจากหลวงพระบาง โดยใช้ภาษา พิธีกรรม ความเชื่อ และประเพณีเฉพาะกลุ่ม เช่น การนับถือผีควบคู่กับพุทธศาสนา ดังนั้น จึงเป็นแหล่งที่มีพัฒนาการของชุมชน และวัฒนธรรมมาอย่างยาวนานตั้งแต่ก่อนประวัติศาสตร์ จนกลายเป็นสังคมเมืองในปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง โดยมีกลุ่มชาวไทยหล่มเป็นผู้สืบทอดวัฒนธรรมเฉพาะถิ่นที่ยังคงมีอยู่ในปัจจุบัน (Document and Archives Committee, 1999)

ปัจจุบัน การสร้างสรรค์งานศิลปะร่วมสมัยมอบผลงานที่มีคุณค่าตอบสนองต่อมนุษย์ผู้สร้างงาน สามารถสื่อเรื่องราวและเหตุการณ์สำคัญอันน่าประทับใจ ซึ่งเกิดจากการส่งเสริมความคิดและจินตนาการ อย่างอิสระ ความรู้สึกได้สัมผัสจริง การฝึกปฏิบัติด้วยตนเองผ่านการแสดงออกทั้งความคิดและการกระทำ ที่ถ่ายทอดออกมาเป็นผลงานศิลปะสร้างสรรค์ (Panmanee, 2014) การสรรหาหรือค้นรูปทรงหรือหน่วยงาน ที่มีสาระต่อจุดหมายของการสร้างสรรค์และจัดระเบียบของหน่วยนั้น หน่วยเหล่านั้นให้เกิดเป็นรูปทรงใหม่ขึ้น รูปทรงที่มีเอกลักษณ์ หรือลักษณะเฉพาะตัวของศิลปะ ต้นแบบและมีเอกภาพ การสร้างสรรค์ตรงข้ามกับการลอกเลียนแบบไม่ว่าจะเป็นการลอกเลียนแบบจากธรรมชาติหรือจากสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น (Nimsamoe, 1988) นอกจากนี้ การใช้กลวิธี ทางศิลปะ ผลงานศิลปะที่ไม่มีใครทำมาก่อน โดยไม่ใช้การลอกแบบ เลียนแบบ หรือชื่นชมในผลงาน ศิลปะที่มีแต่เดิม การแสดงออกทางสร้างสรรค์เป็นการแสดงออกตามที่เป็นไป โดยเสรี โดยใช้สื่อกลาง เช่น ภาษา สี ไม้ ดินตรี และอื่น ๆ เป็นเครื่องมือแสดงถึงความรู้สึก ประสบการณ์ ความเข้าใจที่ชัดเจนและอารมณ์ที่ลึกซึ้ง (Jiwbang, 1994)

ดังนั้น คุณค่าทางเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นของชาวไทยหล่ม ประกอบด้วย การแห่ปราสาทผึ้ง การแห่หยวก ประเพณีผีตาโม่ ประเพณีสงกรานต์ไท่หล่ม สถาปัตยกรรมเรือนไม้แบบไทย-ลาว และลิม (โปสท์) วัดโบราณ จิตรกรรมฝาผนังแบบล้านช้างที่วัดศรีมงคล (บ้านนาทราย) และการทอผ้าขึ้นหัวแดง ตีนก่านที่มีลวดลายจากธรรมชาติ โดยชุมชนมีแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาอัตลักษณ์เพื่อการสร้างจุดเด่น และจดจำง่าย การเชื่อมโยงพื้นที่กับชุมชน การใช้วัสดุท้องถิ่นในการตกแต่ง การจัดแสดงวัตถุและข้อมูล อย่างสวยงาม การรักษาของแท้ดั้งเดิม การจัดพื้นที่กิจกรรมร่วมของชุมชน และการออกแบบ ปรับปรุง และตกแต่งลวดลายจากประเพณีโดยใช้ไม้สีธรรมชาติและแสงธรรมชาติ ซึ่งถือเป็นวัฒนธรรม ประเพณี สถาปัตยกรรม ศิลปะ และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ ทั้งในด้านการใช้วัสดุท้องถิ่น การออกแบบ พื้นที่ และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน (Teesuk, 2023) นำมาสู่วัตถุประสงค์การวิจัยครั้งนี้ คือ การศึกษา ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาและศิลปะ เพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้ศิลปะวัฒนธรรมและภูมิปัญญา และพัฒนาถนนศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของชาวไทยหล่มในจังหวัดเพชรบูรณ์ จึงเป็นวัตถุประสงค์ของการวิจัย ครั้งนี้ เพื่อให้อัตลักษณ์พื้นถิ่นคงอยู่และสามารถเป็นสถานที่ดึงดูดผู้มาเยือนและสาธารณชนทั้งชาวไทย

และชาวต่างชาติ โดยความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม และการรวมพื้นที่ในกิจกรรมทางวัฒนธรรมเป็นรากฐานของเมืองแห่งความคิดสร้างสรรค์ (Costa, 2007) ที่นำไปสู่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมของชาวไทหล่มในจังหวัดเพชรบูรณ์ได้ต่อไป

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างสรรค์งานศิลปะร่วมสมัย (Creation of contemporary art) เป็นแนวคิดการผสมผสานระหว่างสุนทรียศาสตร์ร่วมสมัยและศิลปะแบบดั้งเดิม ได้จุดประกายให้เกิดการผสมผสานระหว่างนวัตกรรมกับบทสนทนาเชิงปรัชญาผ่านภาพวาดที่ประณีตละเอียดลออ การสนทนาและการผสมผสานกันของสองแนวทางนี้ ไม่เพียงสะท้อนลักษณะเฉพาะและแนวโน้มของสุนทรียศาสตร์ร่วมสมัย แต่เป็นการสืบสานคุณค่าและอิทธิพลทางสุนทรียศาสตร์จากศิลปะแบบดั้งเดิมอีกด้วย (Laurson et al., 2021) ประการแรก คือ ศิลปะแบบดั้งเดิมสะท้อนให้เห็นในนวัตกรรมทางศิลปะ ส่วนศิลปะร่วมสมัยสร้างสรรค์รูปแบบและการแสดงออกทางศิลปะใหม่ ๆ โดยแยกส่วนและจัดระเบียบเทคนิคและรูปแบบดั้งเดิมของการวาดภาพบุคคลอย่างพิถีพิถัน ซึ่งนวัตกรรมทางศิลปะแบบดั้งเดิมสะท้อนถึงความคิดสร้างสรรค์ในเชิงปรัชญา โดยเน้นการตั้งคำถามและการก้าวข้ามแนวคิดและบรรทัดฐานดั้งเดิม (Chen, 2025) ประการที่สอง คือ สุนทรียศาสตร์ร่วมสมัยกับศิลปะแบบดั้งเดิมสะท้อนให้เห็นแนวคิดทางศิลปะ โดยศิลปินร่วมสมัยให้ความสำคัญกับการแสดงออกของประสบการณ์ส่วนบุคคลและการถ่ายทอดอารมณ์ และผสมผสานโลกภายในของแต่ละบุคคลเข้ากับรูปร่างภาพวาดที่พิถีพิถันแบบดั้งเดิม สร้างงานศิลปะที่เป็นส่วนตัวและเต็มไปด้วยอารมณ์มากขึ้น แนวคิดความงามเฉพาะบุคคลนี้สะท้อนถึงปรัชญาอัตถิภาวนิยมและเน้นย้ำถึงเสรีภาพและความเป็นอิสระของแต่ละบุคคล (Wang, 2021) นอกจากนี้ แนวคิดความงามทางวัฒนธรรมที่หลากหลายสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมในเชิงปรัชญา ซึ่งเน้นความเท่าเทียมและความเคารพซึ่งกันและกันระหว่างวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน (Jumde & Kumar, 2021) สำหรับแนวคิดความงามเฉพาะบุคคลและการบูรณาการความหลากหลายทางวัฒนธรรม ทำให้การสืบสานมีคุณค่า สามารถเติมเต็มความมีชีวิตชีวาและการให้ความสำคัญใหม่ของยุคสมัยให้กับศิลปะแบบดั้งเดิมผ่านการทำความเข้าใจ การสนทนา และการบูรณาการได้ดียิ่งขึ้น (D'Alvia, 2020)

แนวคิดเกี่ยวกับศิลปะสาธารณะและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Public Art and Cultural Identity) อธิบายอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเติบโตได้จากเรื่องเล่าที่เล่าต่อกันมา ความทรงจำทางประวัติศาสตร์ ภาพลักษณ์ และความรู้สึกที่เชื่อมโยงอดีต ปัจจุบัน และอนาคตในเขตเมืองอย่างต่อเนื่อง เป็นสิ่งที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มอย่างต่อเนื่อง และได้รับอิทธิพลจากกระแสวัฒนธรรมระดับโลก ขณะที่ศิลปะสาธารณะสามารถทำหน้าที่เป็นคลังข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและความทรงจำร่วมกันได้ ตัวอย่างเช่น ภาพจิตรกรรมฝาผนังขนาดใหญ่ในเมือง การเฉลิมฉลองประเพณีพื้นเมือง การต่อสู้ทางสังคม และวีรบุรุษของชาติ ซึ่งช่วยหล่อหลอมอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นที่สะท้อนถึงสมาชิกในชุมชน ในทำนองเดียวกัน กระเบื้องเซรามิกและศิลปะริมถนนทำให้นึกถึงประเพณีและเส้นทางประวัติศาสตร์ ทำให้เอกลักษณ์ของเมืองตั้งอยู่ในภูมิศาสตร์ทางวัฒนธรรมที่กว้างขวางยิ่งขึ้น ดังนั้น ศิลปะสาธารณะจึงทำให้การเชื่อมโยง

บุคคลที่มีทักษะเชิงแนวคิดและการตีความที่จำเป็นในการชื่นชมความหมายเชิงซ้อนที่ฝังอยู่ในงานศิลปะได้อย่างลึกซึ้ง (Wang, 2025) นอกจากนี้ ศิลปะบนท้องถนนเปลี่ยนพื้นที่สาธารณะให้กลายเป็นตัวแทนทางภาพของวัฒนธรรม ความเชื่อ และประวัติศาสตร์ของผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ โดยใช้ตัวเมืองเป็นผืนผ้าใบ กำแพง สะพาน และอาคารต่าง ๆ ที่เคยถูกมองว่าเป็นพื้นที่ว่างเปล่าไร้ชีวิตชีวา กลับเต็มไปด้วยความหมายที่แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายและความซับซ้อนของชีวิตในเมือง ศิลปินสามารถแสดงตัวตนทางวัฒนธรรมผ่านผลงานภาพจิตรกรรมฝาผนัง ภาพกราฟิก และงานศิลปะสาธารณะจากการใช้ประเพณี ภาษา และรูปภาพของท้องถิ่น ทำให้งานศิลปะเป็นจุดเริ่มต้นของความเชื่อมโยงทางภาพระหว่างศิลปิน ผู้คน ชุมชน กลุ่มวัฒนธรรม และการเมืองมากยิ่งขึ้นได้ (Rastogi, 2025)

แนวคิดเกี่ยวกับศิลปะร่วมสมัย (Contemporary art) สามารถแสดงออกมาได้ในรูปแบบต่าง ๆ โดยผ่านประสบการณ์ด้านสุนทรียศาสตร์ที่แตกต่างกัน ซึ่งสามารถเป็นแรงบันดาลใจให้เกิดสิ่งเร้าทางศิลปะและสุนทรียศาสตร์ใหม่ในงานศิลปะสมัยใหม่และในแนวทางปฏิบัติทางสังคมได้ (MacDowell, 2017) ซึ่งมุ่งเน้นไปที่ศิลปะสื่อพื้นที่ของศิลปะร่วมสมัยและพัฒนาอย่างมีพลวัตโดยอาศัยการใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างเผยแพร่ และนำเสนอผลงานศิลปะที่รวมแนวคิดสำคัญต่าง ๆ เช่น งานที่มีรูปแบบเปิด การโต้ตอบระหว่างผู้ชมกับผลงาน ความคิดสร้างสรรค์ของผู้ชม ความคิดสร้างสรรค์ร่วมกัน การเปลี่ยนจุดเน้นจากผลลัพธ์ของความคิดสร้างสรรค์ไปที่กระบวนการ การใช้การโต้ตอบและความเสมือนจริงเป็นวิธีการแสดงออก การรวมกันของชีวิตและศิลปะ รวมทั้งการทำให้รูปแบบศิลปะเป็นประชาธิปไตย โดยให้ความสำคัญกับการพิจารณาการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศนในการกระจายบทบาทของศิลปินและผู้ชม รวมไปถึงลักษณะของสภาพแวดล้อมในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะร่วมสมัยภายใต้องค์ประกอบของสภาพแวดล้อม (Mironova, 2025) นอกจากนี้ ศิลปะสื่อพื้นที่เป็นเสมือนกระจกอันทรงพลังที่สะท้อนให้เห็นโครงสร้างวัฒนธรรม ความเชื่อ และแนวคิดที่ซับซ้อนซึ่งแผ่ขยายไปทั่วโลก ศิลปินได้รับพื้นที่พิเศษในการสำรวจ ความลึกซึ้งของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ความเชื่อแบบดั้งเดิม และความท้าทายเร่งด่วนในยุคปัจจุบันผ่านการแสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์ทางสาขาวิชาต่าง ๆ เช่น ภาพยนตร์ ดนตรี วรรณกรรม และทัศนศิลป์ ซึ่งทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมที่ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมที่หลากหลายและทำให้เกิดความเข้าใจมากขึ้น (Dolkeles, 2024)

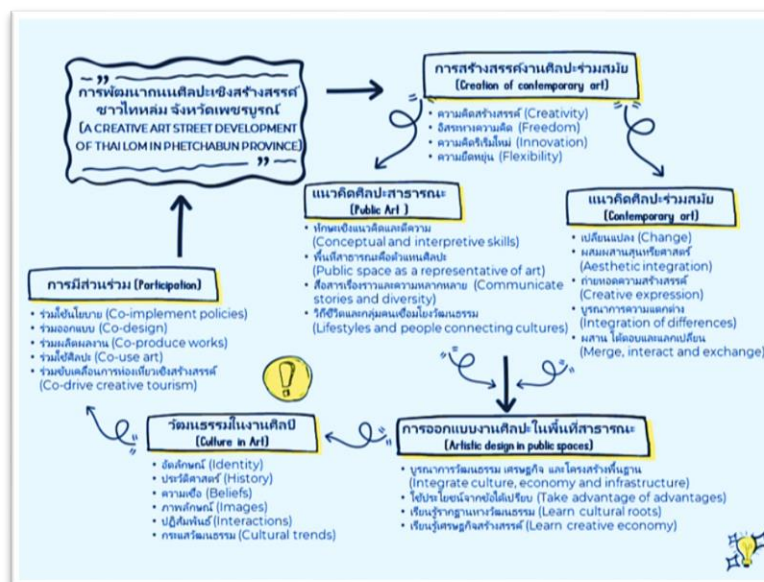
การพัฒนาเมืองเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปะ (Developing the city as an artistic tourist attraction) เน้นย้ำความจำเป็นในการใช้แนวทางนโยบายที่ครอบคลุมการบูรณาการวัฒนธรรมกับการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจและโครงสร้างพื้นฐานเพื่อให้บรรลุศักยภาพทางเศรษฐกิจของเมืองสร้างสรรค์ได้อย่างเต็มที่ โดยผสมผสานความคิดสร้างสรรค์เข้าไปในระบบอุตสาหกรรมแบบดั้งเดิม การใช้ประโยชน์จากข้อได้เปรียบของนวัตกรรม ฐานทางวัฒนธรรม และความคิดสร้างสรรค์ที่มีอยู่แล้วในขั้นตอนการผลิต จะช่วยอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้และเกิดขึ้นเป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจแบบดั้งเดิมสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Rodrigues-Ferreira et al., 2023; Manioudis & Angelakism, 2023) ซึ่ง UNCTAD (2013) ได้นำเสนอแนวคิด เศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่มีพื้นฐานมาจากศักยภาพของสินทรัพย์สร้างสรรค์และสามารถวัดผลได้ผ่านอุตสาหกรรม

สร้างสรรค์ ซึ่งครอบคลุมกิจกรรมที่หลากหลาย ตั้งแต่ศิลปะพื้นบ้าน ดนตรี หนังสือ หนังสือพิมพ์ จิตรกรรม ศิลปะการแสดง ภาพยนตร์ การกระจายเสียงทางโทรทัศน์และวิทยุ แอนิเมชันและวิดีโอเกมดิจิทัล และบริการด้านสถาปัตยกรรมและโฆษณา โดยทั่วไป การตั้งถิ่นฐานในชนบทตั้งอยู่บนเสาหลักสองเสา ได้แก่ วัฒนธรรม ชนบทและเมือง (Dovey & Sandercock, 2002) วัฒนธรรมชนบทเกี่ยวข้องกับกิจกรรมในชีวิตประจำวันเป็นหลัก ขณะที่วัฒนธรรมเมืองเน้นการสร้างผลิตภัณฑ์ บริการ และเนื้อหาที่สร้างสรรค์ ซึ่งมีส่วนสนับสนุนการสะสมทุนและการสร้างมูลค่าอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น สภาพแวดล้อมการแข่งขันในเมืองใหญ่จึงส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ อย่างไรก็ตาม Waitt and Gibson (2009) ได้เน้นย้ำอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ในเมืองเล็ก และพื้นที่ชนบทมีส่วนสำคัญต่อความสามารถในการฟื้นตัวของท้องถิ่นโดยการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ศิลปะในชุมชน และนวัตกรรมตามสถานที่ ในทำนองเดียวกัน Herslund (2012) พบว่า ชนชั้นสร้างสรรค์ในชนบทมีบทบาทสำคัญต่อการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในท้องถิ่นและการเชื่อมต่อดิจิทัล เพื่อการมีส่วนร่วมในเครือข่ายสร้างสรรค์ระดับโลก การขยายตัวของแพลตฟอร์มดิจิทัลและการทำงานจากระยะไกลทำให้ภาคอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ในชนบทสามารถเติบโตได้มากขึ้น ส่งผลให้การผลิตทางวัฒนธรรม งานฝีมือ และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้กลายมาเป็นแรงขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจที่สำคัญ (Miwa et al., 2022)

ดังนั้น การทบทวนวรรณกรรมข้างต้นนี้ นำมาสู่การสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1. กรอบแนวคิดการวิจัย

Figure 1. Conceptual Framework.

หมายเหตุ. สังเคราะห์จากแนวคิดการสร้างสรรค์ ศิลปะร่วมสมัย ศิลปะสาธารณะและอัตลักษณ์
ศิลปะทางวัฒนธรรม การพัฒนาเมืองท่องเที่ยวทางศิลปะ

Note. synthesized from concepts of creation of contemporary art, public art and cultural identity, contemporary art, developing the city as an artistic tourist attraction.

กรอบแนวคิดการพัฒนางานศิลปะร่วมสมัยในพื้นที่สาธารณะเพื่อสะท้อนอัตลักษณ์วัฒนธรรม และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ประกอบด้วย แนวคิดการศึกษา (Input) เกี่ยวกับการสร้างสรรค์ ศิลปะร่วมสมัย ศิลปะสาธารณะ อัตลักษณ์วัฒนธรรม และการพัฒนาเมืองและการท่องเที่ยวเชิงศิลปะ โดยผ่านกระบวนการ (Process) ออกแบบงานศิลปะที่ผสมผสานอัตลักษณ์วัฒนธรรม การมีส่วนร่วมของชุมชน การนำรูปแบบศิลปะร่วมสมัยเข้าไปในพื้นที่สาธารณะ ซึ่งนำไปสู่ผลลัพธ์ (Output) ให้เกิดงานศิลปะร่วมสมัยในพื้นที่สาธารณะ ซึ่งสะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่นผ่านศิลปะทำให้ชุมชนในพื้นที่กลายเป็นเมืองท่องเที่ยวทางศิลปะสร้างสรรค์

วิธีการและเครื่องมือ

ระเบียบวิธีวิจัยที่เลือกใช้ คือ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ร่วมกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) ดังต่อไปนี้

ประชากรการวิจัยในพื้นที่อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ตามที่สำนักงานสถิติแห่งชาติได้นำข้อมูลจากกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย มาใช้เพื่อรายงานสถิติบ้านจากการทะเบียน จำแนกตามอำเภอ พ.ศ. 2566 รวมทั้งสิ้นจำนวน 152,688 คน (Phetchabun Provincial Statistical Office, 2024) กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยเทคนิคการสุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่ความน่าจะเป็น (Non-probability Sampling) ด้วยวิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจงในพื้นที่ซึ่งมีการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีพื้นที่สาธารณะ มีวัดโบราณ และเป็นพื้นที่เครือข่ายการท่องเที่ยว จำนวน 2 ตำบล ได้แก่ ตำบลหล่มสัก ตำบลตาลเดี่ยว โดยกำหนดคุณลักษณะเฉพาะตามบทบาทหน้าที่ จำนวน 4 กลุ่ม คือ กลุ่มวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 10 รูป/คน กลุ่มศิลปินชุมชนไทหล่ม จำนวน 10 คน กลุ่มเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย จำนวน 5 คน และกลุ่มผู้ประกอบการที่เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว จำนวน 31 คน รวมทั้งสิ้น 56 รูป/คน

เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ชนิดปลายเปิด (Open-ended) โดยคณะผู้วิจัยสร้างประเด็นคำถามเป็นแนวทางที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับความรู้ด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะ พหุศิลปะ การส่งเสริมการเรียนรู้ การพัฒนาวิถีคิดสร้างสรรค์ การพัฒนาเชิงสร้างสรรค์ และองค์ความรู้ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของชาวไทหล่ม ซึ่งสามารถแทรกหรือเพิ่มเติมประเด็นเพื่อการซักถามระหว่างทำการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มได้

ทั้งนี้ โครงการวิจัยพร้อมเครื่องมือการวิจัยครั้งนี้ ได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ตามข้อเสนองานวิจัยเลขที่ ว.32/2568 จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2568

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านการลงพื้นที่ภาคสนาม โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นรายบุคคล จำนวน 8 ครั้ง และจัดการสนทนากลุ่ม จำนวน 2 ครั้ง รวมระยะเวลา 4 เดือน โดยใช้แนวคิดการรวมตัวกัน ที่พิจารณาถึงกระบวนการรวบรวมเอกสารประวัติศาสตร์ เรื่องเล่า และสถานที่รวมตัวกันตามความรู้ในท้องถิ่น (Beel & Wallace, 2020) เพื่อให้เกิด

การมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ การปฏิบัติ ผลประโยชน์ และการประเมินผลตามสภาพแวดล้อมอย่างเป็นธรรมชาติ (Denzin, 1978) และมีความเป็นอิสระในการเข้าร่วมและการตอบข้อมูลด้วยความเต็มใจ

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมคำตอบจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ทำการตีความเบื้องต้น จากนั้นนำมาทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยใช้แนวทางเชิงตีความอย่างเป็นธรรมชาติ (Creswell & Poth, 2016) โดยมุ่งเน้นการทำความเข้าใจตามแนวคิดและประเด็นหลัก รวมทั้งปัจจัยที่ได้จากการสะท้อนมุมมองทางประสบการณ์เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ แหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญา เพื่อเพิ่มความแม่นยำในการตีความสถานการณ์เชิงพื้นที่ตามความเป็นจริง เพื่อให้ได้เรื่องราวและการค้นพบที่สอดคล้องกัน และแสดงผลลัพธ์การวิจัยด้วยวิธีบรรยายพรรณนา

ผลการวิจัย

ถนนศิลปะสร้างสรรค์ของชาวไทหล่มในจังหวัดเพชรบูรณ์ เกิดขึ้นจากการผลึกษาวิจัย 3 มิติดังต่อไปนี้

มิติประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาและศิลปะ

องค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาและศิลปะของชาวไทหล่ม มีดังนี้

ด้านประวัติศาสตร์ พบว่า การตั้งเมืองหล่มสักใน พ.ศ. 2372 โดยพระสุริยวงศาฯ (คง) และมีการสร้างวัดขึ้นพร้อมกัน คือ วัดศรีมงคล (เดิมชื่อวัดกลาง) ตั้งอยู่ใจกลางเมืองหล่มสักที่เป็นศูนย์กลางศาสนา และการปกครอง ซึ่งในอดีตเคยใช้ประกอบพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยา และมีความเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่เป็นหลักฐานแสดงความเชื่อมโยงระหว่างศาสนาและการปกครอง เช่น กบฏเจ้าอนุวงศ์ เป็นต้น

“...“เมืองหล่ม” คำว่า “หล่ม” ถ้าออกเสียงตามสำเนียงพื้นถิ่นจะต้องออกเสียงว่า “ลุ่ม” ในภาษาพื้นเมืองหล่มสักและภาษาพื้นเมืองภาคเหนือรวมประเทศลาว หมายถึง “ข้างล่าง...” (ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 1, การสื่อสารส่วนบุคคล, 2 มีนาคม 2568)

“...เดิมทีเมื่อแรกตั้งชาวพื้นเมืองชอบเรียกกันว่า หล่มเก่า หล่มใหม่ เมืองหล่มเดิม ที่เรียกว่าหล่มเก่าเพราะทางราชการฝ่ายปกครองให้ชื่อเป็นอำเภอต่อมาทางราชการใช้ชื่อว่าเมืองหล่มศักดิ์ และต่อมาตั้งเป็นจังหวัดหล่มสัก ปี พ.ศ.2473-2474 จึงยุบจังหวัดหล่มศักดิ์รวมเข้ากันกับจังหวัดเพชรบูรณ์ และใช้มาตลอดจนทุกวันนี้...” (ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 20, การสื่อสารส่วนบุคคล, 3 มีนาคม 2568)

ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า การตั้งชื่อวัดและการเปลี่ยนชื่อจาก "วัดกลาง" มาเป็น "วัดศรีมงคล" แสดงถึงภูมิปัญญาการตั้งชื่อที่สะท้อนความเป็นสิริมงคลและเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เพื่อทำหน้าที่เป็นศูนย์รวมทางวัฒนธรรมและเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมสำคัญของชุมชนมาแต่โบราณ

“...ชื่อว่า “วัดกลาง” ก็คือ “วัดศรีมงคล” ในปัจจุบันนี้ ตั้งแต่สร้างวัดเป็นต้นมา มีเจ้าอาวาสทั้งหมด 17 รูป ด้วยกัน...” (ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 20, การสื่อสารส่วนบุคคล, 3 มีนาคม 2568)

ด้านศิลปะ มีลักษณะศิลปะผสมผสานระหว่างศิลปะราชสำนักกับศิลปะพื้นถิ่นของภาคเหนือตอนล่างและภาคกลางตอนบน โดยโบสถ์ วิหาร เจดีย์ แสดงถึงพุทธศิลป์สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นที่ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของชาวไทหล่ม ดังเช่น พระเจ้าไม้ เป็นงานพุทธศิลป์ท้องถิ่นที่มีคุณค่าสูงทางศิลปกรรม ความศรัทธา และประวัติศาสตร์ สะท้อนอัตลักษณ์ไทหล่มได้อย่างลึกซึ้ง และพระพุทธรูปชัยมงคล เป็นพุทธศิลป์ที่มีความสัมพันธ์ระหว่างศาสนา การปกครอง และอัตลักษณ์ท้องถิ่น ที่มีความโดดเด่นด้านความงามทางศิลปะและบริบททางประวัติศาสตร์

“...พระพุทธรูปชัยมงคลถือเป็นพระพุทธรูปสำคัญประจำเมืองหล่มสัก โดยรับการอุปถัมภ์จากกลุ่มเจ้าเมืองและกรมการเมืองหล่มสักมาโดยตลอด...” (ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 22, การสื่อสารส่วนบุคคล, 3 มีนาคม 2568)

ด้านส่งเสริมการเรียนรู้ ได้แก่ วัดศรีมงคลถูกพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ศิลปะ และศาสนา โดยใช้พุทธศิลป์เป็นเครื่องมือสร้างการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ เช่น ศิลปะพื้นบ้าน จิตรกรรมฝาผนัง สถาปัตยกรรมที่มีเรื่องเล่าประกอบ และเปิดพื้นที่ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม เช่น จำหน่ายสินค้าชุมชน ส่งเสริมเศรษฐกิจควบคู่การเรียนรู้ เป็นต้น

“...วัดศรีมงคล เป็นพื้นที่การเรียนรู้ที่ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ทั้งพุทธศิลปกรรม และพระพุทธศาสนาควบคู่กัน...” (ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 23, การสื่อสารส่วนบุคคล, 3 มีนาคม 2568)

ด้านพัฒนาวิธีคิดสร้างสรรค์ พบว่า มีการออกแบบเสนาสนะที่มีความงดงามเพื่อสื่อถึงความงามทางจิตวิญญาณ โดยเป็นแนวคิดที่มาจากพุทธศิลป์ล้านช้างและหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ถือเป็นตัวอย่างนวัตกรรมทางวัฒนธรรมที่สามารถยกระดับการคิดเชิงสร้างสรรค์ในระดับชุมชน

“...เจ้าอาวาสรูปปัจจุบันท่านได้วางแนวคิดการก่อสร้างที่เชื่อมโยงกับความเชื่อพระพุทธศาสนาล้านช้าง พุทธประวัติและยังเน้นเรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาด้วย...” (ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 24, การสื่อสารส่วนบุคคล, 3 มีนาคม 2568)

ด้านพัฒนาเชิงสร้างสรรค์ คือ บูรณาการศิลปะ พุทธศิลป์ และการท่องเที่ยวเข้าด้วยกัน ทำให้วัดกลายเป็นพื้นที่วัฒนธรรมร่วมสมัย โดยใช้พุทธศิลป์เป็นจุดขายเชิงวัฒนธรรม เช่น พระพุทธรูปขนาดใหญ่ วิจิตรศิลป์พื้นถิ่น เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ผ่านกิจกรรมที่ผูกโยงกับวิถีชุมชน เช่น การจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน จัดนิทรรศการศิลปะ จัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ และพัฒนาบริเวณหน้าวัดเป็นพื้นที่สร้างสรรค์เพื่อเป็นศูนย์รวมทางศิลปะ วัฒนธรรม และเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งสามารถสร้างงานสร้างรายได้ และส่งเสริมให้วัดเป็นศูนย์กลางการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

“...คนในพื้นที่อาศัยพื้นที่วัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวและสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้เกิดขึ้น ขณะเดียวกันก็มีการพัฒนาพื้นที่บริเวณหน้าวัดขึ้นมารองรับเศรษฐกิจชุมชน...” (ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 25, การสื่อสารส่วนบุคคล, 3 มีนาคม 2568)

ด้านองค์ความรู้ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ คือ ศิลปะของวัดศรีมงคลที่แสดงอัตลักษณ์ของชาวไทหล่ม ผ่านพุทธศิลป์ วิจิตรศิลป์ และสถาปัตยกรรม โดยสื่อถึงความเชื่อ ความศรัทธา และภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างกลมกลืนอย่างชัดเจน ซึ่งเป็นตัวอย่างการพัฒนาเป็นทุนทางวัฒนธรรม และเป็นเครื่องมือถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่น สร้างสำนึกท้องถิ่น และเสริมสร้างความภาคภูมิใจของคนในชุมชนร่วมกัน

มิติการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ศิลปะวัฒนธรรมและภูมิปัญญา

การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ศิลปะวัฒนธรรมและภูมิปัญญา จำแนกบริบทที่เกี่ยวข้องได้ดังนี้

ภาพที่ 2. พื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ร่วมสมัยของชาวไทหล่ม

Figure 2. Contemporary creative art space for the Tai Lom people.

หมายเหตุ. ภาพถ่ายวันที่ 3 มีนาคม 2568 ณ ถนนศิลปะเชิงสร้างสรรค์ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

Note. Photo taken on March 3, 2025 at the Creative Art Street, Lom Sak District, Phetchabun Province.

บริบทพื้นที่สาธารณะของชาวไทหล่ม เรียกว่า “พื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์” เกิดจากองค์ความรู้ดังนี้

ด้านประวัติศาสตร์ คือ ชาวไทหล่มเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีรากเหง้าทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ในพื้นที่จังหวัดเพชรบูรณ์มายาวนาน โดยเฉพาะในอำเภอหล่มสักที่พัฒนาเป็นถนนวัฒนธรรม ระยะทาง 350 เมตร ระหว่างวัดศรีมงคลและวัดโพธิ์สนธิ์ศักดิ์คาราม ซึ่งสะท้อนการหยั่งรากลึกความเป็นชุมชนดั้งเดิมและความเชื่อทางศาสนาพุทธ ดังนั้น การฟื้นฟูและพัฒนาเส้นทางวัฒนธรรม จึงเป็นการอนุรักษ์และนำเสนอประวัติศาสตร์ท้องถิ่นให้คนรุ่นใหม่และนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ผ่านการเดินชมพื้นที่ที่มีความหมายแบบร่วมสมัย

“...เมื่อเดินเข้ามาถนนคนเดินไทหล่มก็จะพบสตรีทอาร์ตก่อน เป็นจุดที่เรียกความสนใจของนักท่องเที่ยวให้เดินถ่ายภาพมาตามถนนวัฒนธรรมได้ดี...”
(ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 34, การสื่อสารส่วนบุคคล, 3 มีนาคม 2568)

ด้านศิลปะ โดยเน้นศิลปะเชิงสร้างสรรค์ คือ ประติมากรรมและจิตรกรรมร่วมสมัยที่มีความเชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ชาวไทหล่ม การจัดกิจกรรมศิลปะรูปแบบปฏิบัติการจริงและมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมซึ่งเป็นกลไกสร้างการเรียนรู้ การสื่อสารอัตลักษณ์ และเสริมสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในชุมชน นอกจากนี้ การออกแบบผังนิเวศวัฒนธรรมบนถนนวัฒนธรรมสามารถสร้างบริบททางศิลปะให้เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตประจำวันอย่างมีชีวิตชีวาได้

“...ชุมชนแห่งนี้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำรงชีวิตให้เข้ากับยุคสมัย แต่ยังคงกลิ่นอายของอัตลักษณ์ของชาวไทหล่ม...” (ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 33, การสื่อสารส่วนบุคคล, 3 มีนาคม 2568)

ด้านพุทธศิลปะ โดยระยะทางของถนนวัฒนธรรมเชื่อมระหว่างวัดศรีมงคล และวัดโพธิ์สนธิ์ศักดิ์คาราม ซึ่งเป็นพระอารามหลวงที่มีความสำคัญเชิงศาสนาและพุทธศิลป์ ภูมิปัญญาการสร้างวัดพุทธสถาน และการประดับตกแต่งด้วยศิลปะท้องถิ่น ถือเป็นองค์ความรู้ด้านพุทธศิลปะที่สามารถต่อยอดและแปลความในรูปแบบศิลปะร่วมสมัยผ่านการนำเสนอศิลปะบนถนนและกิจกรรมทางศิลปะในพื้นที่ทำให้เกิดการเรียนรู้แบบมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างศิลปะ วัฒนธรรม และศรัทธาทางศาสนา

“...ทางศิลปินผู้วาดภาพได้มีแนวคิดจะนำศิลปะร่วมสมัยมาเป็นจุดสำคัญหรือจุดเน้นก่อนที่จะเข้าสู่พื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์มิติวัฒนธรรมของชาวไทหล่ม...” (ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 33, การสื่อสารส่วนบุคคล, 3 มีนาคม 2568)

ภาพที่ 3. ถนนศิลปะเชิงสร้างสรรค์ร่วมสมัยของชาวไทหล่ม

Figure 3. Contemporary creative art street of the Tai Lom people.

หมายเหตุ. ภาพถ่ายวันที่ 3 มีนาคม 2568 ณ ถนนศิลปะเชิงสร้างสรรค์ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์
 Note. Photo taken on March 3, 2025 at the Creative Art Street, Lom Sak District, Phetchabun Province.

ถนนสายวัฒนธรรมชุมชนชาวไทหล่ม เรียกว่า “ถนนศิลปะเชิงสร้างสรรค์” เกิดจากองค์ความรู้ดังนี้

ด้านแนวคิดสร้างสรรค์ โดยถนนสายวัฒนธรรมถูกใช้เป็นพื้นที่แสดงงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งเน้นเทคนิคการวาดภาพแบบสองมิติและสามมิติ เพื่อสร้างความสมจริงในแง่ของมิติด้านลึก ความกว้าง และภาพลวงตา (illusion) ถือเป็นงานศิลปะตกแต่งพื้นที่ที่ทำหน้าที่สร้างบรรยากาศชวนให้ผู้คนได้หยุดดู-ชม ชวนถ่ายภาพ และกลายเป็นจุดสนใจแรกเมื่อเข้าสู่พื้นที่ถนนวัฒนธรรม

ด้านแรงบันดาลใจ โดยศิลปินจากชมรม “ป้ายสี แต้มฝัน ปันจินตนาการ” เป็นกลุ่มจิตอาสาที่ได้นำแรงบันดาลใจจากวิถีวัฒนธรรมของชาวไทหล่ม รากเหง้าและความเชื่อเฉพาะถิ่น การเปลี่ยนแปลงของชุมชน ในยุคปัจจุบันมาผสมผสานระหว่างความดั้งเดิมกับวิถีสมัยใหม่และศิลปะร่วมสมัย ซึ่งสามารถสื่อสารกับคนรุ่นใหม่และนักท่องเที่ยวได้มากยิ่งขึ้น

ด้านบทบาทศิลปะร่วมสมัย โดยศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่แสดงรูปธรรมออกมาเป็นศิลปะร่วมสมัย ถูกนำมาใช้ในการเปิดทางเข้าสู่เนื้อหาทางวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นการปรับรูปแบบการสื่อสารให้เข้าใจง่าย และน่าสนใจ โดยไม่ละทิ้งกลิ่นอายของอัตลักษณ์ไทหล่ม เช่น เครื่องแต่งกาย พิธีกรรม วิถีชีวิต และความเชื่อ เป็นต้น

ด้านผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว โดยใช้ศิลปะเชิงสร้างสรรค์เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวโดยตรง ซึ่งสามารถเพิ่มจำนวนผู้เข้าชมถนนวัฒนธรรมที่ส่งผลให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจบริเวณถนนคนเดินผ่านการจับจ่ายสินค้า ของที่ระลึก งานหัตถกรรมและอาหารพื้นบ้าน มีบทบาทสำคัญในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับแหล่งท่องเที่ยวผ่านนวัตกรรมเชิงศิลปะได้

ด้านการอนุรักษ์และปรับตัว โดยชุมชนชาวไทหล่มปรับตัวตามบริบททางสังคมและยุคสมัย ขณะเดียวกันก็ยังคงรักษาแก่นของอัตลักษณ์ไว้ผ่านการใช้ศิลปะที่มีชีวิตเป็นสื่อกลางที่แสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลง การอนุรักษ์ และสามารถอยู่ร่วมกันได้

มิติการพัฒนาถนนศิลปะเชิงสร้างสรรค์

บทบาทของเครือข่ายการพัฒนาศิลปะเชิงสร้างสรรค์บนถนนวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว ชุมชนชาวไทหล่ม เกิดจากการบริหารจัดการร่วมกัน ดังนี้

ด้านความร่วมมือ โดยการลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการ (MOU) ระหว่างหน่วยงาน ภาศิหลายฝ่ายเพื่อขับเคลื่อนพื้นที่สร้างสรรค์ เช่น มหาวิทยาลัย วัด โรงเรียน และเทศบาลเมืองหล่มสัก ซึ่งสะท้อนให้เห็นรูปแบบการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมที่ขับเคลื่อนโดยรัฐ ศิลปิน และคนในชุมชนในเชิงวิชาการ วัฒนธรรม และการจัดการพื้นที่

ด้านการพัฒนา ด้วยการออกแบบให้ศิลปะอยู่ร่วมกับวิถีชีวิต การค้า และบริการท้องถิ่นบนถนน ชุมชนวัดศรีมงคลและพื้นที่ต่อเนื่อง ทำให้ถนนคนเดินไทหล่มกลายเป็นถนนวัฒนธรรมที่มีศักยภาพรองรับนักท่องเที่ยว

ด้านการใช้พื้นที่สาธารณะ โดยเปลี่ยนถนนธรรมดาให้เป็นถนนศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ถือเป็นการใช้พื้นที่สาธารณะซึ่งได้รับการสนับสนุนด้านกายภาพและงบประมาณจากเทศบาลเมืองหล่มสักเพื่อวัตถุประสงค์ทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ด้านบทบาท โดยกลุ่มศิลปิน “ป๋ายสี แด่มฝัน ปันจินตนาการ” เป็นจิตอาสาที่มีบทบาทสำคัญในการออกแบบผลงานและใช้เวลาการสร้างสรรค์มากกว่า 2 เดือน ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นวิถีการใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือสื่อสารวัฒนธรรมร่วมสมัยโดยไม่ทิ้งรากเหง้าเดิมในพื้นที่ท้องถิ่นของชาวไทหล่ม

ด้านการมีส่วนร่วมโดยชุมชน โดยการจัดตั้งคณะกรรมการดูแลถนนวัฒนธรรม ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มชุมชน กลุ่มแม่บ้าน และเทศบาลเมืองหล่มสัก เป็นการแสดงถึงการกระจายอำนาจสู่ชุมชนเพื่อให้โครงการศิลปะเกิดความยั่งยืน

ด้านการเตรียมพร้อมและขับเคลื่อนการท่องเที่ยว โดยเทศบาลเมืองหล่มสักและหน่วยงานระดับจังหวัด เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดเพชรบูรณ์ (อบจ.) สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬา ได้เข้ามา มีบทบาทร่วมสนับสนุนด้านการประชาสัมพันธ์และการเชื่อมโยงกับเครือข่ายท่องเที่ยว

ด้านการดูแลรักษาที่ยั่งยืน โดยศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ถนนวัฒนธรรมต้องผ่านกระบวนการสร้างความเข้าใจ “งานศิลปะคือสิ่งมีชีวิตและต้องการการดูแลรักษา” ภายใต้อริบทความร่วมมือกัน ซึ่งทุกคนต้องถือเป็นภาระ ต้องรับผิดชอบ และต้องถูกถ่ายทอด

อภิปรายผล

องค์ความรู้ที่เกิดจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์เชื่อมโยงกับเหตุการณ์สำคัญระดับชาติ ถือเป็นแหล่งภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรมผ่านการสร้างเมือง วัด และศิลปกรรมทางพุทธศาสนาที่สะท้อนความเด่นชัดทางอัตลักษณ์เชิงศิลปะ การช่าง ความศรัทธา และความงามของชาวไทหล่มได้อย่างลึกซึ้ง ดังที่ Ma et al. (2025) ได้กล่าวถึงศิลปะเป็นหนทางสำคัญในการส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจในพื้นที่ชนบท และทรัพยากรเชิงสร้างสรรค์ ผู้คน และสถานที่ในฐานะต้นแบบสำคัญในการพัฒนาศิลปะชนบท โดยที่วัฒนธรรม ศิลปะ และความคิดสร้างสรรค์เป็นทรัพยากรทางเศรษฐกิจ และเป็นหนทางฟื้นฟูเศรษฐกิจในชนบทที่สำคัญมาอย่างยาวนาน (Bell & Jayne, 2010) เป็นการแสดงให้เห็นการพัฒนาวิธีคิดสร้างสรรค์ที่มีรากฐานทางพุทธศิลปกรรมและหลักธรรมทางศาสนาเป็นตัวอย่างนวัตกรรมวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าระดับชุมชนและสังคมได้อย่างแท้จริง ซึ่งนำไปสู่แนวทางพัฒนาเชิงสร้างสรรค์แบบบูรณาการพุทธศิลปกรรมกับการท่องเที่ยว และเกิดวัดต้นแบบแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตเชิงวัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจ ภายใต้อริบทระบบความเชื่อมโยงศิลปะ ศาสนา และชุมชนเข้าด้วยกันอย่างมีศักยภาพ สามารถนำไปใช้เป็นรูปแบบการพัฒนาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมพื้นที่ที่ยั่งยืน โดยการวางแผนในพื้นที่ชนบทแบบการอนุรักษ์ เน้นการอนุรักษ์ที่ดิน ปกป้องชนบทและภูมิทัศน์โดยคำนึงถึงสุนทรียศาสตร์ (Curry & Owen, 2009) แบบพัฒนาเน้นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีจุดประสงค์เพื่อปกป้องให้การเข้าถึง การสกัด การพัฒนา และอำนวยความสะดวกที่รองรับอุตสาหกรรมใหม่ (Tonts, 2020) และแบบเสรีนิยมใหม่ ที่มุ่งหวังการเป็นมิตรต่อธุรกิจผ่านการส่งเสริม ควบคุม หรือใช้กฎหมายเพื่อส่งมอบโครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่ชนบท (Natarajan, 2019)

การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาชาวไทหล่มภายใต้แนวคิดศิลปะเชิงสร้างสรรค์บนพื้นที่ถนนวัฒนธรรมชาวไทหล่ม สามารถสร้างพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์เพื่อการท่องเที่ยว การสื่อสาร และส่งต่อองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ และพุทธศิลปะผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชนได้ ซึ่งสอดคล้องกับกิจกรรมสร้างสรรค์ทางศิลปะที่ช่วยส่งเสริมความคิดอิสระ ความมั่นใจ กล้าคิด กล้าแสดงออก ความคิดริเริ่ม ความคิดละเอียดลออ ความคิดยืดหยุ่น ความคิดคล่องตัว ความรู้จักทำงานด้วยตนเอง และส่งเสริมให้เกิดผลงาน (Panmanee, 2014) ตามการจัดองค์ประกอบศิลป์ที่มีคุณค่าสำหรับผู้สร้างสรรค์และผู้ศึกษางานศิลปะ คือ ความงามของรูปทรงและความสัมพันธ์กับเรื่องราวที่ต้องการนำเสนอเป็นผลงาน

(Tangprasert, 2015) ดังนั้น จึงขยายความได้ว่าการใช้พื้นที่วัด ถนน และผังเมืองเป็นสื่อกลางเชื่อมโยงรากเหง้ากับอนาคตที่ยกระดับเศรษฐกิจทางวัฒนธรรมและความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ดังที่ Tarlo and Tucker (2019) อธิบายการเติบโตของวัฒนธรรมและศิลปะในพื้นที่ชนบททำให้เกิดการแสดงออกแบบใหม่ต่อประสบการณ์ในพื้นที่ชนบท วัฒนธรรมและศิลปะจึงกลายเป็นวิธีสำคัญที่ผู้คนใช้ในการรับรู้ถึงพื้นที่ชนบท โดยเน้นที่องค์ประกอบ เช่น สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติในชนบท มรดกทางวัฒนธรรม สิ่งอำนวยความสะดวกทางวัฒนธรรม และทุนมนุษย์ เพื่อสร้างตัวบ่งชี้และวิธีการที่เฉพาะเจาะจงและเหมาะสมยิ่งขึ้นสำหรับการศึกษาด้านชนบท (Gülümser et al., 2010; Remoldo et al., 2022)

การพัฒนาพื้นที่ถนนศิลปะเชิงสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมชาวไทหล่ม สามารถสร้างความน่าสนใจสร้างพื้นที่เรียนรู้ทางวัฒนธรรม และส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่นอย่างสร้างสรรค์และยั่งยืน โดยศิลปะทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมระหว่างอดีตกับปัจจุบันและเปิดประตูสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในบริบทของโลกยุคใหม่ได้ ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะองค์ประกอบการสร้างสรรคงานศิลปะที่เกิดจากสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ ลำธาร ภูเขา มนุษย์ ประกอบด้วย บุคคลในครอบครัว หมู่บ้าน ตำบล และสิ่งที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ จากความนิยมทางศิลปะ เช่น ผลงานที่มนุษย์สร้างขึ้นจากความคิดสร้างสรรค์ สติปัญญา การแสดงออกและผลงาน หรือสิ่งใดที่มนุษย์สร้างขึ้นโดยความคิดอันบริสุทธิ์เพื่อสร้างสรรค์รูปแบบงานศิลปะ (Chandratita, 2007) ทั้งนี้ อาจนำเสนอหลักการสำคัญได้ 3 ประการ ได้แก่ ประการแรก คือ การวางระบบความร่วมมืออย่างเป็นทางการ สามารถยกระดับพื้นที่ชุมชนให้กลายเป็นพื้นที่เรียนรู้และสร้างมูลค่าเพิ่มผ่านศิลปะท้องถิ่น ประการต่อมาคือ การสร้างสรรค์ สามารถอธิบายการสื่อสารอัตลักษณ์และเพิ่มเสน่ห์ให้กับชุมชนในพื้นที่ และท้ายสุดคือ การพัฒนาเมืองแบบวัฒนธรรมเป็นฐาน สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตและสร้างความภาคภูมิใจให้กับผู้คนในพื้นที่ การร่วมมือผ่านศิลปะที่มีชีวิตสามารถเป็นตัวกลางเชื่อมโยงความตระหนักรู้อดีต ความเข้าใจคุณค่าในปัจจุบัน และการสร้างผลงานในอนาคตของศิลปิน ชุมชน และเครือข่ายร่วมกัน ทำให้งานศิลปะไม่ถูกปล่อยทิ้งหรือเลือนหายไปจากชุมชน การบูรณาการศิลปะ ท่องเที่ยว และเศรษฐกิจ ทำให้เกิดภาพลักษณ์ใหม่ในฐานะเมืองวัฒนธรรมร่วมสมัยให้กับเมืองหล่มสัก และแนวคิดเจ้าของศิลปะโดยชุมชน (Community-Owned Arts) ที่เน้นการรักษาคุณค่าและความต่อเนื่องของผลงานสร้างสรรค์ ดังที่ White (2010) อธิบายถึงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารและการผลิตงานสร้างสรรค์ ช่วยให้ศิลปะ วัฒนธรรม และอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ส่งเสริมความมีชีวิตชีวาของชนบทโดยกระตุ้นการพัฒนาภายในและความสามารถในการฟื้นตัวของชุมชน และ Gkartzios et al. (2022) กล่าวถึงการใช้ประโยชน์จากพลังเชิงพื้นที่ที่แฝงอยู่ในความเชื่อมโยงลักษณะขององค์ประกอบระหว่างทุนที่สร้างขึ้น ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนบนที่ดิน และทุนทางสังคมและวัฒนธรรม ก่อให้เกิดผลลัพธ์ของการสร้างพื้นที่ชนบทที่ดีขึ้นร่วมกันได้ รวมทั้งการค้นหาลักษณะที่สร้างแรงบันดาลใจให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในพื้นที่ชนบทโดยยึดหลักความคิดที่ว่าศิลปะมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นให้เกิดนวัตกรรม ท้ายที่สุดจะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและมาตรฐานการครองชีพที่ดีขึ้น (Duxbury, 2021)

สรุปผล

การพัฒนาถนนศิลปะเชิงสร้างสรรค์ (Street Art) ของชาวไทหล่มในจังหวัดเพชรบูรณ์ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ข้อค้นพบที่ได้ คือ ชุมชนชาวไทหล่มมีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง โดยเฉพาะในเรื่องภาษา ภูมิปัญญาท้องถิ่น เครื่องแต่งกาย และประเพณี ซึ่งสามารถถ่ายทอดผ่านศิลปะบนพื้นที่สาธารณะได้อย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ การสร้างสรรค์ถนนศิลปะ เป็นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ผสมผสานแนวคิดร่วมสมัยกับรากเหง้าทางวัฒนธรรมอย่างลงตัว ทำให้เกิดผลงานศิลปะที่สะท้อนเอกลักษณ์ของชาวไทหล่มอย่างแท้จริง โดยกระบวนการพัฒนาเกิดจากความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ท้องถิ่น ศิลปิน และผู้คนในพื้นที่ แสดงให้เห็นศักยภาพการใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือพัฒนาพื้นที่และสังคม ทำให้ถนนศิลปะเชิงสร้างสรรค์กลายเป็นจุดเชื่อมโยงทางวัฒนธรรม สามารถสร้างพื้นที่การเรียนรู้ใหม่ การสื่อสารและท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์

ผลกระทบเชิงปฏิบัติ คือ พื้นที่ถนนศิลปะกลายเป็น “จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยววัฒนธรรมสร้างสรรค์” (Landmark) ส่งผลต่อเศรษฐกิจชุมชนด้านการจ้างงานและรายได้สำหรับผู้ประกอบการภายในชุมชน เช่น ร้านค้า แผงลอย และกิจกรรมนำเที่ยว ทำให้ชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของตนเอง เกิดการเรียนรู้ข้ามรุ่นระหว่างปราชญ์ท้องถิ่นกับเยาวชนผ่านการทำงานศิลปะร่วมกัน ส่งเสริมการใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือทางสังคมในการฟื้นฟูพื้นที่ที่รกร้างหรือเสื่อมโทรมให้กลับมามีชีวิต และทำให้หน่วยงานท้องถิ่นและภาคประชาสังคมเห็นความสำคัญต่อการวางแผนพื้นที่สร้างสรรค์ยั่งยืน

ผลกระทบต่อการวิจัยในอนาคต คือ เกิดเป็นกรณีศึกษาสำคัญที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชุมชนที่มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาผ่านงานศิลปะแบบมีส่วนร่วม ซึ่งจะชี้ให้เห็นศักยภาพของศิลปะบนพื้นที่สาธารณะในฐานะเครื่องมือเชิงวิจัยแบบสหวิทยาการ ได้แก่ การวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ศิลปะบำบัด และการวิจัยและพัฒนา เพื่อกระตุ้นให้เกิดการศึกษาต่อยอด เช่น การวัดผลกระทบทางสังคมจากศิลปะชุมชน การประเมินมูลค่าทางเศรษฐกิจจากกิจกรรมศิลปะ การสร้างกรอบแนวคิดการอนุรักษ์วัฒนธรรมร่วมสมัย เพื่อผลักดันให้นักวิจัยได้ให้ความสำคัญกับการใช้ศิลปะสร้างสรรค์ให้เกิดทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) และการพัฒนาเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืน

แหล่งทุนสนับสนุน

บทความวิจัยนี้เป็นบทความจากโครงการวิจัยที่ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ประจำปีงบประมาณ 2567 ตามสัญญาทุนเลขที่ MCU RS 800767039

การมีส่วนร่วมของผู้เขียน

การดำเนินงานวิจัยและจัดทำบทความนี้ได้รับความร่วมมือในการวางแผน การเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ และเรียบเรียงเนื้อหาจากผู้เขียนทุกคน

ความขัดแย้งทางผลประโยชน์

ผู้เขียนยืนยันว่าไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับองค์กรทางการเงินที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของบทความนี้

ความพร้อมใช้งานของข้อมูล

ชุดข้อมูลจากการศึกษาในครั้งนี้สามารถขอรับได้จากผู้เขียนตามคำร้องขออย่างเหมาะสม

จริยธรรมการวิจัย

บทความนี้ ปฏิบัติตามหลักการของการวิจัยและจริยธรรมการตีพิมพ์

เอกสารอ้างอิง

- Beel, D., & Wallace, C. (2020). Gathering together: social capital, cultural capital and the value of cultural heritage in a digital age. *Social & Cultural Geography*, 21(5), 697-717. <https://doi.org/10.1080/14649365.2018.1500632>
- Bell, D., & Jayne, M. (2010). The creative countryside: Policy and practice in the UK rural cultural economy. *Journal of rural studies*, 26(3), 209-218. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2010.01.001>
- Chandratita, C. (2007). *Creating a process for creative art research*. Faculty of Fine Arts, Chiang Mai University. National Science and Technology Development Agency (NSTDA).
- Chen, T. (2025). Arts of the Qing Dynasty. In *Illustrated History of Chinese Art* (pp. 405-459). Springer Nature Singapore.
- Costa, P. (2007). Creativity, Innovation and Territorial Agglomeration in Cultural Activities: The Roots of the Creative City. In P. Cooke & L. Lazzeretti (Eds.), *Creative cities, cultural clusters and local economic development* (pp. 183-210). Edward Elgar.
- Creswell, J. W., & Poth, C. N. (2016). *Qualitative Inquiry & Research Design: Choosing among Five Approaches*. Sage.
- Curry, N., & Owen, S. (2009). Rural planning in England: A critique of current policy. *Town Planning Review*, 80(6), 575-596. <https://doi.org/10.3828/tpr.2009.13>
- D'Alvia, D. (2020). Financial Markets as Financial Systems: A Philosophical Dialogue between Offshore Tax Haven Islands and Systemic Failures. *Pólemos*, 14(2), 297-318. <https://doi.org/10.1515/pol-2020-2019>
- Denzin, N. K. (1978). *The Research Act: An Introduction to Sociological Methods*. McGraw-Hill.
- Document and Archives Committee. (1999). *Culture, historical development, identity, and wisdom of Phetchabun Province*. Ladprao Teachers Council Printing House. https://www.phetchabun.go.th/fileupload/data/1291115464_6bnj67jk.pdf
- Dolkeles, G. (2024). *Impact of contemporary technology on art and design*. IGI Global.
- Dovey, K., & Sandercock, L. (2002). Hype and hope. *City*, 6(1), 83-101. <https://doi.org/10.1080/13604810220142853>
- Duxbury, N. (2021). Cultural and creative work in rural and remote areas: An emerging international conversation. *International Journal of Cultural Policy*, 27(6), 753-767. <https://doi.org/10.1080/10286632.2020.1837788>
- Gkartzios, M., Gallent, N., & Scott, M. (2022). A capital framework for the rural global countryside. *Habitat International*, 127, 102625. <https://doi.org/10.1016/j.habitatint.2022.102625>
- Gülümser, A. A., Baycan-Levent, T., & Nijkamp, P. (2010). Measuring regional creative capacity: A literature review for rural-specific approaches. *European Planning Studies*, 18(4), 545-563. <https://doi.org/10.1080/09654311003593614>
- Herslund, L. (2012). The rural creative class: counterurbanisation and entrepreneurship in the Danish countryside. *Sociologia ruralis*, 52(2), 235-255. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9523.2011.00560.x>
- Jiwbang, T. (1994). *Artistic Creativity*. Odeon Store.
- Jumde, A., & Kumar, N. (2021). Protection of traditional art forms under geographical indications law: a case study of Madhubani and Sujini art forms of Bihar, India. *Journal of Intellectual Property Law & Practice*, 16(7), 647-665. <https://doi.org/10.1093/jiplp/jpaa161>

- Laursen, B. K., Gonnerman, C., & Crowley, S. J. (2021). Improving philosophical dialogue interventions to better resolve problematic value pluralism in collaborative environmental science. *Studies in History and Philosophy of Science Part A*, 87, 54-71. <https://doi.org/10.1016/j.shpsa.2021.02.004>
- Lek-Prapai Viriyaphan Foundation. (2016, January 28). *Sociocultural pluralism*. <https://lek-prapai.org/home/view.php?id=444>
- Ma, T., Wang, Y., Zhang, L., Hong, W., & Yang, X. (2025). Creative assets, people, and places: Rural art action practices of US nonprofit organizations. *Journal of Rural Studies*, 113, 103476. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2024.103476>
- MacDowell, J. (2017). The metamodern, the quirky, and film criticism. In R. van den Akker, A. Gibbons, & T. Vermeulen (Eds.), *Metamodernism: Historicity, affect, and depth after postmodernism (Radical Cultural Studies)* (pp. 25-40). Rowman & Littlefield.
- Manioudis, M., & Angelakis, A. (2023). Creative economy and sustainable regional growth: Lessons from the implementation of the entrepreneurial discovery process at the regional level. *Sustainability*, 15(9), 7681. <https://doi.org/10.3390/su15097681>
- Mironova, T. (2025). The Impact of Innovative Technologies on Contemporary Media Arts Evolution. *Metallurgical and Materials Engineering*, 31(3), 284-291. <https://doi.org/10.63278/1366>
- Miwa, N., Bhatt, A., & Kato, H. (2022). High-speed rail development and regional inequalities: Evidence from Japan. *Transportation research record*, 2676(7), 363-378. <https://doi.org/10.1177/0361198122107856>
- Natarajan, L. (2019). Planning for rural communities and major renewable energy infrastructure. In *The Routledge Companion to rural planning* (pp. 548-556). Routledge.
- Nimsamoe, C. (1988). *Elements of Art*. Thai Wattana Panich.
- Panmanee, A. (2014). Train yourself to think, think creatively. Chulalongkorn University Press.
- Phetchabun Provincial Statistical Office. (2024). *Phetchabun Provincial Statistical Report: 2023*. Phetchabun Provincial Statistical Office.
- Rastogi, S. (2025). Cultural Identity in Contemporary Street Art: A Global Perspective on Urban Visual Expression. *Shodh Sagar Journal of Language, Arts, Culture and Film*, 2(1), 1-6. <https://doi.org/10.36676/jlacf.v2.i1.24>
- Remoaldo, P., Matos, O., Freitas, I., Gôja, R., Araújo Alves, J., Ribeiro, V., Pereira, M., & Xavier, C. (2022). An international overview of certified practices in creative tourism in rural and urban territories. *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 46(8), 1545-1573. <https://doi.org/10.1177/10963480209507>
- Rodrigues-Ferreira, A., Afonso, H., Mello, J. A., & Amaral, R. (2023). Creative economy and the quintuple helix innovation model: A critical factors study in the context of regional development. *Creativity Studies*, 16(1), 158-177. <https://doi.org/10.3846/cs.2023.15709>
- Tangprasert, T. (2015). *Art Elements 1* (10th ed.). Fueangfa Printing.
- Tarlo, H., & Tucker, J. (2019). Poetry, painting, and change on the edge of England. *Sociologia ruralis*, 59(4), 636-660. <https://doi.org/10.1111/soru.12232>
- Teesuk, D. (2023). The Study of Thai Lom Identity for Redesigning Wat Pho Thong Nam Krung Local Museum, the Antique and Cultural Tourist Attraction of Phetchabun Province. *Built Environment Inquiry Journal (BEI): Faculty of Architecture, Khon Kaen University*, 22(1), 35-53. <https://doi.org/10.14456/bei.2023.3>
- Tonts, M. (2020). Developmentalism, path dependence and multifunctionality: Reflections on Australian rural planning cultures. *Planning Theory & Practice*, 21(5), 776-782.
- UNCTAD. (2013). *Creative Economy Report 2013 Special Edition: widening local development pathways*. UNESCO and UNDP. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000224698>
- Waitt, G., & Gibson, C. (2009). Creative small cities: Rethinking the creative economy in place. *Urban studies*, 46(5-6), 1223-1246. <https://doi.org/10.1177/0042098009103862>
- Wang, C. (2021). Comparison between computer art design and traditional art design based on big data analysis. *Journal of Physics: Conference Series*, 1915(3), 032043. <https://doi.org/10.1088/1742-6596/1915/3/032043>
- Wang, Z. (2025, March). Pathways to Fostering Cultural Identity and Social. In *Proceedings of the 2024 4th International Conference on Public Art and Human Development (ICPAHD 2024)* (Vol. 910, p. 222). Springer Nature.
- White, P. (2010). Creative industries in a rural region: Creative West: The creative sector in the Western Region of Ireland. *Creative Industries Journal*, 3(1), 79-88. https://doi.org/10.1386/cij.3.1.79_1

The economic, social, and environmental returns of crop replacing rubber of farmers under the production volume control project in Kalasin Province

ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของระบบปลูกพืชแทนยางพารา

ภายใต้โครงการควบคุมปริมาณการผลิตในจังหวัดกาฬสินธุ์

วลัยพรรณ ปรีประดิษฐ์ (Walaipan Preepradit)¹, อรุณี พรหมคำบุตร (Arune Promkhambut)^{2*}

สาขาวิชาส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น 40002 ประเทศไทย

(Department of Agricultural Extension and Development, Faculty of Agriculture, Khon Kaen University, Khon Kaen Province, 40002, Thailand)

| e-mail: Walaipan@kkumail.com; Arune@kku.ac.th*

Abstract

Background: As a result of the decline in rubber prices in Thailand, the government has controlled production from 2015 to 2022. Therefore, this research studies the socio-economic conditions, compares the production, marketing, and returns, and identifies the problems of farmers who plant rubber trees instead of rubber in Kalasin Province.

Methods: Qualitative research was conducted by studying farmers who had participated in the project for between 1-3 years, setting a quota target group of 14 people. A structured interview form was used, specifying questions and arranging content for data collection through field interviews. Analysis of data through thematic and cross-tab analysis, presenting data with percentages and averages.

Results: Among the rubber replacement cropping systems, one approach involves maintaining rubber plantations but intercropping with other crops while waiting for rubber production. It was found that farmers who intercropped rubber with cassava achieved the highest average income and net profit, at 3,983 and 2,752 THB per rai per year, respectively. This method also had the highest benefit-cost ratio (BCR) of 3.23. Additionally, these farmers had continuous access to knowledge from the Rubber Authority of Thailand (RAOT). Conversely, farmers who entirely replaced rubber with new crops experienced the highest income and profit when intercropping fruit trees with cassava, generating 9,391 and 5,759 THB per rai per year, respectively, with a BCR of 2.61. However, this approach required the highest initial investment and maintenance costs, at 10,882 and 3,602 THB per rai per year, respectively. The cropping system with the highest plant diversity index was integrated farming with perennial trees as the primary crop (1.68), followed by rubber intercropped with cassava (0.49). Farmers who fully replaced rubber faced challenges such as a lack of technical support from RAOT, delays in compensation payments, and marketing difficulties.

Conclusions: Rubber-cassava intercropping yielded the highest returns, offering economic, social, and environmental benefits. Farmers gained knowledge from RAOT, and plant diversity was maintained. Strengthening networks with organizations is recommended to enhance support for production and marketing management among intercropping farmers.

Keywords: crop replacing rubber; knowledge assessment; benefit cost ratio; plant diversity index

บทคัดย่อ

ที่มา(ภูมิหลัง): ผลจากราคายางพาราในประเทศไทยลดลง ทำให้รัฐบาลจึงควบคุมการผลิตในปี พ.ศ. 2558 ถึงปี พ.ศ. 2565 ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงทำการศึกษาสภาพสังคมเศรษฐกิจ เปรียบเทียบผลผลิต การตลาด และผลตอบแทน และระบุปัญหาของเกษตรกรผู้ปลูกพืชแทนยางพาราในจังหวัดกาฬสินธุ์

วิธีการ: การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการระหว่าง 1-3 ปี กำหนดกลุ่มเป้าหมายแบบโควตา จำนวน 14 ราย ใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้างที่กำหนดคำถามเรียงลำดับเนื้อหาสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการลงพื้นที่ทำการสัมภาษณ์ ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์ที่แก่นสาระ และวิเคราะห์โดยใช้ตารางไขว้ นำเสนอข้อมูลด้วยคำร้อยละ และค่าเฉลี่ย

ผลลัพธ์: ระบบปลูกพืชทดแทนยางพาราที่ยังคงปลูกแทนด้วยยางพาราเหมือนเดิม แต่ปลูกพืชแซมในระหว่างรอผลผลิตจากยางพารา พบว่าเกษตรกรที่ปลูกยางพาราแซมด้วยมันสำปะหลังสามารถทำรายได้เฉลี่ย

*Correspondence author: Arune@kku.ac.th

Cite (APA7): Preepradit, W., & Promkhambut, A. (2025). The economic, social, and environmental returns of crop replacing rubber of farmers under the production volume control project in Kalasin Province. *Research Community and Social Development Journal*, 19(1), 87-106. <https://doi.org/10.14456/rc-sdj.2025.06>

และกำไรสุทธิสูงสุด คือ 3,983 และ 2,752 บาทต่อไร่ต่อปี ตามลำดับ และมีค่าอัตราผลประโยชน์ต่อต้นทุนสูงที่สุดคือ 3.23 นอกจากนี้ ยังเข้าถึงความรู้จากการยางแห่งประเทศไทย (กยท.) อย่างต่อเนื่อง ขณะที่เกษตรกรผู้ปลูกแทนโดยเปลี่ยนพืชชนิดใหม่ทดแทนยางพารา พบว่า การปลูกไม้ผลแซมด้วยมันสำปะหลัง มีรายได้ และกำไรสูงสุด คือ 9,391 และ 5,759 บาทต่อไร่ต่อปี ตามลำดับ และมีค่าอัตราผลประโยชน์ต่อต้นทุน 2.61 อย่างไรก็ตาม การปลูกแทนนี้มีเงินลงทุนเริ่มต้นสูงที่สุด และมีค่าใช้จ่ายในการดูแลพืชสูงสุด คือ 10,882 และ 3,602 บาทต่อไร่ต่อปี ตามลำดับ การปลูกแทนยางพาราที่มีค่าดัชนีความหลากหลายพืช ซึ่งเป็นดัชนีบ่งชี้ความมั่นคงของระบบนิเวศสูงสุด คือ การทำเกษตรผสมผสานที่มีไม้ยืนต้นเป็นพืชหลัก (1.68) รองลงมาคือ การปลูกยางพาราแซมด้วยมันสำปะหลัง (0.49) เกษตรกรที่เปลี่ยนพืชชนิดทดแทนยางพารา ประสบปัญหาการไม่ได้รับความรู้ในการจัดการแปลงจากการยางแห่งประเทศไทย ความล่าช้าในการจ่ายเงินทดแทน และปัญหาทางด้านการตลาด

บทสรุป: การปลูกแทนแบบยางพาราแซมด้วยมันสำปะหลังเป็นรูปแบบที่ดีที่สุด เนื่องจากผลตอบแทนทางเศรษฐกิจสูงสุด ขณะที่ผลตอบแทนทางสังคม คือ การเข้าถึงความรู้และผลตอบแทนทางสิ่งแวดล้อม มีค่าดัชนีความหลากหลายพืชปานกลาง จึงควรมีการเชื่อมโยงเครือข่ายกับหน่วยงานเกี่ยวข้องที่สามารถให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการด้านการผลิต และการตลาดในทุกกระบวนการส่งเสริมเกษตรกร

คำสำคัญ: การปลูกแทนยางพารา; การเข้าถึงความรู้; อัตราผลประโยชน์ต่อต้นทุน; ดัชนีความหลากหลายพืช

บทนำ

ยางพาราเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญของไทย มีเกษตรกรชาวสวนยางกว่า 1.7 ล้านคนทั่วประเทศ และสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจกว่า 200,000 ล้านบาทต่อปี (Wongsawat et al., 2021) โดยในปี พ.ศ. 2565 ประเทศไทยส่งออกยางพาราสูงที่สุดในโลก 4.46 ล้านตัน รองลงมาคือ อินโดนีเซียและเวียดนาม ทำให้ประเทศไทยมีส่วนแบ่งการตลาดเพิ่มจาก 38.69% ในปี พ.ศ. 2560 เป็น 41.96% ในปี พ.ศ. 2565 (Kromkratok et al., 2023) เดิมพื้นที่ปลูกยางอยู่ในภาคใต้และตะวันออก แต่มีการขยายสู่ภาคเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือตั้งแต่ปี พ.ศ. 2521 เริ่มจากนิคมสร้างตนเองในจังหวัดหนองคาย บุรีรัมย์ และสุรินทร์ (Rubber Research Institute, 2012) ซึ่งประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับความยั่งยืน โดยส่งเสริมการผลิตตามมาตรฐานที่เน้นการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี เน้นกระบวนการผลิตที่มีคุณภาพและปลอดภัย และเน้นเรื่องจริยธรรมและความยั่งยืนในการผลิต รวมถึงโครงการคาร์บอนเครดิตในสวนยาง ทั้งนี้ เกษตรกรยังเผชิญปัญหาดูแลคุณภาพและผลผลิตต่ำ ต้นทุนสูง ขาดแรงงาน เทคโนโลยี และระบบตลาดที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงข้อจำกัดด้านสิ่งแวดล้อมและการกีดกันทางการค้า รัฐจึงควรกำหนดแนวทางพัฒนาให้สอดคล้องยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ยุทธศาสตร์ยางพารา 20 ปี และบีซีจีโมเดล (BCG Model) ด้วยการส่งเสริมพืชผสมผสานตามแนวทางเศรษฐกิจหมุนเวียนและเศรษฐกิจสีเขียวเพื่อยกระดับรายได้และผลักดันไทยสู่ศูนย์กลางยางพาราโลก (Tasankun, 2023)

ในทางกลับกัน ปี พ.ศ. 2558 ถึงปี พ.ศ. 2565 รัฐบาลดำเนินนโยบายควบคุมปริมาณการผลิต เพื่อลดพื้นที่การปลูกและสร้างสมดุลปริมาณยางพาราภายในประเทศ เพื่อรักษาเสถียรภาพราคายาง ทำให้รัฐบาล

มีการควบคุมปริมาณการผลิต โดยมีเป้าหมายให้เกษตรกรชาวสวนยางโค่นต้นยางพาราเก่าที่มีอายุ 25 ปี หรือต้นยางพาราที่มีความทรุดโทรมเสียหาย ให้ผลผลิตน้อย และต้นยางมีอายุเกิน 15 ปี เปิดกรีดแล้ว ไม่ต่ำกว่า 5 ปี โดยปลูกแทนด้วยพืชสำคัญทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นการปรับเปลี่ยนชนิดพืชให้เหมาะสมกับพื้นที่ โดยตั้งเป้าส่งเสริมปลูกแทนด้วยยางพาราพันธุ์ดี 300,00 ไร่ต่อปี และพืชชนิดอื่นอีก 100,000 ไร่ต่อปี ซึ่งการปลูกแทนมีทั้งหมด 5 รูปแบบ คือ การปลูกแทนด้วยยางพันธุ์ดีแบบที่ 1 ด้วยการชำถุง ติดตามการปลูกแทนแบบยางพันธุ์ดีแบบที่ 2 ด้วยการปลูกแบบเมล็ด การปลูกแทนแบบปาล์มน้ำมัน การปลูกแทนแบบไม้ยืนต้นที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ และการปลูกแทนแบบเกษตรผสมผสานที่เหมาะสมกับพื้นที่ของตนเอง (Office of the Senate Secretariat, 2016)

จังหวัดกาฬสินธุ์มีลักษณะภูมิประเทศหลากหลาย ตั้งแต่ภูเขาสูงจนถึงที่ราบลุ่ม มีพื้นที่ลอนลาดตื้น (Undulating Land) การใช้ที่ดินส่วนใหญ่เน้นการเกษตร เช่น ทำนา ปลูกไร่ ไม้ยืนต้น พืชสวน และเลี้ยงสัตว์น้ำ เป็นต้น ที่สะท้อนความหลากหลายของกิจกรรมทางการเกษตร ทำให้สามารถปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกแทนยางพาราได้หลากหลาย ในปี พ.ศ. 2565 จังหวัดกาฬสินธุ์มีพื้นที่ปลูกยาง 191,091 ไร่ เกษตรกรชาวสวนยาง 16,947 ราย โดยเข้าร่วมโครงการควบคุมปริมาณการผลิตตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 มีพื้นที่เข้าร่วมในปี พ.ศ. 2565 รวม 1,639.15 ไร่ จากเกษตรกร 215 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 1.27 ของทั้งหมด โดยมีรูปแบบการปลูกแทน 3 แบบ ได้แก่ ยางพันธุ์ดี (65.12%) ไม้ยืนต้นเศรษฐกิจ (19.53%) และแบบผสมผสาน (15.35%) (Land Development Department, 2021) จากรายงานข้อมูลข้างต้นเกี่ยวกับการพื้นที่การปลูกและจำนวนเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์เท่านั้น โดยยังไม่มีข้อมูลด้านการผลิต การตลาด และผลตอบแทนของแต่ละรูปแบบในมิติของการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างชัดเจน ดังนั้น การศึกษาประเด็นนี้จึงเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนพัฒนาโครงการที่มีประสิทธิภาพ และสามารถใช้เป็นต้นแบบให้เกษตรกรที่สนใจปลูกพืชทดแทนยางพาราในจังหวัดกาฬสินธุ์ได้ โดยมีประเด็นการศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ปลูกแทนยางพารา เปรียบเทียบสภาพการผลิต การตลาด และผลตอบแทนของสวนปลูกแทนยางพารา และระบุปัญหาของเกษตรกรผู้ปลูกแทนยางพารา

การทบทวนวรรณกรรม

นโยบายส่งเสริมยางพาราและการปรับตัวของเกษตรกร

รัฐบาลไทยเริ่มดำเนินโครงการส่งเสริมการปลูกยางพาราในภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยโครงการนำร่องระหว่างปี 2535–2543 ใน 6 จังหวัด ได้แก่ หนองคาย หนองบัวลำภู นครพนม เลย และสกลนคร ต่อมาในปี 2547–2552 ขยายพื้นที่โครงการเป็น 700,000 ไร่ ครอบคลุม 14 จังหวัด โดยจัดเป็นโซน 2 และในปี 2553–2555 ได้ขยายพื้นที่เป้าหมายเป็น 5,000,000 ไร่ทั่วภาคอีสาน (Tongkaemkaew, 2018) เกษตรกรส่วนใหญ่ในพื้นที่ส่งเสริมการดำเนินงานตามคำแนะนำของสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (สกย.) (Kullawong et al., 2018) ขณะเดียวกัน เกษตรกรบางส่วนปรับการใช้พื้นที่ด้วยการปลูกพืชแซม เช่น มันสำปะหลัง ข้าวโพด และกล้วย เพื่อเพิ่มรายได้ระหว่างรอเปิดกรีดยาง ดังเช่น Chambon et al. (2016)

พบว่า ราคายางพาราในปี พ.ศ. 2554 สูงขึ้นมาก ส่งผลให้รายได้เกษตรกรดีขึ้นและมีการขยายพื้นที่ปลูก แม้ในพื้นที่ไม่เหมาะสม (Tongpan & Neungjamnong, 2019) อย่างไรก็ตาม เมื่อภาวะเศรษฐกิจโลกตกต่ำ ความต้องการใช้ยางลดลง ทำให้ราคายางตกต่ำ (Siripongtugksin, 2019) เกษตรกรจึงปรับตัวเพื่อลดต้นทุน เช่น ลดความถี่การใส่ปุ๋ยจากสองครั้งเหลือครั้งเดียวต่อปี (Kullawong et al., 2020) นอกจากนี้ ยังลดวันกรีดยาง และใช้แรงงานในครัวเรือนแทนการจ้างงานภายนอก รวมถึงใช้พื้นที่ว่างปลูกผักและเลี้ยงสัตว์ เพื่อลดความเสี่ยงและเพิ่มรายได้เสริม (Neadkhun et al., 2023) ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า นโยบายภาครัฐมีส่วนสำคัญต่อการขยายพื้นที่ปลูกยางพารา ขณะที่เกษตรกรต้องปรับตัวเพื่อรับมือกับความผันผวนของราคาและต้นทุนการผลิตอย่างต่อเนื่อง

พระราชบัญญัติการยางแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2558

พระราชบัญญัติการยางแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2558 สนับสนุนการปลูกยางพันธุ์ดีหรือไม่ยืนต้นที่สำคัญทางเศรษฐกิจ เพื่อสร้างสมดุลปริมาณยางและรักษาเสถียรภาพราคายางในประเทศ โดยการยางแห่งประเทศไทย (กยท.) ให้ทุนสนับสนุนแก่เกษตรกรที่มีต้นยางทรุดโทรมหรือให้ผลผลิตน้อย เกษตรกรสามารถเลือกปลูกแทนด้วยพืชที่เหมาะสมกับพื้นที่ เช่น ยางพันธุ์ดี ไม่ยืนต้นที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่ของตนเอง หรือเกษตรผสมผสานที่เป็นการปลูกยางและไม่ยืนต้นที่สำคัญทางเศรษฐกิจ ร่วมกับการประมงและปศุสัตว์ โดยมีเงินสนับสนุนสูงสุดไม่เกิน 16,000 บาทต่อไร่ เกษตรกรสามารถขอรับทุนได้หลายรูปแบบตามความเหมาะสมของพื้นที่ที่เกษตรกรมีอยู่ เช่น ต้นยางพาราที่ปลูกมีความทรุดโทรมเสียหายหรือให้ผลผลิตน้อย แม้สวนยางจะได้รับการดูแลอย่างดีแล้ว แต่ยังคงให้ผลผลิตน้อยอยู่ และต้นยางมีอายุเกิน 25 ปี เปิดกรีดแล้วไม่ต่ำกว่า 5 ปี (Office of the Senate Secretariat, 2016)

แนวความคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

แนวความคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนตาม Purvis et al. (2019) ระบุว่า ต้องมีการสร้างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ทั้งสามด้านต้องทำงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในระยะยาว Mensah (2019) อธิบายด้านเศรษฐกิจ คือ การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ลดการใช้แบบไม่ยั่งยืน และเน้นความยุติธรรมในการจัดการทรัพยากร ด้านสังคม คือ ส่งเสริมความเท่าเทียมในการเข้าถึงบริการพื้นฐาน เช่น การศึกษา และสาธารณสุข โดยไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และด้านสิ่งแวดล้อม คือ การรักษาสมดุลของระบบนิเวศ ใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ลดมลพิษและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ทั้งนี้ แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนมุ่งเน้นให้ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ในปัจจุบัน โดยไม่กระทบต่อโอกาสคนรุ่นต่อไป (Rockström et al., 2017) สำหรับระบบเกษตรกรรม แนวทางการประเมินความยั่งยืนควรใช้มุมมองแบบองค์รวม (Holistic Approach) ที่ไม่เพียงประเมินผลผลิต แต่ยังต้องพิจารณาความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม ความเป็นไปได้ทางเศรษฐกิจ และความเป็นธรรมทางสังคมควบคู่กัน

การประเมินผลตอบแทนของระบบการปลูกพืช

การประเมินผลตอบแทนทางเศรษฐกิจของระบบปลูกพืชนิยมใช้กำไรสุทธิเป็นตัวชี้วัด เช่น จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า เกษตรกรที่ปลูกผักเหียงแซมยางพารามีกำไรสูงถึง 9,199.92 บาทต่อไร่ต่อปี ขณะที่การปลูกกาแฟโรบัสต้าแซมยางให้กำไร 5,466.12 บาทต่อไร่ต่อปี สำหรับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ Hougni et al. (2018) รายงานว่า ระบบมันสำปะหลังแซมยางให้กำไร 1,765 บาทต่อไร่ สูงกว่าระบบข้าวแซมยางที่ให้เพียง 521 บาทต่อไร่ สอดคล้องกับ Polthanee et al. (2016) ที่ใช้กำไรสุทธิประเมินระบบปลูกพืชในช่วงก่อนยางให้ผลผลิต นอกจากนี้ การวิเคราะห์ความคุ้มค่าการลงทุนมักใช้ค่าอัตราส่วนผลตอบแทนต่อต้นทุน (B/C Ratio) เป็นอีกหนึ่งแนวทางในการประเมินด้านเศรษฐกิจ โดยหากค่า $BCR > 1$ แสดงว่าการลงทุนคุ้มค่า (Thi & Cramb, 2017) เช่นกรณีศึกษาของ Ratanasongtham et al. (2021) พบว่า ระบบวนเกษตรบนทิวเขาฝิปันน้ำ จังหวัดอุดรธานี มีค่า BCR มากกว่า 1 แสดงถึงความคุ้มค่าในการลงทุนระยะยาว

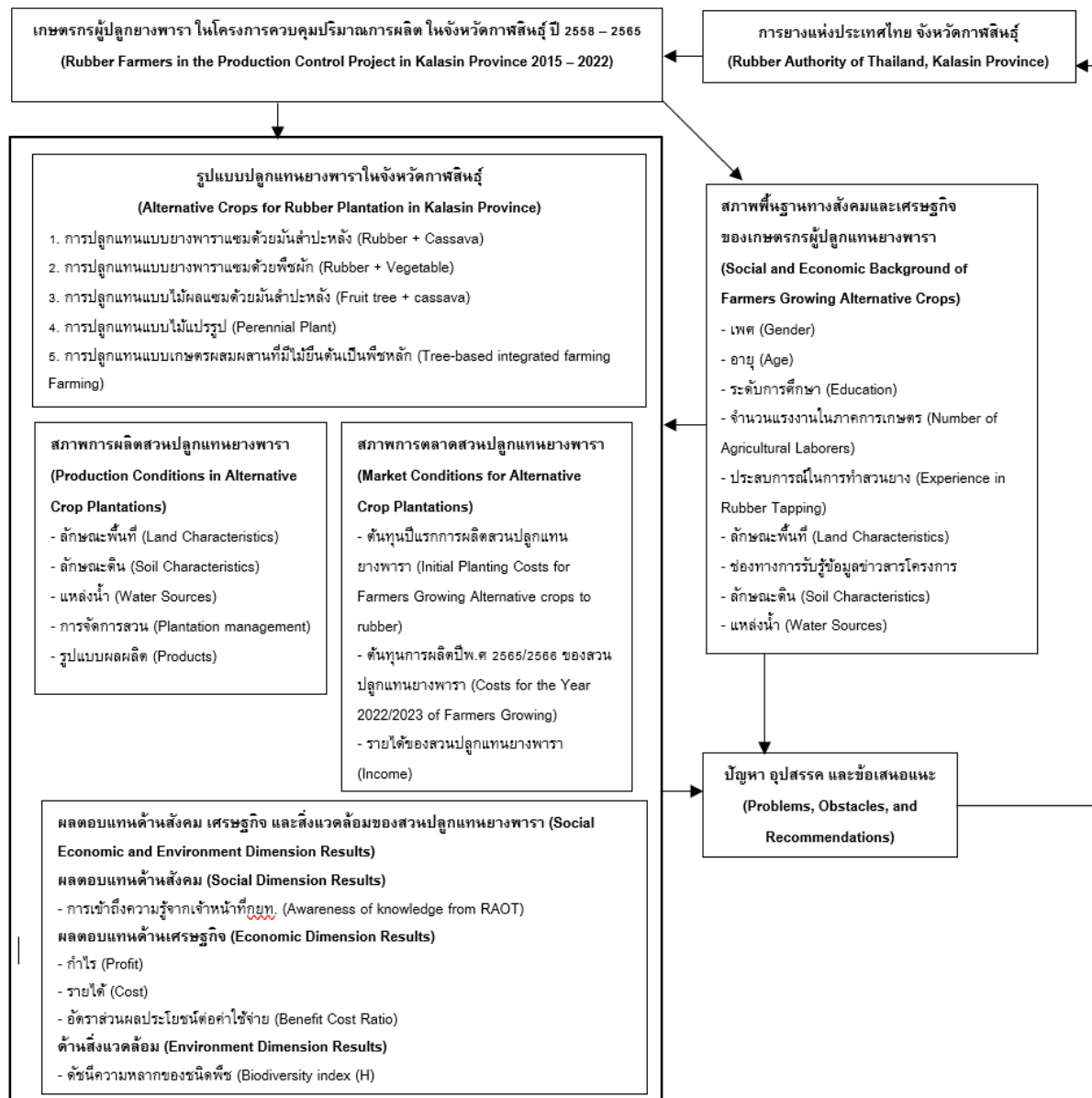
นอกจากผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ การประเมินผลตอบแทนทางสิ่งแวดล้อม เป็นองค์ประกอบสำคัญของการประเมินความยั่งยืนระบบเกษตร โดยมุ่งเน้นให้ระบบสามารถผลิตอาหารเพียงพอในปัจจุบัน พร้อมกับรักษาทรัพยากรไว้สำหรับอนาคต ระบบเกษตรที่ยั่งยืนควรลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอก สนับสนุนความหลากหลายทางอาหาร ระบบนิเวศ และความมั่นคงในชีวิตของเกษตรกร (IPES-Food, 2016) การประเมินทางสิ่งแวดล้อมมักใช้เกณฑ์ด้านบริการของระบบนิเวศ เช่น ความหลากหลายทางชีวภาพ คุณภาพดิน การจัดการธาตุอาหาร ความสามารถในการอุ้มน้ำ การควบคุมศัตรูพืช การกักเก็บคาร์บอนในดิน และความสามารถในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Kremen & Miles, 2012) Rodriguez et al. (2021) นำเครื่องมือการวิเคราะห์การตัดสินใจแบบหลายเกณฑ์ (Multi-Criteria Decision Analysis) และกรอบการประเมินความยั่งยืน (Sustainability Assessment Framework) มาใช้ประเมินระบบเกษตรอินทรีย์ โดยเน้นตัวชี้วัดด้านความหลากหลายทางชีวภาพ การใช้ทรัพยากร และคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ ค่าดัชนีความหลากหลายชนิด (Shannon-Wiener Index) เป็นตัวชี้วัดสำคัญในการประเมินความหลากหลายของชนิดและจำนวนพืช ซึ่งระบบที่มีไม้ยืนต้นเป็นหลัก เช่น ระบบวนเกษตร โดยลดการชะล้างพังทลายของหน้าดิน เพิ่มอินทรีย์วัตถุ ลดการสูญเสียธาตุอาหาร และลดการใช้สารเคมี (Zhu et al., 2020)

สำหรับการประเมินผลตอบแทนทางสังคมของระบบปลูกพืชเป็นส่วนหนึ่งของความยั่งยืนทางสังคม Rodriguez et al. (2021) ใช้เครื่องมือวิเคราะห์การตัดสินใจแบบหลายเกณฑ์ประเมินตัวชี้วัดด้านห่วงโซ่อุปทาน เช่น การเข้าถึงความรู้และตลาด ด้านเกษตรกร เช่น ความพึงพอใจต่องาน และด้านปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เช่น การจ้างงานในชุมชน การประเมินความยั่งยืน เกณฑ์คุณภาพชีวิต เช่น ภาระการทำงาน โดยต้องเลือกใช้ตัวชี้วัดให้เหมาะสมกับบริบท (Kremen et al., 2012)

จากการสังเคราะห์วรรณกรรมข้างต้น สามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1. กรอบแนวคิดวิจัย

Figure 1. Conceptual Framework.

หมายเหตุ. การสังเคราะห์วรรณกรรมข้างต้น

Note. Synthesis of the above literature.

วิธีการและเครื่องมือ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดำเนินการในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยเก็บข้อมูลการผลิตพืชในปีเพาะปลูก 2565/2566 มีวิธีการดำเนินวิจัยดังนี้

ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

ประชากรในการศึกษา เป็นเกษตรกรผู้ปลูกแทนยางพารา จังหวัดกาฬสินธุ์จากข้อมูลพื้นฐาน จังหวัดกาฬสินธุ์ประจำปีเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2566 จำนวน 268 ราย (Kalasin Provincial Agriculture and Cooperatives office, 2023) ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง โดยเป็นเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการควบคุมปริมาณการผลิต และมีรายชื่ออยู่ในระบบของการปลูกแทนยางพาราในปี พ.ศ. 2565 ที่ปลูกพืชทดแทนยางพาราที่มีอายุ 1-3 ปี และเป็นเกษตรกรที่ปลูกแทนยางพารา 5 รูปแบบ ซึ่งเป็นรูปแบบที่พบในจังหวัดกาฬสินธุ์จากการสำรวจพื้นที่เบื้องต้น โดยแต่ละรูปแบบกำหนดกลุ่มเป้าหมายแบบโควตา (Quota) เนื่องจากจำนวนเกษตรกรมีจำนวนจำกัด และมีข้อจำกัดในการเข้าถึงเกษตรกร โดยกำหนดให้มีจำนวนเกษตรกร 3 รายต่อรูปแบบการปรับเปลี่ยน ส่วนรูปแบบที่ 5 มีจำนวน 2 ราย เนื่องจากมีเกษตรกรที่ปรับเปลี่ยนจำนวนน้อย รวมทั้งหมด 14 ราย เกณฑ์การเลือกผู้ให้ข้อมูลในแต่ละรูปแบบ คือ เป็นผู้ปรับเปลี่ยนตามรูปแบบที่กำหนด ดำเนินกิจกรรมต่อเนื่อง และยินดีให้ข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษาใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง กำหนดคำถามเรียงลำดับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ ลักษณะคำถามแบบปลายปิดและคำถามแบบปลายเปิดที่สร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรม เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากเป็นงานวิจัยแบบคุณภาพจึงใช้วิธีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือโดยการตรวจสอบโดยอาจารย์ที่ปรึกษา และการทดลองสัมภาษณ์เกษตรกรที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย จากนั้นปรับปรุงให้มีความสมบูรณ์ก่อนนำไปใช้จริง ซึ่งแบ่งเป็น 4 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจบางประการ ตอนที่ 2 สภาพการผลิตยางพารา ตอนที่ 3 การผลิต การตลาด และผลตอบแทนในแต่ละรูปแบบของการปลูกแทน และตอนที่ 4 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของโครงการควบคุมปริมาณการผลิต ในจังหวัดกาฬสินธุ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการศึกษามีวิธีการรวบรวมข้อมูล ดังนี้ ทำหนังสือขอความร่วมมือถึงสำนักงานการยางแห่งประเทศไทย จังหวัดกาฬสินธุ์ ในพื้นที่ศึกษาทั้งจังหวัดกาฬสินธุ์ และผู้วิจัยลงพื้นที่ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2566 โดยการพบปะสัมภาษณ์เกษตรกรโดยตรง เพื่อให้เกิดโอกาสอธิบายคำถามให้ชัดเจนและตรงตามวัตถุประสงค์ยิ่งขึ้น พร้อมบันทึกรูปภาพ และวาดแผนผังการปลูกแทนในแต่ละรูปแบบที่ศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้ตามประเด็นคำถามในสัมภาษณ์ แล้วนำมาวิเคราะห์โดยใช้วิธีการวิเคราะห์แก่นสาร (Thematic Analysis) (Dawadi, 2020) โดยอ่านทบทวนข้อมูลทั้งหมดเพื่อทำความเข้าใจ จากนั้นจัดหมวดหมู่ของข้อมูล กำหนดรหัสข้อมูล (Coding) และให้ความหมายข้อมูล นำข้อมูลมาบันทึกผลในโปรแกรมเอ็กเซล (Microsoft Excel) และวิเคราะห์แบบตารางไขว้ (Crosstab) ด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สรุปประเด็น และนำเสนอผลการศึกษา

โดยการเขียนเชิงบรรยาย โดยวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคม ใช้การวิเคราะห์ค่าดัชนีคุณค่าทางสังคม (Rodriguez et al., 2021) เลือกใช้ตัวชี้วัดที่แสดงความแตกต่าง ข้อมูลผลตอบแทนทางเศรษฐกิจใช้ข้อมูลการผลิตของเกษตรกรในแต่ละรูปแบบปลูกแทนในปีที่เกษตรกรเริ่มปลูก และปีการผลิต 2565/2566 โดยมีการคำนวณ ดังนี้

รายได้รวม = ปริมาณผลผลิตที่ขายได้ (กิโลกรัม) x ราคาผลผลิต (บาท/กิโลกรัม)

กำไร = มูลค่าผลผลิต ณ ปัจจุบัน - ต้นทุน ณ ปัจจุบัน

การวิเคราะห์ผลตอบแทนจากการจำหน่ายไม้ปาเลียม เนื่องจากไม่มีการจำหน่ายเพราะต้นยังเล็ก จึงประมาณการรายได้จากการคำนวณปริมาตรไม้คูณด้วยราคารับซื้อไม้เบญจพรรณและไม้ยูคาลิปตัส โดยคำนวณปริมาตรไม้ (Suwannawimon, 2014) ดังนี้

ปริมาตรไม้ท่อน = $0.0795 \times (\text{ความยาวเส้นรอบวง})^2 \times \text{ความยาวท่อน}$

การวัดปริมาตรไม้ ประมาณการจากความยาวเส้นรอบวง และความยาวของท่อนไม้ จากการลงพื้นที่เพื่อใช้ในการคำนวณราคาขายไม้ทั่วไป 950 บาท/ลูกบาศก์เมตร (สอบถามราคาขายจากลานรับซื้อไม้ ห้างหุ้นส่วนจำกัด ส.ศิริโชติ ภูดชิพ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์)

การวิเคราะห์ข้อมูลด้านอัตราผลประโยชน์ต่อต้นทุน (Benefit/Cost Ratio: BCR) เป็นการหาอัตราส่วนระหว่างมูลค่าปัจจุบันของผลประโยชน์กับมูลค่าปัจจุบันของเงินลงทุน หากค่า BCR มากกว่า 1.0 แสดงว่าผลประโยชน์ที่ได้รับจากการลงทุนมีความคุ้มค่าสำหรับสูตรในการคำนวณ (Thi & Cramb, 2017) ดังนี้

$BCR = \text{มูลค่าผลผลิต ณ ปัจจุบัน} / \text{ต้นทุน ณ ปัจจุบัน}$

การวิเคราะห์ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจของรูปแบบการปลูกแทนที่ 5 การปลูกแทนแบบเกษตรผสมผสาน ที่มีไม้ยืนต้นเป็นพืชหลัก ประกอบด้วยรายได้และกำไรที่เป็นเงินสดที่เกิดขึ้นในปีที่เก็บข้อมูล และเป็นข้อมูลรวมระหว่างรายได้ที่เป็นเงินสดและการคำนวณมูลค่าไม้ปาเลียมเศรษฐกิจที่มีในระบบ

การวิเคราะห์ข้อมูลด้านผลตอบแทนทางสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยเลือกใช้ดัชนีความหลากหลาย (Shannon–Wiener index Diversity) (Sukkaewmanee et al., 2024) เป็นการประเมินความหลากหลายของพืช โดยมีรายงานว่าชนิดพืชที่หลากหลายในระบบการผลิตพืชที่มีไม้ยืนต้นเป็นพืชหลัก หรือระบบวนเกษตร สามารถลดการชะล้างพังทลายของหน้าดิน เพิ่มอินทรีย์วัตถุในดิน ลดการสูญเสียธาตุอาหารในดิน ลดการใช้สารเคมีในการกำจัดวัชพืช และสารเคมีในการกำจัดโรคพืชและแมลง เป็นต้นชี้วัดสร้างความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม (Zhu et al., 2020) โดยมีวิธีการคำนวณ ดังนี้

$$H' = - \sum_{i=1}^S P_i \ln P_i$$

เมื่อ H' = ค่าดัชนีความหลากหลาย (Shannon–Wiener Index Diversity)

P_i = เป็นสัดส่วนระหว่างจำนวนต้นของชนิดพันธุ์นั้น ๆ ต่อจำนวนต้นของทุกชนิดพันธุ์รวมกัน

S = จำนวนชนิดไม้ทั้งหมดในแปลงที่ศึกษา

ผลการวิจัย

สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจ

ระบบปลูกพืชแทนยางพาราภายใต้โครงการควบคุมปริมาณการผลิตในจังหวัดกาฬสินธุ์ แสดงผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

สภาพพื้นฐานทางสังคม

ตารางที่ 1. ข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรปลูกพืชแทนยางพารา

Table 1. Characteristics of farmers growing alternative crops to rubber.

ลักษณะ (characteristics)	ยาง+มันสำปะหลัง (rubber+cassava) (n=3)	ยาง+พืชผัก (rubber+vegetable) (n=3)	ไม้ผล+มันสำปะหลัง (fruit+cassava) (n=3)	ไม้แปรรูป (perennial plant) (n=3)	เกษตรผสมผสาน (tree-based integrated farming) (n=2)
– เพศ (gender)					
ชาย (male)	0	1 (33.33)	2 (66.67)	0	2 (66.67)
หญิง (female)	3 (100)	2 (66.67)	1 (33.33)	3 (100)	0
– อายุ (ปี) (age: years)					
40 – 49	2 (66.67)	1 (33.33)	1 (33.33)	0	2 (66.67)
50 – 59	1 (33.33)	1 (33.33)	0	1 (33.33)	0
60 – 69	0	0	2 (66.67)	2 (66.67)	0
มากกว่า 70 (over 70)	0	1 (33.33)	0	0	0
ต่ำสุด = 34 ปี สูงสุด = 71 ปี ค่าเฉลี่ย = 52.66 ปี S.D. = 9.961 (minimum = 34 years, maximum = 71 years, average = 52.66 years, S.D. = 9.961)					
– การศึกษา (education)					
ประถมศึกษา (primary school)	1 (33.33)	2 (66.67)	2 (66.67)	3 (100)	0
มัธยมศึกษา (secondary school)	2 (66.67)	1 (33.33)	1 (33.33)	0	1 (33.33)
ปริญญาตรี (bachelor's degree)	0	0	0	0	1 (33.33)
– จำนวนแรงงานในภาคการเกษตร (ราย) (number of agricultural laborers: persons)					
1 – 3	3 (100)	2 (66.67)	3	2 (66.67)	2 (66.67)
4 – 5	0	1 (33.33)	0	1 (33.33)	0
ต่ำสุด = 1 ราย สูงสุด = 5 ราย ค่าเฉลี่ย = 2 ราย S.D. = 1.025 (minimum = 1 person, maximum = 5 persons, average = 2 persons, S.D. = 1.025)					
– ประสบการณ์ในการทำยางพารา (ปี) (experience in rubber: years)					
ไม่เกิน 20 ปี (up to 20 years)	2 (66.67)	2 (66.67)	2 (66.67)	0	2 (66.67)
21 – 30 ปี (21 – 30 years)	0	0	1 (33.33)	1 (33.33)	0
มากกว่า 30 ปี (over 30 years)	1 (33.33)	1 (33.33)	0	2 (66.67)	0
ต่ำสุด = 0 ปี สูงสุด = 36 ปี ค่าเฉลี่ย = 20.22 ปี S.D. = 10.690 (minimum = 0 years, maximum = 36 years, average = 20.22 years, S.D. = 10.690)					
– ลักษณะพื้นที่ (land characteristics)					
ที่ดอน (upland)	3 (100)	1 (33.33)	1 (33.33)	3 (100)	2 (66.67)
ที่ลุ่ม (lowland)	0	1 (33.33)	2 (66.67)	0	0
ที่ลาดเอียง (sloping)	0	1 (33.33)	0	0	0
– ลักษณะดิน* (soil characteristics)*					
ดินร่วน (loamy)	1 (33.33)	0	1 (33.33)	2 (66.67)	1 (33.33)
ดินร่วนปนทราย (sandy loam)	2 (66.67)	3 (100)	2 (66.67)	0	1 (33.33)
ดินเหนียว (clay)	0	0	0	0	0
ดินทราย (sandy)	0	0	0	1 (33.33)	0
– แหล่งน้ำ (water sources)					
น้ำฝน (rain)	3 (100)	0	2 (66.67)	3 (100)	0
บ่อน้ำบาดาลโซลาร์เซลล์ (solar well)	0	3 (100)	1 (33.33)	0	2 (66.67)

หมายเหตุ. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกร

Note. Data from farmers' interviews.

จากตารางที่ 1 พบว่า เกษตรกรที่ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรเพศหญิง จำนวน 9 ราย เกษตรกรส่วนใหญ่อายุเฉลี่ย 52.66 ปี โดยเกษตรกรส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา จำนวน 8 ราย มีแรงงานภาคการเกษตรเฉลี่ย 2 ราย เกษตรกรมีประสบการณ์ในการทำสวนยางพาราเฉลี่ย 20.22 ปี สำหรับลักษณะพื้นที่การเกษตร พบว่า มีพื้นที่ดอนเป็นส่วนใหญ่ จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับลักษณะดินในสวนปลูกแทนยางพารา พบว่า พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นดินร่วนปนทราย เกษตรกรใช้แหล่งน้ำจากน้ำฝนเป็นหลักในการทำกิจกรรมการเกษตร แต่มีเกษตรกรบางรายใช้แหล่งน้ำจากบ่อบาดาลโซลาเซลล์ในการทำกิจกรรมการเกษตรในสวนปลูกแทนยางพารา

สภาพการผลิต การตลาด และผลตอบแทน

เกษตรกรผู้ปลูกแทนยางพาราที่มีสวนปลูกแทนยางพารา 5 รูปแบบ ดังนี้

ภาพที่ 2. สภาพการผลิตสวนปลูกพืชแทนยางพารา

Figure 2. The production conditions of alternative crops to rubber plantations.

หมายเหตุ. สวนปลูกแทนยางพารา 5 รูปแบบ

Note. 5 types of alternative crops to rubber tree plantations.

วิถีปฏิบัติของเกษตรกรในสวนปลูกแทนยางพาราแต่ละรูปแบบ พบว่า มีการจัดการที่แตกต่างกัน ดังนี้

การปลูกแทนแบบยางพาราแซมด้วยมันสำปะหลัง (ก) การปฏิบัติส่วนใหญ่ของเกษตรกรที่อยู่ในโครงการควบคุมปริมาณการผลิตเป็นไปตามที่การยางแห่งประเทศไทย (กยท.) กำหนด โดยใช้ระยะปลูก 7 x 3 เมตร จำนวน 76 ต้นต่อไร่ ใช้ยางพาราพันธุ์ RRIT 251 และมันสำปะหลังพันธุ์ 89

การปลูกแทนแบบยางพาราแซมด้วยพืชผัก (ข) มีรูปแบบการจัดการสวนคล้ายคลึงกันกับสวนปลูกแทนแบบยางพาราแซมด้วยมันสำปะหลัง (ก) โดยพบว่า เกษตรกรมีระยะปลูกเดียวกัน คือ 7 x 3 เมตร ใช้บ่อบาดาลโซลาล์เซลล์ในการทำกิจกรรมการเกษตรที่ได้รับการสนับสนุนจากการยางแห่งประเทศไทย (กยท.) พืชผักสำคัญที่เกษตรกรปลูก คือ พืชผักสวนครัว ได้แก่ พริก ต้นหอม กระหล่ำปลี คะน้า สลัด มะเขือ และกะเพรา

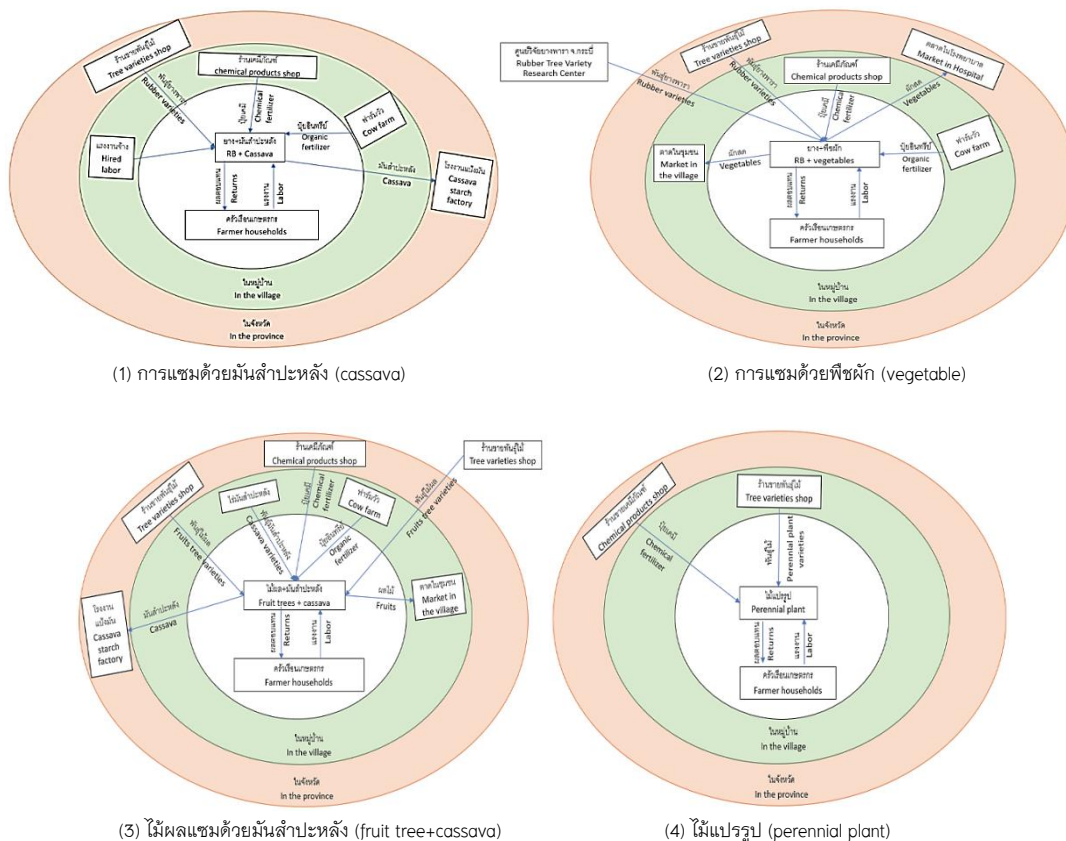
การปลูกแทนยางพาราแบบไม้ผลแซมด้วยมันสำปะหลัง (ค) โดยเกษตรกรปลูกแทนยางพาราด้วยไม้ผล อาทิ มะม่วง และทุเรียน เกษตรกรทุกรายปลูกมันสำปะหลังแซมไม้ผล ไม่มีการปลูกยางพาราในสวนปลูกแทน และเกษตรกรบางรายมีการเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ของสวนปลูกแทนยางพารา

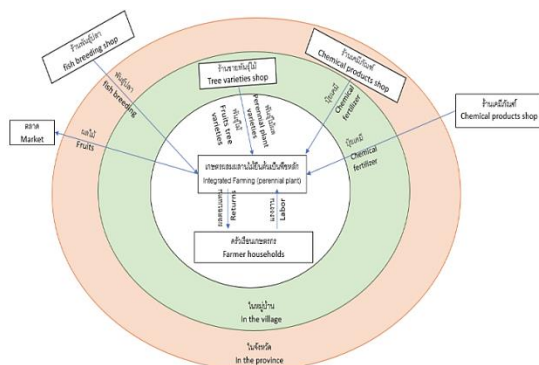
การปลูกแทนยางพาราแบบไม้แปรรูป (ง) โดยเกษตรกรปลูกแทนยางพาราด้วยไม้แปรรูป ได้แก่ ยางนา และสัก ไม่มีการปลูกพืชแซมและทำประมงภายในสวน

การปลูกแทนยางพาราแบบเกษตรผสมผสานที่มีไม้ยืนต้นเป็นพืชหลัก โดยไม่มียางพาราในสวนปลูกแทน มีการผสมผสาน 2 กิจกรรม ได้แก่ เกษตรกรจำนวน 1 ราย เลือแบบ พืช+พืช คือ ไม้ผลผสมผสานกับไม้ผล (จ1) และเกษตรกรอีกจำนวน 1 ราย เลือแบบ พืช+ประมง (จ2) คือ ไม้แปรรูปผสมผสานไม้ผลร่วมกับเลี้ยงปลา โดยทำบ่อปลาในสวนปลูกแทนยางพาราแบบบ่อพลาสติกกระหว่างต้นไม้ โดยใช้น้ำจากบ่อบาดาลโซลาล์เซลล์ทำการเกษตร

ภาพที่ 3. ระบบการผลิตและการตลาดของสวนปลูกแทนแบบยางพารา

Figure 3. Production and marketing systems of alternative crops to rubber.

(5) เกษตรผสมผสานที่มีไม้ยืนต้นเป็นพืชหลัก (tree-based integrated farming)

หมายเหตุ. ระบบการผลิตและการตลาดของสวนปลูกแทนยางพาราในแต่ละรูปแบบ

Note. Production and marketing systems of alternative crops to rubber in each form.

ระบบการผลิตและการตลาดของสวนปลูกแทนยางพาราแต่ละรูปแบบ พบว่า การผลิตและการตลาดของสวนปลูกแทนยางพาราในแต่ละรูปแบบในภาพที่ 3 มีลักษณะที่แตกต่างกัน ดังนี้

การปลูกแทนแบบยางพาราแซมด้วยมันสำปะหลัง (1) ในสวนปลูกแทนเกษตรปลูกยางพาราและเพาะปลูกมันสำปะหลังเป็นพืชแซมเพื่อหารายได้เสริมระหว่างรอเก็บเกี่ยวยางพารา พบว่า ส่วนใหญ่ใช้ทรัพยากรการผลิตภายในหมู่บ้าน ได้แก่ พันธุ์พืช ปุ๋ยเคมี ปุ๋ยอินทรีย์ และจ้างแรงงานภายในชุมชนเกษตรกรขายมันสำปะหลังที่โรงงานแป้งมันสำปะหลังภายในจังหวัด

การปลูกแทนแบบยางพาราแซมด้วยพืชผัก (2) โดยเกษตรกรปลูกยางพาราและเพาะปลูกพืชผักเพื่อรับประทานไปพร้อมกัน และเป็นรายได้เสริมของครัวเรือน พบว่า เกษตรกรพึ่งพาปัจจัยการผลิตในหมู่บ้านมากกว่าในจังหวัด ได้แก่ ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยเคมี เมล็ดผัก ส่วนพันธุ์ยางพาราเกษตรกรได้รับจากภายในจังหวัดและต่างจังหวัด มีเกษตรกรบางรายได้รับรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตที่ได้จากพืชแซมที่เป็นพืชผักซึ่งจำหน่ายผลผลิตในหมู่บ้านและภายในจังหวัด

การปลูกแทนแบบไม้ผลแซมด้วยมันสำปะหลัง (3) พบว่า เกษตรกรพึ่งพาปัจจัยภายในหมู่บ้านและในจังหวัด ทั้งด้านการผลิต ได้แก่ พันธุ์ไม้ผล และปุ๋ยเคมี และมีรายได้จากการขายมันสำปะหลังที่โรงงานแป้งมันสำปะหลังภายในจังหวัด นอกจากนี้ เกษตรกรมีรายได้จากการจำหน่ายผลไม้อีกภายในหมู่บ้านของตนเอง

การปลูกแทนแบบไม้แปรรูป (4) พบว่า เกษตรกรพึ่งพาปัจจัยด้านการผลิต ได้แก่ พันธุ์ไม้ และปุ๋ยเคมี ทั้งในหมู่บ้านและภายในจังหวัด เกษตรกรยังไม่มีรายได้จากการจำหน่ายไม้แปรรูป เนื่องจากไม้แปรรูปยังไม่สามารถเก็บเกี่ยวได้

การปลูกแทนแบบเกษตรผสมผสานที่มีไม้ยืนต้นเป็นพืชหลัก (5) พบว่า เกษตรกรพึ่งพาปัจจัยการผลิตทั้งภายในหมู่บ้านและภายในจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียงที่หลากหลายมากกว่ารูปแบบอื่น ได้แก่ พันธุ์ไม้แปรรูป พันธุ์ไม้ผล และเคมีภัณฑ์ และมีเกษตรกรจำหน่ายผลผลิตจากสวนปลูกแทนในจังหวัดใกล้เคียง

ตารางที่ 2 ต้นทุนปีเริ่มปลูกของเกษตรกรปลูกแทนยางพารา

Table 2. Initial Planting Costs for Farmers Growing Alternative Crops to Rubber.

ต้นทุนปีเริ่มปลูก (initial planting costs)	(ก): (A) (n=3)	(ข): (B) (n=3)	(ค): (C) (n=3)	(ง): (D) (n=3)	(จ2): (E2) (n=2)
ต้นทุนวัสดุและอุปกรณ์การเกษตร(บาท/ไร่/ปี) (cost of agricultural materials and equipment: baht/rai/year)					
ค่าไถเตรียมดิน (land preparation costs)	639.55 (15.72)	961.90 (17.82)	191.67 (1.80)	293.33 (6.05)	187.50 (2.22)
ค่าต้นพันธุ์ (seedlings costs)	2,844.93 (69.92)	3,724.80 (69.01)	3,550 (32.62)	3,783.33 (78.06)	3,756.58 (44.60)
ค่าปุ๋ยเคมี (fertilizers costs)	187.5 (4.60)	121.43 (2.25)	36.67 (0.34)	522.67 (10.80)	492.43 (5.83)
ค่าปุ๋ยอินทรีย์ (pesticides costs)	63.37 (1.55)	80.37 (1.50)	19.44 (0.18)	0	10.52 (0.12)
ค่าสารกำจัดโรคและแมลง (pesticides and insecticides costs)	57.84 (1.42)	21.03 (0.4)	26 (0.24)	133.33 (2.75)	0
ค่าน้ำมัน (fuel costs)	92.25 (2.3)	36.67 (0.67)	80 (0.11)	113.69 (2.43)	101.84 (1.21)
ต้นทุนแรงงาน (บาท/ไร่/ปี) (labor wages costs: baht/rai/year)					
ค่าจ้างแรงงาน (hiring workers costs)	183.33 (4.53)	450.68 (8.35)	33.33 (0.30)	0	0
ต้นทุนอื่นๆ (บาท/ไร่/ปี) (other costs (baht/rai/year))					
ค่าระบบน้ำ+ไฟ (water and electricity system costs)	0	0	5,666.67 (52.32)	0	2,883.34 (46.90)
รวมต้นทุนทั้งหมด(บาท/ไร่/ปี) (total costs (baht/rai/year))	4,068.77 (100)	5,396.88 (100)	10,881.56 (100)	4,846.55 (100)	8,432.21 (100)

หมายเหตุ. (ก) ยาง+มันสำปะหลัง, (ข) ยาง+พืชผัก, (ค) ไม้ผล+มันสำปะหลัง, (ง) ไม้แปรรูป, (จ2) เกษตรผสมผสานไม้ยืนต้นเป็นพืชหลักแบบพืช+ประมง

Note. A) rubber+cassava, B) rubber+vegetable, C) fruit tree+cassava, D) perennial plant, E2) tree-based integrated farming

ต้นทุนปีเริ่มปลูกของสวนปลูกแทนยางพาราในแต่ละระบบ (ตารางที่ 2) การปลูกแทนแบบไม้ผลแซมด้วยมันสำปะหลัง มีการลงทุนปีแรกสำหรับการทำสวนปลูกแทนยางพารามากที่สุดเฉลี่ย 10,881.56 บาทต่อไร่ต่อปี เนื่องจากเกษตรกรลงทุนเกี่ยวกับระบบน้ำและระบบไฟของบ่อบาดาลโซล่าเซลล์ เพื่อให้มีแหล่งน้ำเพียงพอและสม่ำเสมอ บ่อบาดาลช่วยให้มีน้ำใช้ตลอดทั้งปี โดยไม่พึ่งพาฝนเพียงอย่างเดียว และเกษตรกรไม่รับการสนับสนุนบ่อบาดาลโซล่าเซลล์ จึงทำให้ลงทุนเริ่มต้นสูงกว่ารูปแบบอื่น สำหรับสวนปลูกแทนยางพาราที่ลงทุนในปีเริ่มต้นน้อยที่สุด ได้แก่ การปลูกแทนแบบยางพาราแซมด้วยมันสำปะหลัง ลงทุนเฉลี่ย 4,068.77 บาทต่อไร่ต่อปี เนื่องจากเกษตรกรไม่มีการลงทุนเกี่ยวกับการก่อสร้าง

ตารางที่ 3 ต้นทุนปี 2565/2566 ของเกษตรกรปลูกแทนยางพารา

Table 3. Costs for the 2022/2023 growing season of alternative crops to rubber.

ต้นทุนปี2565/2566 (costs for the year 2022/2023)	(ก): (A) (n=3)	(ข): (B) (n=3)	(ค): (C) (n=3)	(ง): (D) (n=3)	(จ2): (E2) (n=2)
ต้นทุนวัสดุและอุปกรณ์การเกษตร (บาท/ไร่/ปี) (baht/rai/year)					
ค่าไถพรวนดิน (land preparation Costs)	312.50 (25.37)	0	166.67 (4.63)	0	0
ค่าพันธุ์พืชแซม (seedlings costs)	25.68 (2.09)	0	51.33 (1.42)	0	0
ค่าปุ๋ยเคมี (fertilizers costs)	450.10 (36.56)	1,022.75 (83.47)	965.56 (26.80)	1,300 (81.13)	586.63 (58.68)
ค่าปุ๋ยอินทรีย์ (pesticides costs)	108.78 (8.83)	179.24 (14.63)	196.33 (5.45)	111.11 (6.93)	173.68 (17.38)
ค่าน้ำมัน (fuel costs)	79.73 (6.48)	23.22 (1.90)	205.56 (5.70)	191.33 (11.94)	55.92 (5.60)
ต้นทุนแรงงาน (บาท/ไร่/ปี) (labor wages costs: baht/rai/year)					
ค่าจ้างแรงงาน (hiring workers costs)	254.54 (20.67)	0	1,750 (48.60)	0	0
ต้นทุนอื่นๆ (บาท/ไร่/ปี) (other costs: baht/rai/year)					
ค่าระบบไฟ (electricity system costs)	0	0	266.67 (7.40)	0	183.33 (18.34)
รวมต้นทุนทั้งหมด (บาท/ไร่/ปี) (total costs: baht/rai/year)	1,231.33 (100)	1,225.21 (100)	3,602.12 (100)	1,602.44 (100)	999.56 (100)

หมายเหตุ. (ก) ยาง+มันสำปะหลัง, (ข) ยาง+พืชผัก, (ค) ไม้ผล+มันสำปะหลัง, (ง) ไม้แปรรูป, (จ2) เกษตรผสมผสานไม้ยืนต้นเป็นพืชหลักแบบพืช+ประมง

Note. A) rubber+cassava, B) rubber+vegetable, C) fruit tree+cassava, D) perennial plant, E2) tree-based integrated farming

ต้นทุนในปีการผลิต 2565/2566 ของสวนปลูกแทนยางพาราในแต่ละรูปแบบ (ตารางที่ 3) พบว่าต้นทุนการผลิตของการปลูกแทนแบบไม้ผลแซมด้วยมันสำปะหลัง มีต้นทุนการผลิตสูงสุดเฉลี่ย 3,602.12 บาท

ต่อไร่ต่อปี โดยเป็นต้นทุนจากปุ๋ยเคมีร้อยละ 26.80 จากต้นทุนทั้งหมด ส่วนการปลูกแทนแบบเกษตรผสมผสานที่มีไม้ยืนต้นเป็นพืชหลัก มีต้นทุนการผลิตต่ำสุดเฉลี่ย 999.56 บาทต่อไร่ต่อปี โดยเป็นต้นทุนปุ๋ยเคมีร้อยละ 58.68 จากต้นทุนทั้งหมด จากการสัมภาษณ์เกษตรกร พบว่า เกษตรกรจำเป็นต้องซื้อปุ๋ยเคมีเพื่อบำรุงต้นพืชในสวนตามแนวปฏิบัติของการยางแห่งประเทศไทย (กยท.) นอกจากนี้ เกษตรกรได้กล่าวไว้ดังนี้

“...ผมไม่ได้อยากใส่ปุ๋ยเคมีในสวนเลย เพราะอยากให้ปลอดสารเคมีสำหรับคนซื้อและทำกินเอง แต่ที่ต้องซื้อเพราะจะได้มีเงินไปรับเงินสนับสนุน...”
(เกษตรกร, การสื่อสารส่วนบุคคล, 12 สิงหาคม 2566)

ทั้งนี้ เนื่องจากปุ๋ยเคมีเป็นค่าใช้จ่ายหลักที่ทำให้ต้นทุนการผลิตสูง ถึงแม้เกษตรกรได้รับทุนสนับสนุนจากการยางแห่งประเทศไทย (กยท.) แต่เงินสนับสนุนไม่ครอบคลุมกับเงินที่เกษตรกรจ่ายไป

ตารางที่ 4 ผลตอบแทนด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม

Table 4. Economic, Social and Environmental Returns.

ผลตอบแทน (returns)	(ก): (A) (n=3)	(ข): (B) (n=3)	(ค): (C) (n=3)	(ง): (D) (n=3)	(จ2): (E2) (n=2)
– ผลตอบแทนด้านเศรษฐกิจ (economic returns)					
รายได้สวนปลูกแทนยางพารา (บาท/ไร่/ปี) (income from rubber plantation: baht/rai/year)	3,983	3,050	9,391	5,212.48	837 (7,347.53)***
กำไรจากสวนปลูกแทนยางพารา (บาท/ไร่/ปี) (profit from rubber plantation: baht/rai/year)	2,751.67	1,824.81	5,788.88	3,610.04	-126.56 (6,347.97)***
อัตราส่วนผลตอบแทนต่อต้นทุน (benefit cost ratio)	3.23	2.49	2.61	3.25	0.87 (7.35)***
– ผลตอบแทนด้านสังคม (social dimension results)					
การเข้าถึงความรู้จากการยางแห่งประเทศไทย (knowledge access to rubber authority of Thailand)	✓	✓	×	×	×
– ผลตอบแทนด้านสิ่งแวดล้อม (environmental dimension results)					
ความหลากหลายของชนิดพืช (H)* (biodiversity index: H)*	ค่าเฉลี่ย (average)	ค่าเฉลี่ย (average)	ค่าเฉลี่ย (average)	ค่าเฉลี่ย (average)	ค่าเฉลี่ย (average)
	0.49	0.30	0.29	0.25	1.68
	ช่วง (Range)	ช่วง (Range)	ช่วง (Range)	ช่วง (Range)	ช่วง (Range)
	(0.46 – 0.52)	(0.14 – 0.62)	(0.24 – 0.39)	(0.18 – 0.36)	(1.08 – 2.77)

หมายเหตุ: *เครื่องหมาย ✓ หมายถึงเข้าถึงความรู้จากกยท. และเครื่องหมาย × หมายถึงไม่เข้าถึงความรู้จากกยท. ** ได้จากการคำนวณ และ *** ได้จากรายได้ที่เป็นเงินสดและการคำนวณ

Note: *✓ = access to knowledge and X = didn't get access to knowledge from RAOT, ** from calculation, *** from both cash income and calculation

ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของสวนปลูกแทนยางพาราในแต่ละรูปแบบ (ตารางที่ 4) พบว่า สวนปลูกแทนยางพาราที่เกษตรกรได้รับผลตอบแทนจากการจำหน่ายผลผลิตในสวนปี 2565/2566 ได้แก่ สวนปลูกแทนแบบยางพาราแซมด้วยมันสำปะหลัง เกษตรกรได้รับผลตอบแทนจากมันสำปะหลังเฉลี่ย 3,983 บาทต่อไร่ต่อปี สวนปลูกแทนแบบยางพาราแซมด้วยพืชผัก เกษตรกรได้รับผลตอบแทนจากพืชผักเฉลี่ย 3,050 บาทต่อไร่ต่อปี สวนปลูกแทนแบบไม้ผลแซมด้วยมันสำปะหลัง เกษตรกรได้รับผลตอบแทนจากการจำหน่ายผลไม้และมันสำปะหลัง มีรายได้เฉลี่ย 9,391 บาทต่อไร่ต่อปี สวนปลูกแทนยางพาราแบบไม้แปรรูป เกษตรกรมีรายรับจากการขายไม้แปรรูปเฉลี่ย 5,212.48 บาทต่อไร่ต่อปี (คำนวณจากการจำหน่ายไม้แปรรูปในช่วงอายุ 3 ปี) และสวนปลูกแทนแบบเกษตรผสมผสานที่มีไม้ยืนต้นเป็นพืชหลัก เกษตรกรได้รับรายได้จากการจำหน่ายผลไม้ มีรายได้เฉลี่ย 837 บาทต่อไร่ต่อปี ถึงแม้เกษตรกรจะได้รับรายได้แต่เป็นรายได้ที่ยังน้อย เนื่องจากสวนปลูกแทนยางพารา เกษตรกรยังไม่สามารถเก็บเกี่ยว

ผลผลิตจากยางพาราและไม้ผลได้ เพราะอยู่ในช่วงเจริญเติบโต ทำให้เกษตรกรได้รับรายได้จากการเพาะปลูกพืชแซม นอกจากนี้ ยังพบว่า การปลูกแทนแบบไม้แปรรูปจากการคำนวณมีค่าอัตราผลประโยชน์ต่อต้นทุน (BCR) สูงสุด คือ 3.25 ส่วนการปลูกแทนแบบเกษตรผสมผสานที่มีไม้ยืนต้นเป็นพืชหลัก มีค่าอัตราผลประโยชน์ต่อต้นทุน (BCR) ที่เป็นเงินลบต่ำสุด คือ 0.87 โดยเกษตรกรกล่าวไว้ว่า

“...ปลูกเพื่อรับประทานในครัวเรือน ถ้าเหลือกินค่อยขาย และไม้ผลและมีไม้แปรรูปยังอยู่ในช่วงเจริญเติบโต ยังไม่สามารถจำหน่ายได้จำนวนมาก...” (เกษตรกร, การสื่อสารส่วนบุคคล, 12 สิงหาคม 2566)

ผลตอบแทนทางสังคมของเกษตรกรผู้ปลูกแทนยางพารา มีดัชนีการวัด คือ การเข้าถึงความรู้จากการยางแห่งประเทศไทย พบว่า เกษตรกรปลูกแทนแบบไม้ผลและไม้แปรรูปไม่สามารถเข้าถึงความรู้จากการยางแห่งประเทศไทย (กยท.) เนื่องจากเกษตรกรปรับเปลี่ยนพืชปลูกแทนเป็นไม้ผลและไม้แปรรูป ไม่มีการเพาะปลูกยางพาราในสวน ซึ่งทำให้เจ้าหน้าที่การยางแห่งประเทศไทย (กยท.) ไม่สามารถให้ความรู้ หรือคำแนะนำเกษตรกรได้

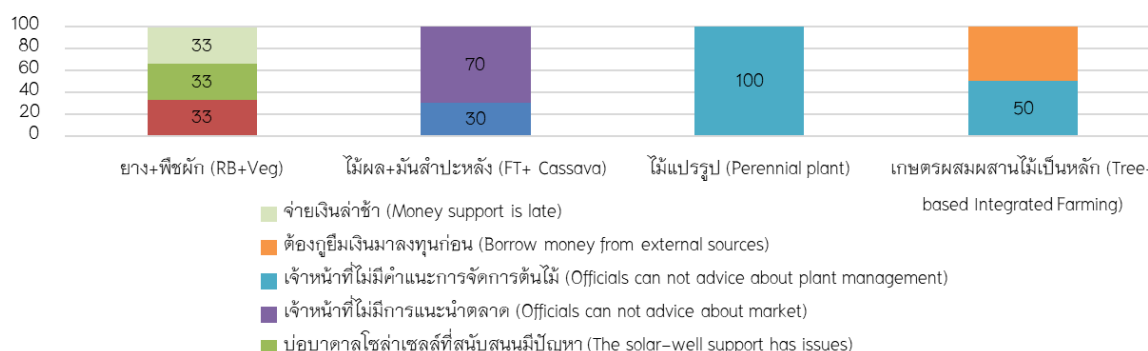
ผลตอบแทนด้านสิ่งแวดล้อม โดยวัดจากค่าดัชนีความหลากหลายของพืชของสวนปลูกแทนยางพารา พบว่า การปลูกแทนแบบเกษตรผสมผสานที่มีไม้ยืนต้นเป็นพืชหลัก (จ2) มีค่าความหลากหลายของชนิดพืชมากที่สุดในช่วง 1.08–2.27

ปัญหาและอุปสรรค

ปัญหาและอุปสรรคของการเข้าร่วมโครงการควบคุมปริมาณการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกแทนยางพารา แสดงผลการวิจัยดังต่อไปนี้

ภาพที่ 4. ปัญหาและอุปสรรคการเข้าร่วมโครงการควบคุมปริมาณการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกแทนยางพาราในจังหวัดกาฬสินธุ์

Figure 4. Problems and Obstacles in Farmer's Participation in the Production volume control project in Kalasin Province.

หมายเหตุ. ร้อยละของปัญหาและอุปสรรค

Note. Percentage of Problems and Obstacles.

เกษตรกรแต่ละรูปแบบพบปัญหาที่แตกต่างกัน หรือบางรูปแบบเกษตรกรไม่พบปัญหาเกี่ยวกับโครงการ ซึ่งมีประเด็นปัญหา (ดังภาพที่ 4) โดยมีรายละเอียดดังนี้

การปลูกแทนแบบยางพาราแซมด้วยมันสำปะหลัง ไม่พบปัญหาเกี่ยวกับการเข้าร่วมโครงการควบคุมปริมาณการผลิต และการปลูกแทนยางพารา โดยเกษตรกรให้เหตุผลว่า

“...เจ้าหน้าที่กยท. ดูแลดี เข้ามาตรวจสอบบ่อย ไม่มีปัญหาอะไรเลย...”

(เกษตรกร, การสื่อสารส่วนบุคคล, 12 สิงหาคม 2566)

การปลูกแทนแบบยางพาราแซมด้วยพืชผัก เกษตรกรพบปัญหาเกี่ยวกับการจ่ายเงินสนับสนุน มีความล่าช้า ไม่ตรงตามงวดที่จะได้รับ เงินสนับสนุนไม่ครอบคลุมกับเงินที่เกษตรกรลงทุนไป และสำหรับเกษตรกรที่ได้การสนับสนุนบ่อบาดาลโซล่าเซลล์บางราย พบปัญหาเกี่ยวกับการขุดเจาะบ่อบาดาล ทำให้ฤดูแล้งเกษตรกรไม่มีน้ำใช้ในการทำการเกษตร โดยเกษตรกรกล่าวไว้ว่า

“...ตอนหน้าแล้งก็ไม่มีน้ำใช้เหมือนเดิม เพราะขุดบ่อไม่ลึก น้ำ

ก็ไม่ค่อยมีใช้...” (เกษตรกร, การสื่อสารส่วนบุคคล, 19 สิงหาคม 2566)

การปลูกแทนแบบไม้ผลแซมด้วยมันสำปะหลัง เกษตรกรได้รับปัญหาเกี่ยวกับการตลาด เนื่องจากไม่มีตลาดรองรับผลผลิต

การปลูกแทนแบบไม้แปรรูป เกษตรกรไม่ได้รับความรู้ หรือคำแนะนำเกี่ยวกับการจัดการดูแลสวนปลูกแทนแบบไม้แปรรูป ได้รับเพียงคำแนะนำให้ควรปลูกไม้แปรรูปชนิดใด โดยเกษตรกรกล่าวไว้ว่า

“...ไม่รู้เลยว่าควรดูแลยังไง เพราะปลูกครั้งแรกเจ้าหน้าที่ไม่ได้แนะนำอะไร

ก็หาความรู้เองจัดการเองหมด...” (เกษตรกร, การสื่อสารส่วนบุคคล,

19 สิงหาคม 2566)

การปลูกแทนแบบเกษตรผสมผสานที่มีไม้ยืนต้นเป็นพืชหลักมีปัญหาเกี่ยวกับการลงทุนทำสวนปลูกแทนยางพาราในช่วงเริ่มต้น เนื่องจากเกษตรกรต้องลงทุนเริ่มต้นเองก่อนที่จะได้รับการสนับสนุนจากการยางแห่งประเทศไทย (กยท.) ทำให้เกษตรกรกู้ยืมเงินเพื่อนำมาลงทุนในการทำสวนปลูกแทน นอกจากนี้ยังพบว่า เกษตรกรไม่ได้รับความรู้การผลิตพืชแบบผสมผสาน ทำให้เกิดความผิดพลาดในการทำสวนปลูกแทนซึ่งเป็นปัญหาหลักสำหรับเกษตรกร โดยกล่าวไว้ว่า

“...รูปแบบสวนของผม ผมปลูกต้นไม้แต่ละชนิดสลับกันไปหมดทั้งสวน

ทำให้เวลาที่ให้น้ำยากมาก เพราะบางต้นชอบน้ำ บางต้นไม่ชอบน้ำ จัดการ

ยากมาก...” (เกษตรกร, การสื่อสารส่วนบุคคล, 19 สิงหาคม 2566)

สำหรับข้อเสนอแนะของโครงการควบคุมปริมาณการผลิต พบว่า กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกไม้แปรรูปต้องการให้มีการสนับสนุนเชื้อเห็ดที่ผ่านการทดลองหรือการวิจัยแล้ว ซึ่งสามารถใช้ร่วมกับไม้แต่ละชนิดได้อย่างเหมาะสม เพื่อเพิ่มโอกาสในการเพาะปลูกให้ประสบความสำเร็จ สร้างรายได้เสริมโดยไม่ต้องเสี่ยง

กับการทดลองเองที่อาจทำให้ขาดทุน นอกจากนี้ เกษตรกรส่วนใหญ่ยังเสนอแนะให้การยางแห่งประเทศไทย (กยท.) จัดหาพันธุ์ยางพาราที่มีคุณภาพ และสนับสนุนเงินทุนล่วงหน้า เนื่องจากการปลูกยางพาราจำเป็นต้องใช้เงินลงทุนจำนวนมากในช่วงเริ่มต้น

อภิปรายผล

การปลูกมันสำปะหลังแซมยางพารายังคงเป็นวิธีที่เกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือนิยมใช้ เพราะช่วยสร้างรายได้ระหว่างรอยางเปิดกรีด และยังช่วยลดต้นทุนการจัดการสวนยางได้ถึง 50–59% (Hougni et al., 2018) สำหรับเกษตรกรที่เปลี่ยนพืชปลูกแทนยางพารา พบว่ามี 3 รูปแบบหลัก ได้แก่ ปลูกไม้ผลแซมมันสำปะหลัง ปลูกไม้แปรรูป และเกษตรผสมผสานโดยมีไม้ยืนต้นเป็นพืชหลัก โดยเฉพาะในกลุ่มเกษตรกรสูงอายุ (60–69 ปี) ที่มีแรงงานในครัวเรือนเพียง 1–3 คน นิยมปลูกพืชที่ดูแลง่ายและใช้แรงงานน้อย ปัญหาแรงงานกลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกษตรกรบางรายเลิกปลูกยางพารา เกษตรกรบางรายไม่มีประสบการณ์ทำสวนยาง จึงเปลี่ยนไปปลูกพืชอื่นตามตัวอย่างของผู้ที่ประสบความสำเร็จในพื้นที่ใกล้เคียง สอดคล้องกับ Lekbangpong et al. (2022) ที่รายงานว่า แม้ไม่มีประสบการณ์ด้านเกษตรผสมผสาน เกษตรกรก็เลือกเปลี่ยนจากสวนยางเชิงเดี่ยวเพราะแรงจูงใจด้านรายได้ ทั้งนี้ ร้อยละ 34.88 ของเกษตรกรยังคงมีสวนยางที่เปิดกรีดอยู่ แสดงให้เห็นว่ายางพารายังเป็นพืชเศรษฐกิจหลักของครัวเรือน

การปฏิบัติในสวนปลูกแทนยางพาราส่วนใหญ่อยู่ภายใต้การดูแลของการยางแห่งประเทศไทย (กยท.) ทำให้เกษตรกรต้องปฏิบัติตามข้อกำหนด เช่น การปลูกยางพาราในระยะ 7 x 3 เมตร โดยทั่วไปเกษตรกรปลูกพืชแซม เช่น มันสำปะหลังและพืชผักตามความต้องการของตนเอง โดยต้องจัดหาตลาดจำหน่ายเอง ไม่มีการสนับสนุนด้านตลาด เพราะพื้นที่มีจำกัดและอาจกระทบการเจริญเติบโตของยางพารา สำหรับแปลงที่ไม่ปลูกยางของการยางแห่งประเทศไทย (กยท.) กำหนดชนิดไม้ให้ปลูก ทั้งนี้ เกษตรกรต้องลงทุนเองในเบื้องต้น ก่อนรับเงินสนับสนุน แบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ เงินสดสำหรับค่าแรง และวัสดุหรือเงินสำหรับปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ยหรือพันธุ์ไม้ (Rubber Act of Thailand B.E. 2588, 2015) ทั้งนี้พบว่า การสนับสนุนบางกรณีมีข้อจำกัด เช่น ไม่สามารถเลือกใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ทำให้เกษตรกรต้องปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการสวนให้ต่างจากที่ตนต้องการ

เกษตรกรที่ปลูกแทนแบบไม้ผล ไม้แปรรูป และเกษตรผสมผสาน มักไม่สามารถเข้าถึงความรู้จากการยางแห่งประเทศไทย (กยท.) ทำให้การจัดการเกิดความผิดพลาด เช่น รูปแบบและระยะปลูกไม่ถูกต้อง เกษตรกรบางรายไม่มีประสบการณ์ เช่น ปลูกสลับแถว สลับพันธุ์โดยไม่รู้หลักการ ส่วนการปลูกยางพาราแซมพืชผัก พบปัญหาเงินสนับสนุนล่าช้าและไม่ครอบคลุมต้นทุน เนื่องจากการยางแห่งประเทศไทย (กยท.) จ่ายเงินสนับสนุนหลังจากที่เกษตรกรได้ลงทุนไปก่อนแล้วในเบื้องต้น เป็นผลกระทบเชิงลบด้านผลตอบแทนทางสังคม ดังนั้น ควรส่งเสริมการเข้าถึงบริการพื้นฐานที่เท่าเทียมกัน เช่น การศึกษาและสาธารณสุข โดยไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (Purvis et al., 2019) ในทางกลับกัน ความหลากหลายของพืชสูงที่สุด คือ การปลูกแทนแบบเกษตรผสมผสานที่มีไม้ยืนต้นเป็นพืชหลัก รองลงมาคือ การปลูกยางพาราแซมมันสำปะหลัง เนื่องจากเกษตรกรสามารถนำไม้ผลมาบริโภคภายในครัวเรือน ทำให้ลดค่าใช้จ่ายได้ ถือเป็นผลกระทบเชิงบวก

ด้านผลตอบแทนทางสิ่งแวดล้อม โดย Zhu et al. (2020) ระบุว่าระบบวนเกษตรช่วยเพิ่มรายได้ อาหาร และรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดินผ่านการย่อยสลายของพืช ลดลมแรง และสร้างภูมิอากาศเหมาะสมในสวน

จากการศึกษาพบว่า รูปแบบการปลูกแทนยางพาราแซมมันสำปะหลังดีที่สุดในด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยให้ผลตอบแทนเงินสด กำไร และมูลค่าผลผลิต ณ ปัจจุบัน/ต้นทุน ณ ปัจจุบันสูง และได้รับการสนับสนุนจากการยางแห่งประเทศไทย (กยท.) อย่างต่อเนื่อง สำหรับความหลากหลายทางชีวภาพอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากเป็นข้อมูลช่วงก่อนเปิดกรีดยาง (1-3 ปีแรก) สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนของ Purvis et al. (2019) ซึ่งต้องมีการสร้างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยทั้งสามด้านต้องทำงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในระยะยาว

สรุปผล

สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ปลูกแทนยางพาราในจังหวัดกาฬสินธุ์ ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ โดยเป็นแรงงานภาคเกษตรในครัวเรือนจำนวนน้อย ทำให้มีรายได้จากพืชที่ปลูกแซมแทนยางพาราเป็นหลัก เช่น มันสำปะหลัง พืชผัก ไม้ผล หรือไม้แปรรูป อย่างไรก็ตาม เกษตรกรจำนวนหนึ่งได้ให้ความสำคัญของยางพาราในฐานะพืชเศรษฐกิจหลัก เนื่องจากยังคงมีพื้นที่เปิดกรีดยางพารา รวมทั้งแรงงานและอายุของเกษตรกร ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการเลือกปลูกพืชที่ดูแลง่ายและใช้แรงงานน้อย

รูปแบบปลูกแทนแบบยางพาราแซมมันสำปะหลังมีความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจมากที่สุด รองลงมาคือ รูปแบบเกษตรผสมผสานที่มีไม้ยืนต้นเป็นพืชหลัก ถึงแม้ว่าจะมีรายได้ไม่สูงนักแต่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง ซึ่งช่วยเสริมความมั่นคงด้านอาหารและสิ่งแวดล้อม สำหรับด้านการตลาด เกษตรกรต้องจัดหาช่องทางจำหน่ายพืชแซมเองและยังไม่ได้รับการสนับสนุนตลาดจากภาครัฐโดยตรง

เกษตรกรผู้ปลูกแทนยางพาราในจังหวัดกาฬสินธุ์ มีปัญหาหลักที่พบ ได้แก่ ข้อจำกัดในการเข้าถึงความรู้ การคำแนะนำทางวิชาการ กระบวนการล่าช้า และการสนับสนุนจากการยางแห่งประเทศไทย (กยท.) ไม่เพียงพอ นอกจากนี้ ด้านพื้นที่จำกัด และด้านการขาดแรงงานและจำนวนเกษตรกรสูงวัย ทำให้ไม่สามารถจัดการสวนได้เต็มประสิทธิภาพ ส่งผลต่อความต่อเนื่องของการผลิต

แหล่งทุนสนับสนุน (ถ้ามี)

งานวิจัยนี้ ไม่ได้รับทุนสนับสนุน

การมีส่วนร่วมของผู้เขียน

ผู้เขียนหลักมีส่วนร่วมออกแบบงานวิจัย เก็บรวบรวม วิเคราะห์ข้อมูล ตีความ และเรียบเรียงเนื้อหาทั้งหมดอย่างถูกต้องและตรวจสอบโดยอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แล้วอย่างครบถ้วน

ความขัดแย้งทางผลประโยชน์

ผู้เขียนขอรับรองว่าไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนทางการเงินและส่วนตัวในการวิจัยครั้งนี้

ความพร้อมใช้งานของข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยสามารถขอรับได้จากผู้เขียนเพื่อวัตถุประสงค์ทางวิชาการตามความเหมาะสม และเป็นไปด้วยความยินยอมตามหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

จริยธรรมการวิจัย

ข้อมูลที่ได้จากผู้เข้าร่วมวิจัยได้รับความยินยอมโดยสมัครใจ และไม่มีการเปิดเผยชื่อหรือข้อมูลส่วนบุคคลที่สามารถระบุตัวตนได้

เอกสารอ้างอิง

- Chambon, B., Promkhambut, A., Tongkaemkaew, U., Dao, X., & Bosc, P.M. (2016). Has the rubber boom weakened households in the new rubber producing areas? A case study in Northeast Thailand. In *CRRRI and IRRDB International Rubber Conference 2016* (pp. 1-13). Siem Reap (Cambodge).
- Dawadi, S. (2020). Thematic Analysis Approach: A Step by Step Guide for ELT Research Practitioners. *Journal of NELTA*, 25(1-2), 62–71. <https://doi.org/10.3126/nelta.v25i1-2.49731>
- Hougni, D.-G. J. M., Chambon, B., Penot, E., & Promkhambut, A. (2018). The household economics of rubber intercropping during the immature period in Northeast Thailand. *Journal of Sustainable Forestry*, 37(9), 1–17. <https://doi.org/10.1080/10549811.2018.1486716>
- IPES-Food. (2016). *From Uniformity to Diversity: A Paradigm Shift from Industrial Agriculture to Diversified Agroecological Systems*. International Panel of Experts on Sustainable Food Systems. Full Report. https://www.ipes-food.org/_img/upload/files/UniformityToDiversity_FULL.pdf
- Kalasin Provincial Agriculture and Cooperatives office. (2023). Basic information of Kalasin Province (May 2023). Publication documents. <https://www.opsmoac.go.th/kalasin-dwl-preview-421191791812>
- Kremen, C., & Miles, A. (2012). Ecosystem Services in Biologically Diversified versus Conventional Farming Systems: Benefits, Externalities, and Trade-Offs. *Ecology and Society*, 17(4). <http://www.jstor.org/stable/26269237>
- Kremen, C., Iles, A., & Bacon, C. (2012). Diversified farming systems: an agroecological, systems-based alternative to modern industrial agriculture. *Ecology and Society*, 17(4), 44. <http://dx.doi.org/10.5751/ES-05103-170444>
- Kromkratok, W., Angthong, S., Phonlacharoen, S., Thirachai, S., Phongsuphat, K., & Daengnim, P. (2022). Rubber situation in the second quarter of 2023. *Rubber Journal*, 44(3), 34-43.
- Kullawong, S., Aditto S., Chambon, B., & Promkhambut, A. (2020). Farmer fertilization practices of mature rubber plantations in Northeast Thailand during a period of low rubber prices. *Forest and Society*, 4(1), 162-180. <https://doi.org/10.24259/fs.v4i1.8980>
- Kullawong, S., Aditto, S., Chambon, B., & Promkhambut, A. (2018). Dynamic of rubber production in Northeast Thailand: A case study at Subsomboon village, Doonsard sub-district, Kranuan district, Khon Kaen province. *Khon Kaen Agriculture Journal*, 46(Suppl. 1), 239-248. <https://agritrop.cirad.fr/588402/>
- Land Development Department. (2021). *Guidelines for promoting suitable agriculture based on the Agri-Map data in Kalasin*. <https://www.ddd.go.th/Agri-Map/Data/NE/ksn.pdf>
- Lekbangpong, S., Mongkaew, T., Poonnual, N., & Sriplod, S. (2022). The Model of the Career Development in the Integrated Farming System for Lifestyle of New Model Farmers in Nakhon Si Thammarat Province. *Rajabhat Rambhai Barni Research Journal*, 16(3), 133-142. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/RRBR/article/view/262306/176321>
- Mensah, J. (2019). Sustainable development: Meaning, history, principles, pillars, and implications for human action: Literature review. *Cogent Social Sciences*, 5(1). <https://doi.org/10.1080/23311886.2019.1653531>
- Neadkhun, P., Borisutdhi, Y., Simarak, S., & Panpakdee, C. (2023). Coping strategies of rubber farmers in Bueng Kan, Thailand during a period of price fluctuations. *Humanities, Arts and Social Sciences Studies*, 23(2), 273-283. <https://doi.org/10.14456/hasss.2023.25>
- Office of the Senate Secretariat. (2016). *Regulations of the Rubber Authority of Thailand 2015*. Printing Office.

- Polthanee, A., Promkhambut, A., & Khamla, N. (2016). Seeking security through rubber intercropping: A case study from northeastern Thailand. *Asia-Pacific Journal of Science and Technology*, 21(3), 1–11. <https://doi.org/10.14456/apst.2016.1>
- Purvis, B., Mao, Y., & Robinson, D. (2019). Three pillars of sustainability: in search of conceptual origins. *Sustainability Science*, 14(3), 681-695. <https://doi.org/10.1007/s11625-018-0627-5>
- Ratanasongtham, W., Jitmun, S., Duangtanoi, W., Jankawee, T., Thammasarangkoon, K., Homphian, N., & Sookbumroong, W. (2021). Cost and return of economic crops in agroforestry garden of Eastern Phi Pan Nam mountain range in Uttaradit province. *Lampang Rajabhat University Journal*, 11(1), 100–111. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JLPRU/article/view/251394>
- Rockström, J., Williams, J., Daily, G., Noble, A., Matthews, N., Gordon, L., Wetterstrand, H., DeClerck, F., Shah, M., Steduto, P., & de Fraiture, C. (2017). Sustainable intensification of agriculture for human prosperity and global sustainability. *Ambio*, 46, 4-17. <https://doi.org/10.1007/s13280-016-0793-6>
- Rodriguez, C., Martensson, L., Zachrisson, M., & Carlsson, G. (2021). Sustainability of Diversified Organic Cropping System-Challenges Identified by Farmer Interviews and Multicriterial Assessments. *Frontiers in Agronomy*, (3). <https://doi.org/10.3389/fagro.2021.698968>
- Rubber Act of Thailand B.E. 2588 (2015, July 14). *Government Gazette*. No. 132 Section 36 A. Pages 1-18.
- Rubber Research Institute. (2012). *Rubber: A historical crop intertwined with the lives of Thai farmers*. <https://km.raot.co.th/magazine/ebook-11.pdf>
- Siripongtugksin, N. (2019). Impacts of government rubber policies on rubber planting in Thailand. *Research and Development Journal, Suan Sunandha Rajabhat University*, 11(2). <https://doi.org/10.53848/irdssru.v11i2.233392>
- Sukkaewmanee, P., & Pranpravit, A. (2024). The diversity study of plant, ecology, palynology and anti-bacteria of *Drosera burmanni* Vahl in Mueang Surat Thani and Kanchanadit District, Surat Thani Province. *Agriculture and Technology Journal*, 5(1), 100-114. <https://shorturl.asia/oSgvF>
- Suwannawimon, T. (2014). *Report on conversion of rubber wood weight to wood volume*. Copy of the book of the Forest Research and Development Office.
- Tasankun, P. (2023). Thai rubber situation NOW NEW NEXT towards becoming the world's rubber center. *Rubber Journal*, 44(3), 25-33.
- Thi, H. N., & Cramb, R. A. (2017). Economic Analysis of Improved Smallholder Paddy and Maize Production in Northern Viet Nam and Implications for Climate-Smart Agriculture. In *Climate Smart Agriculture-Building Resilience to Climate Change* (pp. 563-599). Springer.
- Tongkaemkaew, U. (2018). Impact of Rubber Plantation on Daily Time Spent of Small Holders in Northeast Thailand. *Thaksin University Journal*, 17(4), 48-61.
- Tongpan, S., & Neungjamnong, N. (2019). From rice paddies to rubber plantations: The transformation of livelihood and food security of farming households along the Mekong River in Bueng Kan province. *Journal of Humanities and Social Sciences, Ubon Ratchathani University*, 10(1), 25-45. https://so02.tci-thaijo.org/index.php/human_ubu/article/view/182694/148180
- Wongsuwat, P., Rattanawong, W., & Chantraprakaekun, W. (2021). Sustainability of rubber farmers in Thailand. *Suthiparitat Journal*, 35(3), 174-193.
- Zhu, X., Liu, W., Chen, J., Bruijnzeel, L. A., Mao, Z., Yang, X., Cardinael, R., Meng, F. R., Sidle, R. C., Seitz, S., & Nair, V. D. (2020). Reductions in water, soil and nutrient losses and pesticides pollution in agroforestry practices: a review of evidence and processes. *Plant and soil*, 453, 45-86. <https://doi.org/10.1007/s11104-019-04377-3>

The Influence of Tourism Logistics Management on Loyalty: The Mediating Role of Logistics Performance and Tourist Satisfaction in Nakhon Si Thammarat Province

อิทธิพลของการจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยวต่อความจงรักภักดี: บทบาทของตัวแปรคันกลาง

ประสิทธิภาพโลจิสติกส์และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวจังหวัดนครศรีธรรมราช

เกศกัญญา โกฏิกุล (Ketskuda Kotikul)¹, ชัญญานุช โมราสิลป์ (Chanyanoot Morasil)³

คณะเทคโนโลยีการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย จังหวัดนครศรีธรรมราช 80110 ประเทศไทย

(Faculty of Management Technology, Rajamangala University of Technology Srivijaya, Nakhon Si Thammarat Province, 80110, Thailand) |

e-mail: ¹ketkuda.k@rmuts.ac.th; ³chanyanoot.m@rmuts.ac.th

วรอนงค์ โททองคำ (Woraanong Thotongkam)^{2*}

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน จังหวัดนครราชสีมา 30000 ประเทศไทย

(Faculty of Business Administration, Rajamangala University of Technology Isan, Nakhon Ratchasima Province, 30000, Thailand) |

e-mail: ^{2*}woraanong.th@muti.ac.th

Abstract

Background: Tourism is considered a growing sector and a key driver in the development of the economy and society, serving as an important destination that attracts tourists. It plays a crucial role in boosting economic growth and distributing income in local areas. The objectives of this research are: to study the level of importance of tourism logistics management and tourist loyalty, to analyze the confirmatory factors of tourism logistics management on tourist loyalty, and to study the causal relationship of the influence of tourism logistics management on tourist loyalty in Nakhon Si Thammarat province.

Methods: This research employs a quantitative research. The sample group consists of 400 people, with data collected from tourists in Nakhon Si Thammarat Province using convenience sampling. A closed-ended questionnaire was used. The data were analyzed using structural equation modeling (SEM).

Results: The study revealed that, on average, tourists in Nakhon Si Thammarat Province placed the greatest importance on tourist loyalty. This indicates that tourist loyalty is the most valued factor when it comes to tourism logistics management. The research also identified four key components of tourism logistics management that influence tourist loyalty. These components are: tourism logistics management, logistics management performance, tourist satisfaction, and tourist loyalty. These elements collectively contribute to the overall impact on tourists' loyalty to the destination. Lastly, the findings showed that tourism logistics management influences tourist loyalty through the mediating factors of logistics performance and tourist satisfaction. Among these factors, logistics performance had the strongest influence on tourist loyalty, followed by tourism logistics management and tourist satisfaction.

Conclusions: Logistics performance, tourism logistics management and tourist satisfaction have an influence on tourist loyalty. This highlights the importance of logistics performance and the satisfaction of tourists in fostering long-term loyalty. Tourist attractions and service businesses should focus on: Costs, which include the appropriateness of accommodation and food prices, Reliability, which refers to the accuracy and precision of product and service information, and Flexibility, which involves the flexibility of regulations to better serve tourists and ensure their maximum convenience.

Keywords: tourism logistics management; logistics performance; tourist loyalty

บทคัดย่อ

ที่มา(ภูมิหลัง): การท่องเที่ยวถือเป็นภาคส่วนที่เติบโตและเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เพื่อเป็นจุดหมายปลายทางสำคัญของนักท่องเที่ยว เป็นกลไกสำคัญในการเพิ่มการเติบโตทางเศรษฐกิจและการกระจายรายได้ในพื้นที่ การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความสำคัญของการจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยวและความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวจังหวัดนครศรีธรรมราช วิเคราะห์

*Corresponding author: woraanong.th@muti.ac.th

Cite (APA7): Kotikul, K., Thotongkam, W., & Morasil, C. (2025). The Influence of Tourism Logistics Management on Loyalty: The Mediating Role of Logistics Performance and Tourist Satisfaction in Nakhon Si Thammarat Province. *Research Community and Social Development Journal*, 19(1), 107-123. <https://doi.org/10.14456/rc-sdj.2025.07>

-This work is licensed under a Creative Attribution Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License.

องค์ประกอบเชิงยืนยันการจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยวต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวจังหวัดนครศรีธรรมราช และศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของอิทธิพลของการจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยวต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวจังหวัดนครศรีธรรมราช

วิธีการ: ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ กำหนดกลุ่มตัวอย่าง 400 คน เก็บรวบรวมข้อมูลจากนักท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้วยการสุ่มตามความสะดวก (Convenience Sampling) โดยใช้แบบสอบถามชนิดปลายปิด และวิเคราะห์ด้วยสถิติสมการเชิงโครงสร้าง

ผลลัพธ์: นักท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราชให้ความสำคัญกับความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวมากที่สุด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวเป็นปัจจัยที่มีคุณค่าสูงสุดในการจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยว งานวิจัยนี้พบว่า องค์ประกอบการจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยวที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยว ประสิทธิภาพโลจิสติกส์ ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวและความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยว องค์ประกอบเหล่านี้ร่วมกันส่งอิทธิพลโดยรวมต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ผลการวิจัย พบว่า การจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยวที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวผ่านตัวแปรคนกลาง ได้แก่ ประสิทธิภาพโลจิสติกส์และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว โดยประสิทธิภาพโลจิสติกส์มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวมากที่สุด รองลงมาคือการจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยวและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

บทสรุป: ประสิทธิภาพโลจิสติกส์ การจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยว และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวมีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยว ซึ่งเน้นย้ำความสำคัญว่าประสิทธิภาพด้านโลจิสติกส์และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเป็นการส่งเสริมการสร้าง ความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวในระยะยาว ดังนั้น แหล่งท่องเที่ยวและผู้ประกอบธุรกิจบริการ ควรให้ความสำคัญกับต้นทุน ได้แก่ ความเหมาะสมของราคาที่พักและอาหาร ความน่าเชื่อถือ ได้แก่ ความถูกต้องแม่นยำของข้อมูลสินค้าและบริการ ความยืดหยุ่น ได้แก่ การยืดหยุ่นของกฎระเบียบเพื่อให้บริการนักท่องเที่ยวและดูแลให้ได้รับความสะดวกมากที่สุด

คำสำคัญ: การจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยว; ประสิทธิภาพโลจิสติกส์; ความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยว

บทนำ

ภาคการท่องเที่ยวถือว่ามีสำคัญอย่างมากในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของไทย เนื่องจากเป็นภาคส่วนที่สร้างรายได้หลักให้กับประเทศ (Krungthai Bank, 2024) โดยในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 มุ่งให้ไทยเป็นจุดหมายของการท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพและความยั่งยืน โดยยกระดับให้ภาคการท่องเที่ยวมีขีดความสามารถในการแข่งขันที่สูงขึ้น สอดรับกับทิศทางและแนวโน้มของตลาดยุคใหม่ ซึ่งมีประเด็นหลัก คือ การสร้างความหลากหลายด้านการท่องเที่ยว ด้วยการรักษาการเป็นจุดหมายปลายทางที่สำคัญและเพิ่มสัดส่วนของนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพสูง (Office of the National Economic and Social Development Council, 2022) ปัจจุบันมีการประยุกต์ใช้ทฤษฎีการจัดการโลจิสติกส์เข้าสู่งานบริการและการท่องเที่ยว

การจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยวเป็นแนวคิดที่มีบทบาทต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย สามารถสร้างรายได้มหาศาลและขยายต่อไปในธุรกิจอื่น ๆ ได้แก่ โรงแรม ที่พัก ภัตตาคาร ร้านอาหาร ร้านเครื่องประดับ ร้านจำหน่ายของที่ระลึก นอกจากนี้ภาครัฐได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก โดยมุ่งเน้นการพัฒนาและปรับปรุงระบบโลจิสติกส์และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยว การสร้างโครงข่ายเส้นทางคมนาคมและระบบเชื่อมโยงการเดินทางท่องเที่ยวทั่วประเทศเพื่อบ้านและในภูมิภาค เพื่อเตรียมความพร้อมประเทศให้มีศักยภาพการรองรับนักท่องเที่ยว รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกแก่คนทุกกลุ่ม (Ministry of Tourism and Sports, 2023) ทั้งนี้ จากสถานการณ์โควิด-19 ที่เริ่มบรรเทาผลส่งผลให้ภาคการท่องเที่ยวเริ่มกลับมาคึกคักอีกครั้ง สะท้อนจากจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติในปี พ.ศ. 2567-2568 ที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้รายได้จากการท่องเที่ยวใน พ.ศ. 2567-2568 มีมูลค่าราว 2.65-3.00 ล้านล้านบาท (Krungthai Bank, 2024) แสดงให้เห็นว่าการท่องเที่ยวกำลังกลับมามีบทบาทสำคัญต่อภาคเศรษฐกิจไทยอีกครั้ง ซึ่งถือเป็นโอกาสที่ดีในการพัฒนาการจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยวให้เกิดการเคลื่อนย้ายของนักท่องเที่ยวหลายมิติ ได้แก่ ด้านการไหลทางกายภาพ ด้านการเงิน ด้านข้อมูล ด้านการบริการลูกค้า ด้านสาธารณูปโภค ด้านการไหลอย่างยั่งยืน และด้านการมีส่วนร่วม เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด ก่อให้เกิดความพึงพอใจและความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวตามมา

จังหวัดนครศรีธรรมราชมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวสูงและมีความหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ ทั้งภูเขา บ่อน้ำร้อน น้ำตก ทะเล แม่น้ำที่สวยงาม อากาศที่บริสุทธิ์ อาหารการกินที่อุดมสมบูรณ์ นอกจากนี้ยังเป็นเมืองประวัติศาสตร์ที่เจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่ในอดีต ทั้งในเรื่องศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิต และความเข้มแข็งของชุมชน (Nakhon Si Thammarat Provincial Tourism and Sports Office, 2021) แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเลื่องชื่อในจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้แก่ วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ได้ขึ้นบัญชีเบื้องต้นสู่มรดกโลก และวัดเจดีย์ (ไอ้ไข่) ส่วนแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่เลื่องชื่อ ได้แก่ หาดขนอม และหมู่บ้านคีรีวง โดยในปี พ.ศ. 2566 มีนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 4,021,076 คน เพิ่มขึ้นจากปีก่อนเกือบ 2 เท่าตัว เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2565 มีจำนวนนักท่องเที่ยว 2,032,459 คน (Nakhon Si Thammarat Provincial Tourism and Sports Office, n.d.) นอกจากนี้ จังหวัดนครศรีธรรมราชยังได้ยกระดับโครงสร้างพื้นฐานทางอากาศเป็นท่าอากาศยานนานาชาติเพื่อเตรียมความพร้อมรองรับสายการบินจากต่างประเทศ ซึ่งถือเป็นโอกาสสำคัญในการเพิ่มศักยภาพด้านการจัดการโลจิสติกส์ของภาคการท่องเที่ยวของจังหวัด

การจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยวมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว (Noppakate & Aunyawong, 2022) โดยการจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยวมีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวผ่านความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว (Sriwilai, 2023) และมีงานวิจัยที่สนับสนุนว่าการจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยวมีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวทั้งทางตรงและส่งผ่านประสิทธิภาพโลจิสติกส์ (Watanaputi et al., 2020) และประสิทธิภาพการให้บริการด้านโลจิสติกส์ส่งผลเชิงบวกต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว (Sukati et al., 2020) โดยปัจจัยองค์ประกอบการจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยว ด้านการมี

ส่วนร่วม (Prachayapipat, 2023) และองค์ประกอบประสิทธิภาพโลจิสติกส์ด้านความยืดหยุ่น (Sukati et al., 2020) ดังนั้น การศึกษาระดับความสำคัญการจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยวและความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยว การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันการจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยวต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยว และการศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของอิทธิพลการจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยวต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยว ในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช จึงเป็นวัตถุประสงค์การวิจัยที่นำไปสู่ผลลัพธ์ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้ประกอบการธุรกิจบริการ ได้แก่ ธุรกิจที่พัก ร้านอาหาร ร้านของที่ระลึก และธุรกิจนันทนาการ สามารถนำไปใช้วางแผนปรับปรุงและพัฒนาการจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยวให้ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวและสอดคล้องกับนโยบายระดับชาติในระยะยาว

การทบทวนวรรณกรรม

การจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยว (Tourism Logistics Management) เกี่ยวข้องกับการบูรณาการหลักการจัดการโลจิสติกส์กับแนวคิดการจัดการการท่องเที่ยว เริ่มต้นจากแนวคิดการวิเคราะห์การขนส่งนักท่องเที่ยว ผลผสมผสานการจัดการการขนส่งเข้ากับการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพที่เหมาะสม นอกจากนี้ การจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยวยังเชื่อมโยงกับการจัดการโซ่อุปทานโดยบูรณาการกระบวนการทำงานของผู้ที่เกี่ยวข้องในการเคลื่อนย้ายทรัพยากร ไม่ว่าจะเป็นสินค้า ข้อมูล และเงิน ตั้งแต่ต้นจนจบเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพสูงสุดในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (Rushton et al., 2022) เมื่อพิจารณากรอบการจัดการโลจิสติกส์สำหรับธุรกิจการท่องเที่ยว จำเป็นต้องเข้าใจโซ่อุปทานของธุรกิจการท่องเที่ยว แนวคิดและแนวทางการจัดการโลจิสติกส์มี 3 มิติ ได้แก่ การไหลทางกายภาพ การไหลของข้อมูล และการไหลทางการเงิน คุณค่าที่นักท่องเที่ยวได้รับจากการจัดการโลจิสติกส์ใน 3 มิติเหล่านี้สามารถส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจและความผูกพันที่มีต่อจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวได้อย่างมีนัยสำคัญ (Watanaputi et al., 2020) ความรู้ดังกล่าวมีประโยชน์ในการวางแผนและพัฒนาจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และชี้แนะการพัฒนาระบบโลจิสติกส์การท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว นักวิจัยได้พัฒนาเครื่องมือวัดสำหรับการจัดการโลจิสติกส์ในธุรกิจการท่องเที่ยวโดยอิงตามงานวิจัยที่ผ่านมา (Dharmaratne et al., 2023; Noppakate & Aunyawong, 2022; Prachayapipat, 2023; Sriwilai, 2023) เครื่องมือนี้ผสมผสานทฤษฎีการบริการลูกค้า ประกอบด้วย 7 ด้าน ได้แก่ การไหลทางกายภาพ (Physical Flow) หมายถึง การจัดการความพร้อมและการเชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐานสำหรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยว (Noppakate & Aunyawong, 2022; Sriwilai, 2023) การไหลทางการเงิน (Financial Flow) หมายถึง การจัดการทางการเงินเพื่อให้บริการนักท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยว (Noppakate & Aunyawong, 2022; Sriwilai, 2023) การไหลของข้อมูล (Information) หมายถึง การจัดการข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวในรูปแบบแผนที่ แผนที่ ป้ายบอกข้อมูล และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว (Noppakate & Aunyawong, 2022; Sriwilai, 2023) การบริการลูกค้า (Customer Service) หมายถึงการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยว (Dharmaratne et al., 2023) การไหลของสาธารณูปโภค (Utility Flow) หมายถึง

การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว เช่น การมีห้องน้ำสาธารณะเพียงพอ การเพิ่มขีดความสามารถของสัญญาณโทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต ไวไฟให้บริการในสถานที่ท่องเที่ยวที่อยู่ห่างไกล (Nopphakate & Aunyawong, 2022; Sriwilai, 2023) การไหลอย่างยั่งยืน (Sustainable Flow) หมายถึง การสร้างความตระหนักรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยจัดให้มีจุดทิ้งขยะเพียงพอในสถานที่ท่องเที่ยว แยกขยะก่อนทิ้ง และดำเนินการจัดการขยะ (Nopphakate & Aunyawong, 2022; Sriwilai, 2023) และการมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการท่องเที่ยว เป็นการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนในการที่จะดูแลรักษาทรัพยากรของชุมชนที่มีอยู่แล้ว ตลอดจนเป็นเครื่องมือพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืนอันเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน (Prachayapipat, 2023)

ประสิทธิภาพโลจิสติกส์ (Logistics performance) องค์ประกอบด้านการจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยว จำเป็นต้องมีการจัดการให้เกิดประสิทธิภาพและสามารถประเมินผลได้ การวัดหรือประเมินประสิทธิภาพด้านการจัดการโลจิสติกส์ หมายถึง การประเมินคุณค่าของนักท่องเที่ยวที่เดินทางไปยังจุดหมาย (Kane, 2012) ประกอบด้วย ด้านต้นทุน (Cost) หมายถึง ความสามารถในการจัดการค่าใช้จ่ายและเวลาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการท่องเที่ยว รวมไปถึงการความเหมาะสมของราคาสินค้าและบริการเมื่อเทียบกับค่าใช้จ่ายที่เสียไปของนักท่องเที่ยว (Watanaputi et al., 2020) ด้านเวลา (Time) หมายถึง ความสามารถในการจัดการเวลาอย่างมีประสิทธิภาพของกิจกรรมการท่องเที่ยวในสถานที่ การใช้เวลาในการท่องเที่ยวตามสถานที่ให้ครบตามที่ไดวางแผนไว้ ความรวดเร็วในการเข้าถึงสินค้า อาหารบริการ รวมไปถึงข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อนักท่องเที่ยว (Watanaputi et al., 2020) ด้านความน่าเชื่อถือ (Reliability) หมายถึง ความถูกต้องและเชื่อถือได้ของข้อมูลในแหล่งท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นป้ายบอกทาง รถขนส่งสาธารณะ สินค้าที่มีคุณภาพ สภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและสะอาด และอาหารที่เหมาะสมปรุงอย่างถูกสุขอนามัย และความปลอดภัยในการเดินทาง สิทธิประโยชน์และทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว (Watanaputi et al., 2020) และด้านความยืดหยุ่น (Flexibility) หมายถึง มีความยืดหยุ่นของกฎระเบียบเพื่อให้บริการนักท่องเที่ยวและดูแลให้ได้รับความสะดวกมากที่สุด (Sukati et al., 2020)

ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว (Tourist Satisfaction) ความรู้สึกพอใจหรือผิดหวังที่เกิดจากการเปรียบเทียบผลลัพธ์หรือการรับรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์กับความคาดหวังของลูกค้า หากผลลัพธ์ของผลิตภัณฑ์และบริการดีกว่าความคาดหวังของลูกค้า ลูกค้าจะพึงพอใจ ในทางตรงกันข้าม หากผลลัพธ์ผลิตภัณฑ์และบริการแย่กว่าความคาดหวัง ลูกค้าจะไม่พอใจ โดยความพึงพอใจของลูกค้า คือ ความรู้สึกที่เกิดขึ้นหลังจากการซื้อหรือได้รับผลิตภัณฑ์และบริการ (Chen et al., 2024; Kotler et al., 2018) ความรู้สึกดังกล่าวนำไปสู่ความตั้งใจกลับมาใช้ผลิตภัณฑ์และบริการซ้ำ ลูกค้าได้รับผลลัพธ์ที่ดีเท่าใด ความพึงพอใจของพวกเขาจะยิ่งสูงขึ้นเท่านั้น (Hudson, 2009) การศึกษาความพึงพอใจเริ่มขึ้นก่อนปี ค.ศ. 1960 และในปี ค.ศ. 1980 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจของตลาดนักท่องเที่ยวก็เกิดขึ้น นำไปสู่การสืบสวนหาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว องค์การที่มีการจัดการที่ดีต้องให้ความสำคัญกับความพึงพอใจของลูกค้าเป็นอันดับแรก และระบุความต้องการของลูกค้าเพื่อวางแผนและตอบสนองความต้องการและมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มความพึงพอใจให้สูงสุด โดยมีองค์ประกอบ ด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attractions)

หมายถึง มีสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีชื่อเสียง สวยงาม และเหมาะสมแก่การพักผ่อนหย่อนใจ (Pimmuangkao & Buatham, 2024) ด้านการบริการที่พัก (Accommodation service: ACC) หมายถึง ความเพียงพอของที่พักต่อความต้องการ มีที่พักหลายหลายประเภทให้เลือก เช่น โฮมสเตย์ โรงแรม รีสอร์ท (Huyen et al., 2024) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) หมายถึง การเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวได้ง่าย สะดวก มีรถบริการรับส่งที่เพียงพอ (Pimmuangkao & Buatham, 2024) และด้านความปลอดภัย (Safety) หมายถึง สถานที่ท่องเที่ยวมีระบบการรักษาความปลอดภัยอย่างเพียงพอ (Pimmuangkao & Buatham, 2024)

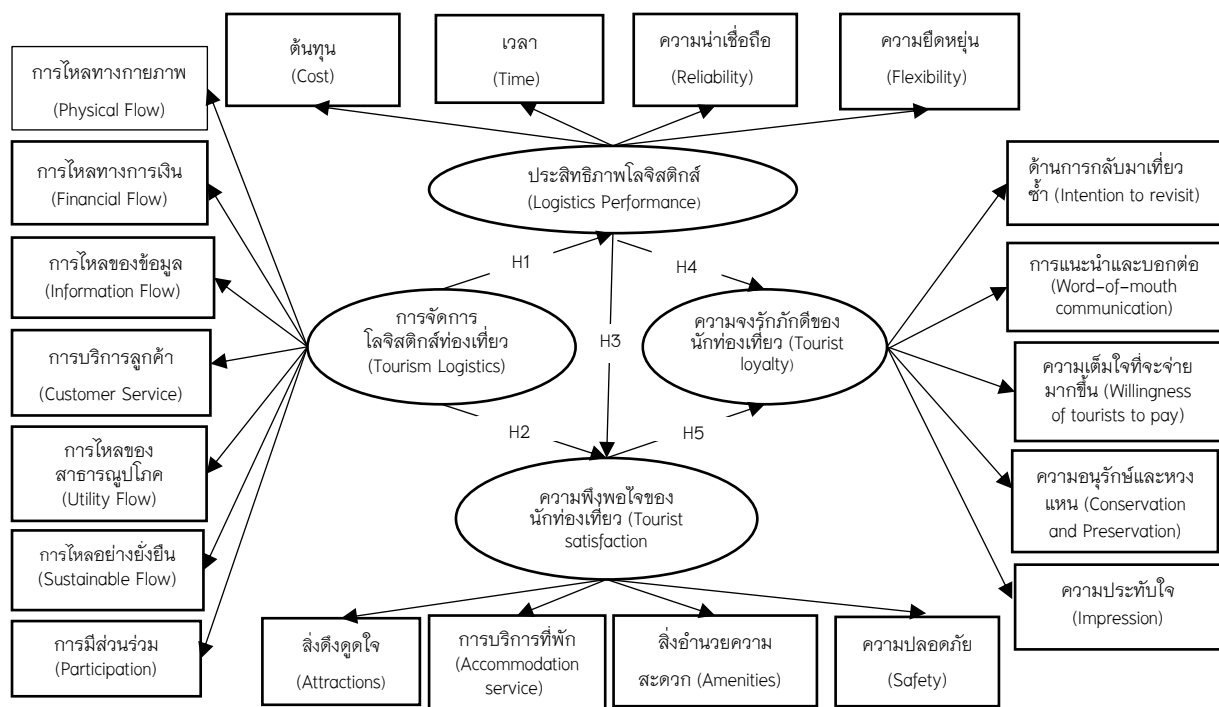
ความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยว (Tourist loyalty) หมายถึง พฤติกรรมโดยเจตนาที่เกิดขึ้นหลังจากการเดินทางและได้รับความประทับใจ เริ่มจากการมีทัศนคติเชิงบวก ซึ่งมาจากการตระหนักถึงคุณค่าที่ได้รับจากการเดินทาง ความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวคือการสะสมประสบการณ์จนกลายเป็นความประทับใจและความผูกพันกับสถานที่นั้น ความผูกพันที่เกิดจากความภักดีจะเกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยวเสมอตราบดีที่นักท่องเที่ยวตระหนักถึงคุณค่าของการเดินทางและตราบดีที่พวกเขาประทับใจกับสถานที่ท่องเที่ยว (Oliver, 2014) และการสร้างความภักดีในหมู่นักท่องเที่ยวเป็นเป้าหมายสูงสุดของความสำเร็จในการดำเนินงานของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวที่มีความภักดีจะนำไปสู่การเติบโตและความยั่งยืนในอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว โดยประกอบด้วย ด้านการกลับมาเที่ยวซ้ำ (Intention to revisit) เป็นการแสดงถึงความผูกพันที่นักท่องเที่ยวมีต่อแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้ โดยเป็นความตั้งใจในอนาคตที่จะเข้ามาท่องเที่ยวที่นี่อีกครั้ง ซึ่งเกิดจากการความประทับใจในภาพลักษณ์การท่องเที่ยว หรือได้รับรู้ถึงคุณค่าที่ดีของการท่องเที่ยว รวมถึงเกิดความพึงพอใจในคุณภาพบริการของแหล่งท่องเที่ยวอีก หรือเมื่อต้องการท่องเที่ยวก็จะนึกถึงแหล่งท่องเที่ยวนี้เป็นอันดับแรก (Watanaputi et al., 2020) ด้านการแนะนำและบอกต่อ (Word of Mouth Communication) เป็นการแนะนำให้เพื่อนหรือญาติให้เข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้ รวมถึงการเล่าประสบการณ์ความประทับใจในทางบวกเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว (Watanaputi et al., 2020) ด้านความเต็มใจที่จะจ่ายมากขึ้น (Willingness of Tourists to Pay) เป็นความรู้สึกไม่หวั่นไหวของนักท่องเที่ยวต่อการขึ้นราคาสินค้าหรือบริการขององค์กรการท่องเที่ยว เช่น ราคาสินค้าและบริการในแหล่งท่องเที่ยว ค่าผ่านเข้าไปใช้บริการในแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงค่าใช้จ่ายในการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว เป็นต้น โดยนักท่องเที่ยวที่มีความภักดีต่อแหล่งท่องเที่ยวจะยอมจ่ายมากขึ้น เพื่อให้ได้เข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวนี้ (Tangjaturasopon et al., 2020) ด้านความอนุรักษ์และหวงแหน (Conservation and Preservation) เป็นความรู้สึกของนักท่องเที่ยวที่ต้องการให้แหล่งท่องเที่ยวประทับใจและมีคุณค่าในสายตาของตน โดยนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มีความต้องการให้แหล่งท่องเที่ยวนั้นดำรงอยู่อย่างยั่งยืน โดยพร้อมจะช่วยเหลือ ดูแลทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมบริเวณแหล่งท่องเที่ยว (Watanaputi et al., 2020) และด้านความประทับใจ (Impression) สถานที่ท่องเที่ยวหรือแหล่งธรรมชาติ (Watanaputi et al., 2020)

ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยวและตัวแปรอื่น ๆ ของการจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วย การไหลทางกายภาพ การไหลทางการเงิน การไหลของข้อมูล การบริการลูกค้า การไหลของสาธารณูปโภค การไหลอย่างยั่งยืน ส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว (Noppakate & Aunyawong, 2022; Sriwilai, 2023) และยังมีงานวิจัยสนับสนุนว่าการมีส่วนร่วมซึ่งเป็นตัวแปรในการ

จัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยวส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเช่นกัน (Prachayapipat, 2023) นอกจากนี้ยังพบว่าการจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยวมีผลทางตรงต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยว (Nopphakate & Aunyawong, 2022) ในขณะที่ Sriwilai, (2023) กลับพบว่าการจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยวไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยว แต่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวผ่านตัวแปรต้นกลางความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยวและประสิทธิภาพโลจิสติกส์ มีงานวิจัยสนับสนุนว่าการจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยวมีผลต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อมผ่านประสิทธิภาพโลจิสติกส์ ซึ่งมีองค์ประกอบด้านต้นทุน ด้านเวลา ด้านความน่าเชื่อถือ (Watanaputi et al., 2020) นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่สนับสนุนเพิ่มเติมว่า ความยืดหยุ่นเป็นองค์ประกอบหนึ่งของประสิทธิภาพโลจิสติกส์ (Sukati et al., 2020) ในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิภาพโลจิสติกส์และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว มีงานวิจัยพบว่าประสิทธิภาพการให้บริการด้านโลจิสติกส์ส่งผลเชิงบวกต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว (Sukati et al., 2020) จากการทบทวนวรรณกรรมของงานวิจัยในด้านต่าง ๆ และความสัมพันธ์ของตัวแปรทั้งหมดข้างต้นนำไปสู่การสร้างกรอบแนวคิดเพื่อศึกษาอิทธิพลและความสัมพันธ์ของตัวแปรข้างต้น ซึ่งเป็นการอธิบายความสัมพันธ์และความเกี่ยวข้องกันของตัวแปรหลายตัวที่นำไปสู่การพัฒนารูกระบบการบริการและการท่องเที่ยวให้เกิดความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวและสนับสนุนให้เกิดการมาเที่ยวซ้ำ การแนะนำและบอกต่อ ความเต็มใจในการใช้จ่ายมากขึ้นในธุรกิจบริการ

ภาพที่ 1 กรอบสมมติฐานการวิจัย

Figure 1. Research hypothesis framework.

หมายเหตุ. วิเคราะห์โดยผู้วิจัย

Note. Analysis by the authors.

จากภาพที่ 1 แสดงอิทธิพลของการจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยวต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวผ่านตัวแปรคั่นกลางประสิทธิภาพโลจิสติกส์และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ซึ่งการทดสอบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและอิทธิพลมีสมมติฐานทั้งหมด 5 ข้อ (H1 ถึง H5) กำหนดสมมติฐานการวิจัย ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 การจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยวมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพโลจิสติกส์

สมมติฐานที่ 2 การจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยวมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

สมมติฐานที่ 3 ประสิทธิภาพโลจิสติกส์มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

สมมติฐานที่ 4 ประสิทธิภาพโลจิสติกส์มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยว

สมมติฐานที่ 5 ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวมีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยว

วิธีการและเครื่องมือ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

ประชากรการศึกษาครั้งนี้ คือ จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราช ปี พ.ศ. 2566 จำนวน 4,021,076 คน (Nakhon Si Thammarat Provincial Tourism and Sports Office, n.d.) พิจารณานาตัวอย่างให้สอดคล้องกับลักษณะข้อมูลการวิจัยที่ใช้สถิติวิเคราะห์ขั้นสูง คือ การวิเคราะห์องค์ประกอบและการวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) ขนาดกลุ่มตัวอย่างอาศัยหลักการของการวิเคราะห์และประมาณค่าพารามิเตอร์ด้วยวิธีความน่าจะเป็นสูงสุด (Maximum Likelihood) เป็นวิธีวิเคราะห์ปัจจัย (Factor Analysis) การประมาณค่าด้วยวิธีความน่าจะเป็นสูงสุด โดยมีเงื่อนไขแนะนำขนาดของตัวอย่างควรมี 20 เท่าของจำนวนตัวแปรสังเกต หรือขนาดตัวอย่างควรมี 100–400 ตัวอย่าง (Hair et al., 2019) ซึ่งงานวิจัยนี้มี 4 ตัวแปรแฝง และ 20 ตัวแปรสังเกต ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างจึงเท่ากับ 400 ตัวอย่าง (20 เท่าX20 ตัวแปรสังเกต) (Hair et al., 2019) ทั้งนี้ ได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Nonprobability Sampling) ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราชมากกว่า 1 ครั้งเท่านั้น และใช้การสุ่มตามความสะดวก (Convenience Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert's scale) โดยทำการสร้างข้อคำถามใหม่ที่พัฒนาจากงานวิจัยแบ่งเป็น 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยว จำนวน 7 ข้อ (Noppakate & Aunyawong, 2022; Prachayapipat, 2023; Sriwilai, 2023) ด้านประสิทธิภาพโลจิสติกส์ จำนวน 4 ข้อ (Watanaputi et al., 2020) ด้านความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว จำนวน 4 ข้อ (Huyen et al., 2024; Pimmuangkao & Buatham, 2024) และด้านความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยว จำนวน 5 ข้อ (Tangjaturasophon et al., 2020; Watanaputi et al., 2020) กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนระดับการให้ความสำคัญแต่ละด้าน คือ 1–5 คะแนน ซึ่งระดับการให้ความสำคัญน้อยที่สุด เท่ากับ 1 คะแนน ถึงระดับการให้ความสำคัญมากที่สุด เท่ากับ 5 คะแนน

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือด้วยการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 คน พิจารณาให้คะแนน 1 คะแนน เมื่อเห็นว่ามี ความตรงเชิงเนื้อหา 0 คะแนน เมื่อเห็นว่ามีไม่แน่ใจว่ามีความตรงเชิงเนื้อหา และ -1 คะแนน เมื่อเห็นว่ามีไม่มีความตรงเชิงเนื้อหา นำผลคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้อง (Index of item objective congruence: IOC) ซึ่งควรมีค่ามากกว่า 0.50 (Kamket, 2012) พบว่า มีค่า 0.76 ทั้งฉบับ และมากกว่า 0.60 ทุกข้อคำถาม ทำการทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยเก็บจากนักท่องเที่ยว ณ ศาลหลักเมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างและมีคุณสมบัติใกล้เคียงกัน จำนวน 30 ชุด นำผลคะแนนมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อัลฟา (Cronbach's Alpha Coefficient) พบว่า แต่ละตัวแปรแฝงมีค่าอยู่ระหว่าง 0.908–0.914 ซึ่งมีระดับที่เกินค่า 0.8 แสดงถึงระดับความน่าเชื่อถือ (Hair et al., 2019) แสดงว่าทุกข้อคำถามผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล กับกลุ่มตัวอย่างด้วยแบบสอบถามในสถานที่ท่องเที่ยวยอดนิยม และได้รับการประชาสัมพันธ์จากสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 4 แห่ง ได้แก่ หาดขนอม วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร (วัดใหญ่) วัดเจดีย์ (ไฉ่ไฉ่) และหมู่บ้านคีรีวง

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติเชิงพรรณนา เพื่อหาค่าเฉลี่ย (Mean: M) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) กำหนดเกณฑ์การแปลผลตามระดับการให้ความสำคัญด้วยค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.21–5.00 หมายถึง มากที่สุด 3.41–4.20 หมายถึง มาก 2.61–3.40 หมายถึง ปานกลาง 1.81–2.60 หมายถึง น้อย และ 1.00–1.80 หมายถึง น้อยที่สุด (Aguinis et al., 2013)

การทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติเชิงอนุมาน โดยการวิเคราะห์แบบจำลองสมการ กำหนดค่าความเบ้และความโด่งระหว่าง -2.0 ถึง 2.0 แสดงว่าไม่มีการกระจายตัวที่แตกต่างจากปกติ (Hair et al., 2019) และตรวจสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรสังเกตได้ในแบบจำลองสมการ ทั้งหมด 20 ตัวแปร ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเป็นความสัมพันธ์ทางบวกอยู่ระหว่าง 0.499–0.800 อย่างมีนัย ค่าสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน (ทางบวก) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ทุกคู่มีค่าไม่เกิน 0.08 (Field, 2013) ค่า Tolerance อยู่ระหว่าง 0.505–0.520 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.01 และค่า VIF (Variance inflation factor) อยู่ระหว่าง 1.925–1.982 ซึ่งน้อยกว่า 10 (Kline, 2023) จึงไม่เกิดปัญหาความสัมพันธ์ภายในตัวเอง (Multicollinearity) และค่า Durbin-Watson อยู่ในช่วง 1.5 ถึง 2.5 แสดงว่าตัวแปรอิสระไม่มีความสัมพันธ์ภายในตัวเอง (Autocorrelation) และการวิเคราะห์องค์ประกอบเพื่อคัดเฉพาะตัววัดที่เหมาะสมสำหรับแต่ละองค์ประกอบ โดยเลือกตัวแปรที่มีค่า Cross Loading สูง และค่าน้ำหนักองค์ประกอบแต่ละตัวแปรสังเกตจะต้องมีค่ามากกว่า 0.05 (Hair et al., 2019) พบว่า ตัวแปรสังเกตได้ทั้ง 20 ตัวแปรที่มีค่าผ่านเกณฑ์ข้างต้น ซึ่งตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยแบบจำลองสมการ โครงสร้าง ประกอบด้วย ตัวแปรแฝง ทั้งหมด 4 ตัว จัดแบ่งตัวแปรได้ 3 ประเภท คือ ตัวแปรแฝงภายนอก (Exogenous Latent Variable) จำนวน 1 ตัวแปร คือ การจัดการโลจิสติกส์การท่องเที่ยว ประกอบด้วย ตัวแปรสังเกต 7 ตัวแปร ตัวแปรส่งผ่าน (Mediator Variable) จำนวน 2 ตัวแปร คือ ประสิทธิภาพการจัดการโลจิสติกส์ ประกอบด้วย ตัวแปรสังเกต 4 ตัวแปร และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย ตัวแปรสังเกต 4 ตัวแปร และตัวแปรแฝงภายใน ได้แก่ ความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย ตัวแปรสังเกต 5 ตัวแปร

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 21–30 ปี ระดับการศึกษาปริญญาตรี สถานภาพโสด อาชีพนักศึกษา รายได้ 5,001–10,000 บาท อาศัยอยู่ในภาคใต้ มีวัตถุประสงค์เดินทางเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ นิยมใช้รถยนต์ส่วนบุคคลเป็นยานพาหนะในการท่องเที่ยว มาท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราช มากกว่า 3 ครั้ง และระยะเวลาในการท่องเที่ยว มากกว่า 1 วัน

ระดับความสำคัญและองค์ประกอบเชิงยืนยัน

การจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยวและความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวจังหวัดนครศรีธรรมราช แสดงผลระดับความสำคัญและการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ดังนี้

ตารางที่ 1 ระดับความสำคัญและองค์ประกอบเชิงยืนยัน

Table 1. Importance levels and confirmatory elements.

ตัวแปรการวัด (Measurement variables)	Factor Loading	AVE	CR	Cronbach's Alpha	M	S.D.
การจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยว (Tourism Logistics Management)		0.401	0.824	0.835	4.51	0.422
ด้านการไหลทางกายภาพ (Physical Flow)	0.601**				4.51	0.592
ด้านการไหลทางการเงิน (Financial Flow)	0.640**				4.53	0.612
ด้านการไหลของข้อมูล (Information Flow)	0.657**				4.44	0.572
ด้านการบริการลูกค้า (Customer Service)	0.651**				4.50	0.617
ด้านการไหลของสาธารณูปโภค (Utility Flow)	0.650**				4.49	0.637
ด้านการไหลอย่างยั่งยืน (Sustainable Flow)	0.610**				4.55	0.577
ด้านการมีส่วนร่วม (Participation)	0.620**				4.52	0.613
ประสิทธิภาพโลจิสติกส์ (Logistics performance)		0.402	0.728	0.821	4.51	0.464
ด้านต้นทุน (Cost)	0.626**				4.44	0.654
ด้านเวลา (Time)	0.683**				4.50	0.613
ด้านความน่าเชื่อถือ (Reliability)	0.651**				4.55	0.628
ด้านความยืดหยุ่น (Flexibility)	0.571**				4.56	0.606
ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว (Tourist satisfaction: SAT)		0.422	0.742	0.826	4.62	0.410
ความพึงพอใจด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attractions)	0.702**				4.63	0.518
ความพึงพอใจด้านการบริการที่พัก (Accommodation service)	0.679**				4.59	0.554
ความพึงพอใจด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities)	0.685**				4.68	0.523
ความพึงพอใจด้านความปลอดภัย (Safety)	0.514**				4.59	0.563
ความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยว (Tourist loyalty: LOY)		0.451	0.803	0.835	4.67	0.388
ด้านการกลับมาเที่ยวซ้ำ (Intention to revisit)	0.602**				4.68	0.515
ด้านการแนะนำและบอกต่อ (Word-of-mouth communication)	0.618**				4.64	0.525
ด้านความเต็มใจที่จะจ่ายมากขึ้น (Willingness of tourists to pay)	0.748**				4.67	0.521
ด้านความอนุรักษ์และหวงแหน (Conservation and Preservation)	0.659**				4.70	0.515
ด้านความประทับใจ (Impression)	0.719**				4.67	0.513

หมายเหตุ. นัยสำคัญที่ระดับ 0.01

Note. Significance level of 0.01 (**p<0.01)

ตารางที่ 1 พบว่า นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยว ($M=4.67$, $S.D.=0.38$) รองลงมาได้แก่ ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ($M=4.62$, $S.D.=0.41$) ประสิทธิภาพโลจิสติกส์ ($M=4.51$, $S.D.=0.46$) และการจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยว ($M=4.51$, $S.D.=0.42$) พิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวให้ความสำคัญสูงสุดในการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ ($M=4.68$, $S.D.=0.51$) ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวให้ความสำคัญสูงสุดความพึงพอใจด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ($M=4.68$, $S.D.=0.52$) ประสิทธิภาพโลจิสติกส์ให้ความสำคัญสูงสุดด้านความยืดหยุ่น ($M=4.56$, $S.D.=0.60$) และการจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยวให้ความสำคัญสูงสุดด้านการไหลอย่างยั่งยืน ($M=4.55$, $S.D.=0.57$)

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของการจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยว ประสิทธิภาพโลจิสติกส์ ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยว เพื่อยืนยันตัวบ่งชี้ตัวแปรสังเกตพบว่า มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบของแต่ละตัวแปรสังเกตได้มีค่า 0.514 ถึง 0.748 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.5 ค่าความแปรปรวนที่สกัดได้เฉลี่ย (Average Variance Extracted) ของแต่ละตัวแปรแฝงมีค่า 0.401 ถึง 0.451 และมีค่าความเชื่อมั่นองค์ประกอบ (Composite Reliability) มีค่า 0.728 ถึง 0.824 นอกจากนี้ ค่าน้ำหนักขององค์ประกอบของตัวแปรทุกตัวมีนัยสำคัญทางสถิติ (ค่า p -value น้อยกว่า 0.01) แสดงว่า น้ำหนักทั้งหมดเป็นตัวบ่งชี้สำคัญที่บ่งบอกถึงการจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยว ประสิทธิภาพโลจิสติกส์ ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยว

ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและแบบจำลองสมการโครงสร้าง

การจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยวต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวจังหวัดนครศรีธรรมราช แสดงผลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและแบบจำลองสมการโครงสร้างดังนี้

ตารางที่ 2 ความกลมกลืนของแบบจำลองสมการโครงสร้างกับข้อมูลเชิงประจักษ์

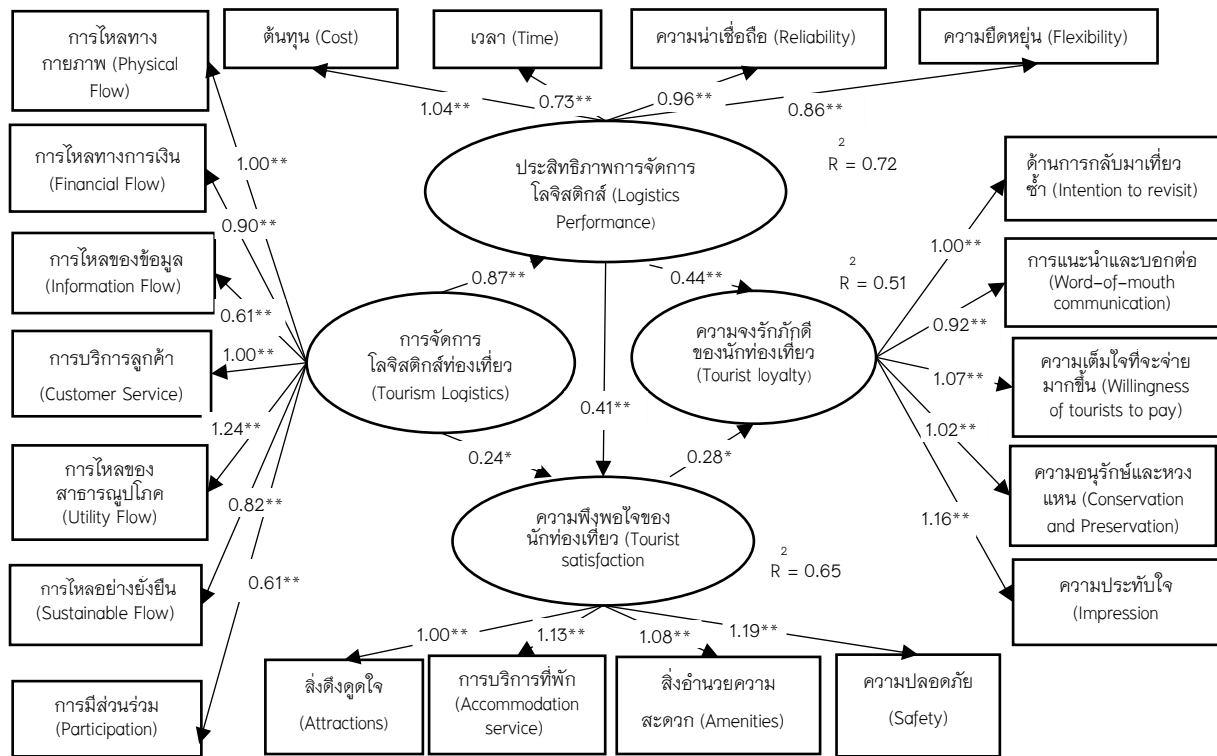
Table 2. The consistency of the structural equation model with empirical data.

ค่าดัชนีเกณฑ์ที่ใช้ (Index values)	เกณฑ์ที่ใช้ (measurement criteria)	ค่าสถิติ (Statistics)	ผลการประเมิน (Results)
Chi-Square/ df	$0 \leq \chi^2/df \leq 2$	1.67	ผ่านเกณฑ์ (passed the criteria)
RMSEA	$0 \leq RMSEA \leq 0.05$	0.041	ผ่านเกณฑ์ (passed the criteria)
RMR	$0 \leq RMR \leq .05$	0.013	ผ่านเกณฑ์ (passed the criteria)
NFI	$0.95 \leq NFI \leq 1.00$	0.97	ผ่านเกณฑ์ (passed the criteria)
NNFI	$0.95 \leq NNFI \leq 1.00$	0.99	ผ่านเกณฑ์ (passed the criteria)
GFI	$0.90 \leq GFI \leq 1.00$	0.94	ผ่านเกณฑ์ (passed the criteria)
AGFI	$0.90 \leq AGFI \leq 1.00$	0.92	ผ่านเกณฑ์ (passed the criteria)
CFI	$0.95 \leq CFI \leq 1.00$	0.99	ผ่านเกณฑ์ (passed the criteria)

จากตารางที่ 2 แสดงผลข้อมูลภายหลังการปรับแก้ไขตัวแปรในแบบจำลองสมการโครงสร้างพบว่า ค่าดัชนีผ่านเกณฑ์วัดทุกตัวแปร แสดงว่า อิทธิพลการจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยวต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวผ่านตัวแปรคั่นกลางของประสิทธิภาพโลจิสติกส์และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ภาพที่ 2 แบบจำลองสมการโครงสร้างอิทธิพลของการจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยวต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวจังหวัดนครศรีธรรมราช

Figure 2. Structural equation modeling of the influence of tourism logistics management on tourist loyalty in Nakhon Si Thammarat Province.

Chi-Square= 274.67, df=161, P-value= 0.0000, GFI=0.94, AGFI=0.92, RMR=0.013, RMSEA=0.041

หมายเหตุ. ค่า $t \geq 2.58$ ระดับนัยสำคัญ 0.01 (**), ค่า $t \geq 1.96$ ระดับนัยสำคัญ 0.05 (*)

Note. t -value ≥ 2.58 Significance level of 0.01 (**), t -value ≥ 1.96 Significance level of 0.05 (*).

ตารางที่ 3 อิทธิพลของการจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยวต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวจังหวัดนครศรีธรรมราช

Table 3. The influence of tourism logistics management on tourist loyalty in Nakhon Si Thammarat Province.

ตัวแปรแฝง (Latent variables)	R^2	อิทธิพล (Effects)	ตัวแปรแฝง (Latent variables)		
			Tourism Logistics Management	Logistics performance	Tourist satisfaction
Logistics performance	0.72	Direct effects	0.87**	–	–
		Indirect effects	–	–	–
		Total effects	0.87**	–	–
Tourist satisfaction	0.65	Direct effects	0.24*	0.41**	–
		Indirect effects	0.36**	–	–
		Total effects	0.60**	0.41**	–
Tourist loyalty	0.51	Direct effects	–	0.44**	0.28*
		Indirect effects	0.55**	0.12*	–
		Total effects	0.55**	0.56**	0.28*

หมายเหตุ. ระดับนัยสำคัญ 0.05 (** $p < 0.05$), ระดับนัยสำคัญ 0.01 (** $p < 0.01$)

Note. Significance level of 0.05 (** $p < 0.05$), Significance level of 0.01 (** $p < 0.01$)

จากภาพที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) ของสมการโครงสร้างตัวแปรแฝงภายใน พบว่ามีค่าเท่ากับ 0.51 แสดงว่าตัวแปรในแบบจำลองสมการโครงสร้าง สามารถอธิบายความแปรปรวนของความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวได้ร้อยละ 51 และค่าน้ำหนักของตัวแปรสังเกตซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.01 ทุกตัว แสดงถึงความเหมาะสมของตัวแปรดังกล่าว และจากตาราง 3 แสดงให้เห็นค่าอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวมที่มีต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยว พบว่า ประสิทธิภาพโลจิสติกส์ มีอิทธิพลรวมสูงสุด (0.56, $p < 0.01$) รองลงมาได้แก่ การจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยว (0.55, $p < 0.01$) และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว (0.28, $p < 0.01$) เมื่อพิจารณาอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อมที่ส่งผลต่อตัวแปรความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับสมมติฐานที่ 1 ประสิทธิภาพโลจิสติกส์ได้รับอิทธิพลทางตรงจากการจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยวเท่ากับ 0.87 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สมมติฐานที่ 2 และ 3 ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวได้รับอิทธิพลทางตรงจากประสิทธิภาพโลจิสติกส์เท่ากับ 0.41 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และได้รับอิทธิพลทางตรงจากการจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยวเท่ากับ 0.24 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 อีกทั้งยังได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากการจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยวเท่ากับ 0.36 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สมมติฐานที่ 4 และ 5 ความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวได้รับอิทธิพลทางตรงจากประสิทธิภาพโลจิสติกส์เท่ากับ 0.44 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเท่ากับ 0.28 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากการจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยวเท่ากับ 0.55 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และประสิทธิภาพโลจิสติกส์เท่ากับ 0.12 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผล

การวิจัยแสดงถึงการจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยวมีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีผ่านตัวแปรคั่นกลาง ประสิทธิภาพโลจิสติกส์และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว โดยใช้รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ ดังนี้

ประสิทธิภาพโลจิสติกส์ มีอิทธิพลสำคัญโดยรวมสูงสุดต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยว ทั้งอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อมผ่านตัวแปรคั่นกลางความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุดคือ ด้านต้นทุน ด้านความน่าเชื่อถือ ด้านความยืดหยุ่น และด้านเวลา ตามลำดับ อธิบายได้ว่านักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับ ความเหมาะสมของราคาที่พักและอาหาร ความถูกต้องแม่นยำของข้อมูลสินค้าและบริการ รวมถึงการยืดหยุ่นของกฎระเบียบเพื่อให้บริการนักท่องเที่ยวและดูแลให้ได้รับความสะดวกมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของอดิศักดิ์ วรรณะภูติ และคณะ (Watanaputi et al., 2020) พบว่า ประสิทธิภาพโลจิสติกส์มีอิทธิพลทางตรงต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวยังให้ความสำคัญกับการวางแผนและการบริหารเวลาที่ใช้ในการท่องเที่ยวตามสถานที่ต่าง ๆ นำไปสู่ความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ผลการวิจัยยังค้นพบข้อเสนอเพิ่มเติมว่า ประสิทธิภาพโลจิสติกส์มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวผ่านความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวและจากการทบทวนวรรณกรรมในส่วนองค์ประกอบประสิทธิภาพโลจิสติกส์ งานวิจัยที่ผ่านมาพบองค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านต้นทุน ด้านเวลา และด้านความน่าเชื่อถือ (Watanaputi et al., 2020) ในงานวิจัยนี้ได้ผลยืนยัน

เพิ่มด้านความยืดหยุ่น เป็นอีกหนึ่งองค์ประกอบด้านประสิทธิภาพโลจิสติกส์ที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อมผ่านความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

การจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยวมีอิทธิพลโดยรวมสำคัญต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวเป็นลำดับที่สอง โดยมีอิทธิพลส่งผ่านตัวแปรต้นกลางประสิทธิภาพโลจิสติกส์และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับทฤษฎีการจัดการโลจิสติกส์กล่าวว่า การจัดการโลจิสติกส์เป็นการจัดการการเคลื่อนย้ายทางกายภาพ ดานการเงิน และดานสารสนเทศ จากแหล่งกำเนิดไปสู่จุดบริโภคอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Rushton et al., 2022) นอกจากนี้ในงานวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการโลจิสติกส์การท่องเที่ยวกับความภักดีต่อจุดหมายปลายทาง บทบาทตัวกลางของความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวไทย สนับสนุนว่าการจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยวมีผลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว (Nopphakate & Aunyawong, 2022) และยังพบผลวิจัยยืนยันการจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยวมีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวโดยผ่านความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว (Sriwilai, 2023) นอกจากนี้มีงานวิจัยที่เน้นย้ำความสำคัญของการจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยวเป็นปัจจัยสำคัญในการเพิ่มความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว (Cheunkamon et al., 2021) จากการทบทวนวรรณกรรมในอดีตที่ผ่านมา พบว่า องค์ประกอบการจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยว ประกอบด้วย ด้านการไหลทางกายภาพ ด้านการไหลทางการเงิน ด้านการไหลของข้อมูล ด้านการบริการลูกค้า ด้านการไหลของสาธารณูปโภค และด้านการไหลอย่างยั่งยืน (Dharmaratne et al., 2023; Sriwilai, 2023) ในงานวิจัยนี้ได้ผลยืนยันเพิ่มเติมการมีส่วนร่วมเป็นอีกหนึ่งองค์ประกอบด้านการจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยวที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวผ่านประสิทธิภาพโลจิสติกส์และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว โดยการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคธุรกิจบริการและชุมชน จะสามารถนำไปสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและก่อให้เกิดการกระจายรายได้กับภาคส่วนธุรกิจบริการในจังหวัด อีกทั้งยังสามารถพัฒนาให้มีความโดดเด่นให้กลายเป็นชุมชนท่องเที่ยวที่สามารถสร้างรายได้ในพื้นที่นำไปสู่เศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป (Chompoopanya & Rojanatrakul, 2022)

ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวมีอิทธิพลสำคัญต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับทฤษฎีความพึงพอใจที่อธิบายความพึงพอใจเป็นระดับความรู้สึกของบุคคล ซึ่งเป็นผลมาจากการเปรียบเทียบระหว่างการรับรู้ผลจากประสิทธิภาพสินค้ากับความคาดหวังของลูกค้า ซึ่งจะพิจารณาถึงความพึงพอใจหลังการขายของลูกค้า หากผลที่ได้รับจากสินค้าหรือบริการสูงกว่าความคาดหวังที่ลูกค้าตั้งไว้ จะทำให้ลูกค้าเกิดความประทับใจและส่งผลต่อการใช้บริการซ้ำของลูกค้า (Kotler et al., 2018) และมีงานวิจัยที่ผ่านมาสนับสนุนความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวส่งผลโดยตรงต่อความภักดีต่อจุดหมายปลายทาง (Kusumah, 2024)

สรุปผล

การจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยวมีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวผ่านตัวแปรต้นกลาง ได้แก่ ประสิทธิภาพโลจิสติกส์และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว โดยประสิทธิภาพโลจิสติกส์มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวมากที่สุด รองลงมาคือการจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยวและความพึงพอใจ

ของนักท่องเที่ยว จากข้อสรุปข้างต้น ภาครัฐ ภาคธุรกิจบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ได้แก่ ธุรกิจที่พัก ร้านอาหาร ของที่ระลึก ตลอดจนธุรกิจนำเที่ยว สามารถนำไปใช้ในการกำหนดกลยุทธ์และพัฒนาธุรกิจ เพื่อให้เกิดความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว อันนำไปสู่จรรยาวัตรที่ดีของนักท่องเที่ยวในที่สุด ได้ดังนี้

ผู้ประกอบการธุรกิจบริการ ได้แก่ ธุรกิจที่พัก ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก ตลอดจนธุรกิจนำเที่ยว ควรให้ความสำคัญกับประสิทธิภาพโลจิสติกส์ทั้งด้านความเหมาะสมของราคาที่พักร้านอาหาร ความถูกต้องแม่นยำของข้อมูลสินค้าและบริการ การยืดหยุ่นของกฎระเบียบเพื่อให้บริการนักท่องเที่ยวและดูแลให้ได้รับความสะดวกมากที่สุด และเวลาที่ให้บริการที่เหมาะสมเพื่อก่อให้เกิดความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และนำไปสู่ความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวในที่สุด ทั้งในด้านการกลับมาเที่ยวซ้ำ การแนะนำและบอกต่อความเต็มใจที่จะจ่ายเพิ่มในที่สุด ความอนุรักษ์ห่วงแหนและความประทับใจ

ภาครัฐควรให้ความสำคัญกับการจัดการโลจิสติกส์โดยเฉพาะด้านการไหลของสาธารณูปโภค ได้แก่ ถนน บ้ายบอกทาง สัญญาณโทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต แผนที่เชื่อมเส้นทางท่องเที่ยวเขาด้วยกัน ในส่วนผู้ประกอบการธุรกิจบริการ ได้แก่ ธุรกิจที่พัก ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก ตลอดจนธุรกิจนำเที่ยว ควรให้ความสำคัญกับการจัดการสัมภาระ ที่พัก ความสะอาดของสถานที่ และมีลานสำหรับการจอดรถที่เพียงพอ เพื่อนำมาปรับใช้และพัฒนาในส่วนงานของธุรกิจเพื่อก่อให้เกิดความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และนำไปสู่ความจงรักภักดีในที่สุด

ภาครัฐควรให้ความสำคัญกับความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ได้แก่ สภาพแวดล้อมภายในแหล่งท่องเที่ยวมีระบบรักษาความปลอดภัยที่เหมาะสมและมีแสงสว่างที่เพียงพอในเวลากลางคืน โดยทางภาครัฐ ชุมชน และผู้ประกอบการ สามารถร่วมกันจัดตั้งเวรยามประจำสถานที่ท่องเที่ยวที่พร้อมช่วยเหลือสนับสนุน เมื่อมีเหตุฉุกเฉินเกิดขึ้นตลอดเวลา และช่วยกันสอดส่องดูแลความปลอดภัย ป้องกันมิให้เกิดการเอาเปรียบนักท่องเที่ยวและเป็นการเพิ่มความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยว ส่วนภาคธุรกิจนั้นผู้ประกอบการธุรกิจบริการ โดยเฉพาะธุรกิจที่พัก ร้านอาหาร ควรให้ความสำคัญกับการบริการที่พัก (ความเพียงพอของที่พักต่อความต้องการและมีที่พักหลายหลายประเภทให้เลือก) สิ่งอำนวยความสะดวก (การเข้าถึงสถานที่ได้ง่าย สะดวก มีรถบริการรับส่งที่เพียงพอ) และสิ่งดึงดูดใจ (สถานที่ที่มีชื่อเสียง สวยงาม และเหมาะสมแก่การพักผ่อนหย่อนใจ) โดยปัจจัยข้างต้นผู้ประกอบการสามารถนำไปปรับใช้ในดำเนินธุรกิจ เพื่อบริการนักท่องเที่ยวให้เกิดความพึงพอใจและความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวตามมา

การศึกษานี้เป็นการศึกษาที่ไม่พบงานวิจัยลักษณะการสร้างโมเดลสมการโครงสร้างลักษณะเดียวกันมาก่อน ซึ่งเป็นการอธิบายความสัมพันธ์และความเกี่ยวข้องกันของตัวแปรหลายตัว ที่นำไปสู่ความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยว จึงสามารถใช้เป็นแนวทางในการศึกษาได้ต่อไปเพื่อยืนยันเพิ่มเติมการวิจัยในอนาคต สามารถค้นหาตัวแปรเพิ่มเพื่อใช้ร่วมอธิบายจงรักภักดีของนักท่องเที่ยว จากผลการศึกษาที่พบว่า การจัดการโลจิสติกส์ท่องเที่ยว ประสิทธิภาพโลจิสติกส์ ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว สามารถอธิบายความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวได้ร้อยละ 51 หากมีการค้นหาเพิ่มตัวแปรนอกเหนือจากตัวแปรข้างต้น อาจมีความเป็นไปได้ที่ค่าการอธิบายความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวจะเพิ่มขึ้น

แหล่งทุนสนับสนุน

ทุนวิจัยส่วนตัว

การมีส่วนร่วมของผู้เขียน

ผู้เขียนทุกท่านออกแบบหัวข้องานวิจัย ตั้งสมมุติฐาน ศึกษาปัญหาของงานวิจัย ทบทวนข้อมูลวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ออกแบบการวิจัย วิเคราะห์ข้อมูล และแปลผล รวมถึงสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยและมีส่วนร่วมในการเขียนบทความวิจัย

ความขัดแย้งทางผลประโยชน์

ผู้เขียนไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้ เช่น การเป็นที่ปรึกษา การรับทุนจากบริษัท หรือผลประโยชน์ทางการเงินซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อธุรกิจบริการด้านการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนได้ดำเนินการตามแนวทางจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์เพื่อให้มั่นใจว่าการวิจัยนี้เป็นไปอย่างโปร่งใสและปราศจากอคติ

ความพร้อมใช้งานของข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษานี้ไม่สามารถเปิดเผยได้ทั้งหมด เนื่องจากเกี่ยวข้องกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เข้าร่วมการวิจัย ซึ่งอาจนำไปสู่การระบุตัวตนได้ ข้อมูลดิบและข้อมูลที่นำมาใช้ซ้ำทั้งหมดถูกเก็บรักษาไว้เป็นความลับ และสามารถร้องขอได้โดยตรงกับผู้เขียน

จริยธรรมการวิจัย

การวิจัยนี้ ได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน รหัสโครงการ HEC-01-67-064 เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2567

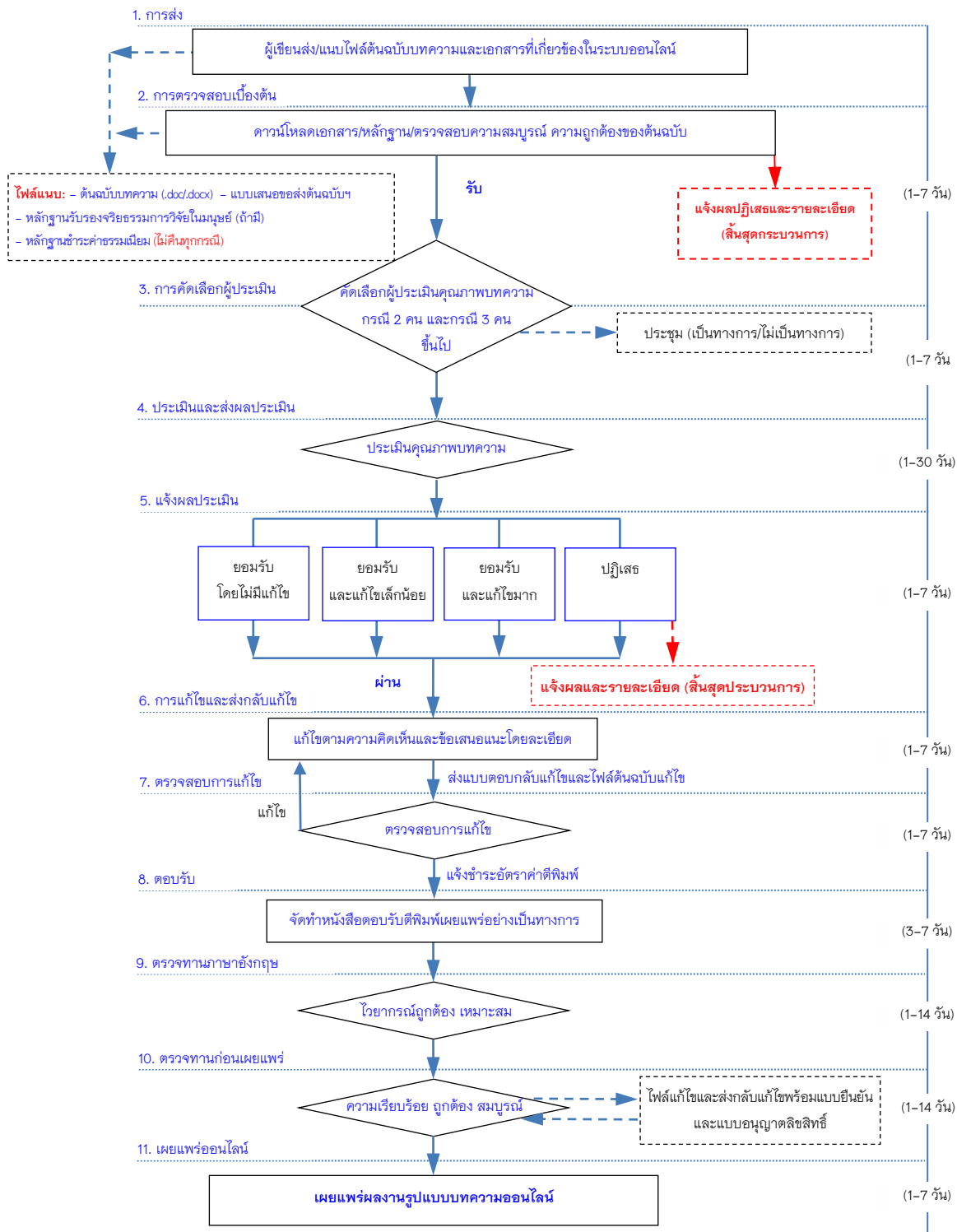
เอกสารอ้างอิง

- Aguinis, H., Gottfredson, R. K., & Culpepper, S. A. (2013). Best-practice recommendations for estimating cross-level interaction effects using multilevel modeling. *Journal of management*, 39(6), 1490-1528.
- Chen, J. S., Prebensen, N. K., & Uysal, M. S. (2024). *Handbook of Experience Science: Tourism, Hospitality, and Leisure*. Edward Elgar.
- Cheunkamon, E., Jomnonkwao, S., & Ratanavaraha, V. (2021). Impacts of tourist loyalty on service providers: Examining the role of the service quality of tourism supply chains, tourism logistics, commitment, satisfaction, and trust. *Journal of Quality Assurance in Hospitality & Tourism*, 23(6), 1397-1429.
- Chompoopanya, A., & Rojanatrakul, T. (2022). The development potential of the community in participant model to sustainable tourism community. *Journal of Modern Learning Development*, 7(8), 414-430.
- Dharmaratne, D., Siriwardena, S., Edirisinghe, L., & Silva, D. S. (2023). Interdependence of logistics and tourism: Crafting a novel logistics concept in tourism. *Sustainable Development Research*, 5(1), 87-94.
- Field, A. (2013). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics* (4th ed.). Sage.
- Fornell, C., & Larcker, D. F. (1981). Evaluating structural equation models with unobservable variables and measurement error. *Journal of marketing research*, 18(1), 39-50.

- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E., Black, W., & Anderson, R. (2019). *Multivariate data analysis* (8th ed.). Annabel Ainscow.
- Hudson, S. (2009). *Tourism and hospitality marketing: a global perspective*. Sage.
- Huyen, L. T. T., Van, L. H., Vinh, N. T., & Tric, C. T. (2024). Tourists' satisfaction on cultural heritage tourism quality: An empirical study Hanoi, Vietnam. *Multidisciplinary Science Journal*, 6(10), 1-17.
- Kamket, W. (2012). *Research methods in behavioral science* (3rd ed.). Chulalongkorn University Press.
- Kane, T. M. (2012). *Military logistics and strategic performance*. Routledge.
- Kline, R. B. (2023). *Principles and practice of structural equation modeling*. Guilford.
- Kotler, P., Keller, K. L., Ang, S. H., Tan, C. T., & Leong, S. M. (2018). *Marketing management: An Asian perspective* (7th ed.). Pearson.
- Krungthai Bank. (2024, July 30). *Explore 6 new trends in tourism that are creating opportunities for the Thai tourism sector*. Download. https://krungthai.com/Download/economyresources/EconomyResourcesDownload_4956_trends.pdf
- Kusumah, E. P. (2024). Sustainable tourism concept: tourist satisfaction and destination loyalty. *International Journal of Tourism Cities*, 10(1), 166-184.
- Ministry of Tourism and Sports. (2023, March 27). *The Third National Tourism Development Plan No. 3 (2023-2027)*. Annual plans, projects and budgets. <https://drive.google.com/file/d/1eWJvZe1dHLKlABXB6PDJZXKVav4f-9hQ/view>
- Nakhon Si Thammarat Provincial Tourism and Sports Office. (2021, August 18). *Nakhonsithammarat province tourism development plan, 2022-2027*. https://nakhonsi.mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=997
- Nakhon Si Thammarat Provincial Tourism and Sports Office. (n.d.). *Number of tourists in Nakhon Si Thammarat Province, 2017-2022*. Dataset. https://nakhonsithammarat.gdcatalog.go.th/dataset/total_tourism
- Noppakate, K., & Aunyawong, W. (2022). The relationship of tourism logistics management and destination brand loyalty: the mediating role of Thailand tourist satisfaction. *International Journal of Health Sciences*, 6(S5), 356-366. <https://doi.org/https://doi.org/10.53730/ijhs.v6nS5.7833>
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2022, October 21). *The Thirteenth National Economic and Social Development Plan (2023-2027)*. National Economic and Social Development Plan. https://www.nesdc.go.th/ewt_news.php?nid=13651
- Oliver, R. L. (2014). *Satisfaction: A behavioral perspective on the consumer: A behavioral perspective on the consumer*. Routledge.
- Pimmuangkao, N., & Buatham, O. (2024). Tourism development of Thung Bua Daeng “Bueng Lahan” Chatturat District, Chaiyaphum Province. *The Journal of Development Administration Research*, 14(1), 148-162.
- Prachayapipat, M. (2023). Confirmatory factor analysis of population's participation in tourism logistics development Phutthamonthon District Nakhon Pathom Province. *Journal of the Association of Researchers*, 28(4), 115-133.
- Rushton, A., Croucher, P., & Baker, P. (2022). *The handbook of logistics and distribution management: Understanding the supply chain* (7th ed.). Kogan Page.
- Sriwilai, S. (2023). The causal relationship of tourism logistics management Influencing tourists' loyalty in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. *Journal of Arts Management*, 7(4), 1395-1413.
- Sukati, I., Sanyal, S., & Awaain, A. M. B. (2020). Logistics service performance and tourist satisfaction in salah tourism industry: A Conceptual Framework. *International Journal of Supply Chain Management*, 9(2), 54-65.
- Tangjaturasopon, A., Vongchavaltikul, B., & Sangsuwan, T. (2020). The structural equation modeling of Thai tourists' loyalty to Northeastern Thailand. *NRRU Community Research Journal*, 14(2), 174-188.
- Watanaputi, A., Sansook, J., Boonannwong, C., & Chotworakan, A. (2020). Tourism logistics management influencing logistics performance and loyalty of tourists in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. *Modern Management Journal*, 18(2), 15-29.
- Whittaker, T. A., & Schumacker, R. E. (2022). *A beginner's guide to structural equation modeling*. Routledge.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

แผนภาพขั้นตอนกระบวนการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ (Flow chart)

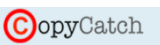
หมายเหตุ: - วารสารฯ เปิดรับพิจารณาต้นฉบับบทความอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี

- กรณีผ่านแบบมีแก้ไขจะทำการออกหนังสือตอบรับและจัดเรียงลำดับตามฉบับการเผยแพร่ต่อไป
- จำนวนวันที่ปรากฏในขั้นตอน อาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม (อยู่ระหว่าง 2-4 เดือน)

การตรวจสอบเบื้องต้น

ขั้นตอนที่ 1 การส่งบทความ ผู้เขียนที่รับผิดชอบส่งบทความผ่านระบบวารสาร โดยเลือกหัวข้อ การส่งผลงาน (Submission) และแนบไฟล์เอกสารที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- ไฟล์แบบนำส่งต้นฉบับบทความพิจารณาตีพิมพ์ (.doc/.docx) (ดาวน์โหลดแบบฟอร์ม)
- ไฟล์ต้นฉบับบทความ (.doc/.docx) (ดาวน์โหลดแบบฟอร์ม)
- ไฟล์ (สำเนา) หลักฐานการชำระค่าธรรมเนียมส่งบทความต่อบทความ (ภาษาไทย 1,500 บาท และภาษาอังกฤษ 3,000 บาท)
- ไฟล์ (สำเนา) หนังสือใบรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ (ถ้ามี)

ขั้นตอนที่ 2 การตรวจสอบเบื้องต้น บรรณาธิการและหรือผู้ได้รับมอบหมายพิจารณาเนื้อหาที่เป็นไปตามขอบเขตของวารสารชุมชนวิจัยและพัฒนาสังคมในต้นฉบับบทความที่ส่งเข้ามา รวมถึงการประเมินรูปแบบ การเขียน ภาษา และตรวจสอบการลอกเลียนแบบผ่านระบบจัดทำวารสารแบบเปิด (Open Journal System: OJS) ซึ่งถูกทำการตรวจสอบและรายงานผลการลอกเลียนแบบผลงานของผู้เขียนอย่างละเอียดถี่ถ้วน ด้วยโปรแกรม (CopyCatch) (ใช้เวลาประมาณ 1-7 วัน) ทั้งนี้ ต้นฉบับบทความที่ส่งเข้ามาอาจได้รับการปฏิเสธระหว่างดำเนินการได้เนื่องจากเหตุผลต่อไปนี้

- เนื้อหาของบทความไม่อยู่ในขอบเขตของวารสารชุมชนวิจัยและพัฒนาสังคม
- พบความคล้ายคลึงของเนื้อหาสูงกว่าร้อยละ 20 ในกระบวนการตรวจสอบการลอกเลียนแบบ
- ไม่มีผลงานวิชาการที่สำคัญ
- ไม่มีผลกระทบเชิงปฏิบัติที่แท้จริงจากการศึกษาหรือการวิจัย
- บทความไม่สามารถอ่านได้เนื่องจากการจัดรูปแบบ การนำเสนอ หรือการใช้ภาษาที่ไม่ดี
- รูปแบบการอ้างอิงไม่ถูกต้อง

การตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ 3 การคัดเลือกผู้ประเมินคุณภาพบทความ โดยกองบรรณาธิการเป็นผู้คัดเลือก ซึ่งผู้เชี่ยวชาญที่ได้รับเลือกจะต้องมาจากหลากหลายสังกัดแตกต่างกัน (ไม่ได้สังกัดเดียวกันกับผู้เขียนบทความ) และมีความเชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้องกับต้นฉบับบทความที่ส่งเข้ามาใน 2 กรณี ดังนี้ (ใช้เวลาประมาณ 1-2 สัปดาห์)

- กรณีที่ 1 ผู้เขียนแจ้งความประสงค์ผู้เชี่ยวชาญประเมินบทความ ไม่น้อยกว่า 2 คนขึ้นไป ต่อ 1 บทความ
- กรณีที่ 2 ผู้เขียน แจ้งความประสงค์ผู้เชี่ยวชาญประเมินบทความ ไม่น้อยกว่า 3 คนขึ้นไป ต่อ 1 บทความ

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินคุณภาพบทความของผู้เชี่ยวชาญในรูปแบบไม่เปิดเผยชื่อผู้เขียนและไม่เปิดเผยชื่อผู้ประเมิน (Double blind) ทั้งนี้ การส่งผลพิจารณาโดยผู้เชี่ยวชาญ ตามเกณฑ์การประเมินพิจารณาเชิงคุณภาพ โดยการแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ และเชิงปริมาณโดยการให้คะแนน กำหนดผลการพิจารณา 4 ระดับ ดังนี้ (ใช้เวลาประมาณ 1-4 สัปดาห์)

- 41 – 50 คะแนน แก่ไข่น้อยก่อนตีพิมพ์เผยแพร่
- 31 – 40 คะแนน แก่ไขปานกลางก่อนตีพิมพ์เผยแพร่
- 21 – 30 คะแนน แก่ไขมาก โดยให้แก้ไขใหม่และส่งประเมินอีกครั้ง
- 1 – 20 คะแนน ไม่เหมาะสมที่จะตีพิมพ์เผยแพร่

ขั้นตอนที่ 5 การแจ้งผลประเมินต้นฉบับบทความ กองบรรณาธิการจะเป็นผู้รับผิดชอบในการพิจารณาตัดสินขั้นสุดท้าย 4 ระดับ ดังนี้ (ใช้เวลาประมาณ 1-2 สัปดาห์)

ยอมรับ: ไม่ต้องแก้ไขเพิ่มเติมใด ๆ โดยถือว่าบทความพร้อมสำหรับการตีพิมพ์เผยแพร่ ซึ่งจะมีการเรียกเก็บอัตราค่าตีพิมพ์เผยแพร่ และผู้เขียนจะได้รับจดหมายตอบรับต่อไป

ยอมรับและแก้ไขเล็กน้อย: ผู้เขียนจะต้องทำการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อยตามความคิดเห็นและคำแนะนำจากผู้ประเมินคุณภาพบทความและบรรณาธิการบริหาร

ยอมรับและแก้ไขมาก: ผู้เขียนอาจต้องทำการเปลี่ยนแปลงมากตามความคิดเห็นและคำแนะนำจากผู้ประเมินคุณภาพบทความและบรรณาธิการบริหารก่อนพิจารณาและตัดสินใจรับตีพิมพ์

ปฏิเสธ: ผู้เขียนจะได้รับผลการตัดสินใจและรายละเอียดปัญหาสำคัญที่เกี่ยวข้องกับวิธีการวิจัย ความแข็งแกร่งของข้อโต้แย้งที่นำเสนอ การขาดข้อมูลเชิงประจักษ์ หรือปัญหาทางเทคนิคที่ร้ายแรง เป็นต้น ดังนั้น บทความจึงถูกปฏิเสธ คำติชมโดยละเอียดจากผู้ตรวจสอบเพื่อช่วยปรับปรุงคุณภาพของบทความสำหรับการส่งในอนาคต

ขั้นตอนที่ 6 การแก้ไขโดยผู้เขียน ภายใต้ผลการพิจารณา “ยอมรับพร้อมการแก้ไขเล็กน้อย” และ “ยอมรับพร้อมการแก้ไขมาก” จะต้องแก้ไขตามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะทั้งหมดอย่างละเอียด และส่งแบบตอบกลับการแก้ไขที่มีรายละเอียดการให้แก้ไขในแต่ละประเด็นและคำชี้แจงที่ได้ดำเนินการแก้ไขอย่างชัดเจน (ใช้เวลาดำเนินการและส่งกลับประมาณ 1-2 สัปดาห์) ทั้งนี้ ต้นฉบับบทความที่แก้ไขภายใต้ประเภทยอมรับพร้อมการแก้ไขครั้งใหญ่ จะได้รับการประเมินโดยกองบรรณาธิการ เว้นแต่ผู้ตรวจสอบจะร้องขอให้ตรวจสอบการแก้ไขด้วยตนเองโดยเฉพาะ

ขั้นตอนที่ 7 การตรวจสอบแก้ไข โดยบรรณาธิการบริหารจะตรวจสอบความสมบูรณ์ของต้นฉบับที่แก้ไขแล้วและตัดสินใจขั้นสุดท้าย (ใช้เวลาประมาณ 1-2 สัปดาห์) ทั้งนี้ อาจมีการแก้ไขเพิ่มเติมก่อนได้รับการตอบรับ

ขั้นตอนที่ 8 การตอบรับอย่างเป็นทางการ โดยบรรณาธิการหรือผู้ได้รับมอบหมายแจ้งให้ผู้เขียนชำระอัตราค่าตีพิมพ์เผยแพร่ (บทความภาษาไทย 3,500 บาท และบทความภาษาอังกฤษ 4,000 บาท) ผ่านบัญชีธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด (มหาชน) ชื่อบัญชี วารสารชุมชนวิจัย สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ประเภทออมทรัพย์ สาขามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา เลขที่บัญชี 419-1-76208-0 และส่งไฟล์ (สำเนา) หลักฐานการชำระเงินผ่านเว็บไซต์ระบบจัดการวารสารชุมชนวิจัยและพัฒนาสังคม (<https://so04.tci-thaijo.org/index.php/NRRU>) (ภายใน 3-7 วัน) ทั้งนี้ ต้นฉบับบทความได้รับการพิจารณาว่าพร้อมสำหรับการตีพิมพ์ ผู้เขียนจะได้รับหนังสือตอบรับตีพิมพ์เผยแพร่อย่างเป็นทางการ

ขั้นตอนที่ 9 การตรวจทานภาษาอังกฤษ ต้นฉบับบทความที่ได้รับการตอบรับอย่างเป็นทางการแล้ว จะถูกนำเสนอเจ้าของภาษา และหรือผู้เชี่ยวชาญทางภาษาอังกฤษตรวจสอบและตรวจทานความถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ (ใช้เวลาประมาณ 1-2 สัปดาห์)

ขั้นตอนที่ 10 การตรวจทานก่อนเผยแพร่ โดยนำเสนอให้ผู้เขียนตรวจสอบความเรียบร้อย ถูกต้อง และสมบูรณ์ จากนั้นนำเสนอแบบยืนยันก่อนเผยแพร่ และแบบอนุญาตเผยแพร่ลิขสิทธิ์ กลับมาพร้อมไฟล์ (ร่าง) ต้นฉบับบทความ (.doc/docx) ผ่านเว็บไซต์ระบบจัดการวารสารชุมชนวิจัยและพัฒนาสังคม (<https://so04.tci-thaijo.org/index.php/NRRU>) (ภายใน 1-2 สัปดาห์) ทั้งนี้ ผู้เขียนจำเป็นต้องตรวจสอบต้นฉบับบทความที่แก้ไขแล้วอย่างละเอียด เนื่องจากจะไม่สามารถทำการเปลี่ยนแปลงใด ๆ เพิ่มเติมภายหลังจากการเผยแพร่ในรูปแบบออนไลน์เรียบร้อยแล้ว สำหรับวารสารตรวจสอบความถูกต้องและคุณภาพต้นฉบับบทความก่อนเผยแพร่ด้วยความรอบคอบอย่างระมัดระวัง (ใช้เวลาประมาณ 1-2 สัปดาห์) ทั้งนี้ อาจมีการแก้ไขเพิ่มเติมก่อนได้รับการเผยแพร่

ขั้นตอนที่ 11 การเผยแพร่ เป็นไปกรกำหนดการตีพิมพ์เผยแพร่บทความในรูปแบบออนไลน์บนเว็บไซต์วารสารชุมชนวิจัยและพัฒนาสังคม (<https://so04.tci-thaijo.org/index.php/NRRU>) (โดยใช้เวลาประมาณ 1-7 วัน)

ดังนั้น ขอแนะนำให้ผู้เขียนดาวน์โหลดแบบฟอร์มไปใช้เพื่อเตรียมต้นฉบับบทความรูปแบบไฟล์ MS Word โดยตั้งค่ากระดาษ A4 ขนาดกว้าง x สูง (8.27 นิ้ว x 11.69 นิ้ว) หน้าปกติดั้งเอกสาร กำหนดระยะขอบบน-ล่าง-ซ้าย-ขวา 1 นิ้ว เค้าโครงแบบต่อเนื่อง หน้าแรกต่างกัน กำหนดระยะหัว-ท้าย 0.5 นิ้ว ระยะห่างระหว่างบรรทัด 1 เท่า จัดเยื้องบรรทัดแรก 0.6 จัดเยื้องหลังเว้นระยะบรรทัด 0.6 คำสำคัญ และ Keywords จัดเยื้องหลังบรรทัดแรก 0.75 เอกสารอ้างอิง และ References จัดเยื้องหลังบรรทัดแรก 0.5 และจัดเนื้อหาพอดีกับขอบกระดาษทุกด้าน โดยใช้หมายเลขกำกับด้านล่างถึงกลางตั้งแต่หน้าที่ 2 เป็นต้นไปทุกหน้า

ระดับลักษณะเฉพาะในการพิมพ์ข้อมูลตามรูปแบบ APA ดังนี้

ระดับ 1 คือ พิมพ์ตัวอักษรตัวหนา จัดกึ่งกลาง

ระดับ 2 คือ พิมพ์ตัวอักษรตัวหนา ชิดขอบซ้าย

ระดับ 3 คือ พิมพ์ตัวอักษรตัวหนาและหรือเอียง ชิดขอบซ้าย

ระดับ 4 คือ พิมพ์เยื้องย่อหน้าตัวอักษรตัวหนาและหรือปกติ (จัดเยื้องบรรทัดแรก 0.5)

แบบอักษรสำหรับการพิมพ์ คือ TH Niramit AS และ Times New Roman

สำหรับความยาวของบทความ โดยรวมองค์ประกอบ ตาราง รูปภาพ และอื่น ๆ ในเนื้อหาทั้งหมด (ยกเว้นเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ และหรือการนำเสนอภาคผนวกตามความจำเป็นและหรือตามคำแนะนำจากผู้ประเมินและหรือกองบรรณาธิการเป็นรายกรณี) ดังนี้

ต้นฉบับบทความวิจัย อยู่ระหว่าง 15–20 หน้าพิมพ์

ต้นฉบับบทความวิชาการ อยู่ระหว่าง 10–20 หน้าพิมพ์

ต้นฉบับบทความปริทัศน์ อยู่ระหว่าง 10–25 หน้าพิมพ์

รูปแบบการอ้างอิง รูปแบบการอ้างอิง APA (7th editions) มีรายละเอียดสำคัญดังนี้

1) รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อหา ใช้ระบบนาม-ปี ดังตัวอย่าง

กรณี 1 คน: รุจิรา ฤคارมย์ (Rikharom, 2023) ได้อธิบายถึง..... ด้วยระยะเวลาที่เหมาะสม (Rikharom, 2023)

กรณี 2 คน: รุจิรา ฤคارมย์ และสุตารัตน์ ม่วงกลาง (Rikharom & Muangklang, 2024) ได้อธิบายถึง..... ด้วยระยะเวลาที่เหมาะสม (Rikharom & Bhaktikul, 2024)

กรณี 3 คน: รุจิรา ฤคارมย์, สุตารัตน์ ม่วงกลาง และกฤษฎา พลายน้อย (Rikharom et al., 2024) ได้อธิบายถึง.... ด้วยระยะเวลาที่เหมาะสม (Rikharom et al., 2024)

ศึกษาเพิ่มเติมที่ In-text citation: APA style (<https://apastyle.apa.org/style-grammar-guidelines/citations/basic-principles/author-date>)

2) รูปแบบเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ สามารถอ้างอิงได้สูงสุด จำนวน 15–35 รายการ

กรณีเอกสารอ้างอิงเป็นภาษาไทย ต้องพิมพ์โดยเรียงลำดับตัวอักษรภาษาไทยและแปลเป็นภาษาอังกฤษกำกับไว้เพื่อการตรวจสอบคู่กัน สำหรับเอกสารอ้างอิงแหล่งข้อมูลต่างประเทศ ต้องพิมพ์เรียงลำดับตัวอักษรภาษาอังกฤษ ดังตัวอย่างเช่น

กัลยา วานิชย์บัญชา. (2559). *การวิเคราะห์สถิติขั้นสูงด้วย SPSS for Windows* (พิมพ์ครั้งที่ 11). พิมพ์ลักษณ์.

Wanichbancha, K. (2016). *Advanced statistical analysis with SPSS for Windows* (11th ed.). Pimluk. (In Thai)

รุจิรา ฤคارมย์. (2566). ต้นแบบคู่มือการเขียนบทความวิจัยทางสังคมศาสตร์สำหรับวารสารวิชาการ. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 15(2), 181–202. <http://doi.org/xx.xxxx/xxxxx>

Rikharom, R. (2023). Handbook Guideline for Writing Research Articles in Social Sciences for Academic Journal. *Journal of Humanities and Social Sciences*, 15(2), 181–202. <http://doi.org/xx.xxxx/xxxxx> (In Thai)

รุจิรา ฤคارมย์. (2566). *สมรรถนะที่จำเป็นสำหรับกำลังคนดิจิทัลของสำนักงานจังหวัดในประเทศไทย: การศึกษาด้วยเทคนิคเดลฟาย* [วิทยานิพนธ์ดุสิตบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น]. วิทยานิพนธ์อิเล็กทรอนิกส์ (e-Thesis). <https://app.gs.kku.ac.th/gs/th/page/e-Thesis/> (In Thai)

Rikharom, R. (2023). *Essential Competencies for Digital Workforce of Provincial Office in Thailand: Using Delphi Technique* [Doctoral dissertation, Khon Kaen University]. e-Thesis. <https://app.gs.kku.ac.th/gs/th/page/e-Thesis/> (In Thai)

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2561). *รายงานประจำปี 2561*. 21 เซ็นจูรี่. http://www.ocsc.go.th/sites/default/files/document/ocsc_annual_report_2561.pdf

Office of the Civil Service Commission. (2018). *Annual report 2018*. 21 Century. http://www.ocsc.go.th/sites/default/files/document/ocsc_annual_report_2561.pdf (In Thai)

ศึกษาเพิ่มเติม: Reference Guide: [English version](https://apastyle.apa.org/instructional-aids/reference-guide.pdf) (<https://apastyle.apa.org/instructional-aids/reference-guide.pdf>) / [Thai version](https://so02.tci-thaijo.org/index.php/EDUCU/article/view/153329/111738) (<https://so02.tci-thaijo.org/index.php/EDUCU/article/view/153329/111738>)

- กรณีบทความได้รับการตอบรับให้เผยแพร่บรรณาธิการและหรือผู้ได้รับมอบหมายจะทำการตัดเอกสารอ้างอิงภาษาไทยและ (In Thai) ออก และเผยแพร่เป็นภาษาอังกฤษเท่านั้น -

ลำดับการเขียนต้นฉบับ ผู้เขียนควรดาวน์โหลดแบบฟอร์มและระบุข้อมูลเนื้อหาแนะนำตามลำดับในแบบฟอร์ม (ดาวน์โหลดแบบฟอร์มบทความวิจัย/บทความวิชาการ/บทความปริทัศน์ ได้ที่หน้าเว็บไซต์หัวข้อการส่งผลงาน/Submission)

ตัวอย่างการแสดงตารางและภาพ ตาราง: การแสดงตารางในบทความ ให้เรียงลำดับด้วยตัวเลข พิมพ์คำอธิบายตารางจัดวางไว้ชิดซ้าย โดยทุกตารางต้องพิมพ์ชื่อตารางและคำบรรยายตารางแบบสองภาษา (Bilingual) เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 1 ขีดขอบซ้าย พิมพ์ภาษาไทยด้วยตัวอักษร TH Niramit AS ขนาด 16 (หนา) ชื่อตาราง (ปกติและเอียง)

Table 1 ขีดขอบซ้าย พิมพ์ภาษาอังกฤษด้วยตัวอักษร TH Niramit AS ขนาด 16 (หนา) ชื่อตาราง (ปกติและเอียง)

คอลัมน์ 1	คอลัมน์ 2	คอลัมน์ 3	คอลัมน์ 4	คอลัมน์ 5
(Column name)	(Column name)	(Column name)	(Column name)	(Column name)

ข้อมูลและเนื้อหาในตารางแบบสองภาษา (Bilingual) เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ด้วยตัวอักษร TH Niramit AS ขนาด 10-16 (ปกติ)

แสดงสัญลักษณ์ทางสถิติ (ถ้ามี) และหรือพิมพ์

หมายเหตุ. ขีดขอบซ้าย พิมพ์ภาษาไทยด้วยตัวอักษร TH Niramit AS ขนาด 10-16 (เอียง) สำหรับเนื้อหาพิมพ์ตัวอักษรปกติ

Note. ขีดขอบซ้าย พิมพ์ภาษาอังกฤษด้วยตัวอักษร TH Niramit AS ขนาด 10-16 (เอียง) สำหรับเนื้อหาพิมพ์ตัวอักษรปกติ

–(เยื้องหลังระยะบรรทัด 0.6)–

การย่อหน้า ใช้แท็บ 0.5 แล้วพิมพ์คำอธิบายใต้ตาราง

รูปภาพ: การแสดงภาพในบทความ ให้เรียงลำดับด้วยตัวเลข และพิมพ์คำอธิบายภาพไว้กลางหน้ากระดาษด้านล่างของภาพ โดยทุกภาพต้องพิมพ์ชื่อภาพและคำบรรยายภาพแบบสองภาษา (Bilingual) เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ตามกรณีตัวอย่างเช่น

ภาพที่ 1 ขีดขอบซ้าย ภาษาไทยด้วยตัวอักษร TH Niramit AS ขนาด 16 (หนา) ชื่อภาพ ขีดขอบซ้าย พิมพ์ชื่อภาพภาษาไทยด้วยตัวอักษร TH Niramit AS ขนาด 16 (เอียง)

Figure 1. พิมพ์ชื่อภาพภาษาอังกฤษด้วยตัวอักษร TH Niramit AS ขนาด 16 (เอียง)

–(เยื้องหลังระยะบรรทัด 0.6)–

ข้อมูลและเนื้อหาในภาพแบบสองภาษา (Bilingual) เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
ด้วยตัวอักษร TH Niramit AS ขนาด 10-16 (ปกติ)

–(เยื้องหลังระยะบรรทัด 0.6)–

หมายเหตุ. ขีดขอบซ้าย พิมพ์ภาษาไทยด้วยตัวอักษร TH Niramit AS ขนาด 10-16 (เอียง) สำหรับเนื้อหาพิมพ์ตัวอักษรปกติ

Note. ขีดขอบซ้าย พิมพ์ภาษาอังกฤษด้วยตัวอักษร TH Niramit AS ขนาด 10-16 (เอียง) สำหรับเนื้อหาพิมพ์ตัวอักษรปกติ

การย่อหน้า ใช้แท็บ 0.5 แล้วพิมพ์คำอธิบายใต้ภาพเป็นภาษาไทย ตัวอักษร TH Niramit AS ขนาด 16 (ปกติ)

กรณีที่ต้องแสดงลำดับรายการ ระดับแรก โปรดใช้ 1)/(เว้นวรรค 1 เคาะ)..... 2) และ 3) ตัวอย่างเช่น ประกอบด้วย 1)/xxx 2)/xxx และ 3)/xxx ระดับที่สอง โปรดใช้ 1.1)/(เว้นวรรค 1 เคาะ)..... 1.2) และ 1.3) พิมพ์ด้วยตัวอักษร TH Niramit AS ขนาด 16 (ปกติ) และหลีกเลี่ยงการใช้ระดับที่สามขึ้นไป

การแสดงคำพูด โปรดใช้จำนวนคำ 30 คำขึ้นไป (เข้าสู่หัวข้อตั้งคำย่อหน้า เลือกตัวเล็กระยะห่างบรรทัด หัวข้อการเยื้องเลือกซ้าย ขนาด 0.7” ขวา ขนาด 1.0” หัวข้อพิเศษ เล็กบรรทัดแรก ขนาด 0.3”) พิมพ์ด้วยตัวอักษร TH Niramit AS ขนาด 16 (เอียง) โดยพิมพ์เครื่องหมายจุด (.) ในเครื่องหมายอัฒภาคหน้า 3 จุด หลังจบข้อความ 3 จุด ในเครื่องหมายอัฒภาค (Quotation marks) “ ” และวงเล็บการอ้างอิง (ตัวอักษรปกติ) ตามรูปแบบ APA7 editions ตัวอย่างเช่น

กรณีสัมภาษณ์คนไทย

“.....” (นักวิชาการศึกษาคนที่ 1, การสื่อสารส่วนบุคคล, 19 มิถุนายน 2568)

กรณีสัมภาษณ์ชาวต่างประเทศ

“.....” (Educator-1, personal communication, June 19, 2025)

มาตรฐานทางจริยธรรมการตีพิมพ์ในวารสารชุมชนวิจัยและพัฒนาสังคม

ภายใต้ขอบเขตของจริยธรรมและไม่ขัดต่อศีลธรรม บรรณาธิการ ผู้ประเมินคุณภาพบทความ และผู้เขียน/ผู้แต่ง/ผู้พิมพ์ มีหน้าที่และบทบาทเป็นไปตามวารสารชุมชนวิจัยและพัฒนาสังคมแสดงไว้ ดังต่อไปนี้

หน้าที่ของบรรณาธิการต่อการทำงานวารสาร

1. ดำเนินการให้ตรงตามขอบเขต เป็นไปตามวัตถุประสงค์และสาขาการรับบทความของวารสาร และตามมาตรฐานทางวิชาการที่กำหนดไว้
2. ดำเนินการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพทางวิชาการของวารสารอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง
3. สนับสนุนเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นเชิงวิชาการของผู้เขียน และคงไว้ซึ่งความถูกต้องของผลงานทางวิชาการ
4. พิจารณาบทความด้วยความเป็นกลาง ปราศจากอคติ และไม่นำความคิดเห็นส่วนตัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาทางวิชาการมาตัดสินใจรับหรือปฏิเสธบทความ ยกเว้นมีการพิสูจน์ถึงปัญหาร้ายแรงที่เกิดขึ้น และหรือผู้เขียน/ผู้แต่ง ไม่ปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานที่วารสารกำหนดไว้
5. ไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของผู้แต่งและผู้ประเมิน เว้นแต่บทความได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่เรียบร้อยแล้ว
6. เผยแพร่เนื้อหาบทความด้วยความถูกต้องตามหลักทางวิชาการ ปกป้องมาตรฐานทรัพย์สินทางปัญญาจากความต้องการทางธุรกิจ และไม่แสวงหาผลประโยชน์ทางธุรกิจกับผู้แต่ง ผู้อ่าน หรือผู้ประเมิน
7. เต็มใจที่จะแก้ไขข้อผิดพลาดการตีพิมพ์เพื่อให้เกิดความชัดเจน ถูกต้อง และขออภัยหากมีความจำเป็น ต้องถอด-ถอนบทความ
8. ไม่เปลี่ยนแปลงการตัดสินใจตอบรับบทความที่ถูกปฏิเสธการตีพิมพ์ไปแล้ว ยกเว้นมีปัญหาร้ายแรงเกิดขึ้นระหว่างกระบวนการส่งการพิจารณา และยังไม่สิ้นสุดกระบวนการสู่การตีพิมพ์เผยแพร่

บทบาทหน้าที่ของผู้เขียน/ผู้แต่ง/ผู้พิมพ์

1. บทความที่ส่งเข้าสู่กระบวนการพิจารณากับวารสาร ต้องไม่เคยได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ต่อสาธารณชนและวารสารอื่นใดมาก่อน หรืออยู่ระหว่างพิจารณา หรือรอการตีพิมพ์เผยแพร่ ในทุกช่องทาง
2. ต้องดำเนินการตามมาตรฐานและคำชี้แจงที่วารสารกำหนดไว้อย่างครบถ้วน สมบูรณ์ เรียบร้อย และยินดีปรับแก้ไขบทความตามคำแนะนำจากผู้ประเมินและบรรณาธิการด้วยความเต็มใจ
3. บทความที่ส่งเข้าสู่กระบวนการพิจารณากับวารสาร ต้องมีการคัดลอกผลงาน (Plagiarism) ไม่เกินร้อยละ 20 โดยเนื้อหาของกระบวนการวิจัยต้องครอบคลุมองค์ประกอบทางวิชาการและมีการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูลอย่างครบถ้วน ปราศจากการจัดการ ยกย่าย้ายเห (Manipulate) เปลี่ยนแปลง ปิดบัง หรือละเลยผลการศึกษาวิจัยโดยไม่มีคำอธิบายที่ถูกต้อง และผลการวิจัยต้องปราศจากการเสกสรรปั้นแต่งขึ้นเอง (Fabrication) หรือนำเสนอข้อมูลอันเป็นเท็จ
4. การนำเสนอเอกสารที่เกี่ยวข้องในบทความต้องอ้างอิงผลงานของผู้อื่นอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ และต้องไม่ละเมิดลิขสิทธิ์ของข้อมูล เนื้อหา และรูปภาพ ภายในบทความของตนเอง
5. ผู้ร่วมวิจัย/ผู้เขียนที่มีชื่อปรากฏในบทความทุกคน ต้องให้ความยินยอมและลงชื่อรับทราบการส่งบทความกับวารสารครบถ้วน
6. กรณีได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ควรแสดงเอกสารรับรองกับทางวารสาร

บทบาทหน้าที่ของผู้ประเมินคุณภาพบทความ

1. ต้องพิจารณาบทความด้วยความเต็มใจตามศาสตร์ความรู้และความเชี่ยวชาญของตนเอง
2. หากพบว่าเนื้อหาบทความมีความเกี่ยวข้องกับตนเองไม่ว่าจะเป็นทางใดทางหนึ่ง ต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบ เพื่อการลอคอคติในการพิจารณาบทความ
3. ต้องไม่นำบทความที่ได้รับมอบหมายให้พิจารณา หรือนำผลที่พบไปเขียนเป็นบทความเรื่องใหม่ของตนเอง
4. ต้องพิจารณาบทความตามหลักคุณภาพทางวิชาการทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ พร้อมระบุผลการพิจารณาและแสดงเหตุผลประกอบเป็นลายลักษณ์อักษรให้กับบรรณาธิการทราบ
5. ต้องทำการประเมินให้แล้วเสร็จและส่งผลการประเมินกลับภายในระยะเวลาที่บรรณาธิการกำหนดไว้